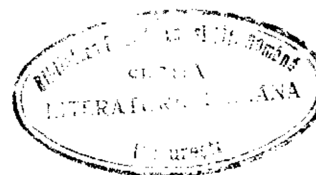
Coperta şi ilustraţia: ARMÂND CRINTEA

HORIA LOVINESCU

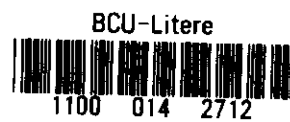
TEATRU

voi. I

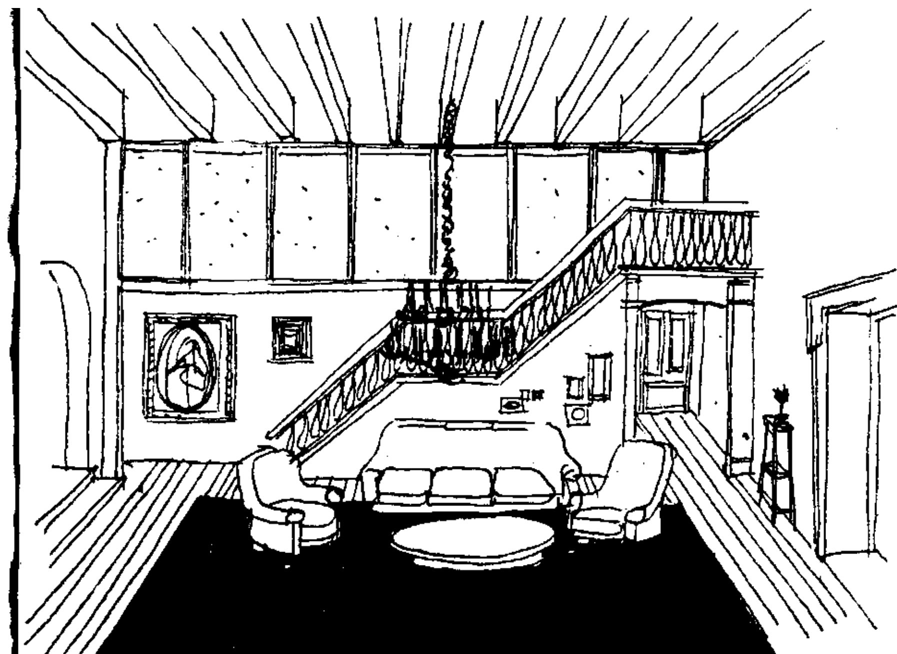

1 978
EDITURA EMINESCU

PATIMA FARÂ SFÎRŞIT

PATIMA FĂRĂ SFÎRSIT

Dacă cineva ar mai pune astăzi sub semnul întrebării faptul că opera dramatică a lui Horia Lovinescu constituie un edificiu unitar, apariția celei mai recente componente a acestui edificiu, piesa Patima fără sfîrşit (subintitulată Sîngele), ar fi suficientă pentru a elimina orice îndoială. Căci, creat după aproape un sfert de veac de la reprezentarea Citadelei sfărîmate, textul pe care avem plăcerea de a-l prefața confirmă încă o dată, definitoriu, valoarea unei opere izvorîtă dintr-un crez artistic pătruns de adinei rezonanțe umaniste şi patriotice, valoarea unei opere care îl situează pe autor în primul plan al dramaturgiei naționale contemporane.

într-adevăr, raportînd Patima fără sfîrşit la ansamblul operei lovinesciene, recunoaştem cu uşurință, am zice, obsesia autorului pentru analiza inteligentă, subtilă, realizată cu mijloace artistice expresive, a relației dialectice dintre societate şi individ, a modului în care acesta din urmă este implicat în viața socială, intervenind totodată activ în destinul colectivității respective, în consens deplin cu imperativul istoric al momentului dat. Andrei Dumşa, eroul-exponent al unui întreg şir de tineri care au purtat acest nume, sfîrşind de fiecare dată tragic, în momente de răscruce ale istoriei, ni se pare a ocupa, din acest punct de vedere, un loc semnificativ în galeria personajelor lovinesciene, întruchipînd în ultimă analiză o punte vie de legătură între trecut şi prezent, ideea de permanență a spiritualității româneşti aflată sub semnul luptei poporului nostru pentru libertate şi independență națională.

Această „patimă fără sfîrşit" a lui Andrei Dumşa — înrudită cu vocaţia, esenţialmente, similară, dar integrată într-un context istoric, social, moral şi estetic diferit şi extrem de variat, a altor personaje create de Horia Lovinescu în Citadela sfărîmată, Surorile Boga, Petru Rareş, Moartea unui artist *etc. — nu apare însă în piesă ca un fapt izolat. Ea constituie factorul dinamizator, ca să spunem aşa, al unei întregi familii, acţionînd desigur potrivit profilului fiecărui membru al acestei familii şi intereselor respective, de regulă contradictorii. Motiv obsedant, şi aceasta, în ansamblul dramaturgiei lovinesciene, familia apare în* Patima fără sfîrşit *ca o verigă indispensabilă între individ şi societate, între destinul individului şi cel al societăţii; ea dă valoare particularităţilor specifice, etern umane, ale personajelor, le dezvăluie rădăcinile formative şi le încorporează în acea atmosferă densă, evocatoare, care conferă, între altele, farmecul deosebit al pieselor lui Horia Lovinescu; şi tot familia — în cazul de faţă două familii: Mailat şi Kendy — constituie, în sfîrşit, cadrul epic (element ce frînează, însă, uneori şi într-o anumită măsură, discursul dramatic) din care se desprinde senzaţia de profunzime şi soliditate atît de caracteristice întregii opere a autorului.*

Fireşte, înscriindu-se în contextul discutat, conflictul dramatic desenat cu măiestrie în Patima fără sfîrşit *— evită coloratura facilă a unei ciocniri între generaţii şi ni se înfăţişează sub un dublu aspect major : încleştarea lui Andrei Dumşa cu familia nobiliară predominant potrivnică aspiraţiilor sale şi lupta aceluiaşi Andrei Dumşa (mai exact spus, a întregii serii de personaje care au purtat acest nume) cu o vreme a istoriei căreia poporul român a trebuit să-i smulgă izbînda definitivă cu preţul atîtor jertfe de sînge.*

Patima fără sfîrşit *— piesă încununată cu laurii celei dintîi ediţii a Festivalului naţional „Cîntarea României" — exprimă, astfel, în ultimă analiză, patima fără sfîrşit a autorului pentru împlinirea unei opere dramatice dedicate, cu sensibilitate, dar şi cu autentică vibraţie patriotică, celor mai nobile aspiraţii umane.*

MIHAI VASILIU

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:
27 februarie 1977

DISTRIBUŢIA

Baronul Mailat: MIRCEA*ALBULESCU; Andrei: EMIL HOSSU; Povestitorul: DORIN VARGA; Hoinarul: ALEXANDRU REPAN; Kendy: CONSTANTIN GURIŢĂ; Haller: ADRIAN MAZARACHE; Plutonierul: VICTOR ŞTRENGARU; Kati: GILDA MARINESCU; Doamna Kendy: MARGA BARBU; Irene: MELANIA CÎRJE; Mara: CATRINEL PARASCHIVESCU-BLAJA

Decoruri: CONSTANTIN RUSU
Costume: LIDIA RADJAN
Regia artistică: GEORGE RAFAEL

Piesă laureată a Festivalului Naţional i.Cîntarea României", ediţia 1977.

PERSONAJELE:

BARONUL MAILAT
ANDREI
POVESTITORUL
HOINARUL
KENDY
HALLER
PLUTONIERUL
KATI
DOAMNA KENDY
IRENE
MARA

POVESTITORUL: Din jurnalul de front al locotenentului în rezervă Andrei Dumşa : *„28 octombrie 1944.* Azi mi s-a înmînat Steaua României pentru acţiunea din 24 august. *29 octombrie 1944.* E ora 11 noaptea. Pe front s-a instalat liniştea aceea ciudată, pe care doar soldaţii bătrîni o cunosc, grea, compactă, ameninţătoare. Numai cîte o adiere cu miros de iarbă cosită mişcă din cînd în cînd aerul încremenit şi palpitul ei neaşteptat e atît de gingaş şi de misterios, încît simţi că ţi se pune un nod în gît. Parcă ar respira pămîntul. *Ora unu noaptea.* Nu pot dormi. Şi pînă la contra-atac mai sînt trei ore. Ascultînd parcă de o poruncă, m-am întins pe pămînt cu braţele în cruce, mi-am lipit obrazul de iarbă şi am simţit cum pămîntul mă cheamă. Era o senzaţie înfricoşătoare şi duioasă. Pămîntul Transilvaniei mele ! Sînt copac, sînt fir de iarbă, sînt sămînţă. îmi vine să rîd întrebîndu-mă : cine o fi Andrei Dumşa ? Parcă am auzit cîndva de numele ăsta !".

POVESTITORUL *(întrerupîndu-se din lectură)* : Jurnalul de front al locotenentului Dumşa e alcătuit din note foarte scurte, aproape neglijente, ca aceea în care pomeneşte de decorarea lui. Cea din noaptea de 29 octombrie e cea mai lungă şi surprinzător de intimă. Fără indicarea orei, dar desigur ceva mai tîrziu, căci scrisul e uşor schimbat, el adaugă comentînd momentul consemnat mai sus : „Iată că, fire calmă şi minte lucidă, chiar uşor sceptică — în

facultate colegii îmi spuneau cu oarecare ironie «voltaireanul» — am avut şi eu clipa mea de revelaţie. Mama Pămînt 1-a chemat, 1-a îmbrăţişat şi l-a binecuvîntat pe robul ei Andrei Dumşa. Mi-aduc aminte de jurnalul lui Pascal : «Luni 23 noiembrie 1654. De la orele zece şi jumătate seara pînă la 12 şi jumătate noaptea : Certitudine. Certitudine. Bucurie. Pace. Bucurie. Bucurie. Bucurie, plînsete de bucurie». Dacă cineva ar citi rîndurile astea, ar crede că revelaţia mea a fost o criză de misticism. Prostul!"

POVESTITORUL *(comentînd)* : Josul paginii pe care au fost scrise rîndurile acestea e acoperit de o pată de cerneală. I s-o fi defectat stiloul ? Aş putea imagina zeci de explicaţii. Mă mărginesc să constat. în orice caz întîmplările sufleteşti ale acelei nopţi trebuie să fi avut o însemnătate capitală pentru Andrei, din moment ce el a ţinut să le continue pe pagina următoare cu o cerneală puţin obişnuită, de un roşu decolorat, pe care nu-1 pot privi fără o senzaţie de stinghereală amestecată cu puţină silă. Pentru că oricît ar părea de rocambolesc, însemnările sînt scrise cu sînge. Asta explică probabil şi stilul lor telegrafic. *(Citeşte):* „Două noaptea. Acum pricep: nici insomnie, nici nelinişte, nici frică. Veghe ! Veghea e o lumină. Veghez la căpătîiul şi poate la capătul neamului meu, al Dumşilor. Căci mîine în zori, peste două ore... Cine a fost bunicul meu Andrei Dumşa ? Şi de ce mă gîndesc la el ? Inmormîntat la 50 km de aici. Legende vagi de familie. Lipsa mea stupidă de curiozitate. Sînt toţi aici, în jurul meu şi tata şi bunicul şi străbunicul. îi simt. Nu-i văd. Orb ! Cer ceva şi eu nu înţeleg. Spun ceva şi eu nu aud. Un cuvînt. Trebuie să existe un cuvînt de răspuns la apel. Bineînţeles. Era la îndemîna oricui. îl scriu. îl rostesc şoptit : prezent ! Doamne, cîtă pace şi cită bucurie !"

POVESTITORUL : Asta e tot. Locotenentul Andrei Dumşa a căzut în zorii zilei de 30 octombrie la contra-atacul celebrei Cote 312. A fost decorat post-mortem cu «Mihai Viteazul»- şi cu o importantă dis-

tincţie sovietică. Jurnalul lui de front mi-a parvenit mai degrabă întîmplător, deşi fusesem oarecum prieteni, iar ultima pagină am citit-o cu un sentiment firesc de indiscreţie sfioasă. Indiscreţie alungată însă repede de ticăloasa excitare a demonului curiozităţii. Trebuie să mărturisesc că, dîndu-mi seama de autenticitatea experienţei spirituale trăită de prietenul meu în ultimele ore ale vieţii sale, mă cam deranjase puţin tonul patetic în care-şi evocase predecesorii, despre care, aşa cum o mărturiseşte, ştia dealtfel prea puţin. M-am aplecat eu asupra lor cu impresia bizară că satisfac testamentul lui Andrei, că-i fac, ca să zicem aşa, un fel de serviciu „în eternitate". Nu mi-a părut rău. Istoria acestei familii, punctată timp de patru generaţii de morţi tragice nu e numai dramatică. O socotesc semnificativă, în 1849, la un an după revoluţie, tribunul Andrei Dumşa, prietenul lui Avram Iancu, a dispărut în condiţii misterioase, probabil asasinat. Fiul său — bunicul despre care vorbea prietenul meu, tot Andrei, căci toţi Dumşii au purtat acest nume — a fost împuşcat pe graniţă în 1877. Fiul acestuia, încercînd, ca şi Andrei Bologa, să dezerteze din armata Austro-Ungară pentru a nu lupta împotriva românilor, a fost, ca şi Bologa, spînzurat. în sfîrşit, prietenul meu a căzut în '44 bătîndu-se eroic pentru eliberarea Transilvaniei. Dar de ce se gîndise înainte de a muri la bunicul său ? Şi la ce legende din familie făcea aluzie ? Strict documentate, în măsura în care am găsit documente — scrisori, acte, ziare — iată faptele aflate de mine., Şi iată şi un personaj neaşteptat a cărui existenţă în destinul tragic al Dumşilor nici n-o bănuisem.

(Se luminează scena. Decorul înfăţişează încăperea principală a unui conac-manoir. Aici se adună familia. Aici se mănîncă. Aici se primesc oaspeţi. Un tablou afumat înfăţişează un războinic cu cuirasă. Pe un perete o panoplie de arme. într-un colţ o armură cam delabrată. Un pian cu coadă. O masă grea de stejar, jilţuri etc. Sînt toate resturile unei bogăţii senioriale de mult

apuse. Camera e joasă, aşa încît decorul permite să vedem şi alte două cămăruţe de la etaj. Una din ele, foarte simplu mobilată, e o cameră de student. Două florete încrucişate, o şapcă studenţească, o mică bibliotecă şi afişul unui teatru de operetă vienez ne edifică asupra celui care locuieşte acolo. Cealaltă cămăruţă e aproape goală : pat, masă, lavoir, două scaune. Pare nelocuită. E probabil rezervată oaspeţilor în trecere. Intr-un fotoliu, în încăperea de jos, un bătrîn stă încremenit parcă. Ai crede că doarme, dar în vreme ce Povestitorul comentează, deschide ochii privind concentrat şi imobil, dar fără ţintă.)

POVESTITORUL *(arătînd spre bătrîn) :* Acesta e consilierul aulic, baron Mailat. Unul din acei bătrîni viguroşi care de la un moment dat nu mai vor să îmbătrînească. Numai pe patul morţii îşi va arăta vîrsta. E descendentul sărăcit al războinicului din portret, voievodul Transilvaniei Ştefan Mailat, pe care Petru Rareş 1-a dat pe mîna turcilor şi a murit la Constantinopol. Român de origine, deşi scăpătat, face parte din marea aristocraţie maghiară ca şi huniazii, conţii Tendy, Gerendi şi alţii. încă o precizare : sîntem în anul de graţie 1877.

(Povestitorul se retrage. In încăpere intră Kati. O fiinţă ciudată, îmbrăcată în negru. Trebuie să ji fost foarte frumoasă, dar acum are în ea ceva somnambulic. E atit de absorbită în ea însăşi, încît pare tot timpul în transă. Vine lingă Mailat, se opreşte. Acesta nu se mişcă. După un timp, cu voce albă, fără să-l privească.)

KATI : Andrei întreabă dacă poate veni să-ţi spună bună ziua.

MAILAT *(fără s-o privească) :* Cine e tînărul acela pe care 1-a adus cu el ?

KATI : Nu ştiu.

MAILAT : Nu ţi 1-a prezentat ?

KATI : Ba da. Dar n-am fost atentă. Ce să-i spun ?

MAILAT : Să vină. *(Kati se îndreaptă spre uşă. Rechemînd-o)* Kati ! *(De-abia acum o priveşte.)* Trebuie să sosească şi familia Kendy. Aş dori să scoţi pentru prînz argintăria veche şi cîteva sticle din vinul

meu. *(Kati se îndreaptă din nou spre uşă, o recheamă iar.)* Kati ! Andrei ţi-a cerut ştiri despre mine ?

KATI : Ce anume ?

MAILAT : Ce întreabă un om care se întoarce acasă după un an ? Dacă am vîndut sau ipotecat pădurea, dacă o scoatem la capăt, în sfîrşit dacă... *(Are o uşoară ezitare. Cu falsă neglijenţă.)* Dacă eu sînt sănătos ?

KATI : Nu ştiu. Nu-mi aduc aminte. Cred că a întrebat cum mergi cu sănătatea.

MAILAT *(stăpînindu-şi un început de enervare) :* Bine. Du-te. Şi încearcă te rog să-ţi aduci aminte de argintărie şi de vin.

(Kati iese. Bătrînul rămine nemişcat. Intră Andrei Mailat, nepotul bătrînului. E un tînăr frumos şi plin de viaţă de vreo douăzeci şi ceva de ani. E însoţit de alt tînăr, blond, jovial, exploziv, contele Haller. Amîndoi sînt îmbrăcaţi îngrijit, după moda timpului, purtînd cravate studenţeşti şi şepci cu cozoroc mic în culoarea corporaţiei dreptului.)

ANDREI *(cu multă căldură şi spontaneitate) :* Bine te-am găsit, bunicule. *(îi sărută mîna firesc, fără umilinţă, ci numai cu respect.)* Dă-mi voie să-ţi prezint pe prietenul şi colegul meu de cameră, contele Haller, sau ceea ce e mai important, avocatul Haller. Am făcut drumul împreună şi l-am invitat să poposească la noi.

MAILAT *(l-a mîngîiat o clipă pe obraz pe Andrei cu o tandreţe reţinută, dar pentru a da mîna cu Haller se ridică în picioare, exagerînd puţin greutatea ridicării pentru a-i da mai multă importanţă, ceea ce îl determină pe tînăr să se ploconească fîsticit.)* Prin urmare, gata ?

ANDREI : Gata şi „con brio". Titraţi, avocaţi, ce mai, adevărate lumini ale dreptului. Ce s-ar face justiţia europeană fără noi.

MAILAT *(hâtru) :* Adevărat, sînt multe posturi vacante de notari în satele noastre.

HALLER : Domnule baron, mai există şi cariera parlamentară.

MAILAT : Bravo, domnule Haller. Ce ar însemna tinerețea fără ambiție ? O simplă iluzie biologică. *(Cu politețe.)* Care din Halleri ? Trezorierul lui Banffy sau din familia fostului Butmeister al Sibiului ?

HALLER : Toți sîntem mai mult sau mai puțin rude, sau măcar ne-am uscat rufele la acelaşi soare. Dar l-ați omis pe cel mai simpatic, pe Ludovic Haller, traducătorul lui Fenelon, străbunicul meu.

MAILAT *(zimbind)* : Apropo de Fenelon. Avem şi noi pe meleagurile noastre o Calypso „Qui ne pouvait se consoler du depart d'Ullysse". *(Il trage uşor de ureche pe Andrei.)*

ANDREI *(rîzînd) :* Cred, bunicule, că Irenei i-ar place mai mult rolul unei Penelope zglobii cu mulți pețitori în jur.

HALLER : Cine-i acest personaj mitologic ?

ANDREI : O fermecătoare domnişoară, un fel de verişoară foarte îndepărtată, de care bunicul vrea să mă convingă că sînt îndrăgostit. Irene Kendy.

HALLER : Kendy de Balaszfalva ?

ANDREI : Da, fiica colonelului Kendy. Exact genul tău : impertinentă, vioaie şi plină de nuri.

MAILAT : Irene e o fată foarte bună şi de neam mare.

ANDREI *(făcînd complice cu ochiul lui Haller)* : Şi are şi bani. O groază de bani şi moşii.

MAILAT : Noblețea fără bani şi fără pămînt e ca un cec fără acoperire. Un fel de pungăşie.

ANDREI : Pentru bunicul, anul 1848 nu există în calendar. (Ardtînd spre *tabloul strămoşului.)* Feudalul Ştefan Mailat, voievodul Transilvaniei, domneşte şi acum aici : peste o poiată cu găini, trei vaci, o mîrțoagă — calul meu de călărie — şi o sfoară de pădure.

MAILAT *(sec) :* O vacă a murit. Pădurea am ipotecat-o ca să-ți termini tu studiile. *(Mic moment de stînjeneală.)*

ANDREI : Iartă-mă, n-am vrut să fiu obraznic şi n-am uitat cît de mult îți datorez. Dar noi tinerii dacă vrem să supraviețuim, bunicule, va trebui să devenim funcționari la stat sau oameni de afaceri. Haller mi-a promis să vorbească cu tatăl lui ca să-mi găsească un loc în birourile sale.

MAILAT *(indispus) :* Despre asta mai avem timp să vorbim !

ANDREI *(glumeț)* : Şi cine ştie, aşa cum merg lucrurile, poate va trebui într-o zi să ne aducem aminte că la origine am fost valahi.

MAILAT *(îndreptîndu-se spre uşă) :* Noi nu sîntem nici români, nici unguri, sîntem Mailați. *(Iese.)*

HALLER : îmi place bătrînul domn. Dar cred că nu e deloc comod.

ANDREI : Nu, însă în felul lui e un caracter din cele care dispar, un caracter clasic. Adică turnat într-o formă foarte bine definită. Cred că pricepe foarte bine ceea ce se petrece în jur, pentru că e foarte inteligent, însă îşi interzice să accepte.

HALLER : Cine înțelege acceptă.

ANDREI : Crezi că Don Quijote nu-nțelegea ? Bunicul e un Don Quijote.

HALLER : Tata şi-a cumpărat titlul de conte şi deşi eu am rămas un burghez sas, ca toți strămoşii mei, îmi face plăcere să mi se spună contele Haller. Cînd l-am auzit însă pe el spunînd : noi nu sîntem nici români, nici unguri, sîntem Mailați, mi-am dat seama ce prăpastie ne desparte.

ANDREI *(rîzînd) :* Fii sigur că dacă bancherul Rubinstein ar avea o fiică, s-ar mulțumi pentru mine şi cu o domnişoară Rubinstein. Bunicul are o singură obsesie tiranică : banii cu care să-şi refacă un efemer domeniu Mailat. Pentru că bineînțeles ar fi efemer, dar el refuză să vadă realitatea.

HALLER : Aşa încît tu reprezinți pentru el un fel de cal de curse cu care speră să cîştige marele premiu ?

ANDREI *(rîzînd) :* Da, dar trebuie să recunosc că premiul ar urma să-mi revină mie, ultimul Mailat. Şi pe urmă ştiu că mă iubeşte foarte mult. El mi-a pus floreta în mînă, el m-a suit pe cal, el m-a învățat să scandez *Eneida* şi să-l citesc pe Plutarh. *(Grav.)* Cîteodată mă întreb dacă nu mă iubeşte prea mult.

HALLER : Ce vrei să spui ? ...

ANDREI : Mi-e frică să mă gîndesc la ce ts-ar întîmpla dacă l-aş dezamăgi. O dragoste prea mare e o povară grea, aproape insuportabilă uneori.

(Pe această ultimă replică a intrat *în încăpere Mara. A ascultat cu atenţie. Mara e o fată frumoasă de douăzeci şi ceva de ani.)*

MARA : Domnule Andrei, domnul baron m-a rugat să vă spun să nu plecaţi nicăieri. Trebuie să sosească familia Kendy. Toţi. Şi domnişoara Irene. *(Dacă a adăugat aceasta cu intenţie, nu se simte prea tare.)*

ANDREI : Mulţumesc, Mara. Fă cunoştinţă cu prietenul meu, contele Haller.

HALLER *(întinzîndu-i mîna, puţin încurcat, nesesizînd poziţia socială exactă a Marei.)* : Bună ziua... domnişoară.

MARA : Spuneţi-mi Mara, sau Mari, ca toată lumea de aici.

HALLER : Mara sau Mari ? Să nu mă-ncurc.

MARA : Mara, domnule conte. Dar aici aproape toţi îmi spun Mari.

HALLER : Ce nume-i ăsta ! Sîrboaică ?

MARA : Sînt romîncă. *(Lui Andrei.)* A mai spus domnul baron să vă îmbrăcaţi pentru prînz.

ANDREI : Ei drăcie, dar ce, sînt în pielea goală ?

MARA *(cu uşoară ironie)* : Doamnele contese Kendy nu uită că au fost la curte la Viena. Şi domnişoara Irene e atît de elegantă ! *(Pe alt ton.)* V-am pregătit camera dumneavoastră de la mansardă, acolo unde locuiaţi în vacanţe. Toate au rămas la locul lor. N-am schimbat nimic.

ANDREI : Mulţumesc, Mara, tocmai asta voiam să te rog, să-mi regăsesc odăiţa mea.

(Un suris uşor pe faţa Marei, care iese schiţînd o reverenţă.)

HALLER *(lui Andrei care se uită lung după ea)* : Cine-i fata sau... domnişoara asta ? Nu ştiu cum să-i spun.

ANDREI: O protejată a mătuşii Kati, mîna ei dreaptă. De fapt ai observat că mătuşă-mea, săraca, ar avea nevoie de mai multe mîini drepte.

HALLER *(ezitînd)* : E... bolnavă ? *(De japt ar fi vrut să spună : nu e teafără ?)*

ANDREI: Nu cunosc amănuntele şi bunicul nu e dispus să vorbească despre ele. Se pare că în 1848, pe cînd avea şaptesprezece ani, mînăstirea de călugăriţe de lîngă Sibiu unde-şi făcea educaţia, a fost prădată de soldaţii generalului rus, venit în Transilvania la cererea Vienei. Se spune că a violat-o un ofiţer. De atunci a rămas aşa. Oamenii îi spun nebuna de la curte, dar ea e blîndă şi inofensivă ca o icoană. *(După o pauză.)* Pămîntul ăsta e plin de sînge şi dureri.

HALLER : Şi Mari ? Sau, ca să-i spun ca tine, Mara.

ANDREI : E fata lui Gheorghe Samoilă, un fel de staroste al păstorilor din munte. Oricît ar părea de ciudat era oarecum prieten cu bunicul care-1 vizita din cînd în cînd singur. La moartea lui ciobanii au ţinut trei zile post negru, i-au ars toate veşmintele şi lucrurile, au ţinut legământul tăcerii şi de-abia după aceea au chemat popii să slujească. Rituri străvechi. *(Rîzînd.)* Pe lîngă ciobanii ăştia, Mailaţii sînt nişte parveniţi. Asta-i o vorbă care i-a scăpat, odată bunicului.

HALLER : Unchiul meu, profesorul, susţine că tradiţiile româneşti sînt imemoriale, mai vechi decît istoria, mai vechi decît primii locuitori cunoscuţi.

ANDREI : Mistere se mai petrec şi azi, Mara a învăţat prima dată carte la şcoala românească de aici, pe care cine crezi că a înfiinţat-o ?

HALLER : Nu mă mai miră nimic. Nu cumva bătrînul baron ?

ANDREI : întocmai. De ce ? N-a explicat niciodată.

HALLER : Poate că în mintea lui îşi închipuia că plăteşte un fel de datorie strămoşilor îmbrăcaţi în sarici. Ar fi interesant de ştiut ce puteau să-şi spună împreună baronul şi ciobanul.

ANDREI : în orice caz moş Samoilă îi vorbea cu *dumneata,* ca de la egal la egal. Şi-i strîngea mîna, nu i-o săruta. La moartea lui, bunicul a luat-o pe Mara la noi. Kati a învăţat-o să cînte la pian, el i-a dat cărţi să citească... *(Pauză.)* In adevăr, atitudinea lui

a fost totdeauna ambiguă. Dealtfel, pînă şi eu reprezint o taină.

HALLER *(rîzînd) :* Nu dai impresia.

ANDREI : Port numele de Mailat după mama, care era fata bunicului. A murit la naşterea mea. Bunicul m-a adoptat.

HALLER *(necontrolîndu-şi curiozitatea)*: Şi tatăl tău ? *(Ar vrea să-şi muşte limba.)* Iartă-mă, nu sînt curios. Ce-ar fi să mergem la rîu să ne scăldăm înainte de masă ?

ANDREI : Cînd am împlinit cincisprezece ani, bunicul m-a chemat la el şi mi-a spus : acum eşti mare şi trebuie să cunoşti adevărul : Tatăl tău a fost un aventurier venit din lumea largă, care dealtfel a avut buna inspiraţie să moară imediat după naşterea ta. A nenorocit viaţa mamei tale şi te rog să-mi făgăduieşti că nu mă vei întreba nimic despre el. Ţine minte un singur lucru : tu eşti ultimul Mailat.

HALLER *(stingherit)* : Da, sînt româneşti poveştile astea de familie. *(Dorind să schimbe cu orice preţ subiectul.)* Mergem la scăldat ori ba ? *(Enervat.)* Şi, la urma urmei, ce naiba te-a apucat să faci confidenţe pe care nu ţi le cere nimeni.

ANDREI : Zău dacă ştiu. Mi-a venit. In orice caz să nu-ţi închipui că am suferit vreodată din cauza naşterii mele enigmatice. N-am complexe. De cînd am deschis ochii bunicul mi-a fost şi tată şi mamă. Ideea că sînt poate copil din flori chiar îmi surîde uneori, îmi dă o senzaţie de libertate.

HALLER : Pe naiba, oricum ai întoarce-o tot ultimul Mailat rămîi. Care se va însura cu o moştenitoare bogată şi-i va face mulţi copii. Apropo, am avut impresia că fata asta, Mara, a pomenit numele domnişoarei Kendy cu oarecare maliţie.

ANDREI : Toată lumea ştie că bunicul vrea să mă însoare cu ea.

HALLER : E în adevăr drăguţă ?

ANDREI : Fermecătoare, dar o cunosc de cînd eram copii şi ideea de a mă însura cu ea mi se pare tot atit de năstruşnică ca şi aceea de a-ţi cere ţie mîna.

HALLER : Şi cum o s-o scoţi la capăt cu baronul ?

ANDREI : Tare aş vrea să ştiu. Deocamdată amîn glumind şi flecărind. Probabil că va trebui să fac o nebunie ireparabilă.

HALLER : Ce fel de nebunie ?

ANDREI : De pildă să mă însor cu alta.

HALLER : Numai ca să scapi de Irene Kendy ?

ANDREI : Poate că iubesc pe alta.

HALLER *(uluit)* : Tu ? Cineva de la Viena ?

ANDREI *(negînd din cap)* : Din ţară.

HALLER : Bogată ?

ANDREI : N-are un ban.

HALLER : Şi crezi că baronul o să accepte ?

ANDREI : Bineînţeles că nu. Şi asta-i drama.

HALLER : Ar fi în stare să te renege.

ANDREI : Mai grav. Cred că l-aş răni de moarte. Insă acum cînd m-am întors definitiv în ţară nu mai pot amîna lucrurile la infinit.

HALLER : Pot să-ţi dau un sfat ?

ANDREI : Inutil. Mi l-am dat şi eu. *(Surîzînd.)* M-ai putea însă ajuta.

HALLER : Eu ?

ANDREI : Fă-i curte Irenei Kendy. Dacă te place mai cîştig timp. *(Tot surîzînd.)* Ce vrei, sînt un laş.

HALLER *(amuzîndu-se)* : Ce cap de Machiavel ai ! Crezi că aş avea şanse ?

ANDREI : Irene adoră să fie curtată.

HALLER : Tu vorbeşti serios ?

ANDREI : Mult mai serios decît îţi închipui.

HALLER : Atunci să batem palma. De cîte ori în viaţă ai prilejul să faci un serviciu unui prieten fără să-1 înjuri în gînd. Tot eram în căutarea unei pasiuni.

ANDREI *(nu se ştie cit glumeşte şi cit e de serios) :* Haller, îmi eşti ca un frate.

HALLER : De data asta, dacă Irene e în adevăr drăguţă şi nu-mi prezinţi nu se ştie ce monstru, n-am nici un merit. *(După o pauză.)* Şi chiar vrei să te însori cu alta ?

ANDREI *(marcînd o ezitare destid de lungă) : In* orice caz nu vreau să mă despart de ea. Dacă aş avea bani m-aş însura chiar mîine.

HALLER : Te întreb încă o dată : şi baronul ?

ANDREI : Cu timpul poate ar înţelege. Nu atît mezalianţa l-ar speria, ci prăbuşirea iluziilor lui senioriale.

HALLER : Aha, deci şi o mezalianţă ! Eu nu sînt mai snob decît e cuviincios să fii, însă şi sărăcia şi mezalianţa mi se par un cumul cam mare. Ar fi cu adevărat păcat ca ultimul Mailat să moară în pielea unui funcţionăraş cu surtucul lustruit în coate şi însurat cu o femeie mereu însărcinată şi căreia nimeni n-o să-i dea bună ziua. Să ştii că bunicul tău nu e chiar atît de absurd cum îl prezinţi tu. E trist să fii veriga slabă care rupe lanţul unui neam mare.

ANDREI *(ironic) :* Patricianul Haller îşi arată urechile.

HALLER *(trecînd peste întrerupere, cu convingere)* : ...şi numai oamenii de nimic îşi închipuie că n-au nici o datorie faţă de înaintaşii lor.

ANDREI *(iritat)* : Ţi-ai ratat cariera, trebuia să te faci predicator.

HALLER : Spuneai că-ţi sînt ca un frate. Prefer ca frăţia asta să se arate în lucrurile serioase.

ANDREI : Dar pricepe, Haller, că e vorba de lucruri foarte serioase. Refacerea domeniului Mailat e o utopie care s-ar destrăma înainte să se închege. Şi eu nu înţeleg să-mi închin viaţa fantomelor.

HALLER : Şi cui vrei s-o închini ? Unui post în birourile tatei ?'

ANDREI : Pentru început de ce nu ? Ca să am o brumă de independenţă materială. Apoi...

HALLER : Apoi ?

ANDREI : Nu ştiu încă.

HALLER : Bunicul tău o fi un Don Quijote, dar ştie ceva.

ANDREI : Şi pe mine ştiu că mă aşteaptă ceva, că sînt *aşteptat.* Nu ţi s-a întîmplat niciodată să ai senzaţia că tot ce faci e provizoriu, că nu are cu adevărat importanţă, că te laşi amăgit şi că de undeva, cîndva trebuie să răsune un semnal, o chemare la care spontan, fără nici o ezitare şi cu inima plină de lumină şi certitudine să răspunzi: prezent ?

HALLER *(surîzînd)* : Tu eşti un specimen rar ! Un romantic optimist.

ANDREI *(continuînd pe acelaşi ton de gravitate pe care nu i l-am cunoscut pînă acum)* : Sînt pur şi simplu un tînăr care vrea să devină bărbat. Cu o răspundere proprie, un ţel şi o viaţă care să fie cu adevărat a lui, nu de împrumut.

HALLER : Formidabil ! Şi ce-a devenit junele, seducătorul şi zurbagiul student Mailat de la Viena ?

ANDREI *(rîzînd)* : L-am încuiat în camera din Mozart Platz şi am aruncat cheia în stradă. La drept vorbind m-am despărţit de el cu simpatie. Nu era un băiat rău, cu toate aerele lui de secătură.

HALLER *(după o pauză)* : E stupid, dar m-a emoţionat. *(îl îmbrăţişează.)* Iţi urez noroc, Andrei.

ANDREI : Mulţumesc. Şi acum să mergem să ne schimbăm. Altfel se formalizează bunicul. *(Pornesc spre ieşire încrucişîndu-se cu Kati care intră. Haller se înclină şi iese. Kati pune mîna, uşor, pe braţid lui Andrei, reţinîndu-l. Andrei cu afecţiune în voce.)* Ce e Kati ? Vrei să-mi spui ceva ?

KATI *(privindu-l lung şi mîngîindu-l pe obraz) :* Nu. Voiam doar să mă uit la tine. Nici nu te-am văzut bine. *(îl priveşte lung.)*

ANDREI *(uşor stingherit) :* Tot eu sînt. întreg şi nevătămat.

KATI *(Tace, apoi clatină negativ din cap. într-un tîrziu)* : Nu-i adevărat. Dar el nu ştie. Nu ştie încă.

ANDREI : Cine ?

KATI : El.

ANDREI : Bunicul ?

KATI *(dă afirmativ din cap)*: Nici nu trebuie să ştie. Păzeşte-te.

ANDREI : Nu înţeleg ce vrei să spui, Kati.

KATI *(privindu-l încă o dată lung):* Că te-ai schimbat. Aşa cum se schimbă un şarpe cînd năpîrleşte. Că acum eşti leit el. Dar nici tu nu ştii.

ANDREI : Eu, leit bunicul ?

KATI *(dă afirmativ din cap) :* La fel de... de... *(nu găseşte cuvîntul, renunţă. Se îndreaptă neglijent spre pian. Cu un gest din umeri Andrei se apropie de uşă. Dar Kati a făcut să sune o clapă, apoi)* ...de neînduplecat.

Cînd două pietre se izbesc, sar scîntei. Fii cu grijă, Andrei.

ANDREI : Cîte îți mai trec prin cap, Kati ! *(Iese. Kati, absentă, se așază la pian improvizînd stîngaci o melodie. întuneric. Lumina se reaprinde imediat dar treptat în camera lui Andrei de la mansardă. După un timp acesta intră, își scoate haina și o aruncă pe un scaun. E evident că așteaptă pe cineva. Apoi în ușă răsună cîteva ciocănituri repezi. Andrei deschide grăbit și în cameră se furișează Mara. Jos Kati continuă să caute incert o melodie.)*

MARA *(punîndu-i mîinile pe umeri)* : Oh, Andrei, dacă nu te-ntorceai odată mueram.

(Andrei o îmbrățișează pătimaș. întuneric. Continuă să se audă pianul. Apoi scena se luminează jos, unde ard lămpile. Într-un fotoliu, Irene Kendy, deja femeiușcă, simpatică și destul *de afurisită, totuși. Andrei își toarnă un pahar de coniac. Haller continuînd să povestească.)*

HALLER : înțelegi situația. Dacă răspundeam la insinuarea locotenentului luînd apărarea doamnei, o compromiteam. Dacă tăceam, mă compromiteam eu. Iremediabil. Parcă-mi căzuse tavanul în cap. însă Andrei, calm, i-a spus locotenentului : domnule, fii bun și dă-te un pas înapoi. Cînd vorbești îți miroase gura.

ANDREI: Zău că era adevărat. De aceea am intervenit. Nu pentru tine.

IRENE : Și...

HALLER : Bineînțeles a ieșit scandal și au trebuit să apară pe teren. De atunci are zgaiba aia decorativă la bărbie.

IRENE : Pentru mine ai fi în stare să te bați în duel, Andrei ?

ANDREI : Ție ți-aș aduce și luna de pe cer.

IRENE : îl crezi, domnule Haller ?

HALLER : Dacă m-aș lua după sentimentele mele, sigur.

ANDREI : Dragă Haller, cred că pînă la urmă noi doi o să trebuiască să ne batem.

IRENE *(bătînd din palme)* : Ah, ce mult mi-ar plăcea ! S-ar auzi pînă la Viena.

HALLER : Și dacă ne-am căsăpi într-adevăr, ce-ar dobîndi învingătorul ?

IRENE *(șăgalnică)* : Probabil că l-aș urî.

ANDREI : Iată un răspuns de Pytia.

IRENE : Mie mi se pare, dimpotrivă, prea limpede.

HALLER : Domnișoară Irene, nu te juca cu inima mea. Niciodată n-aș fi îndrăznit să concurez cu Andrei.

IRENE : De ce ? Se spune că soarta îi ajută pe cei îndrăzneți.

ANDREI : Dacă sînt de prisos, pot să mă retrag.

IRENE : Gelos ? îmi faci atîta cinste ?

ANDREI : Dragă prietene, am impresia că această domnișoară își bate joc de amîndoi. Ca s-o pedepsim... *(La fereastra deschisă apare Klara Kendy, o femeie de anumită vîrstă însă nostimă încă și știind foarte bine ce vrea.)*

KLARA : Domnule Haller, societatea te reclamă. Vrei să vii puțin pe terasă să ne explici ceva ?

HALLER : Cu plăcere, doamnă. *(Către cei doi.)* Ce vreți, sînt o persoană solicitată și plină de farmec. *(Cu o înclinare glumeață spre Irene.)* Dar inima mea rămîne aici. *(Iese.)*

KLARA *(din fereastră, privind pe cei doi și amenințîndu-i cu degetul)*: Vă las în *tete-ă-tete,* dar nu abuzați. *(Dispare.)*

IRENE : Dacă am înțeles-o bine pe mama, asta înseamnă : nu fiți proști, profitați de ocazie. *(Apropiindu-se de Andrei.)* Nu mă săruți ? Anul trecut la Pesta nu trebuia să te rog. *(Andrei rămîne nemișcat.)* Atunci te sărut eu. De o săptămînă de cînd sînt aici mor de curiozitate să știu ce cap o să faci dacă te sărut. *(îl sărută, apoi privindu-l.)* Mda, un cap de scrumbie afumată.

ANDREI : Tete-â-tete-urile patronate mă paralizează.

IRENE : Nu depindea decît de tine să fim singuri cît dorim.

ANDREI : Cu Haller după noi !

IRENE : Dacă i-ai fi spus lui Haller că sîntem sortiți unul altuia, ar fi fost sigur mai discret.

ANDREI : Nici tu nu i-ai spus-o. *(Amenințător glumeț.)* Și asta pentru că-ți place să-ți facă curte. Recunoaște.

IRENE : îmi place, în general, să mi se facă curte. Şi cum tu ai se vede alte preocupări...

ANDREI : Haller e foarte drăguţ.

IRENE : Şi eu îl găsesc simpatic, însă...

ANDREI *(întrerupînd-o)*: Şi am impresia că e în adevăr amorezat de tine. Chiar îndrăgostit.

IRENE : Crezi ?

ANDREI : Vrei să-1 întreb ?

IRENE : Dacă ar fi aşa, sper că n-ar recurge la intermediari ca să mi-o spună.

ANDREI : Poate se teme să nu mă supere. E prietenul meu cel mai bun.

IRENE : Şi te-ar supăra, într-adevăr ?

ANDREI: Ştii că ţin la tine, că-mi eşti dragă şi că...

IRENE : Şi că sînt o partidă bună...

ANDREI : Prin urmare mă bănuieşti de calcule meschine, interesate.

IRENE : Pe tine, nu ştiu sigur. Insă pe bunicul tău şi pe mama, da. Deşi calculele lor nu sînt meschine, sînt înţelepte. Poate că şi tu eşti înţelept ?

ANDREI : Dar tu ?

IRENE : O, eu sînt foarte înţeleaptă. M-am obişnuit de mult cu ideea că o să-ţi fiu nevastă, aşa cum au hotărît ai noştri. Insă eu am fost şi îndrăgostită de tine şi poate mai sînt încă.

ANDREI: încă ? Nu pari prea sigură.

IRENE : Da. Pentru că te-ai schimbat. Credeam că şi tu doreşti căsătoria asta, dar acum te simt foarte înstrăinat. Şi îmi vine greu să suport gîndul că nu reprezint decît o zestre. *(Izbucnind în rîs.)* Ştii ce-ai merita să-ţi fac ? Să mă mărit cu tine şi să te înşel cu Haller.

ANDREI : Atunci de ce să nu te măriţi pur şi simplu cu Haller.

IRENE : Pentru că, domnul meu, trăsătura mea esenţială şi exasperantă, — recunosc — este ambiţia şi orgoliul. Aşa încît o să mă mărit totuşi cu tine şi o să te pun să plăteşti cu vîrf şi îndesat.

ANDREI : Ia uite ce corniţe de diavol scoate la iveală micuţa noastră Irene, care şi-a făcut educaţia la călugăriţe.

IRENE : Asta încă nu-i nimic. N-am un drac, ci douăzeci în mine. *(Amuzată.)* Mi-ar place să stric prietenia ta cu Haller.

ANDREI : N-ai şanse.

IRENE : Nu spune vorbe mari. Dacă l-aş face în adevăr să-şi piardă capul după mine... Ai uitat ? *Ce que jemme veut... (Părăsind tonul de badinaj, vine lîngă el şi-i pune mîna pe umăr.)* Andrei, ştiu că toată lumea, începînd cu mama mă crede o gîsculiţă şi mă amuză să-i las să creadă. Insă... *(uşa se deschide şi apare Mara.)*

MARA *(rămînînd o clipă încremenită):* Vă rog să mă iertaţi, voiam să strîng serviciul de ceai.

IRENE *(enervată şi dintr-o dată aristocrată afurisită) :* Cînd se intră într-o încăpere se bate la uşă.

MARA *(calmă) :* E o cameră de trecere. Şi nu ştiam că e cineva aici.

IRENE : Acum ai aflat. Aşa că te rog lasă-ne şi vino să strîngi mai tîrziu, fetiţă.

MARA *(calmă, dar fermă)* : După cum ştiţi de ani de zile, am un nume domnişoară : Mara. Şi sînt mai în vîrstă decît dumneavoastră. *(Lui Andrei.)* Scuzaţi-mă, domnule baron. *(Deschide repede uşa, cu lacrimi în ochi, dar mai apucă s-o audă pe Irene spunînd.)*

IRENE : Ce slugă impertinentă !

ANDREI *(alb la faţă)* : îţi interzic ! *(Aleargă la uşă strigînd.)* Mara, Mara *(Dar aceasta a fugit. Se reîntoarce spre Irene.)* Te-ai purtat ca un grof grosolan.

IRENE *(nevenindu-i să creadă)*: Cu mine vorbeşti aşa ? Din cauza unei slujnicuţe valahe ?

ANDREI : Mara nu e servitoare. E prietena lui Kati şi a mea.

IRENE : Şi a ta ? *(tl priveşte lung.)* Interesant. *(Se duce spre uşă, se întoarce şi-l priveşte din nou.)* Da, interesant. *(Iese. Rămas singur, Andrei îşi aprinde o ţigară încercînd să-şi adune gîndurile. Intră Mailat.)*

MAILAT *(cu nervi stăpîniţi)* : Ce s-a întîmplat între voi ?

ANDREI : Intre cine ?

MAILAT : Nu face pe prostul. Intre tine şi Irene. A venit pe terasă, s-a dus drept la prietenul acela al tău HALLER şi în gura mare i-a spus : „Domnule Haller,

Andrei pretinde că noi doi am face o pereche foarte potrivită". O scenă absolut lipsită de gust, indecentă. Noroc de Klara care nu-şi pierde capul niciodată. I-a spus fiică-si că dacă mai face glume neroade o cîrpeşte. Irene a izbucnit în plîns şi a fugit în grădină. Ce i-ai făcut ?

ANDREI : Nimic. Am avut o simplă discuţie.

MAILAT : Discuţiile astea sînt bune după căsătorie. Ca să mai treacă plictiseala. Acum însă te rog să te duci după Irene şi s-o împaci. Detest poalele date peste cap şi echivocurile. *(Neglijent.)* Apropo, l-am lăsat pe Haller să înţeleagă că vizita lui mi-a făcut plăcere, dar că din fire sînt cam nesociabil. Mai ales cînd mă apucă crizele de gută.

ANDREI : Cum ? L-ai dat afară ?

MAILAT : Băiatul şi-a adus singur aminte că are la Braşov nişte părinţi care-1 aşteaptă. Pleacă mîine.

ANDREI : Era invitatul meu. Şi e prietenul meu.

MAILAT : Atunci nu trebuia să-i dea tîrcoale Irenei. Gura lumii e mare şi spurcată. Acum că ţi-ai terminat studiile şi te-ai întors definitiv, orice tergiversare devine penibilă pentru fată. Toată lumea ştie că Kendy şi-a vîndut moşia de la Şelimbăr ca să-i rotunjească zestrea în bani lichizi. *(Rîzînd cu poftă.)* A trebuit să o prelucrez serios pe negustoreasa de Klara ca s-o determin la gestul ăsta. Dar noi doi avem nevoie şi de bani sunători ca să refacem şandramaua asta şi parcul. Nu ? Văd că nu-mi lauzi talentele diplomatice. De ce taci ?

ANDREI : Ascult.

MAILAT : Aşa că familia Kendy a intrat pînă la gît în proiectul nostru. De aceea cred că ar fi cuminte ca înainte de plecarea lor de aici să oficializăm oarecum lucrurile. Seara asta ar fi foarte potrivită pentru un fel de logodnă. *En petit comite. (Cu maliţiozitate.)* Unde mai pui că te-ai putea bucura şi de prezenţa prietenului tău într-o împrejurare atît de solemnă. Ce zici ?

ANDREI : Nu.

MAILAT *(nepricepînd) :* Nu, ce ?

ANDREI : Nu mă logodesc.

MAILAT : Da, ştiu, şi mie mi se par ridicole maimuţărelile astea, dar trebuie să dăm o satisfacţie familiei Kendy şi — fie vorba între noi — să batem fierul cît e cald. Afacerile bune nu se lasă pe a doua zi.

ANDREI *(cu o gravitate pe care Mailat nu o sesizează) :* Bunicule, eu nu o iubesc pe Irene.

MAILAT *(ca şi cum lucrul n-ar avea nici o importanţă) :* Nu ? Păcat. E cam gîsculiţă, dar e drăguţă. De fapt într-o căsătorie, dragostea mai degrabă strică. Se deteriorează inevitabil cu timpul şi te trezeşti legat de un străin dacă nu chiar de un duşman. Un duşman legat de tine cu lanţuri pentru toată viaţa. Pe cînd într-un mariaj de raţiune, se poate ajunge la o tovărăşie cinstită, bună şi trainică. E, cum să spun, mai higienic chiar din punct de vedere spiritual. Şi pe urmă ai văzut ce dinţi are fata ? Eu am studiat-o atent. E sănătoasă ca o iepşoară şi o să-ţi facă o duzină de Mailaţi frumoşi şi voinici.

ANDREI : Iartă-mi obrăznicia. Dumneata ai iubit-o pe bunica ?

MAILAT *(după o clipă de tăcere) :* E atîta vreme de atunci.

ANDREI : Poate că la vîrsta dumitale aşa o să vorbesc şi eu despre dragoste., Deocamdată dă-mi însă voie să rămîn tînăr.

MAILAT : Nu confunda. Eu vorbeam despre căsnicie, nu despre dragoste. Dealtfel găsesc că e un subiect mai degrabă neconvenabil pentru nişte bărbaţi serioşi. *(Rănit.)* Şi nu mă aşteptam să mă acuzi că-ţi stric tinereţea.

ANDREI : N-am vrut să spun asta. Mă gîndeam însă că altcineva m-ar fi înţeles mai bine.

MAILAT : Depinde cine.

ANDREI *(cu un fel de înfruntare) :* De pildă, mama.

MAILAT *(cu o tresărire puternică) :* Ce-ţi veni să pomeneşti de ea ?

ANDREI : Te-ai obişnuit atît de mult să mă vezi după chipul de asemănare al dumitale, încît nu ţi-ai pus niciodată problema dacă nu port în mine şi alte moşteniri.

MAILAT : Mama ta a fost o romantică exaltată. Iar tu trebuie să devii un bărbat tare şi lucid.

ANDREI *(cu un rîs rău)* : La ce-i bun un bărbat tare în epoca noastră ? Să devină o rotiţă bine unsă a celei mai birocratice şi stupide monarhii!

MAILAT : Să-şi ajungă lui însuşi. Stăpîn pe sine în singurătatea lui mîndră ca un străjer într-un turn. Este întocmai ce-ţi doresc.

ANDREI : Ştii care-i deosebirea dintre noi ? Că dumneata cunoşti exact ceea ce respingi şi eu nu ştiu încă exact ceea ce doresc. Dar de un lucru sînt sigur. Că vreau să mă cheltui şi să dau. Nu să strîng şi să refuz.

MAILAT : Să te cheltui ? Pentru cine, pentru ce ? Nu te întrebai tu singur înainte ? Ce cauză merită în zilele noastre sacrificiul unui gînd măcar ? Unde te uiţi totul se surpă, se destramă în mediocritate. Iar aici, în ţara noastră ne înghesuim şi ne mîncăm cu poftă cîinească între noi : ba secuii cu saşii ori cu ungurii, ba ungurii cu românii, ba românii cu toţi la un loc. Mîndrul principat al Transilvaniei a murit. N-a mai supravieţuit decît mîndria noastră ca indivizi.

ANDREI : Mîndria şi dispreţul sînt o hrană. săracă.

MAILAT : Care îndestulează pe cei tari. Şi pentru aceştia femeia e un mijloc, nu un scop. *(Cu oarecare indulgenţă.)* Cel puţin nu unul exclusiv.

ANDREI *(rîzînd)* : Ai devenit mai concesiv ? Atunci te rog să-mi faci un hatîr : încă nu anunţa logodna. Să mă obişnuiesc cu ideea. Nu-mi place să fiu mînat din urmă.

MAILAT : Bine, fie. Deşi era momentul potrivit. *(Rîzînd.)* Bagă de seamă, mai pot apărea alţi Halleri şi altă Irene Kendy n-am de unde să scot. Hai du-te şi împac-o. *(îl împinge prieteneşte cu palma, cu afecţiune.)* Şi renunţă la romantisme, Andrei, nu lasă în urma lor decît impurităţi şi mahmureală. *(Andrei iese, la fereastră apare Klara Kendy.)*

KLARA : Mailat !

MAILAT : Da !

KLARA : Eşti singur ? Aş vrea să stăm puţin de vorbă.

MAILAT : Vino.

KLARA *(intrînd după o clipă)*: Colonelul a coborît călare în sat să-şi cumpere ţigări. De fapt îi place mai mult trăscăul de la circiumă decît coniacul tău franţuzesc.

MAILAT : De, cîrciumăreasa e rotundă ca un pepene, nu slabă ca tine.

KLARA : Pe vremuri nu-ţi displăcea silueta mea.

MAILAT : Eu am avut totdeauna gusturi subţiri, nu cazone ca bărbatul tău.

KLARA : Doamne, Mailat, nebună am mai fost după tine. Şi m-a ţinut nu glumă.

MAILAT : In ce priveşte nebuniile, cred că nici eu nu ţi-am rămas dator.

KLARA : Ce timpuri ! Cînd mă gîndesc la tinereţe am impresia că citesc povestea unei femei străine. Ce legătură poate fi între baba care am început să devin şi dansatoarea de la balurile Curţii ?

MAILAT : Nu te îngrijora, ai să fii o babă fermecătoare. Şi asta nu-i puţin lucru.

KLARA : Am ajuns la concluzia că la fiecare vîrstă trebuie să vrei ceva. Eu cred că mi-am găsit rostul. Vreau să fiu bunică. Bunica unor strănepoţi de-ai tăi.

MAILAT : Nu mai ai mult de aşteptat.

KLARA : Tocmai despre asta vroiam să-ţi vorbesc. Andrei n-are deloc aerul să se grăbească, pe cînd eu din foarte multe motive sînt grăbită. Colonelul nu se amestecă în chestiunile de care mă ocup eu, dar vînzarea moşiei nu i-a făcut nici o plăcere. Noroc că era moşia mea.

MAILAT *(uşor alarmat)* : Vrei să spui că dă înapoi ?

KLARA : Nu, însă nici prea încălzit nu e. Şi dacă o să amînăm mult treaba e în stare să facă pe neaşteptate o criză de orgoliu sau de furie.

MAILAT : Care de fapt ar fi de zgîrcenie. *(Furios.)* Adevărul e că ar vrea să-şi mărite fata fără să deschidă punga. Totdeauna a fost un calic şi un zgîrie-brînză.

KLARA : Motivul n-are importanţă. Insă îl cunosc. Cînd se încăpăţînează nici Dumnezeu din cer nu-i mai schimbă părerea.

MAILAT : Andrei de-abia s-a întors şi tinerii s-au văzut prea puţin *(Jovial, cinic.)* Pofta vine mîncînd.

KLARA : Să fi fost eu în locul Irenei, domnul Andrei mînca jeratic de mult. Nu ştiu cum de-a ieşit aşa mototoală. Parcă n-aş fi făcut-o eu. Auzi, să stea aici împreună timp de o săptămînă, cu binecuvîntarea mea pe deasupra şi... *(Bătîndu-se peste gură.)* Doamne iartă-mă.

MAILAT *(rîzînd)* : ...şi să se întoarcă acasă tot fată mare, asta voiai să spui ?

KLARA : Nu fi necuviincios ! *(Pauză scurtă.)* Dacă nu l-ar iubi aş înţelege. Dar mi-a spus că-1 iubeşte.

MAILAT : Ce-ar fi să-1 trimit pe Andrei la Sibiu ? Ar fi prilejul să se întîlnească, să iasă în lume, să fie văzuţi mereu împreună...

KLARA : M-am gîndit la asta. Insă într-un oraş mare sînt prea multe distracţii şi ispite. Voiam dimpotrivă să-ţi propun s-o mai las aici pe Irene singură. Am pleca şi noi mîine cu Haller. Ce zici ?

MAILAT *(sărutîndu-i mîna)* : Că-ţi merge capul ca pe vremuri.

KLARA *(rîzînd)* : Şi tot în folosul tău, urs bătrîn.

MAILAT : Al meu ? Băieţi ca Andrei nu se găsesc pe toate drumurile.

KLARA : Bine, bine, cunosc lecţia. Dar ai putea şi tu să-i mai dai pinteni.

MAILAT : Promit.

(De afară se aude zvon de glasuri, risul aţîţat al Irenei, apoi intră Irene, Andrei, Haller.)

IRENE *(continuînd să rîdă)* : Mamă, ştii ce pretinde Andrei ? Că vechiul parc e plin de stafii. Am crezut că mor de frică. Noroc că era şi domnul Haller cu noi.

ANDREI : N-am spus că e plin, ci că din cînd în cînd apare o siluetă misterioasă.

MAILAT : Ce-i povestea asta cu stafiile ? De ce bagi spaimă în fată ?

HALLER : Domnişoarei Irene îi plac misterele. Pretinde că îi este frică, dar a propus să ne luăm după stafie.

KLARA : Ce stafie, aţi înnebunit cu toţii.

IRENE : Zău, mamă, că-i adevărat. Intreabă-i pe ei. Ne plimbam pe lîngă pavilionul dărîmat cînd am auzit un fel de scîncet sau de geamăt. Nu-i aşa, domnule Haller ?

HALLER : Trebuie să recunosc că da. Eu susţineam că scîrţîie o creangă, dar domnişoara Irene avea dreptate. Pentru că apoi am văzut-o alergînd.

MAILAT : Pe cine ?

IRENE : Cum pe cine ? Stafia. Purta un voal negru pe cap, sau poate avea părul desfăcut pe umeri şi se mişca aşa de uşor încît parcă plutea. Dar repede de tot, ca un om care aleargă din toate puterile pe vîrful picioarelor. Da, cred că nu avea voal, ci părul despletit. Apoi a dispărut printre salcîmi.

MAILAT : Unde e Kati ?

IRENE : Pe terasă. *(Strigînd pe fereastră.)* Domnişoară Kati ! *(Kati apare la fereastră cu aceeaşi figură absentă.)*

MAILAT : Nimic, Kati, scuză-mă. Voiam să ştiu dacă te-ai culcat.

KATI : Nu pot, e lună plină. Cînd e lună plină pămîntul frige.

MAILAT : Da, da, ştiu. *(Kati dispare.)*

IRENE : La început am crezut că-i o persoană de-a casei care vrea să ne sperie şi am vrut să alerg după ea. însă Andrei m-a oprit zicînd că în parc bîntuie stafii. Mi-a fost îngrozitor de frică. *(Chicoteşte.)* Nu-i aşa, domnule Haller ?

HALLER : într-adevăr, domnişoara Irene mi-a spus că e foarte speriată.

MAILAT *(lui Andrei)* : De unde ai scos istoria asta cretină cu stafii ?

ANDREI : Am glumit. Trebuie să fi fost cineva din sat care a venit la furat cireşi.

IRENE : O femeie, la furat, noaptea ?

ANDREI : De unde ştii că era femeie ?

IRENE : Dar nu poate fi nici o îndoială. Nu-i aşa, domnule Haller ?

HALLER *(încurcat, schimbînd o privire cu Andrei)* : Nu ştiu, n-am văzut bine. Şi poate că pînă la urmă a fost doar o iluzie optică. Lumina lunii printre copaci joacă feste din astea.

IRENE : O iluzie care plînge ? Nu. Andrei avea dreptate, era sigur un suflet rătăcitor. Acum nu mai vrea să recunoască pentru că 1-a certat domnul Mailat. !

KLARA : Dar mai terminați odată ! *(Irenei.)* Cum poți face atîta caz de o glumă nesărată !

IRENE : Bine, mamă, dar e atît de romantică ideea unui suflet chinuit care revine pe locurile unde a fost' cîndva foarte fericit.

KLARA : Irene !

IRENE : Tac, mamă, tac.

KLARA : Ai depăşit vîrsta cînd se trec cu vederea toate prostiile. Nu poți rămîne toată viața o gîsculiță naivă.

HALLER : Oh, domnişoara Irene e foarte deşteaptă şi nu-i deloc cum ați spus... adică... gîsculiță.

KLARA *(sincer mirată) :* Crezi ? *(Irenei.)* Asta-i cel mai frumos compliment care ți s-a făcut vreodată. *(Intră Mara.)*

MARA : Domnule baron, mai aveți nevoie de mine ?

MAILAT *(bucuros de schimbarea discuției)* -. Bineînțeles, . Mari, toată viața.

MARA *(surîzînd) :* Vorbeam de astă seară. Mă cam doare capul şi...

MAILAT : Ce mai întrebi, du-te şi culcă-te, draga mea.

MARA : Atunci, noapte bună.

IRENE : Mari, dumneata crezi în stafiile care bîntuie noaptea prin parc ?

KLARA : Irene !

MARA *(o clipă descumpănită):* Nu ştiu, n-am văzut. Eu noaptea nu mă plimb prin parc.

IRENE : De ce nu porți părul despletit, Mara ? Ți-ar sta aşa de bine. *(îi desface părul.)* Cam aşa arăta.

MARA *(strîngîndu-şi părul)* : Nu-i place domnişoarei Kati. *(Dă să iasă dar uşa se deschide şi apare colonelul Kendy.)*

KENDY : Nevastă, fă bagajele, mîine dimineață plecăm la Sibiu. Vă aduc o veste de senzație. *(Marei.)* Care te interesează probabil în special pe tine, Mari.

KLARA : Ce s-a întîmplat ? Nu ne fierbe aşa.

KENDY *(pregătindu-şi efectele) :* Am fost în sat.

KLARA : Şi ai băut un trascău.

KENDY : Două.

KLARA : Senzațională veste, în adevăr. Asta te-a hotărît să plecăm la Sibiu ? Dacă beai trei ajungeam la Budapesta.

KENDY : Dacă nu mă laşi să vorbesc...

MAILAT : Hai, omule, spune.

KENDY : Plecăm la Sibiu pentru că mîine trebuie să fiu la regiment.

KLARA : Eşti în concediu.

KENDY : Concediile vor fi probabil suspendate. Cînd mă întorceam m-am întîlnit cu şeful postului de jandarmi.

KLARA : Distinsă companie pentru colonelul conte Kendy. Ați băut brudărşaft ?

MAILAT : Eşti insuportabilă, Klara.

KENDY : Eu îi spun asta de treizeci de ani. Şeful de post a primit o telegramă.

KLARA : Nu cumva s-a declarat iar război ?

KENDY : Nu, dar Principatele valahe s-au declarat independente.

ANDREI : Uite, bunicule, mai există pe lumea asta şi cauze nobile.

MAILAT *(lui Kendy)* : Bine, dar asta înseamnă război cu Turcia. Țintarul şi elefantul !

KLARA : Şi ce ne priveşte pe noi toată tărăşenia asta ? *(Lui Kendy.)* De ce eşti aşa de excitat ?

KENDY : Va trebui desigur să luăm anumite măsuri de siguranță. Românii din Transilvania nu vor rămîne nepăsători. Au să se producă agitații, poate rebeliuni. Tu ce crezi, Mari ?

MARA : Nădăjduiesc, domnule colonel. Sîngele apă nu se face.

Întuneric

POVESTITORUL : Oricît ar fi de corect şi de respectuos față de adevăr, scriitorul care vrea să reconstituie pe scenă în spirit documentar personaje şi fapte reale, este obligat de regulile genului să trişeze. Cum

să cuprinzi puzderia de evenimente care alcătuiesc yiaţa adevărată de zi cu zi într-un spaţiu limitat şi în chingile unui răstimp de două ore ? Cele povestite pînă aici, ca şi cele ce vor urma, sînt foarte autentice. Numele eroilor, vizita familiei Kendy în primăvara anului 1877, proiectul de căsătorie dintre Irene şi Andrei şi aşa mai departe. Dar cînd pui pe unul din eroi să intre în casă şi-1 expediezi afară pe altul pentru că mă stinghereşte, cînd atribui un surîs sau chiar o anumită replică personajelor, am senzaţia de fraudă pentru că habar n-am cum s-au petrecut lucrurile în realitate. Dintr-o scrisoare trimisă de Andrei lui Haller ştiu că „Hoinarul", cum îl numeşte Andrei, a fost descoperit de Mara în fînul grajdului şi că ea i-a tăinuit o bucată de vreme existenţa. Ceilalţi n-au aflat de prezenţa lui decît succesiv şi la interval de zile. Cum nu pot însă aduce un grajd pe scenă şi nici fărîmiţa acţiunea în zeci de momente, sînt obligat să recurg Ia o formulă de compromis. La drept vorbind, teatrul de reconstituire are însă şi unele avantaje. In cîteva propoziţii poţi lămuri lucruri care ar pretinde altfel o lungă şi fabricată desfăşurare dramatică. Găsesc deci că e mai corect să spun de-a dreptul că în ciuda zilelor petrecute de Irene în casa Mailat, spre marea nemulţumire a bătrînului, relaţiile celor doi tineri nu par să se fi încălzit. Cred că, de fapt, Irene a început ea însăşi să se întrebe asupra solidităţii sentimentelor ei faţă de Andrei. Ceea ce o reţine acolo încă, e mai degrabă o obscură curiozitate, un fel de încăpăţînare nemotivată pentru bărbaţi, dar atît de caracteristică multor femei. Acum încearcă să pară preocupată de o broderie.

(Irene intră in scenă şi se aşază într-un fotoliu cu o broderie in mină. Kati, după ce a repetat de cîteva ori aceeaşi frază muzicală pe care n-o dibuieşte, a rămas încremenită în faţa pianului. Kati intră şi se aşază la pian. Andrei citeşte. Intră Mailat cu ziarul, ll răsfoieşte. Un moment de pauză pînă se compune atmosfera. Povestitorul iese.)

MAILAT *(enervat, bătînd cu degetul în ziar)*: Avea dreptate Kendy. Toate ziarele româneşti jubilează. E o gargariseală patriotică de parcă ar fi tipărite dincolo de munţi, nu aici la noi.

ANDREI : Nu pricep, ce ţi se pare nefiresc. Crezi că o frontieră poate despărţi un popor ?

MAILAT : Care popor ? Un popor nu există decît în măsura în care are o patrie. Şi patria noastră e Transilvania, nu ţările de peste munţi.

ANDREI : O patrie cu capitala la Viena ! După cîte ştiu românii de aici vorbesc româneşte şi nu ungureşte sau nemţeşte.

MAILAT : Ciudate idei ai început să ai.

ANDREI : Nu-i vorba de nici o idee. încerc pur şi simplu să gîndesc logic şi fără patimă.

MAILAT : Dacă nu mă înşel asta se cheamă în jargonul vostru... obiectivitate.

ANDREI : Al cui jargon ?

MAILAT : Al generaţiei tinere, liberaliste. Numai că fără patimă, băiete, nici nu se construieşte nimic, nici nu se distruge.

ANDREI *(uitîndu-se lung la el)* : De o bucată de vreme orice aş spune sau aş face, te irită.

MAILAT : Mă irită că nu ştiu ce gînduri ai. Ar fi cazul să începi să reflectezi la viitorul tău, nu crezi ?

ANDREI : Aştept răspunsul lui Haller.

MAILAT : Cînd vorbeam de viitor nu mă gîndeam la o slujbuliţă care să-ţi permită să stai cu o cameră mobilată la oraş şi să mîzgăleşti condice pentru bătrînul Haller.

IRENE : Andrei e lipsit de ambiţie. Are *le mal du sieste^*

ANDREI : Se vede că nu mi-am găsit încă ţeluri pe mŞsura ambiţiei mele.

IRENE *(răsfăţată)* : In orice caz ai devenit un tovarăş urîcios. Toată ziua îţi ninge şi plouă. *(Cu totul pe alt ton.)* Cred că şi şederea mea aici s-a prelungit prea mult. _ . .

MAILAT : Ce vorbe sînt astea, Irene, nu te simţi bine »

IRENE : Ba da, dar ca să fiu sinceră, domnule MalW*. mă cam plictisesc. Ştiu că nu e politicos ce spun

şi că mama m-ar ocări, însă eu nu ţin să par mai serioasă decît sînt. Mi-e dor de distracţii.

MAILAT *(căutînd o soluţie)* : Ce-ar fi să faceţi o excursie la munte ? Voi doi. Cei zici, Andrei ?

ANDREI *(fără convingere)* : Desigur...

IRENE : N-are nici un rost, nici pe mine nu m-ar amuza mai mult decît pe tine. Cred că cel mai bun lucru ar fi să plec.

MAILAT : Ce se întîmplă cu voi, v-aţi certat ?

IRENE : Andrei n-are nici o vină, domnule Mailat. Voiam să-1 necăjesc cînd l-am făcut urîcios. De fapt eu sînt vinovată. Sînt o fată superficială care are nevoie de distracţii.

MAILAT : Nu-mi place să mă bag în sufletele altora, însă credeam că ţii la Andrei.

IRENE *(echivoc) :* Tot atît cît ţine şi el la mine.

MAILAT *(nesesizînd) :* Atunci e-n ordine. Ascultaţi, copii...

KATI *(intervenind pe neaşteptate)* : Dacă Irene doreşte să plece, n-are rost s-o opreşti.

MAILAT *(dur, fără să ridice tonul)* : De ce te amesteci, Kati?

KATI : Nu mă amestec, tu eşti cel care te amesteci. Totdeauna te-ai amestecat cu inima ta de piatră, Mailat, şi rău ai făcut. Adu-ţi aminte.

MAILAT *(stăpînindu-se) :* Iţi îngădui prea mult, Kati. Du-te în cameră la tine şi odihneşte-te. *(Kati se ridică. In aceeaşi clipă se aude de afară ţipătul speriat al Marei: Andrei, Andrei '.)* Asta e vocea Marei. *(Andrei iese în fugă pe uşă.)*

IRENE *(insinuant) :* Nu ştiam că îşi spun pe nume.

MAILAT *(la început nedumerit)* : Ce vrei să spui ? *(Apoi.)* Cînd se sperie omul nu mai ţine seama de protocol. *(Ducîndu-se la fereastră, strigă.)* Ce s-a întîmplat, Andrei ?

VOCEA LUI ANDREI : Nimic, bunicule, venim îndată.

MAILAT *(lui Irene care a venit lîngă el la fereastră)* : Nu înţeleg cum şi-a permis Haller asemenea neruşinare.

IRENE : Eu l-am provocat. înainte de plecare i-am cerut să-mi scrie.

MAILAT : Ce vremuri dezmăţate. Să ştii că o s-o anunţ pe maică-ta.

IRENE *(arătînd pe fereastră):* Aduc pe cineva cu ei. Un străin. Pare bolnav sau rănit. *(Se duce şi deschide uşa făcînd loc Marei şi lui Andrei care susţin în adevăr pe cineva bolnav sau rănit şi pe care-l aşază pe un scaun. Străinul închide ochii. E vizibil epuizat.)*

ANDREI *(lui Mari)* : Adu un pahar de coniac.

(Dar Irene i-o ia înainte, toarnă coniacul şi vine cu paharul.)

MAILAT *(Marei)* : Cine-i omul ăsta ?

MARA : L-am găsit în fînul grajdului. Am crezut la început că-i mort şi m-am speriat. Dar apoi mi-a făcut semn cu mîna să mă liniştesc.

HOINARUL *(deschizînd ochii)*: îmi pare rău că v-am speriat. Şi vă cer iertare că m-am adăpostit azi-noapte în grajdul dumneavoastră.

ANDREI : Bea coniacul ăsta. O să te întremeze.

HOINARUL *(bea):* Mulţumesc. Acum mă simt mai bine.

ANDREI : Eşti bolnav ?

HOINARUL : Am căzut într-o rîpă şi mi-am răsucit piciorul. De-abia m-am tîrît pînă aici. Am adormit în fîn.

MAILAT : Nu puteai să baţi la uşă ?

HOINARUL : Nu toţi oamenii sînt bucuroşi de musafiri nepoftiţi. Mai ales la vreme de noapte. *(Surîzînd lui Irene.)* Cînd hălăduiesc zburătorii.

IRENE : Să ştii că semeni cu un Zburător.

(într-adevăr tînărul e de o mare frumuseţe romantică şi în ciuda hainelor ponosite e de o distincţie care nu înşeală.)

HOINARUL : Un zburător cam trenţăros şi cam înfometat.

MARA : Vrei ceva de mîncare ?

HOINARUL : Un colţ de pîine mi-ar prinde bine. Cred că tot rătăcind prin munţi sînt vreo trei zile de cînd n-am îmbucat nimic. *(Deodată speriat se uită in jur.)* Aveam o straiţă.

MARA : Am adus-o eu. *(îi dă o straiță plină cu cărți pe care Hoinarul o ia bucuros în brațe.)* Şi-ți aduc îndată şi de mîncare.

HOINARUL : Nu trebuie să vă deranjați. Vin eu la bucătărie. *(Dă să se ridice, dar cu o grimasă de durere recade pe scaun.)*

MAILAT : Stai liniştit pînă îți revii.

IRENE : Ce fel de cărți ai acolo ?

ANDREI : De-ale dumneavoastră, ardelene, Maior, Şincai.

MAILAT : Aici n-ai nimerit-o. Astea sînt cărți de propagandă româneşti. Pe mine mă cheamă Mailat.

(Mara care a ascultat atentă iese.)

HOINARUL : Aha ! Oamenii de treabă se înțeleg însă pretutindeni.

MAILAT : Pentru că dumneata eşti un om de treabă ! Ei, tot am aflat ceva.

HOINARUL : Mă iertați că nu m-am prezentat după cuviință. Dar ce importanță are numele unui hoinar. Eu port numele vîntului care mă bate şi al stelei care mă călăuzeşte.

ANDREI: Curios, am impresia că te-am mai întîlnit undeva.

HOINARUL : N-am mai fost în Ardeal.

ANDREI : Atunci... Nici la Viena n-ai fost cindva ?

HOINARUL : Ba da. Am studiat acolo, dar nu cred că frecventam aceleaşi cercuri.

ANDREI : Totuşi e sigur că te-am zărit măcar pe stradă. Ai un cap care nu se uită.

HOINARUL : Poate, eu sînt foarte distrat.

IRENE *(bătînd din palme)* : Vai ce mult îmi place ! Un Zburător cu înfățişare de vagabond şi cu studii la Viena. Ce păcat că nu e şi poet. Ar fi atît de romantic.

HOINARUL *(zimbind)* : Poate că sînt, domnişoară. Mi-ar place să-ți spun :

Vin' cu mine, rătăceşte
Pe cărări cu cotituri
Unde noaptea se trezeşte
Glasul vechilor păduri.

Dar mi-e prea foame pentru a spune versuri şi cum prezența mea cred că nu e dorită de domnul Mailat... *(Se ridică cu greu.)*

IRENE : Domnul baron nu poate să lase să plece din casa sa un om bolnav şi înfometat. *(Lui Mailat.)* Nu-i aşa, seniore ?

MAILAT : Nu mă omor după necunoscuți, dar bineînțeles că n-o să încalc legile ospitalității. *(Iese.)*

HOINARUL : Baronul Mailat! Mailații n-au fost pe vremuri principi ai Transilvaniei ?

ANDREI : Nu trebuie să te impresioneze. Acum sîntem lefteri. Dar pentru că tot s-au început un fel de prezentări, să le continuăm : doamna e mătuşa mea Kati. Domnişoara e contesa Irene Kendy, pe mine mă cheamă Mailat, ca pe bunicul *(Hoinarul s-a înclinat politicos. Andrei arătînd spre Mara care a intrat cu o tavă.),* iar ea e Mara.

MARA : N-am găsit decît mîncare rece. *(Hoinarului.)* Stai jos şi mănîncă.

HOINARUL : Ce ospăț. *(începe să înfulece cu poftă.)*

ANDREI : Mara, pregăteşte pentru domnul camera în care a stat Haller. Şi trimite după doftoroaia Solomia să vină să-i tragă piciorul.

IRENE : Spuneai că vii din munte. Nu cumva eşti şi haiduc ?

HOINARUL : Din păcate nu, domnişoară. Eu umblu cu altfel de flinte şi pistoale. Am trecut munții ca să-mi cunosc frații şi cîntecele lor.

ANDREI : Mara ştie o mulțime de cîntece vechi. Ea e romăncă.

HOINARUL *(bucuros)* : Adevărat ? *(Marei.)* Spune-mi te rog prin părțile voastre se cîntă o baladă cu trei ciobani ? *(Recită.)*

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,

MARA *(continuînd)* : *Iată vin în vale,*
Se coboară-n cale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.

HOINARUL :

Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa
Brazi şi păltinaşi
l-am avut nuntaşi

MARA:

Preoţi, munţii mari
Păsări lăutari.

HOINARUL *(entuziasmat) :* Nemaipomenit ! Sînt aproape identice. De la cine le-ai învăţat ?

MARA : De la tata şi tata de la bunicul şi aşa mai departe. Ciobani.

HOINARUL : Stai o clipă să notez. *(Scoate din straiţă creion şi htrtie şi uitînd de locul unde se află, de parcă n-ar fi acolo decît el cu Mara, îi spune acesteia.)* Ia-o de la început şi mai rar.

MARA *(începe să recite) :*

Pe munţii cei mari
Vin trei păcurari
Unul e moldovean,
Unul e vrîncean,
Şi unul ungurean...

IRENE *(cu ironie lui Andrei) :* Nu ţi se pare că noi am devenit de prisos ?

Întuneric

Aceeaşi încăpere. Mara desprinzîndu-se din îmbrăţişarea lui Andrei.

MARA : Nu, Andrei, aici nu. Nu vreau.

ANDREI: De ce te temi ? Bunicul şi Irene sînt plecaţi la plimbare, iar Kati e în grădină. Dă-mi numai mîinile.

MARA *(refuzînd din cap)* : Cînd vin în cămăruţa ta e altceva, nu pricepi ? Aici mă simt ca o slujnică care în lipsa stăpînilor doarme în patul lor şi mănîncă în vasele lor.

ANDREI : Ţi-am cerut să ai răbdare pînă îmi găsesc un rost.

MARA : Şi pe urmă ?

(Andrei ridică din umeri cu un gest de neputinţă.)

ANDREI : Pe urmă plecăm de aici şi... vom vedea, o scoatem noi la capăt.

MARA : Ţi-am devenit ibovnică cu toată patima şi dragostea de care m-a făcut dumnezeu în stare. Nu-mi pare rău. Dimpotrivă sînt fericită şi dacă ar fi s-o iau de la capăt n-aş şovăi nici o clipă. Te iubesc Andrei cum n-o să te mai iubească nici o femeie şi dacă ar fi nevoie aş muri bucuroasă pentru tine. Dar ţiitoarea ta n-o să fiu niciodată. Dacă tătuca ar fi aflat că am păcătuit cu tine m-ar fi omorît poate. Dar dacă ar fi ştiut că sînt întreţinuta ta mi-ar fi scuipat pe mormînt.

ANDREI : O să ne căsătorim.

MARA *(mîngîindu-l pe obraz) :* Prostule ! Şi bunicul tău şi viitorul tău ! Crezi că nu mi-aş dori să fiu în faţa lumii femeia lui Andrei şi că n-aş înnebuni de bucurie şi mîndrie ? Dar astea sînt neghiobii romanţioase pe care n-am voie să le pun în cumpănă cu realitatea. Peste cîţiva ani m-ai blestema şi tu, nu numai bunicul tău. Eu nu sînt o trufaşă şi o ambiţioasă, Andrei, sînt doar o femeie care iubeşte adevărat şi se mulţumeşte cu asta.

ANDREI : Cum poţi vorbi de blesteme ? O să te iubesc pînă la sfîrşitul vieţii.

MARA : Să te audă dumnezeu. Crezi că-mi doresc altceva pe lumea asta ?

ANDREI : Dacă Haller nu-mi face rost de postul acela, o să mă apuc de avocatură şi atunci, peste cîţiva ani, tot doamna Mailat o să fii.

MARA : In atîţia ani, iubitule, o să avem destul răgaz să vorbim despre asta. Să ne bucurăm de ziua de azi. *(Cu o maliţie fără răutate.)* Atît cît ne dă voie domnişoara Kendy.

ANDREI : Irene pleacă. S-a săturat. A înţeles că între noi lucrurile nu merg cum trebuie şi cred că nu-i deloc neconsolată. E numai ofensată.

MARA *(cinstită)*: Pleacă într-adevăr ? *(îl sărută expansivă.)* Mi-ai dat o veste bună. Nu c-o urăsc, ştiu că eşti al meu, dar mi-e frică de ochii ei iscoditori şi ironici. O să putem fi din nou singuri. Andrei, îţi dai seama ce fericire !

ANDREI : Singuri cu Kati şi cu bunicul !

MARA : Domnişoara Kati nu vede nimic şi domnului baron nici nu i-ar trece prin cap că între noi este ceva. O să fie însă furios de plecarea Irenei.

ANDREI : Cred c-o să fie mai ales amărît şi îngrijorat.

MARA : Da, de cîteva zile stă tot timpul închis în camera lui şi aproape că nu mai vorbeşte cu nimeni. *(Pauză.)* Andrei, el nu trebuie să afle că între tine şi Irene ar fi cu putinţă o ruptură definitivă. *(Hotărît.)* Şi nici nu trebuie să fie. Dacă pleacă acum, mai mult nu-mi doresc.

ANDREI : N-o să mă însor niciodată cu Irene Kendy.

MARA : Bine, bine, să nu mai vorbim de asta. Avem şi noi un prieten, iubitule : timpul. Ţine deocamdată cu noi. Să nu pretindem mai mult şi să-1 lăsăm cum ar spune el *(arată cu degetul spre camera de sus)* să-şi „toarcă firul" liniştit.

ANDREI : L-ai văzut azi ?

MARA : Cînd i-am dus oala cu cafea şi tutunul. Era un fum în odaie de-am crezut că luase foc casa. Nici bună ziua nu mi-a dat. Fumează, bea cafea şi scrie. Pe jos e plin de hîrtii mototolite.

ANDREI : Astă-noapte iar a lipsit. L-am auzit deschizînd uşa în zori. Pe unde o fi umblînd nopţile ?

MARA : L-am întrebat şi mi-a răspuns rîzînd : Am pierdut o stea Mara şi s-a ascuns atît de bine afurisita că nu mai dau de ea. Dar şi cînd o s-o găsesc o s-o ferec atît de bine în lanţuri de diamant că toată lumea o s-o arate cu degetul.

ANDREI : Oare bunicul ştie că mai stă încă la noi ?

MARA : N-a întrebat nimic de el. Insă m-a văzut o dată pe scară ducîndu-i tava cu mîncare. A ridicat doar sprîncenele şi a trecut mai departe.

ANDREI : Şi Kati ?

MARA : Adevărat, n-am apucat să-ţi spun. Ieri după-amiază cînd treceam pe coridor am auzit din odaia lui şoapte. Credeam că ai venit tu la el, am bătut la uşă şi am intrat. Ghici cu cine era ?

ANDREI : Cu Irene ?

MARA *(surîzînd)* : Nu, cu Irene s-a plimbat ieri dimineaţă prin pădure.

ANDREI : Zău ?

MARA : Eşti cumva gelos ? N-o ţinea decît de mînă.

ANDREI : Asta-i nemaipomenit. Şi taci din gură !

MARA : Cînd era să-ţi spun ? Şi pe urmă nu-mi place să umblu cu vorbe. *(Malițios.)* De unde să ştiu că n-o să te indispună cochetăriile Irenei ?

ANDREI : Ia te uită cîtă afurisenie zace în tine.

MARA : Ca în orice femeie îndrăgostită. Nu, în odaia lui era domnişoara Kati. Am fost atît de mirată, încît m-am pierdut cu totul şi am început să mă bîlbîi. Dar ea parcă nici n-a băgat de seamă, el mi-a făcut semn să tac şi a continuat să-i spună în şoaptă versuri. Iar domnişoara Kati asculta cu ochii închişi atît de liniştită şi senină încît ai fi putut crede că doarme dacă n-ar fi surîs. Iţi dai seama, Andrei ? Surîdea. Ea ! Am ieşit tiptil.

ANDREI : Nu ştiu cit o fi de poet, dar omul ăsta e sigur un vrăjitor. Văd că nici o femeie nu-i rezistă. Pe tine nu te-a fermecat încă ?

MARA : Intr-un fel da.

ANDREI *(jucînd gelozia)* : Poftim ?

MARA : Nu fi prost. Asupra mea nici o vrajă de bărbat nu mai are putere. M-ai legat cu şapte lacăte, tiranule. însă omul ăsta e altfel decît noi. Nu ştiu cum să-ţi spun, e foarte apropiat, prietenos, glumeţ şi totodată îl simţi mai îndepărtat decît luna de pe cer. Zice că vine de dincolo, de peste munţi, dar parcă ar veni de pe alt tărîm unde noi nici cu închipuirea nu ajungem. Ştii cum mă gîndesc la el ? Ca la un sol.

ANDREI : Nu înţeleg.

MARA : Da, vorbesc încurcat, însă asta simt. Nu ştiu ce solie poartă, poate nici el nu ştie, însă sigur duce cu el o vestire, un semn. *(Rîzînd.)* Cred că asta simţeau oamenii pe vremuri cînd Dumnezeu trimitea îngeri vestitori pe pămînt. Oamenii nu price-

peau mare lucru şi totuşi se înfiorau ca la o chemare.

ANDREI : Ar trebui să te iau peste picior şi să rîd puţin de tulburarea ta, dar oricît aş vrea să nu recunosc şi pe mine mă tulbură.

MARA : De ce să nu recunoşti ? Numai ca să te fuduleşti că stai cu picioarele pe pămînt ? Eu cred că lumea e plină de minuni numai că nu ştim să le vedem. Dragostea noastră nu e o minune ca în cărţile de basme ? Cine dintre cei din jurul nostru ar crede în ea şi n-ar socoti-o drept o istorie scîrnavă ? Feciorul grofului care şi-a făcut cheful cu o fată de ţăran român toantă şi slugarnică ! *(Andrei îi pune mîna pe buze ca să nu mai vorbească, dar ea i-o dă la o parte.)* Pe cînd dragostea noastră e adevărată, nu-i aşa, Andrei ?

ANDREI : Jur cu sufletul mamei mele.

MARA *(uimită)* : De ce juri pe mama ta şi nu pe tine, şi de ce-ai spus cu sufletul ei şi nu pe sufletul ei ?

ANDREI : Nu mi s-a povestit aproape nimic despre mama. Ştiu că a iubit şi că a plătit iubirea asta cu moartea născîndu-mă pe mine. Cum o să jur însă pe sufletul ei, cu ce drept, dacă există cumva un rai sau un iad ? Pe cînd cu sufletul ei pot jura liniştit. E şi al meu.

MARA *(I se aruncă de gît, apoi, îndepărtîndu-se repede) :* Dacă dragostea ta n-ar fi adevărată m-aş arunca cu capul în fîntînă. Un singur lucru m-ar împiedica poate s-o fac.

ANDREI : Ce anume ?

MARA *(după o ezitare) :* Nu, nimic. *(Glumeţ.)* La urma urmei nu trebuie să ştii chiar toate secretele mele.

ANDREI *(luînd-o pătimaş în braţe) :* La noapte, da ?

MARA *(desprinzîndu-se)* : Sigur că da. Mai întrebi ? *(Intră Kati, cei doi sînt o clipă descumpăniţi. Kati nu are aerul de a fi observat nimic.)*

KATI *(după o pauză)* : Andrei, aş vrea să rămîn singură cu Mari. *(Neînţelegînd nimic, dar obligat să ţină seama de cererea lui Kati, Andrei iese încercînd să pară dezinvolt).*

ANDREI : Sper că nu vrei s-o cerţi ?

KATI *(dintr-o dată surprinzător de categorică)* : Du-te, Andrei ! *(Acesta iese. Kati se duce la pian, reia fraza monotonă pe care o repetă de obicei, apoi după un arpegiu violent.)* Stai jos, Mari.

MARA *(efectiv nedumerită şi speriată de atitudinea neaşteptată a lui Kati)* : Ce s-a întîmplat, domnişoară Kati ?

KATI : Tu ştii că eu nu sînt nebună ? Că n-am fost niciodată nebună.

MARA : Dar, domnişoară Kati, eu...

KATI : Ce rost are să minţi ? Crezi că n-am aflat că mi se spune „nebuna de la curte" ? E adevărat că teafără de tot nu sînt. Cum aş putea să fiu după ce mi s-a întîmplat ? Cunoşti povestea mea ?

MARA *(jenată)* : Da... am auzit.

KATI : E adevărată. Şi aveam numai şaptesprezece ani. Am vrut să mă omor atunci. N-am izbutit, m-au salvat şi am rămas un fel de moartă vie.

MARA : Nu înţeleg de ce îmi spuneţi mie toate astea.

KATI *(continuînd)* : Cu vremea te obişnuieşti şi chiar ţi-e bine. Te lasă lumea în pace şi trăieşti ca într-un vis. Priveşti oamenii ca printr-un geam afumat şi zgomotele lor îţi ajung tot mai slab, mai îndepărtat la urechi, de parcă le-ai avea înfundate cu vată. Priveşti şi nu vezi, asculţi şi nu auzi. Ceilalţi suferă, se zbat şi ţie nu-ţi pasă. E bine.

MARA : Niciodată nu v-am auzit vorbind atîta.

KATI : El însă spune că nu e bine.

MARA : Cine ?

KATI : Tînărul acela de sus. E curios dar pe el îl aud. L-am auzit din prima clipă. Poate că are dreptate. De aceea m-am hotărît să vorbesc cu tine.

MARA : V-am supărat cu ceva ?

KATI *(ridică din umeri)* : Voiam să-ţi spun că eu ştiu de mult ce-i între tine şi Andrei.

MARA *(uluită) :* Ştiaţi !

KATI : încă de la început.

MARA : Şi aţi tăcut ?

KATI : Nu era treaba mea, era treaba voastră.

MARA : Nu-i ceea ce vă închipuiţi. Ne iubim.

KATI : Cu atît mai bine. Dar Mailat dacă află o să te alunge şi o să-1 alunge şi pe Andrei, chiar de-ar fi să moară de inimă rea.

MARA : Eu nu-i cer nimic lui Andrei.

KATI : Şi el nu ţi-a promis nimic ?

MARA : Copilării. *(După o pauză.)* Domnişoară Kati, eu o să plec peste o lună, două. O să plec de tot.

KATI : Şi unde ai să te duci ?

MARA : Nu ştiu, poate la Braşov. Am o mătuşă în Schei.

KATI : Andrei ştie ?

MARA : Nu, şi nici nu trebuie. Vă rog să nu-i spuneţi. Vă rog !

KATI : Dar ce-i în capul tău ? Nu pricepi că vreau să vă ajut ? Că sînt singurul om care vă poate ajuta ?

MARA : Domnişoară Kati, o să am un copil.

Întuneric

Camera Hoinarului. Mari, Andrei, Hoinarul. Acesta citeşte.

HOINARUL : „Cînd panglicarii care joacă pe funii la Paris şi Viena se vor stinge pe rudă pe sămînţă de pe faţa pămîntului nostru — atunci abia poporul românesc îşi va veni în fire, atunci va suna ceasul adevăratei libertăţi. Dar suna-va acel ceas ? Oare tinerimea care astăzi îşi uită limba şi datinile prin cafenelele străinătăţii, va fi în stare să înţeleagă pe acest popor, a cărui limbă şi istorie n-o mai ştie, ale cărui trebuinţe nu le înţelege, ale cărui simţiri o lasă rece ? Dumnezeul părinţilor noştri să aibă îndurare de noi!" *(Aruncă foaia de hîrtie pe masă.)* Ei acum te-ai lămurit ce scriu şi de ce scriu, voievoade ? Pentru că mă doare, pentru că mă îneacă sila, pentru că nădăjduiesc tot atît de aprig pe cît urăsc. Astea nu sînt cuvinte născocite, sînt rupte din carnea şi din sufletul meu, dar ce poţi pricepe Măria-Ta din ele ?

ANDREI : Te-am rugat să nu mai îmi spui voievoade, e o glumă fără haz.

HOINARUL : De ce, sună mai frumos decît baroane. Baroni sînt aici la voi cu ghiotura, pe cînd voievozii Transilvaniei îi numeri pe degete. Mai ales pe cei care pentru o coroană şi-au uitat sărăcia, nevoile şi neamul.

ANDREI : Neamul ? Nu cumva îmi faci mie proces pentru faptele strămoşilor mei de acum trei sute de ani.

HOINARUL *(rîzînd) :* Bineînţeles că nu, Andrei, m-am lăsat tîrît de spiritul meu polemic şi de fantezia mea care deseori o ia razna. E absurd, dar cînd scriam articolul ăsta mă gîndeam totuşi la dumneata. Un înstrăinat care-şi redescoperă obîrşiile ar fi un bun subiect de literatură.

ANDREI : Ai dreptate, de literatură. Vrei să faci iar din mine un român ? Cam tîrziu. Vorba bunicului, noi nu sîntem nici unguri, nici români, sîntem Mailaţi.

HOINARUL : Voievozi fără ţară, baroni fără sabie şi gentilomi fără un sfanţ. Nu te supăra, dar eşti mai golan decît mine, Andrei. Eu cel puţin am un vis care ştiu că o să se împlinească şi nu l-aş da pe toate baroniile din lume. Şi nu-i o nebunie a mea. Cunoşti imnul lui Andrei Mureşanu ? Scris acum aproape treizeci de ani.

ANDREI : Ştiu că e interzis.

HOINARUL : Da, oamenii îl îngînă sau îl murmură cu uşile închise şi perdelele lăsate. Dar dacă asculţi bine, îl auzi cum se înalţă peste munţi şi peste frontiere, în toată ţara asta care odată şi odată va fi iar întreagă. Asta-i viziunea mea. Şi a lui Mureşanu care nu degeaba evoca laolaltă umbra lui Corvin cu a lui Mihai şi Ştefan.

ANDREI : Cum ? Chiar crezi că Ardealul va fi vreodată al vostru ?

HOINARUL : Adică al românilor ? Dar este !

ANDREI : Voiam să spun, crezi că se va uni cu Principatele ?

HOINARUL : Dar asta intră în logica istoriei. Primul pas a fost unirea principatelor, al doilea independenţa şi războiul de acum, al treilea urmează inevitabil. Trebuie să fii orb ca să nu vezi. Unitatea naţionala

nu poate fi numai o chestiune de conştiinţă, platonică. E o realitate concretă cuprinsă într-un anumit spaţiu. Şi spaţiul acesta al României viitoare reprezintă o unitate pe care nici o vitregie istorică n-o poate dizloca. Aşa l-a făcut Dumnezeu încă înainte de a-l hărăzi dacilor. Pămîntul ăsta, prietene, indiferent de invazii şi ocupaţii a fost dintotdeauna un întreg transmis din băştinaşi în băştinaşi, ca o moştenire ce nu poate fi desfăcută şi nici înstrăinată de vreo voinţă sau slăbiciune omenească. Cînd o să scriu poemul meu despre Dochia ai să-nţelegi mai bine.

ANDREI : Deocamdată înţeleg că vrei să mă convingi de lipsa mea de rost pe lumea asta.

HOINARUL : Nu e chiar un lucru atît de neînsemnat. Luciditatea, oricît de amară, e mai bună decît inconştienţa. M-am împrietenit cu dumneata, Andrei, şi cînd văd atîta tinereţe şi inteligenţă şi generozitate — pentru că le ai pe toate — irosindu-se, e firesc să-mi pară rău.

ANDREI : Şi ce mă sfătuieşti să fac ?

HOINARUL : Nu ştiu. Ţi-aş putea răspunde : caută-ţi o cauză în care să crezi chiar dacă noi doi am deveni duşmani din pricina ei, dar ăsta nu e un sfat, e o predică. Crezurile nu se găsesc pe toate drumurile. Frate Andrei, dacă-aş avea numai o bucată de pîine în buzunar şi ţi-ar fi foame aş împărţi-o cu tine sau ţi-aş da-o toată. Dar aşa ce să-ţi dau ?

ANDREI : Nu-ţi închipui cît îi invidiez pe tinerii voştri. Ei nu trebuie să caute un ţel. Acesta îi caută pe ei. Dacă m-ai lua tovarăş cu tine, fără să ştiu măcar unde mă duci, n-aş şovăi şi-aş merge alături.

HOINARUL *(cuprinzindu-l după umeri) :* Cred. Dar nu mi-aş lua răspunderea. Mărturisire pentru mărturisire : eu sînt al oamenilor, dar nu al fiecăruia luat în parte.

Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei nălţăm visători la steaua
Singurătăţii.

Astea sînt versurile unui poet al nostru. Eu sînt sigur că pot deschide drumuri, însă nu pot avea tovarăşi de drum. *(Glumeţ.)* Ce vrei, fiecare cu drama lui. *(Către Mara.)* Mara, unde ai pus sticla de palincă voievodală ? *(Mara scoate la iveală o sticlă de după mobilă. Hoinarul i-o întinde lui Andrei.)* E darul tău, tu trebuie să închini primul.

ANDREI : Mi-ai spus înainte „prietene". Pentru prietenia noastră. *(Bea.)*

HOINARUL *(dînd sticla Marei) :* Ia să aud şi închinarea ta.

MARA *(bînd)* : Pentru frăţia noastră.

ANDREI : Din care eu nu fac parte.

HOINARUL *(bînd)* : Pentru Dacia reînviată, pentru un viitor care să nu trădeze trecutul. *(Urmărindu-şi un gînd.)* Mureşanu ! Doamne, ce poem dramatic s-ar putea scoate din pretextul ăsta ! Mara, tu cunoşti cîntecul lui Mureşanu ?

MARA *(uitîndu-se în jur ca şi cum ar vrea să se asigure că nu e auzită, şopteşte) :* „Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte".

HOINARUL (se aşază lîngă ea şi începe să îngîne cîntecul. Ea îl însoţeşte. La un moment dat Mara începe să cînte tare : „Acum ori niciodată, alege-ţi altă soartă". Hoinarul îi astupă gura cu mîna. Amîndoi continuă să îngîne cîntecul fără cuvinte în timp ce lumina se stinge încet asupra lor, stăruind mai mult asupra siluetei izolate a lui Andrei. *(Apoi.)*

întuneric

Lumina se aprinde asupra încăperii de jos. Mailat şi Irene.

MAILAT *(plimbîndu-se nervos prin cameră) :* Trăsura o să fie gata mîine dimineaţă în zori. Andrei o să te însoţească. Pînă noaptea ajungeţi la Sibiu.

IRENE : Pot pleca şi singură. Mă descurc eu.

MAILAT : Andrei o să te însoţească şi o să rămînă şi el un timp acolo. I-am scris Klarei.

IRENE : Andrei ştie ?

MAILAT : încă nu i-am spus.

IRENE : Poate că nu vrea.

MAILAT : Ce vorbă e asta ! Trebuie să mai iasă şi el în lume. Să-şi facă relaţii. Şi pe urmă poate că viaţa la oraş să vă placă mai mult. Am impresia că singurătatea de aici nu v-a priit.

IRENE : Domnule Mailat, nu cred că ţin ca Andrei să mă însoţească.

MAILAT : Eşti o fată rîzgîiată şi vanitoasă. Te înfurie tăcerea lui Andrei. Nici mie nu-mi place. Insă încerc să-1 înţeleg. Căsătoria e un lucru serios care se face cu chibzuinţă şi fără impacienţă. Bineînţeles că totul are o limită. Peste două săptămîni vin şi eu la Sibiu şi facem logodna.

IRENE : Nu m-ai înţeles bine, domnule Mailat. Cred că eu nu mai ştiu dacă vreau să mă mărit cu Andrei.

MAILAT *(stupefiat, aproape se bîlbîie)* : Ce... Ce spui ?

IRENE : Dragoste cu sila nu se face. Am şi eu dreptul să-mi doresc un bărbat care să mă iubească. Cel puţin în felul ăsta ştiu că aş fi stăpînă în casa mea.

MAILAT : E inadmisibil ! Cum a putut Klara să te lase să-ţi umpli capul cu. gărgăuni ! Ce faci, te joci de-a modernista, de-a emancipata ? Asta-i efectul romanelor franţuzeşti. Eşti de-a dreptul ridicolă.

IRENE : Domnule baron, te ştiam un om politicos cu femeile. Chiar cînd sînt nişte „gîsculiţe" ca mine. Pentru că aşa mă socoteşti. Dar gîsculiţă are şi ea pretenţiile ei. Şi pentru că dumneata ai deschis vorba despre acest proiect de căsătorie, care seamănă cu o conspiraţie de vodevil, îmi îngădui să-ţi aduc la cunoştinţă că îmi rezerv dreptul să mă mai gîndesc dacă eu sînt de acord sau nu cu el. Cel puţin acum lucrurile sînt clare, nu-i aşa ? N-aş fi vrut să te supăr, însă înainte de plecarea mea trebuia să vorbim deschis. *(Cu drăgălăşenie.)* Mă ierţi ?

MAILAT *(nevrînd să întindă coarda) :* Ai merita aşa cum spun prietenii tăi franţuzi *une bonne fessee* sau aşa cum spunem noi vreo două la fund. *(Trăgînd-o drăguţ de ureche.)* Nu-i prost Andrei să scape din mînă o asemenea emancipată fermecătoare. *(Ridicîndu-i bărbia.)* Nici nu băgasem de seamă cît de drăguţă te-ai făcut. O adevărată femeiuşcă cu care

sînt prea prudent ca să mă cert. Ar fi în stare să-mi scoată ochii. *(Ii întinde mîna.)* Facem pace ?

(Bătăi în uşă. Aceasta se deschide şi apare un subofiţer de jandarmi.)

SUBOFIŢERUL : Să trăiţi, domnule baron !

MAILAT : Ce s-a întîmplat, Ioşca ? Nu-mi place cînd autorităţile dau buzna în casa mea !

SUBOFIŢERUL : Vă rog să mă iertaţi, domnule baron, dar ştiţi şi dumneavoastră, datoria...

MAILAT : Vorbeşte, plutonier.

SUBOFIŢERUL *(privind-o pe Irene) :* E o chestiune, cum să spun, confidenţială.

MAILAT : Nu ştiam că avem secrete împreună. Aşa încît dă-i drumul.

SUBOFIŢERUL : Dacă ordonaţi dumneavoastră... Da' nu ştiu cum să încep, să nu vă supăr. Eu... respectul pentru dumneavoastră... Ştiţi, am onoarea să fiu supusul dumneavoastră servitor... aşa că...

MAILAT : Ce tot îndrugi acolo ! Vorbeşte odată omeneşte.

SUBOFIŢERUL : Vroiam să vă întreb dacă vagabondul acela străin stă aici cu ştirea dumneavoastră.

MAILAT *(după o clipă de ezitare)*: Da, e oaspetele meu. L-am găzduit pentru că-şi răsucise un picior şi nu putea să meargă. Cred că e aici încă.

SUBOFIŢERUL : Despre asta vă pot eu confirma. Este. L-am ţinut mereu sub ochi.

MAILAT : Vrei să spui că mi-ai spionat casa fără aprobarea mea ?

SUBOFIŢERUL : Datoria, domnule baron. Cît despre picior, dacă o fi avut în adevăr ceva, acum e bine sănătos. Toată noaptea bate satul. A fost şi la stînă la munte.

MAILAT : Şi-o fi găsit şi el vreo fată.

SUBOFIŢERUL : Ce fată, domnule baron ! Fete cu izmene, iertaţi-mi prostia. Se adună numai cu rumânii cei mai colţoşi şi naiba ştie ce puri la cale.

MAILAT : Ce pot pune la cale ? Revoluţie ? Baţi cîmipii, plutoniere.

SUBOFIŢERUL : Eu n-am vorbit de revoluţie, domnule baron. Da' de cînd au trecut valahii Dunărea e o

vînzoleală prin casele rumânilor de gîndeşti că i-au apucat năbădăile. Se adună şi citesc gazetele lor, strîng bani să trimită ajutoare şi asta n-ar fi nimic, organizează treceri clandestine de voluntari peste frontieră. Numai te trezeşti dimineaţa că a mai dispărut unul. Unde-i ? întrebi. îţi rînjeşte tat-so în nas şi zice : de unde să ştiu io, că-i flăcău în toată firea. O fi la preumblare. Pe dracu, el e poate de acum peste Dunăre, că avem şi noi informaţiile noastre de la centru.

MAILAT: Şi tînărul acela are vreun amestec în treburile astea ?

SUBOFIŢERUL : Musai că are, că-i de dincolo şi toţi se uită la el ca la papa de la Roma. Eu l-aş fi arestat pe vagabond, dar ştiam că locuieşte la dumneavoastră şi n-am îndrăznit. Aşa că am venit să vă întreb dacă-mi daţi voie să-1 umflu.

MAILAT : Cît e sub acoperişul meu să nu-ndrăzneşti.

SUBOFIŢERUL : Dar, domnule baron...

MAILAT : Insă o să-i spun să-şi ia catrafusele mîine, — vezi că are şi cărţi interzise — şi-atunci poţi să-ţi faci datoria.

SUBOFIŢERUL : Am înţeles. Mîine.

MAILAT : Nu i-ar strica şi o chelfăneală bună.

SUBOFIŢERUL : Lăsaţi pe mine. îl satur eu de propagandă pe spion. Să trăiţi, domnule baron. *(Iese.)*

MAILAT : Cîtă impertinenţă la individul acela. Noroc că Ioşca are pumnii destul de grei ca să i-o scoată pe nas. *(Irenei.)* Vrei să mi-1 cauţi pe Andrei ? El 1-a oploşit aici. Dar nici un cuvînt. *(Irene iese. Mailat singur.)* Valah obraznic !

întuneric

Lumina se reaprinde în camera de sus. Mara, Andrei şi Hoinarul tresar cînd bate cineva în uşă. Apoi Andrei o deschide şi apare Irene.

IRENE : Şi voi complotaţi ?

ANDREI : Ce-i cu tine aici ?

IRENE : Credeam că domnul e singur. Voiam să-i comunic ceva.

HOINARUL *(glumeţ)*: Ce onoare, contesă ! Puteţi fi sigură că regret prezenţa amicilor mei. *(Celor doi.)* Iertaţi-mă, dar ăsta e adevărul.

IRENE : Nu căutam o întîlnire galantă, Zburătorule. Totuşi confidenţială, cum pronunţă un cunoscut de-al meu.

ANDREI *(Marei)* : Se pare că în adevăr sîntem de prisos. Să-i lăsăm singuri. *(După o privire interogativă schimbată cu Irene, care nu se opune, ies.)*

IRENE : Ce-o fi acum în capul lui Andrei ? *(Se aşază.)*

HOINARUL : Nu ţi-e frică că ai să te compromiţi, domnişoară Irene ?

IRENE : Sînt mult mai puţin fricoasă şi convenţională decît îşi închipuie cei din jurul meu, Gabriel.

HOINARUL *(îngenunche şi-i sărută mîna) :* Nu puteai să-mi faci un dar mai frumos decît spunîndu-mi pe nume. Rostit de buzele dumitale parcă-1 aud pentru întîia oară, nici nu-mi vine să cred că e al meu. E ca o dezmierdare pe obraz. Gabriel ! Doamne, ce frumos sună ! Vrei să-1 mai rosteşti o dată ?

IRENE *(mîngîindu-l uşor pe obraz) :* Gabriel.

HOINARUL *(glumeţ, dar sincer) :* Uite că mă simt aproape arhanghel. Arhanghelul Gabriel.

IRENE : Şi arhanghelii sînt nişte Zburători. N-au aripi ?

HOINARUL : Tare îmi vine să te răpesc şi să te duc prin stele înalte. Dar bietul Gabriel nu-i nici Zburător, nici arhanghel. E un pîrlit. Căruia contessina Kendy i-a mîngîiat obrazul. Şi asta n-o s-o uite niciodată. Poate cînd voi fi oale şi ulcele, clipa asta va rămîne prinsă în cîteva versuri ca o musculiţă într-o boabă de chihlimbar. Iar micuţa contesă va trăi rînduri de vieţi.

IRENE *(emoţionată, dar parînd)* : Vorbe, vorbe. Am venit să-ţi comunic o chestiune serioasă.

HOINARUL : Crezi că pot exista lucruri mai serioase decît bucuria pe care mi-ai dat-o ?

IRENE : Din păcate, da. Trebuie să pleci de aici, chiar în noaptea asta, chiar acum. A venit la baron şeful de post să-i ceară îngăduinţa să te aresteze. Cică eşti amestecat într-un fel de întîlniri conspirative, în sfîrşit, ceva în genul ăsta. Nu ştiu şi nu mă inte-

rează să ştiu. Baronul i-a spus că atîta timp cît eşti sub acoperişul lui nu-i dă voie să se atingă de dumneata. însă îţi va cere să pleci mîine şi, din clipa cînd vei ieşi pe uşă, e liber să procedeze cum crede de cuviinţă.

HOINARUL : Neaşteptat de generos, baronul !

IRENE : Mă tem că n-ai înţeles bine. El n-are de gînd să te prevină de intenţiile jandarmilor. Aşa încît mîine cînd vei fi obligat să părăseşti casa, aceştia au să te înhaţe.

HOINARUL : Andrei ştie ?

IRENE : Cum îţi închipui asta ? Numai eu ştiu pentru că eram de faţă. Lui Andrei o să-i spună doar că doreşte să pleci. Va fi un ordin. Iar Andrei va trebui să se închine oricît ar protesta.

HOINARUL : Şi dumneata ?

IRENE : Ce-i cu mine ?

HOINARUL : De ce ai venit să mă previi ?

IRENE : E greu de priceput ? Pentru că îmi placi. Sau ca să fiu mai decentă şi mai ipocrită, să zicem dintr-un capriciu.

HOINARUL : Şi nu ţi-e frică de mînia baronului ?

IRENE : Nu va afla. De aceea trebuie să pleci imediat, fără să-ţi iei rămas bun nici de la Andrei. O să-1 pun eu la curent după aceea. Baronul trebuie să creadă că n-ai rezistat pornirilor dumitale de hoinăreală şi că ai dispărut pur şi simplu.

HOINARUL : Mă tem că ai dreptate. *(îşi adună repede cărţile în straiţă.)*

IRENE : Să ieşi tiptil, pe scara de din dos. Eu o să supraveghez coridorul.

HOINARUL : Şi dacă dau peste Andrei ?

IRENE : Nici o grijă. E acum.în camera lui cu fata aceea.

HOINARUL *(uimit):* Cum, crezi că ei doi...

IRENE : Asta te interesează acum ? înţeleg să mă intereseze pe mine. îmi scapă foarte puţine lucruri, Zburătorule. *(Glumeţ.)* Ştiu şi ce culoare de ochi ai. Hai, grăbeşte-te, pentru numele lui Dumnezeu.

HOINARUL *(pregătindu-se să iasă)* : Cum să-ţi mulţumesc ?

IRENE : Mă bucură că la despărţire am fost numai noi doi. Altfel n-aş fi putut face asta. *(Se apropie de el şi-l sărută uşor pe buze. Apoi deschide uşa.)* Şi acum, drum bun ! Să fii prudent ! Şi dacă treci prin Sibiu, caută-mă.

Întuneric

Lumină in camera de jos. Mailat se plimbă agitat. Intră Irene.

MAILAT : Unde Dumnezeu umblaţi toţi ? Te rugasem să-1 cauţi pe Andrei.

IRENE : Nu l-am găsit. Mi-am permis să mă plimb prin parc şi să mă gîndesc la multe.

MAILAT : De fapt nu mai am nevoie de el. Văzînd că nu apăreţi am urcat eu în camera ilustrului nostru musafir ca să-i comunic personal că mîine trebuie să-şi ia tălpăşiţa. închipuieşte-ţi : pasărea şi-a luat singură zborul. Să sperăm că n-a dispărut nimic din casă. *(După o pauză.)* La urma urmei poate că e mai bine aşa. Fiecare trebuie să aibă dreptul la şansa lui. Dacă scapă de jandarmi, ducă-se sănătos. Unde-o fi totuşi Andrei ?

IRENE : Ţii numaidecît să afli ?

MAILAT : Numaidecît ! Sînt curios doar dacă ştie de dispariţia individului. Dar de ce foloseşti tonul ăsta cu subînţelesuri ?

IRENE : Pentru că dacă ai şti unde şi cu cine-i probabil Andrei acum, nu ţi-ar face plăcere.

MAILAT : Nu cumva e cu el. I-am bătut în uşă şi n-a răspuns. Nu-i acasă, uşa era încuiată.

IRENE : Cînd nu se răspunde la o bătaie în uşă, nu înseamnă numaidecît că odaia e goală. Poate că cel dinăuntru nu vrea să răspundă4

MAILAT : Nu înţeleg ce vrei să insinuezi, fetiţo. Şi am început să mă satur de toate capriciile şi misterele astea. Pretinzi cumva că Andrei ştie ce învîrte haimanaua aceea şi-l acoperă ?

IRENE : N-am spus asta.

MAILAT : Slavă Domnului ! Andrei e mult prea cinstit faţă de mine ca să-şi îngăduie aşa ceva.

IRENE : Asta nu înseamnă că te ia confident la toate gîndurile şi sentimentele lui, domnule Mailat. E acum un bărbat în toată firea.

MAILAT : Nici nu-i pretind confidenţe. N-aş şti ce să fac cu ele. Astea-s treburi femeieşti. Dar pe francheţea lui ştiu că mă pot bizui. *(Pe această frază intră Kati.)* Raporturile între mine şi el au fost totdeauna loaiale. Nu l-am înşelat cu nimic, nu i-am ascuns nimic.

KATI : Chiar nimic ?

MAILAT *(politicos, dar dur)* : Kati, de o bucată de vreme, de cînd se pare că v-aţi pierdut cu toţii controlul şi chiar buna cuviinţă, te amesteci mereu în treburi care nu te privesc.

KATI : Andrei e nepotul meu şi mă priveşte. Voiam să-ţi spun şi să ştii asta. E chiar singurul om care mă priveşte, şi pentru el sînt gata să te înfrunt şi pe tine, Mailat.

MAILAT *(se apropie de ea şi în masca lui neclintită e atîta duritate încît nu se ştie ce va urma. După o privire lungă)* : Eu cred, Kati, că ar trebui şi tu să te duci la Sibiu să te vadă un doctor. *(Ii oferă braţul.)* Vrei să-mi faci plăcerea cîtorva paşi prin faţa casei ?

(Kati îl priveşte ca pasărea şarpele şi e gata să-i ia braţul cînd intră Andrei.)

ANDREI *(jovial)* : Bună seara. Nu mîncăm, mor de foame ?

MAILAT *(bucuros că-l vede, triumfător spre Irene)* : Poftim ! Mi se pare că el e, nu ? *(Lui Andrei.)* Unde ai fost, te-am căutat.

ANDREI *(cu o mică şovăire)* : Eu... am coborît pînă în sat. De ce...

MAILAT : Nimic. Această bănuielnică domnişoară făcea felurite presupuneri. *(O tapotează ironic pe Irene pe obraz. Kati iese din încăpere.)* Ei, cum a fost despărţirea de amicul tău ?

ANDREI *(uluit)* : Ce despărţire şi ce amic ?

MAILAT : A, prin urmare, nu ştii ? Era de prevăzut. Oamenii de soiul ăsta nu se simt obligaţi nici să-şi

ia bună ziua, nici să mulţumească pentru găzduire. Poetaşul, hoinarul, zburătorul lui Irene, s-a evaporat. Spre norocul lui dealtfel.

ANDREI *(spre Kati)* : In adevăr, a plecat ? *(Kati afirmă din cap. Andrei jignit.)* Fără să-mi spună nimic ? Poate că s-a dus numai să se plimbe, ca în alte seri.

MAILAT : Erai deci la curent cu plimbările lui nocturne ? Ar fi timpul, Andrei, să-ţi controlezi mai bine simpatiile şi relaţiile. Chiar înainte Irene pretindea că eşti un bărbat în toată firea acum. Dar te porţi ca un adolescent.

ANDREI *(exasperat)*: Nu pricep nimic, de ce-mi vorbeşti în şarade ?

MAILAT : In primul rînd e sigur că a şters-o pentru că am controlat chiar eu camera de sus. Nu mai e acolo nici o boarfă şi nici trăistuţa lui cu cărţi subversive. In schimb, e murdar ca într-o cocină, cu mucuri de ţigări pe jos, cu ghemotoace de hîrtie şi sticle goale.

ANDREI : De ce te-ai dus sus ?

MAILAT : Ca să-i pun în vedere că prezenţa lui a devenit indezirabilă sub acoperişul meu. N-am nevoie de conspiratori valahi în casă, unde eu sînt stăpîn deocamdată. *(Andrei se îndreaptă spre uşă.)* Unde te duci ?

ANDREI : Să-1 caut. E în joc onoarea mea. Dacă-1 dai afară plec cu el.

MAILAT : N-am apucat să-1 dau afară. A plecat singur, nu înţelegi ? Şi îţi interzic să-1 cauţi. M-au anunţat jandarmii că e amestecat în fel de fel de intrigi politice suspecte. Adăpostindu-se unde ? Aici în casa mea !

ANDREI : N-ai dreptul să-i interzici să stea de vorbă cu compatrioţii lui.

MAILAT : N-am dreptul ? Trec peste eufemismul „a sta de vorbă". Dar compatrioţii la care te referi sînt cetăţenii acestui stat. Ai uitat asta ?

ANDREI: Probabil că se simt mai aproape de cei de dincolo.

MAILAT : Atunci o să-i punem la zid. Ascultă, Andrei, patruzeci şi optul v-a tulburat minţile la toţi. Aţi

uitat că de treizeci de ani a fost îngropat şi bine îngropat. Şi sub lespedea care-i acoperă morţii zac şi cadavrele aşa-ziselor idei liberale, internaţionaliste şi democrate. Nu-mi place să te văd umblînd după stafii.

ANDREI *(inchis în el, surd)*: Nici mie să discut politică cu tine.

MAILAT : Prefer să nu discuţi cu nimeni. Politica e azi o curtezană dezmăţată. Nu e de demnitatea noastră, a Mailaţilor, să ne amestecăm în ea.

ANDREI : Desigur, demnitatea ne cere să stăm deoparte, cu scuipatul dispreţului pe buze, visînd la gloria defunctă a voievozilor de altădată ! Nişte transfugi, dealtfel!

MAILAT *(strigînd aproape) :* Andrei ! *(Sub efectul şocului îşi duce mîna la cap, crispîndu-se dureros, împleticindu-se se îndreaptă spre fotoliu. Andrei alarmat vine lîngă el.)*

ANDREI : Iartă-mă, bunicule. *(îi întinde un pahar cu apă.)*

MAILAT *(aşezîndu-se greoi într-un fotoliu, aproape şoptit) :* Să nu mai vorbeşti aşa. *(Respinge paharul.)* Lasă, a trecut. Dar dacă o să mă mai loveşti aşa, ţine minte, sînt răni morale care nu trec.

(Andrei se plimbă tulburat prin cameră.)

IRENE *(ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, cu o răutate aparent neutră) :* E mai bine că el a plecat. Pentru că domnul Mailat vroia să-1 dea mîine pe mîna jandarmilor.

ANDREI *(ca lovit în cap, lui Mailat)* : E adevărat ?

MAILAT *(are o privire încolţită, apoi) :* Periculoasă viperă zace în tine, Irene. *(Lui Andrei.)* Da, am vrut. Dar cînd am văzut că a plecat n-am asmuţit jandarmii asupra lui. Şi puteam s-o fac. Trebuia de fapt s-o fac. Vă rog lăsaţi-mă singur. *(Cei doi se îndreaptă spre uşă.)* A, da, Andrei, mîine dimineaţă o conduci pe Irene la Sibiu şi rămîi acolo.

ANDREI : Dar, bunicule...

(Irene îi face semn să tacă şi să iasă. Irene rămîne o clipă nemişcată.)

MAILAT : Şi pe tine te-am rugat să mă laşi singur,

IRENE : îndată. Voiam doar să te întreb dacă vrei să ştii de ce Andrei nu va merge totuşi cu mine la Sibiu ? *(Mailat o priveşte întrebător.)* Atunci du-te după miezul nopţii în camera lui, domnule Mailat. Noapte bună. *(Iese. Mailat rămîne o clipă sub lumina reflectorului, apoi.)*

Întuneric

Camera lui Andrei. Mara stă de-a curmezişul pe pat, sub cuvertură, rezemată de perete. Andrei, fără veston, e întins şi el pe pat, cu capul pe genunchii fetei care-l mîngîie pe păr. Pe jos, rochia Marei.

MARA : Nu, iubitule, trebuie să te duci. E bolnav şi eşti obligat să-1 cruţi. Ţine la tine cum cred că n-a mai ţinut la nimeni în viaţa lui. Te iubeşte. In felul lui egoist, dar te iubeşte.

ANDREI : Ştiu. însă Irene o să-şi închipuie că plecarea noastră împreună e aproape o cerere în căsătorie.

MARA *(surîzînd)* : Asta depinde de cum ai să te porţi tu. Iar eu am destulă încredere în tine că n-ai s-o faci să-şi închipuie că eşti îndrăgostit de ea.

ANDREI : Dacă plec, mă întorc într-o săptămînă.

MARA : Tocmai cît trebuie ca să nu mor de dor. *(îl sărută.)*

ANDREI : Te iubesc, Mara, din ce în ce mai mult.

MARA : Ce norocos eşti ! Eu nu pot mai mult.

ANDREI : Şi trebuie să găsim o soluţie.

MARA *(legănîndu-l ca pe un copil) :* Sigur, sigur, o să găsim.

ANDREI : De cîte ori îţi vorbesc serios mă tratezi ca pe un copil.

MARA : Cînd îmi spui că mă iubeşti, nu ? Şi nu e serios ?

ANDREI : Mă refeream la intenţiile mele de viitor.

MARA : Ştiu că Irene nu mă poate suferi şi ce-i drept nici eu pe ea. însă trebuie să recunosc că nu mi se pare atît de secătură cum crede lumea. Sînt aproape sigură că dacă în timpul călătoriei voastre i-ai spune

fără s-o jigneşti, că nu o să te însori, dar că nu poţi să-i spui asta domnului baron, ţi-ar face jocul.

ANDREI. Eşti nebună. O idealizezi.

MARA : Nu. în primul rînd, oricît te-ai supăra, îngîmfatule, nu e îndrăgostită de tine. In al doilea rînd e o fire independentă care de-abia acum a început să capete gustul independenţei sale. Şi în al treilea rînd cred că farsa ar amuza-o. Bineînţeles pînă cînd s-ar hotărî să se mărite cu Haller, sau cu altul. Cu atît mai mult cu cît poate fi şi generoasă uneori.

ANDREI : Asta de unde ai mai născocit-o ?

MARA : Nu te-ai întrebat ce avea să-i comunice Hoinarului nostru şi de ce acesta a plecat fără zăbavă şi fără să-şi ia rămas bun de la noi ?

ANDREI : Nu cumva crezi că ea 1-a prevenit ?

MARA : Cine altcineva ? Era singura care ştia de vizita jandarmului. E drept că generozitatea ei trebuie să fi avut şi alt dedesubt. E limpede că era puţin amorezată de el.

ANDREI : Doamne, cîte trăznăi se pot ivi într-un cap de femeie.

MARA : Trebuie să te obişnuieşti cu ideea că în ceea ce priveşte viaţa practică, sînt mai deşteaptă decît tine. în orice caz mai clarvăzătoare.

ANDREI : Dacă-i aşa, Pytia, spune-mi ce-o să se întîmple cu mine ?

MARA *(ridică din umeri cu tristeţe)* : Nu ştiu, iubitule. Dacă erai român te-ai fi dus cred dincolo, la război ca alţi flăcăi de-ai'noştri. Asta ar fi fost o faptă pe măsura ta.

ANDREI : Pe cînd aşa ?

MARA : Probabil că pînă la urmă ai să te însori cu o fată bogată. Mai ştii, poate chiar cu Irene Kendy.

ANDREI *(furios):* îţi interzic, auzi, îţi interzic, *(ti ia capul în mîini şi o sărută pătimaş. Pendula din perete bate ora unu. Uşa se deschide încet şi în cadrul ei apare Mailat, cu un sfeşnic în mînă. îi priveşte încremenit pe cei doi care nu-l văd. Sfeşnicul cade pe jos. îşi duce mîna la cap, apoi se sprijină de canaturile uşii cu amîndouă braţele pentru a preîntîmpina prăbuşirea.)*

Întuneric

Lumină în încăperea de jos. Într-un fotoliu, nemişcat, Mailat.

POVESTITORUL *(plimbîndu-se prin cameră)*: Evenimentele ce s-au succedat în ceasurile următoare au fost atît de multe şi variate, încît dacă le-aş evoca pe scenă piesa ar trebui să dureze patru ore ; vă scutesc de acest calvar. Dealtfel prezentarea naturalistă a unui spasm cerebral nu este deloc desfătătoare. Ştiu că poate da naştere la ceea ce se cheamă în jargon teatral „scene tari". Dar cum eu sînt memorialist şi nu autor dramatic, îmi permit să mă dispensez de asemenea efecte. In orice caz semnul de alarmă al bolii de care avea să moară bătrînul baron — o comoţie cerebrală survenită mult mai tîrziu, în 1913, atunci cînd avea peste nouăzeci de ani — acest semn de alarmă, spun, a intervenit într-un anumit sens foarte oportun pentru toată lumea deoarece a făcut imposibile discuţii şi justificări care nu puteau fi decît penibile. Cu semne relativ uşoare de paralizie, baronul, mai taciturn decît oricînd, îşi recupera pe încetul sănătatea. *(Intră Kati, care-i aduce baronului o ceaşcă.)*

MAILAT *(vorbind greu)* : Nu mi-e foame.

KATI : E supă bună, concentrată, de găină.

MAILAT : De ce îmi dai ceaşca pe stînga ? Nu ştii că nu-mi pot mişca mîna stingă ?

KATI : Iartă-mă, nu mi-am dat seama.

MAILAT *(după ce Kati i-a întins tava în dreapta)* : Mulţumesc, nu vreau. Ţi-am spus că nu mi-e foame.

KATI *(mîngîindu-l cu nebănuită duioşie pe păr)-.* Trebuie să te hrăneşti. Nu te-am văzut zăcînd de cînd te ştiu.

MAILAT : Uite că acum zac ca o jigodie bătrînă şi neputincioasă.

KATI : Dacă nu bei supa, o să-ți aduc o tavă cu jăratic, ca armăsarului din poveste.

MAILAT : Dă-mi un pahar de vin roşu.

KATI : Ca să mă blesteme doctorii ! Bine, îți aduc. *(Iese.)*

POVESTITORUL : Bineînțeles că Andrei a plecat a doua zi cu Irene care n-a ştiut niciodată că e vinovata principală a bolii lui Mailat, deoarece nimeni nu i-a povestit cum s-au întîmplat lucrurile. Andrei era bucuros că a scăpat de o discuție gravă cu bătrînul şi Irene era pur şi simplu fericită că pleacă la Sibiu. Pe tot timpul drumului şi-a bătut joc, cu mult haz uneori, de mohoreala băiatului. Desigur oă pe Andrei 11 îngrijora situația Marei, dar în adîncul sufletului, deşi ruşinat, nutrea nădejdea că boala o să-1 îmblînzească pe bătrîn sau că, cel puțin, o să-i abată gîndurile. De fapt însă, şocul cel mai puternic 1-a suportat Mara.

MAILAT *(sorbind din paharul cu vin adus de Kati) :* Dacă aş fi avut puterea să mă stăpînesc, nu pățeam nimic. La urma urmei nu-i pot cere lui Andrei să ducă o viață de sfînt. E băiat tînăr, cu sîngele fierbinte.

KATI : Şi cu Irene ce faci ?

MAILAT : Irene e orgolioasă, bănuieşte ceva, dar o să-i treacă. Pînă şi femeile măritate iartă bărbaților cîte o poznă. Doar nu-şi închipuia că o să se prezinte neprihănit la altar.

KATI : Pentru Mara nu e vorba de o poznă.

MAILAT : Să nu mai pomeneşti înaintea mea numele tîrfei.

KATI : Sigur, pe Andrei poți să-1 ierți !

MAILAT : El e bărbat. Bineînțeles, putea să-şi găsească plăcerea în altă parte, nu în casa mea.

KATI : Fata îl iubeşte.

MAILAT : Să-i fie de bine. Ai aflat unde s-a dus ?

KATI : Nu. Am cercetat pe ocolite prin sat însă nimeni nu ştie sau nu vrea să spună. Departe nu poate fi pentru că a fugit fără să-şi ia schimburi de îmbrăcat, sau bani, sau mîncare.

MAILAT : S-o fi dus la stînă, la ciobanii ei. Naiba s-o ia. Mai bine şi-ar pune ştreangul de gît.

KATI : Şi ce-o să-i spui lui Andrei cînd se va întoarce ?

MAILAT : Iți închipui că o să aibă lipsa de obraz să mă mai întrebe ? Şi apoi o să-i scriu să rămînă la Sibiu, pînă cînd voi fi în stare să vin şi eu acolo.

KATI *(rîzînd ciudat)* : Tare mai eşti cîteodată prost, Mailat.

MAILAT : Ce-ți veni ?

KATI : Ai să mai ai multe surprize. Mai bine te-ai preface mai bolnav decît eşti. Pentru că aşa Andrei o să te lase în pace.

POVESTITORUL : Dreptate avea Kati şi nu Mailat. Andrei s-a întors foarte repede şi cînd a aflat de la Kati despre fuga Marei, a dispărut şi el fără să stea măcar de vorbă cu bunicul său. A revenit abia după două zile, plin de praf, slăbit şi disperat. L-a găsit pe Mailat ridicat din fotoliu şi încercînd să umble sprijinit într-un baston. *(Iese.)*

KATI *(lui Mailat, care se mişcă greu):* Te-ai mişcat de ajuns azi. Odihneşte-te.

MAILAT : N-am răbdare. Unde poate umbla băiatul acela ?

KATI : De ce te faci că nu ştii ? O caută pe Mara.

MAILAT : Fără să-mi fi spus măcar bună ziua. Fără să-şi ceară scuze !

KATI : Ştiu că nu-ți place să primeşti sfaturi, dar ascultă-mă şi pe mine o dată. Cînd s-o întoarce lasă-1 în pace, nu-1 întreba nimic, poartă-te ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

MAILAT : Tu eşti complet nebună. Să mă port ca şi cum eu aş fi vinovatul ? Nu, Andrei trebuie să-şi bage mințile în cap, să se întoarcă la Sibiu de unde a venit fără voia mea, să se logodească cu Irene şi să se gîndească serios la viitorul lui. *(Se deschide uşa şi apare Andrei. Cu falsă jovialitate.)* Să înjunghiem vițelul cel gras şi să sărbătorim întoarcerea fiului risipitor! Bună ziua, domnule, bine ați venit de la Sibiu.

ANDREI *(copleşit) :* Mara nu vrea să se mai întoarcă aici.

MAILAT : Asta ar mai fi lipsit. înseamnă că are mai mult bun-simț decît tine.

ANDREI : E foarte nenorocită. Plînge întruna.

MAILAT : A zburdat de ajuns cînd mi-a dezonorat casa.

ANDREI : Stă într-o colibă la stînă, nu mănîncă, nu doarme, nu vorbeşte şi plînge întruna. îi este îngrozitor de ruşine de dumneata.

MAILAT : Te-a îmbrobodit ca să mă faci s-o iert ? Să-şi ia nădejdea. Ajunge un prost în familie, pe al doilea nu-1 mai găseşte.

ANDREI : Bunicule, ea nu-i vinovată. Eu sînt.

MAILAT : Sigur că eşti. Puteai să te gîndeşti la părul meu alb şi la Irene. Dar asta n-o împiedică şi pe ea să fie o dezmăţată nerecunoscătoare. Pe tine sînt obligat să te iert, dar ei nici numele nu vreau să i-1 mai aud. O să-i trimit douăzeci de galbeni, şi să se ducă, să dispară din sat, altfel o alung cu jandarmii.

ANDREI: Văd că te-ai obişnuit să-ţi aranjeze jandarmii treburile.

MAILAT : Mă înfrunţi pentru nişte valahi nemernici ?

ANDREI : Mă simt mai aproape de ei decît de...

MAILAT : Hai, continuă. Decît de cine ? Te pomeneşti că de mine.

ANDREI : în orice caz aceştia doi n-ar fi fost în stare să mă scoată la mezat aşa cum vrei să faci dumneata. Baronul Mailat vinde tăuraşi de rasă ! Cine dă mai mult ? O dată, de două ori, de trei ori! Adjudecat familiei Kendy! Bătrîna contesă nu-i dealtfel la primul ei codoşlîc.

MAILAT *(se clatină, îşi duce o clipă mîna la cap, apoi aruncă bastonul)* : îl arunc ca să nu fiu obligat să te croiesc cu el ca pe o slugă. *(Iese.)*

KATI : Vrei să-1 ucizi de-adevărat ? Nu-ţi ajunge atacul pe care 1-a avut ?

ANDREI : Nu eu l-am chemat în odaia mea la miezul nopţii. Cine spionează îşi asumă şi anumite riscuri.

KATI : înţelege şi tu că Mara nu se poate întoarce aici. Nu ţi-a spus-o chiar ea ? Iar Mara nu se joacă cu vorbele.

ANDREI: Ce să fac, Kati ? Simt că înnebunesc. Am făcut-o de rîs tocmai pe femeia pe care o iubesc.

KATI: Tu ce vrei de fapt ?

ANDREI : Să-mi găsesc un rost oricît de mic, să mă însor şi să plec de aici. Ştiu însă că bunicul n-ar accepta niciodată sau că l-aş împinge cu mîna mea în groapă. Sînt într-o situaţie fără ieşire ca un animal căzut în capcană.

KATI: Mara ce spune ?

ANDREI : Şi-a pierdut minţile de tot. Aici nu s-ar mai întoarce nici în ruptul capului şi o înţeleg. Dar nici cu mine nu vrea nici să se mărite, nici să plece. Ştii ce mi-a spus ? Că trebuie să ne despărţim. Pentru totdeauna. Că să nu-mi pese de soarta ei, că o să se descurce găsindu-şi un post de guvernantă sau de învăţătoare într-o şcoală românească. Mă întreb dacă nu cumva o bate gîndurile să se refugieze dincolo.

KATI : Mara e o femeie cum rar întâlneşti şi te iubeşte mai mult decît ştii tu. *(Pe ultimele cuvinte a intrat nevăzut de ceilalţi Mailat care ascultă.)* Dar eşti sigur că vrei să te însori cu ea ?

ANDREI : Mă crezi un netrebnic ? Poate că la început a fost din partea mea doar o nebunie. Dar acum ştiu că ea e femeia care-mi trebuie, de care am nevoie ca de aer.

KATI : Atunci ia-o de mînă şi, dacă e nevoie, du-o cu sila la popa românesc.

MAILAT *(urlînd aproape) :* Kati ! Mai bine muşcă-ţi limba şi scuip-o, femeie nebună ! *(Lui Andrei.)* Cum poţi asculta tot ce îndrugă isterica asta ? Doar n-o cunoşti de azi de ieri, ştii că e iresponsabilă ?

KATI *(calmă)* : Mara o să aibă un copil, Mailat. Copilul lui.

(Mailat de stupoare se lasă să cadă într-un fotoliu, e copleşit.)

ANDREI *(alb de emoţie, face un pas înapoi ca şi cum l-ar fi lovit un pumn în faţă)* : Un copil! De unde ştii ?

KATI: Mi-a spus mai demult Mara. Şi Mara nu minte. De aceea vrea să plece şi să vă despărţiţi. Ca să nu-ţi fie povară şi obligaţie. *(Lui Mailat.)* în zilele noastre nobleţea e o floare care nu mai creşte în casele baronilor.

ANDREI *(sărutindu-i mîna lui Kati)* : Iți mulțumesc, Kati. *(Face un pas spre ușă.)*

MAILAT *(cu o voce neverosimil de slabă, aproape implorind)* : Nu pleca, Andrei. Nu pleca încă. *(Pauză, căutîndu-și cuvintele.)* Să încercăm să stăm de vorbă rezonabil, ca doi prieteni loviți de aceeași nenorocire.

ANDREI : Nenorocire ? Dar eu sînt fericit. Toată viața mea pînă acum am stat în margine, inutil, trîndăvind și trăncănind. De azi încolo voi făptui și voi înfăptui chiar de mi-ar sta stînci în cale. Oho, cîtă bucurie să le pot lua în piept !

MAILAT : Stîncile te vor zdrobi, Andrei.

ANDREI : Ei și, nu-mi pasă ! Există cuvînt mai luminat decît cuvîntul „a face" ?

MAILAT : Chiar atunci cînd ceea ce faci e ireparabil ?

ANDREI : Nici nu doresc altceva decît ireparabilul. îmi voi construi, bunicule, o căsnicie cinstită și frumoasă, voi avea copii, voi munci. Nu-ți dorești strănepoți ? *(E cuprins de o euforie care-l face să-și închipuie că a cîștigat partida.)*

MAILAT *(cu o tresărire de asprime)* : Nu făcuți cu o...

KATI *(intervenind)* : Mailat, bagă de seamă !

MAILAT *(stăpinindu-se)* : Bine, bine. Măsurați-mi cuvintele, cenzurați-le. îmi dați voie cel puțin să vorbesc ? Stai jos, Andrei, și-ascultă-mă. Poate că n-o să mai am prilejul să te bat la cap.

KATI : Asta seamănă a șantaj. Un om ca tine nu moare cu una cu două.

MAILAT : Nu era vorba de moartea mea. Și mi-e silă de scenele patetice. *(Lui Andrei.)* De aceea nici nu pomenesc de visurile mele risipite și nici de cît de mare e rana pe care mi-o faci. *(Ironic.)* Pentru că ce e drept, e drept, ai început să „făptuiești". Nici de dezamăgirea mea nu vorbesc. Am crezut că am crescut un bărbat și cînd colo a ieșit un băietan în fuste, cu capul plin de fumuri romantice. *Un sentimental. (Pune atîta dispreț în cuvîntul acesta încît sună ca o injurie și ca punctul final al unei filozofii de viață.)*

ANDREI : Văd, totuși, că pînă la urmă tot pentru a mă judeca m-ai oprit.

MAILAT : Scuză-mă. A fost o paranteză. Destul de scurtă față de amărăciunea mea. Altceva vroiam să te întreb : ai cîntărit bine urmările gestului pe care vrei să-1 faci ? Mizerie, declasare și renegare.

ANDREI : Depinde ce înțelegi prin asta. Un om care-și regăsește obîrșiile, nu e un renegat. Cît despre declasare, de mult nu mai sîntem egalii domnului Tisza.

MAILAT : Asta o spui tu ! Și sărăcia ?

ANDREI : Un om întreprinzător putea să-și croiască o stare mai sigură decît aceea de boiernaș de țară cu ifose de mare senior.

MAILAT : Și eu ? Cu mine ce faci ?

ANDREI : Nădăjduiesc totuși că orice s-ar întîmpla ai să te convingi că respectul, recunoștința și afecțiunea mea pentru dumneata rămîn intacte.

MAILAT *(după o pauză)* : Și dacă nu mai am nevoie de ele ? Dacă n-am ce face cu un respect și o afecțiune care nu-mi aduc decît umilință și boală.

ANDREI : Poți să le refuzi, dar nu le poți anula. Sînt bunurile mele.

MAILAT : Fraze ! Ascultă, Andrei. Sînt gata să mă ocup să-i găsesc fetei un rost. Poți continua s-o vezi pînă te saturi. N-ai fi singurul bărbat însurat care are o legătură. Cît despre copil nu există familie nobilă fără bastarzi. îmi asum grija educării lui. Dar te implor cu toată bătrînețea mea, cu toată dragostea mea, nu fă prostia să confunzi o pasiune de tinerețe cu afacerea serioasă care e un mariaj.

ANDREI *(alb la față)* : De ce n-ai tăcut ! Preferam să țipi la mine și chiar să mă lovești decît să mă jignești în felul ăsta și să te desfigurezi singur în ochii mei.

MAILAT *(calm, stăpinindu-se)* : Prin urmare e, nu ?

ANDREI : Mai întrebi ?

MAILAT : Atunci din clipa asta, uită că exist, după cum voi uita și eu c-ai existat vreodată. Pleacă ! Miroși a cojoc și a zăr.

KATI : Mailat !

MAILAT : Linişte, Kati ! Nu mai doresc decît linişte. *(Andrei face un pas spre ieşire, ezită.)* N-a fost o rugăminte, ci un ordin. Pleacă !

(Andrei are o clipă de ezitare, apoi se repede, sărută mina bătrinului şi iese în fugă.)

întuneric

POVESTITORUL : In adevăr, din ziua aceea s-a aşezat în casa Mailat o linişte de mormînt. Nici Kati nu mai îndrăznea să zdrăngăne la pian obsedanta şi unica ei melodie. Baronul părea brusc îmbătrînit, mai dur şi mai închis în el decît oricînd. Încercarea lui Kati de a pomeni într-o zi numele lui Andrei i-a atras o privire atît de mînioasă, încît fraza i-a murit în gît. Ş-ar fi zis că baronul îl socotea mort şi încă de moarte dezonorantă. Totuşi atunci cînd după vreo două săptămîni Andrei a cerut voie să revină pentru a-şi lua unele lucruri, şi a cere unele informaţii pe care el le desemna ca fiind „foarte importante", bătrînul a fost obligat să accepte. Dar aceasta a fost ultima dată cînd s-au întîlnit.

(In încăperea de jos intră Kati şi Andrei care duce o valiză.)

ANDREI : Cred că mi-am luat tot.
KATI : Să-ţi dau şi scrisoarea lui Haller.
ANDREI *(luînd scrisoarea)* : Cînd a venit ?
KATI : Ieri seară. Dar ştiam că vii azi.
ANDREI *(citind): O* veste grozavă, Kati. Haller îmi scrie că mi-a găsit un post de avocat în întreprinderea lui taică-său şi că mă pot prezenta de îndată, îţi dai seama, asta înseamnă existenţa asigurată. Mara şi cu mine vom putea pleca la Braşov chiar săptămîna asta. *(Citeşte în continuare, rîzînd.)* Asta-i bună ! Idiotul de Haller îmi cere consimţămîntul să-i facă oficial curte Irenei ! Mă întreabă dacă aş fi dispus să-i acord mîna ei.
KATI : Să nu-i spui nimic lui bunică-tu despre asta. Ce face Mara ?
ANDREI : Cînd plînge, cînd rîde. Mă lapt cu ea de parcă i-aş fi duşman. Am instalat-o la popa Ion, însă nu ne-am putut căsători şi de aceea am venit aici. Din arhiva parohială pagina mea cu actul meu de naştere lipseşte. S-ar părea că a fost rupt. Şi eu am nevoie măcar de o atestare din partea bunicului,
KATI *(preocupată)* : Prin urmare inevitabilul s-a produs.
ANDREI : Nu pricep deloc ce vrei să spui.
KATI : Credeam că n-o să fie nevoie să răscolim trecutul. O să fie o lovitură grea pentru Mailat. Acum dacă ai să afli adevărul, Mailat îşi pierde orice putere asupra ta. Ştiam că există arma asta, dar nădăjduiam să nu fie cazul s-o foloseşti. Speram ca timpul să rezolve totul şi de aceea am tăcut.
ANDREI : Kati, pentru numele lui Dumnezeu, ce sînt divagaţiile astea ? Trecutul... o armă împotriva bunicului... puterea lui asupra mea...
KATI : Nu se poate măslui soarta şi se vede că Mailat trebuie să plătească acum pentru păcatul făptuit. Toată pasărea pe limba ei piere. *(Se duce la uşă şi strigă.)* Mailat, a venit Andrei.

(Mailat apare în cadrul uşii. Lung schimb de privire între cei doi.)

ANDREI : Bună ziua, bunicule.
MAILAT : Greşeşti, domnule, mă cheamă Mailat. De ce mi-ai forţat uşa ? Ţi-am spus răspicat că nu vreau să te mai văd.
ANDREI *(foarte încurcat, apelînd la ajutorul lui Kati) :* Kati...
KATI : Fii tare şi cinstit, Mailat. Andrei şi-a căutat actul de naştere în arhiva parohiei şi nu l-a găsit. Pagina a fost ruptă.
ANDREI : Sau distrusă din neglijenţă, aşa încît aş vrea să te rog...
MAILAT *(care s-a rezemat de perete, cu ochii închişi, spune într-un tîrziu cu greu, cu voce albă) :* Pagina n-a fost distrusă. *(Se duce la un scrin, descuie un sertar şi scoate o pagină îngălbenită.)* Poftim, domnule.

(în vreme ce Andrei rămîne încremenit, nepricepînd nimic, Mailat iese încet. Andrei citeşte aproape silabisind.)

ANDREI : „In ziua de 7 august... anul... s-a declarat în fața noastră nașterea unui copil de sex masculin... pe nume Andrei... Dumșa... fiul lui Andrei Dumșa, avocat, și al Matildei Dumșa... născută baroneasă Mailat..." *(Izbucnind.)* Explică-mi, Kati, te implor explică-mi.

KATI : Mama ta Matilda, fiica baronului, 1-a cunoscut pe avocatul Dumșa în anul 1847 în niște împrejurări dramatice, cînd acesta a salvat-o la un bal dintr-un incendiu. Se spune că a fost o dragoste ca în povești, o dragoste de care puțini au parte. In nici un caz o ființă ca mine, tu poate da. în orice caz Mailat care pe vremea aceea era încă mai aprig decît acum, a închis-o cu sila în casă pe buna mea prietenă, pe mama ta, dar într-o noapte cineva a ajutat-o să fugă și ea s-a măritat clandestin cu tatăl tău.

ANDREI : Vrei să spui că tatăl meu, Andrei Dumșa, a fost român ?

KATI : Cînd a izbucnit revoluția era unul din tribunii lui Avram Iancu. Se zice — pentru că lucrurile acestea au rămas totdeauna confuze — că juca mai degrabă un rol secret, de emisar diplomatic la Pesta, la Viena și chiar la București. Era mai tot timpul dispărut și baronul a putut s-o aducă pe maică-ta acasă ca să-mi ascundă că era însărcinată.

ANDREI : Bietul bunic. îmi dau seama cît trebuie să fi suferit.

KATI: Bietul ! Față de Matilda a fost feroce. Nu schimba cu ea nici un cuvînt așa cum nu vrea să vorbească cu tine acum. După cum știi ea a murit la nașterea ta. Ca să nu apari ca bastard te-a declarat parohului, însă mai tîrziu a rupt foaia din arhivă și te-a înfiat cu toate formele legale. Asta-i tot. De fapt tu ești însă Andrei Dumșa.

ANDREI : Și... el... ce-a devenit ?

KATI : Care el ?

ANDREI *(ezitînd):* Cel care... în sfîrșit... tatăl meu.

KATI : Nu s-a știut niciodată exact. A fost găsit pe un cîmp, împușcat în cap.

ANDREI : Asasinat!

KATI : Da, de necunoscuți. Fusese amestecat în atîtea conspirații și afaceri tenebroase, încît nu e de mirare că totul a rămas un mister. Deși...

ANDREI : Deși numele asasinului a fost bănuit!

KATI : Doamne, ce grozăvii îți trec prin cap ? Bunicul tău...

ANDREI: Deci a circulat și numele lui în legătură cu această întîmplare ?

KATI : Voiam să spun că bunicul tău n-ar fi în stare să asasineze. A terorizat-o pe Matilda, 1-a terorizat pe preot în fața căruia ți-a declarat nașterea — încît bietul bătrîn a murit îngrozit numai cînd auzea numele de Mailat, a încercat să mă terorizeze pe mine — dar eu, știi *(cu un surîs ciudat și complice)* sînt pe jumătate nebună, sau chiar nebună de-a binelea, nu-i așa ? — însă Mailat ucigaș n-a fost și n-ar putea fi. Il cunosc mai bine decît voi toți. *(în această cunoaștere autorul nu vrea să pătrundă.)*

ANDREI : Am impresia, Kati, că știi mai multe decît vrei să-mi spui.

KATI : Un singur amănunt pe care tot l-ai afla dacă ai începe să tragi oamenii de limbă sau să scotocești prin documente. In mîna tatălui tău s-a găsit un pistol descărcat.

ANDREI : Sinucidere ?

KATI: Asta a fost versiunea oficială, în măsura în care afacerea n-a putut fi total înăbușită.

ANDREI: Ce mai putea fi ? Dacă nu era vorba de asasinat sau de sinucidere, ce mai rămîne ?

KATI : Un duel. Erau destui care spuneau că tatăl tău trebuia provocat la duel. I-am auzit eu, aici, în casa asta. De pildă pe contele Kendy.

ANDREI : Printre ei era și bunicul ? *(Kati tace.)* N-auzi ce te-am întrebat, Kati ? Printre cei de părerea asta era și el ? *(Kati tace.)* De unde are bunicul cicatricea de la tîmplă ?

KATI *(ca arsă, a ajuns la limita destăinuirilor) :* Știi tot atît de bine ca și mine ! Ca toată lumea ! O căzătură de pe cal, la vînătoare.

ANDREI *(ca un boxeur care a primit prea multe lovituri se îndreaptă spre uşă. Aproape absent.)* Noapte bună, Kati.

KATI: Pleci ?

ANDREI : Ai spus ceva ?

KATI : Nu mai rămîi ?

ANDREI *(ca un om care încearcă să se trezească din vis) :* Trebuie să mă gîndesc la multe. Ce fac cu Mara, ce-i răspund lui Haller, ce fac cu bunicul... ce fac cu mine... Mai ales ce fac acuma cu mine.

KATI *(întinzîndu-i cu timiditate o pungă)* : Uite, Andrei, aveam nişte bani strînşi pentru înmormîntarea mea. Ia-i tu, o să fie mai folositori.

ANDREI : Mulţumesc, Kati. Tot la o înmormîntare o să servească. A lui Andrei Mailat. Oricît ar fi de greu trebuie să mă deprind cu ideea că Andrei Mailat a murit.

KATI : Dar pentru Mara şi chiar pentru el *(arată spre uşa pe care a ieşit Mailat)* Andrei Dumşa trebuie să trăiască.

ANDREI : Bineînţeles, dar cum ?

întuneric

POVESTITORUL *(intrînd în avanscenă trage o cortină uşoară peste decor) :* Dintr-o scrisoare trimisă a doua zi lui Haller, aflăm că în noaptea aceea îndreptîndu-se spre casa unde se adăpostise Mara, Andrei Dumşa Mailat, că nu ştiu cum să-i spun altfel, a avut o întîlnire hotărîtoare. Era atît de tulburat — e greu să te naşti la 26 de ani a doua oară — încît la început nu 1-a recunoscut pe străinul care i-a aţinut calea.

(în faţa cortinei apare Andrei care traversează cu paşi înceţi scena. In timp ce povestitorul iese, din partea opusă vine în întîmpinarea lui Andrei, Hoinarul. Andrei e gata să treacă pe Ungă el cind acesta îl opreşte.)

HOINARUL : Andrei, nu mă recunoşti ?

ANDREI (care *s-a dat un pas înapoi la început, îi întinde mîna)* : Dumneata aici ? Nu ştii că eşti în primejdie ?

HOINARUL : Nu m-a întîlnit nici un jandarm. Şi plec imediat. Voiam însă să te văd.

ANDREI : De ce te-ai întors aici ?

HOINARUL : Căutam un om să-i dau un mesaj. Dar am sosit prea tîrziu : omul a plecat. A trecut munţii ' ieri. Hai să ne aşezăm aici, pe marginea şanţului, sîntem mai la adăpost. *(Se aşază pe marginea scenei.)*

ANDREI : De-ai şti cîte s-au întîmplat de cînd ai plecat. Parcă au trecut ani, nu săptămîni.

HOINARUL : Ştiu, am oamenii mei în sat. Şi am văzut-o şi pe Mara. Ea mi-a spus unde te pot găsi. Te felicit, ai făcut un gest curajos.

ANDREI : Lucrurile nu s-au dezlegat complet decît azi. Ţine-te bine să nu cazi. Andrei Mailat nu mai există.

HOINARUL : Eu credeam că numai mie mi-e îngăduit să aiurez pe picioare, pentru că asta-i meseria mea.

ANDREI : Mă întreb dacă n-ar fi mai bine să aiurez. Dar nu, oricît m-aş ciupi totul e aievea. Am aflat de la Kati povestea naşterii mele. Ştii că noi doi sîntem conaţionali ?

HOINARUL : A da, originea valahă a Mailaţilor ! Ai uitat că eu mă amuzam cu povestea asta pe socoteala dumitale ?

ANDREI : Tatăl meu a fost un om de-al Iancului. Err. român.

HOINARUL : Cum ?

ANDREI : Aşa cum auzi.

HOINARUL : Ai început să fabulezi un roman în stil Dickens ?

ANDREI *(bătîndu-se peste buzunar)*: Am aici actul meu de naştere. Actul de naştere al lui Andrei Dumşa, adoptat Mailat.

HOINARUL : Dar asta e o veste grozavă, frate ! *(îl îmbrăţişează.)*

ANDREI : Deocamdată eu sînt numai năucit. Bineînţeles mă bucur de bucuria pe care i-o voi face Marei.

Acum nu mai există nici o barieră între noi. Dar eu, eu ce fac ?

HOINARUL : Pe încetul ai să intri în noua ta piele.

ANDREI : E prima dată cînd te aud spunînd prostii. Asta nu se poate face pe încetul. Doar nu-mi schimb o pălărie pe alta.

HOINARUL : înţeleg. Simţi nevoia să-ţi construieşti un alt destin cu adevărat al tău şi apropiat noii tale condiţii.

ANDREI : întocmai, altfel aş trăi ca un strigoi. Iar hotărîrea mea trebuie să fie brutală, decisivă, ca o lovitură de sabie care despică un trunchi în două.

HOINARUL : Cred că bănuiesc la ce te gîndeşti. De data asta botezul focului ar fi un adevărat botez. Iartă-mi calamburul.

ANDREI : Ce mă sfătuieşti ?

HOINARUL : M-ai mai întrebat o dată. Nu cred în sfaturi. Drumul vieţii nu ţi-1 poţi alege decît singur.

ANDREI *(ridicîndu-se, după o pauză)* : Atunci am ales. Plec.

HOINARUL *(strîngîndu-i mîna) :* Nu îndrăzneam să-ţi propun, însă cred că e cea mai fericită soluţie. Unde mai pui că poţi face şi un mare serviciu.

ANDREI : Nu ştiu încă dacă am stofă de erou. Deocamdată ştiu numai că am o mare datorie faţă de mine.

HOINARUL : La altceva mă gîndeam. Ţi-am spus că am venit aici să caut un om. Dacă treci munţii ai putea tu transmite mesajul.

ANDREI : Ai încredere în mine ?

HOINARUL : După tot ce ai făcut şi vrei să faci, cred orbeşte.

ANDREI : Atunci spune.

HOINARUL : La Braşov cîţiva români, foşti tribuni de-ai lui Iancu au descoperit existenţa unui complot. Cîteva mii de puşti introduse clandestin urmează să fie puse la dispoziţia secuilor în special, pentru a trece în Moldova şi a declanşa un atac în direcţia podului de la Barboş în spatele trupelor ruseşti, tăindu-se astfel căile de aprovizionare. Nu degeaba în ultima vreme ziarele maghiare şi-au pierdut vocea aclamînd succesele turcilor. Românii de aici se oferă să intervină spre a opri intervenţia, dar autorităţile tergiversează şi în cel mai bun caz vor raușamaliza totul. Bucureştiul trebuie prevenit. Asta e mesajul şi *(scotocind prin buzunare scoate o hîrtie)* asta este adresa la care trebuie să-1 transmiţi. O înveţi pe de rost şi rupi hîrtia. Primeşti ?

ANDREI *(fericit)* : Dar asta e o misiune adevărată ! Sînt fericit să primesc. Peste patru zile voi fi la Bucureşti şi pe urmă pe front. îţi mulţumesc, frate.

HOINARUL : Drum bun, frate Andrei. *(Se îmbrăţişează.)*

ANDREI *(înainte de a se despărţi)* : Oare o să ne mai vedem vreodată ?

HOINARUL : Cine ştie ? Aici niciodată ; aiurea poate ; în eternitate, sigur. *(Glumeţ.)* Singurul loc de întîlnire pe care ţi-1 pot da cu certitudine e o constelaţie : Casiopeea. Mă găseşti acolo în fiecare noapte.

ANDREI : Atunci, pe Casiopeea.

întuneric

POVESTITORUL : Andrei a plecat în noaptea zilei de 7 august, tocmai cînd împlinise 26 de ani. Printr-o întîmplare stupidă, necunoscînd bine trecătorile a căzut peste un post de grăniceri. Un foc de somaţie, în loc să se piardă în aer, 1-a nimerit în piept omorîndu-1 pe loc. Cînd jandarmii l-au anunţat pe Mailat, cadavrul fusese adus şi depus la biserica satului. Andrei a fost zidit în cavoul Mailaţilor, pe care stema cu lupul culcat pe două săbii încrucişate se mai vede şi azi, dar pe sicriu Mara a aşezat fără ostentaţie, însă hotărîtă, o mică basma tricoloră. La sfîrşitul ceremoniei bătrînul baron s-a apropiat de Mara şi, în văzul întregului sat, s-a înclinat adînc şi i-a oferit ceremonios braţul. Aşa au intrat în casă.

(Pe scenă pătrund îmbrăcaţi în negru Mailat şi Mara îo braţ, precedaţi de Kati. Povestitorul rămîne in scenă. Kati se opreşte la pian, în vreme ce ceilalţi doi se aşază în tăcere.)

MAILAT *(După un timp, arătînd cu degetul pîntecele Marei) :* Să faci un Mailat viteaz şi nebun ca şi taică-său.

MARA *(hotărîtă, dar fără agresivitate) :* O să-1 cheme Andrei Dumşa.

MAILAT *(după o tăcere)* : Bine. *(Pauză.)* Bine. Dar tot strănepotul meu o să fie.

(în tăcerea care se lasă Kati începe să cînte la pian, dar de data asta perfect, fără nici o şovăială. Lumina se stinge treptat primind în cercul ei numai faţa povestitorului.)

KATI *(uluită, i se aude doar vocea)* : Ştiu din nou să cînt !

POVESTITORUL : După cum v-am spus la început, fiul lui Andrei şi al Marei a murit spînzurat în 1918, iar nepotul său, prietenul meu, locotenentul Andrei Dumşa a murit necăsătorit în 1944 în luptele pentru Ardeal. Astfel a dispărut şi ultimul Dumşa. Dacă povestea lor tragică pe care am încercat s-o evoc pentru că mi se pare legată de istoria noastră frămîntată a mişcat pe cineva dintre dumneavoastră, îl rog pe acela să dăruiască în cuget o clipă de tăcere amintirii lor. Noapte bună !

CORTINA

septembrie, 1976

PIESA VĂZUTĂ DE:

RADU POPESCU:

Istorică, patriotică, drama lui Lovinescu este, prin fondul de sentiment care o însufleţeşte fără a diminua vreo clipă şi datorită acestuia, comunicantă şi convingătoare. Prin configurarea ei dramatică, însă, *Patima fără sfîrşit* se aşază pe linia cea mai specifică a naturii autorului, care prea rareori s-a trădat pe sine, Horia Lovinescu este şi rămîne un dramaturg psiholog, analist de sentimente şi creator de tipuri şi caractere, un dramaturg de conflicte în sfere închise şi ascunse (mai ales în sfera familiei), un dramaturg, cum am mai spus cîndva, al „faptului de viaţă" (de viaţă intimă), un dramaturg foarte intelectualizat, pe care îl atrage desfăşurarea fină şi discretă a ideilor şi argumentelor.

(România *liberă,* 26 martie 1977.)

MARGARETA BĂRBUŢA:

Cel de-al doilea titlu al piesei *Sîngele* de Horia Lovinescu — *Patima fără sfîrşit* — defineşte sentimentul patriotic, acea „patimă care de veacuri dăinuie în sufletul poporului român, menţinîndu-i fiinţa naţională, îmbărbătîndu-1 la lupta pentru apărarea acesteia. Patima aceasta este întruchipată, în piesă, simbolic, în generaţii succesive de eroi cu numele Andrei Dumşa, nume pe care îl găsim — ne spune autorul, prin intermediul unui Povestitor — şi printre revoluţionarii de la 1848 din Tran-

silvania şi la 1877 printre transilvănenii care au participat la războiul Independenţei şi la 1918 printre eroii întregirii neamului şi în 1944, între făuritorii Eliberării. Ideea unităţii tuturor românilor, a continuităţii luptei pentru apărarea fiinţei naţionale, pentru demnitate şi libertate formează un fel de fundal al piesei constituit din pasajele epice ale Povestitorului. Drama propriu-zisă surprinde o verigă din lanţul acesta de episoade istorice, urmărind destinul unuia din numeroşii Andrei Dumşa, cel de la 1877.

Bun constructor de situaţii dramatice şi de caractere, Horia lovinescu a creat o dramă de familie, aparent închisă în structuri şi sensuri tradiţionale, deschisă însă unor semnificaţii mai largi ce depăşesc limitele unui conflict între generaţii.

CITADELA SFARIMATÂ

DRAMĂ ÎN TREI ACTE

„CITADELA SFĂRÎMATĂ'

Acțiunea piesei lui Horia Lovinescu Citadela sfărâmată începe în anii războiului. Familia Dragomirescu e una din nenumăratele familii burgheze, învecinată prin legături de rudenie cu marea burghezie şi considerată de Dragomirescu tatăl, în mărginirea lui neroadă, „solidă ca o citadelă". în viziunea autorului, această familie devine un simbol al vechii societăți româneşti. Aici în „citadelă", în timp ce Grigore Dragomirescu rosteşte discursuri demagogice despre „patrie", „familie", „datorie", „onoare", „morală", bogata mătuşă Adela — mare comerciantă şi patroană de fabrică, din care Grigore face obiectul unui veritabil cult familial — profită pe toate căile de pe urma războiului, iar fiul ei Costică, ambuscat într-un post de consilier la o societate româno-germană, învîrteşte, la rindul său, afaceri în stil mare. într-o asemenea atmosferă, deschid ochii asupra lumii tineri ca Petru, fiul mai mic al lui Grigore Dragomirescu, şi Irina, o rudă săracă a acestuia. Scîrbiți de existența oferită de „citadelă", ei se întreabă în ce poate consta fericirea şi îşi caută un scop în viață. Acestor întrebări nu le pot răspunde „principiile" lui Grigore Dragomirescu, care repetă ca un clopot dogit ipocritele formule ale moralei burgheze tradiționale. Petru şi Irina devin însă victimele filozofiei malefice propovăduite de fratele mai mare al lui Petru, Matei Dragomi-

rescu. Cu prețul unor grele încercări, ei vor descoperi treptat monstruozitatea acestei jilozofii.

Singurul om conştient de şubrezenia „citadelei" este bunica tinerilor, savanta Dinescu. Ea este cea care răspunde ifoselor solemne ale lui Grigore Dragomirescu: „Familia voastră o să plesnească ca un dovleac răscopt la prima izbitură". Şi, pe măsură ce se desfăşoară acțiunea, asistăm, pas cu pas, la adeverirea acestei preziceri. De sub dărîmăturile „citadelei" se deschid însă drumuri spre salvare acelora care, asemenea lui Petru, Irinei sau prietenului lor, aviatorul Dan Piesa, au năzuit la o viață curată şi au fost înşelați în năzuințele lor, acelora în sufletele cărora lumea nouă mai poate găsi ecou şi pe care-i poate ajuta să renască. „Mergem spre lumină — se spune către finalul piesei — în casa asta s-a ales ceva. S-au ales oamenii. Unii sînt slabi încă, alții îndurerați, dar vor ieşi la liman. E o facere cu dureri."

Prin subiectul ei, piesa ajunge la confruntarea între două lumi. Este meritul incontestabil al autorului că a izbutit să exprime cu măiestrie acest profund conținut filozofic într-un ascuțit conflict dramatic, creînd o piesă dintre cele mai bune ale dramaturgiei noastre, o variată galerie de eroi puternic individualizați, oameni vii, care rămîn în mintea spectatorului.

Există în Citadela sfărîmată un personaj central, principalul ei erou, nevăzut, dar mereu prezent: forța transformatoare a poporului. Ea determină întreaga acțiune, drumul şi faptele personajelor. Sub presiunea crescîndă a evenimentelor, Adela — pentru a începe cu ea — lasă să cadă, una după alta, podoabele de distincție cu care se împăunase. Chipul ei adevărat apare din ce în ce mai cinic şi mai trivial, cu josnica ei morală şi aviditate de bani, cu ura ei animalică împotriva a tot ce ar putea să-i atingă interesele. Deşi personajele care alcătuiesc „suita" Adelei, fiul ei Costică, soția acestuia Marie-Jeanne şi amantul Mărie-Jeannei, Gättescu (cu doi „t"), moşier scăpătat, diplomat şi spion, sînt abia schițate, un lucru esențial apare cu claritate : ceea ce, în ultimă instanță, uneşte această „familie" nu e altceva decît pofta comună de înavuțire şi parvenire.

Purtătorul „principiilor" în faldurile cărora lumea Adelei îşi drapează josnicia, este fratele ei, avocatul Grigore Dragomirescu. El e un „intelectual". Ascultați numai discursul ținut fiului său, Petru, în ziua cînd acesta îşi ia bacalaureatul: „înainte ! Ai norocul că te-ai născut într-o familie onorabilă, care e o piatră solidă la baza societății. De la strămoşii noştri romani am moştenit această neprețuită comoară, cultul familiei... Vei fi ajutat în viață, dacă meriți, şi de sora mea, mătuşa ta, Adela, care e o femeie excepțională. La 40 de ani conduce cinci magazine. Eu îți transmit un singur bun — exemplul şi principiile mele : dumnezeu şi tronul, respectul pentru cei mari, intransigența morală, etc, etc...". Se recunoaşte uşor aci demagogia patriotardă, scoasă parcă direct din articolele Universului lui Stelian Popescu sau din ordinele de zi ale lui Antonescu, altoite pe suficiența şi semidoctismul conformist burghez. Personajul e urmărit de autor cu vervă satirică şi finețe psihologică, devenind un prototip al meschinăriei, al ieftinei şmecherii şi iscusințe de a se aranja, toate învăluite în morga sa tîmpă.

Pe fiul cel mare al lui Grigore Dragomirescu, Matei — teoreticianul „evadării din realitate", al „marii aventuri" — spectatorul îl cunoaşte ca pe obiectul nemărginitei admirații a lui Petru şi a Irinei. Apărînd în fața lor ca un „spirit superior" ce „şi-a găsit salvarea în lumea ideilor", in afara politicii şi a vieții reale în general, Matei împuie capul celor doi tineri cu frazeologia pompoasă şi cu pseudopoezia unei împliniri umane „dincolo de bine şi de rău", deasupra „vulgului". Este vorba în fond de un. individualism dus pînă la exacerbare, de filozofia adîncului dispreț pentru masă şi năzuințele ei. Concret, aceasta filozofie îl împinge pe Petru să plece voluntar pe frontul antisovietic, pentru a se „realiza în acțiune" (nu e greu de recunoscut acel „vivere pericolosamente" mussolinian)

— de unde se va întoarce orb — iar pe Irina să-şi părăsească logodnicul, pe aviatorul Dan Pleşa, pentru a-şi căuta fericirea alături de Matei, într-un „extaz al iubirii mistice". Anii puterii populare scot treptat la iveală trăsături abia bănuite sub chipul „făuritorului de miraje" cum îl denumeşte pe Matei bunica sa. în timp ce Dan Pleşa, Petru şi chiar Irina — cea mai îndelung rămasă sub influenţa lui — sînt atraşi de freamătul vieţii noi, Matei se descompune, încearcă să fugă peste graniţă şi, eşuînd, se sinucide.

Galeria personajelor prin care autorul construieşte tabloul lumii vechi se încheie cu Emilia, soţia lui Grigore Dragomirescu. O viaţă întreagă, Emilia n-a înţeles nimic din ce s-a petrecut în jurul ei, dar pînă la urmă ajunge să înţeleagă un singur lucru: că a trăit degeaba.

Horia Lovinescu a dobîndit un dificil succes şi în crearea unui personaj ce aderă din capul locului la noua societate. Savanta Dinescu, pe vremuri alungată de la catedră, primeşte acum cinstirea ce i se cuvine, îşi vede în sfîrşit realizat visul de a-şi pune ştiinţa în slujba fericirii oamenilor. Ea cucereşte aprobarea, simpatia şi admiraţia noastră prin omenescul exprimat în atitudini şi replici de o concentrată plasticitate. Pătrunsă de suflul lumii entuziaste in mijlocul căreia şi-a găsit locul, ea luptă cu energie şi combativitate tinerească pentru a smulge din „citadelă" pe cei apropiaţi. E un tip uman nou, veridic şi popular.

Unul din cele mai dramatice aspecte ale „Citadelei sfărîmate" îl constituie eliberarea tinerilor cinstiţi, din lanţurile vechii orînduiri. Noua societate le dă încredere în forţele proprii, un ţel, perspectiva realizării lor ca oameni cu adevărat liberi, îi face să simtă — dacă nu pot încă să înţeleagă — că pe lume se petrece ceva măreţ, ceva la care niciodată nu s-ar fi putut gîndi. E idealul socialist, etica sa cu adevărat umană. Ideea se conturează de-a lungul întregii piese, devenind dominanta ei. Iată,

de pildă, replicile schimbate între Petru şi Dan (scena se petrece în vara anului 1948):

„DAN : Războiul m-a lăsat plin. de silă şi zăpăcit, dezorientat ; apoi toate schimbările astea de care mi-e frică... Acum am în mine o nelinişte pe care n-am cunoscut-o niciodată : parcă aştept să pricep ceva, parcă se-ntîmplă în jurul meu ceva pe care-1 dibuiesc numai.

PETRU : Ei spun că construiesc o viaţă nouă. Asta o fi.

DAN : Nu ştiu. E al naibii de încurcat totul. De fapt, viaţa de azi e foarte grea. Lipsuri, greutăţi, multă nepricepere. Ar putea părea meschină. Şi totuşi, se petrece în adînc ceva grandios. Aş vrea să nu mai fiu singur, ci cu adevărat alături de oameni. Nu, nu pot să mă exprim. Vorbesc prostii.

PETRU *(surîzînd)* : Devii poet...

DAN : Nu rîde. Mă simt, cum să spun, mai puţin mediocru. Cred că mediocritatea nu-i atît a omului, cît a scopului. Dacă-i dai unui om, oricît de obişnuit ar fi el, un scop mare, îl smulgi din mediocritate..."

Şi, în adevăr, de la act la act, Lovinescu dezvăluie în cei trei, noi trăsături ale unor personalităţi renăscute. Petru devine conştient de rostul lui în viaţă şi util <societăţii. Sensibilitatea şi dragostea de frumos a Irinei, pasiunea ei de a se devota unei cauze înalte îşi găsesc în sfîrşit climat propice. Caldă, luminoasă, e figura lui Dan.

Valoarea unei literaturi se judecă după gradul în care atacă problemele cele mai acute ale contemporaneităţii, le întruchipează cu profunzime, expresivitate şi putere de emoţionare. Horia Lovinescu se afirmă ca un autor preocupat de astfel de probleme, capabil de superioare realizări artistice. Citadela sfărîmată demonstrează convingător că lumea năruită de revoluţia socialistă era o lume unde nimic din ceea ce este viu nu mai putea trăi că înfăptuirea noii vieţi e menită să salveze toate valorile omeneşti şi de cultură. Concluzia piesei se desprinde firesc : există un singur drum care duce spre viaţă, spre fericire, drumul comuniştilor, drumul socialismului. Alt

drum nu există ! *Această idee fundamentală se transmite viu şi emoţionant prin destinele individuale ce se înfruntă în piesă, oglindind marea înfruntare din viaţă. Lucrarea lui Horia Lovinescu constituie o temeinică îmbogăţire a teatrului nostru.*

TRAIAN ŞELMARU

(Din cronica teatrală publicată în *Sctnteia* după premiera absolută a *Citadelei sfărtmate,* în iunie/1955.)

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:

TEATRUL NAŢIONAL „I. L. CARAGIALE"
SALA STUDIO
aprilie 1955

DISTRIBUŢIA

Grigore Dragomirescu, avocat pensionar: ION FINTEŞTEANU; Emilia, soţia lui: DIDA CALIMACHI; Matei, fiul lor: EMIL BOTTA; Petru, fiul lor: MATEI GHEORGHIU; Irina, o rudă mai îndepărtată a familiei: MARCELA RUSU; Bunica, mama Emiliei, om de ştiinţă: LUCIA STURDZA BULANDRA; Adela, sora lui Grigore, bogătaşă: MĂRIA FILOTTI; Cos ti că, fiul Adelei, om de afaceri: NIKI ATANASIU; Marie-Jeanne, soţia lui: ANCA ŞAHIGHIAN ; Georges Gättescu, diplomat: AL. ALEXANDRESCU-VRANCEA; Dan Pleşa, aviator: IULIAN NECŞULESCU; Caterina, învăţătoare: ELENA SEREDA.

Direcţia de scenă: MONI GHELERTER
Scenografia: AL. BRĂTĂŞANU
Costume: GABRIELA NAZARIE

PERSONAJELE:

GRIGORE DRAGOMIRESCU, avocat pensionar
EMILIA, soția lui
MATEI, fiul lor
PETRU, fiul lor
IRINA, o rudă mai îndepărtată a familiei
BUNICA, mama Emiliei, om de știință
ADELA, sora lui Grigore, bogătașă
COSTICA, fiul Adelei, om de afaceri
MARIE-JEANNE, soția lui
GEORGES GATTESCU, diplomat
DAN PLEȘA, aviator
CATERINA, învățătoare

Acțiunea primului act se petrece in anul 1943, cea a actelor următoare, în 1948. Se va juca fără șarjă.

ACTUL I

Vara 1943.
Interior de casă burgheză, în care nimic nu indică bogăția, ci numai bunăstarea. Holul are un pian, fotolii bătrînești, acoperite cu scoarțe, un divan, covoare românești pe jos, tablouri cu care cu boi, castele, felii de pepene verde, făcute de vreo mătușă în tinerețe. In fund, despărțită cu geamuri mate, sufrageria. O scară, care duce spre încăperile de sus. Fereastră, ușă de intrare în casă și uși spre interior.
Irina, singură, în picioare lîngă pian, fredonează o melodie, apoi încearcă, fără să izbutească, să o cînte la pian. E veselă, dar din cînd în cînd ridică o privire gînditoare în sus, spre scară. De sus, de pe palierul scării, se aude o ușă trîntită, rîsete și glasul lui Petru.

PETRU : Da, da, nu-ți permit, ce te umflă rîsul ? Incepînd de ieri nu mai sînt Kuki, ci domnul Petru Dragomirescu. Înțelegi ? Dom-nul! Cu cravată, guler tare și, dacă vreau, cu barbete și baston. *(Rîsete.)*

IRINA *(care a ascultat amuzată, strigîndu-l cu glas îngroșat, profesoral)* : Kuki!

PETRU : Prezent. *(Coboară scara în fugă, aproape de-a berbeleacul.)*

IRINA : Kuki, cum e tema din *Aufschwung ? (Fredonează.)*

PETRU : Aș ! *(O cîntă la pian.)* Asta e, domnișoară. Dar cu urechea ta muzicală...

IRINA : Nu fi răutăcios. Ia uite cîte flori am pus în vase în cinstea ta.

PETRU *(bufon) :* Ştiu, toate gîndurile tale sînt pentru mine. O să-i scriu lui Dan că are o logodnică necredincioasă.

IRINA *(lovită)*: Ce vrei să spui ? *(Stăpinindu-se, cu unrîs silit.)* Eşti un caraghios !

PETRU *(dezolat, naiv) :* Te-am supărat! Dar ce am zis ?

IRINA *(grăbită) :* Nimic, nu m-ai supărat. Ţi s-a năzărit.

PETRU : Cu atît mai bine. *(Expansiv.)* Irina, sînt fericit azi, îmi vine să rîd de orice, să chiui, să fac tumbe, să spun toate tîmpeniile din lume. Iu-hu ! *(Se repede la Irina, o ia în braţe şi se invîrte cu ea prinodaie, strigînd ca un sălbatic, pînă cînd se împiedică şi cad amîndoi jos, rîzînd.)* Asta a fost dansul de bucurie al Vulturului Argintiu, cînd a regăsit-o pe Raza de Soare, pe care o furaseră Feţele Palide.

IRINA *(continuînd un joc, care le este pesemne familiar):* Preeriile foşneau în jurul lor...

PETRU : In depărtare se auzi ca un tunet galopul unei turme de bizoni...

IRINA : Apoi, liniştea se întinse netulburată. Erau singuri, departe de urîţenia lumii, de frămîntările oamenilor, numai ei doi. Fericiţi şi puternici.

PETRU : Stop ! Nu mă joc aşa. Nu poţi să-ţi dai seama dacă eşti puternic decît în mijlocul oamenilor. Aici trebuia să se audă un nechezat de cal, urmat de o împuşcătură. Pana din părul Vulturului Argintiu căzu, retezată de un glonţ...

IRINA : Nu-mi plac romanele de aventuri.

PETRU : Şi mie, cele sentimentale. Auzi, fericire ! *(Parodiind.)* Singuri, departe de lume, iubito, iubitule, numai noi doi, nimic nu mai există în jur. Sîntem buricul pămîntului. *(Cu haz.)* Două burice, pămîntul tău are două burice.

IRINA : Eşti un prost.

PETRU : Pentru mine, astăzi începe viaţa, auzi, Irina, viaţa !

IRINA : Nu mai spune, domnule bacalaureat ! Şi ce-i viaţa ?

PETRU : Nu ştiu. Dar o simt. Ea e acolo *(arată cu degetul afară),* şi eu aici, după nişte ziduri. Casa asta e ca o cuşcă. Am văzut un tablou de Grigorescu. O bătrînă care coase într-o încăpere întunecată şi mohorîtă, în vreme ce dincolo de pragul uşii deschise e o explozie de lumină, de verdeaţă, de aur. Eu nu vreau să rămîn pe prag. De azi înainte sînt liber.

IRINA *(arătînd în jur) :* Şi zidurile ?

PETRU *(cu un gest exploziv) :* Pfff ! *(Cîntîndu-şi cuvintele.)* O să evadez, o să evadez ! *(Comic.)* Adio, *papă,* adio, *maman,* adio, iubită *tante* Adele, băieţaşul dumneavoastră e grăbit. E aşteptat. *(Arată cu degetul afară.)*

IRINA *(cu un jind teribil)* : Să evadezi!

PETRU *(mirat)* : Şi tu ?

IRINA : Iţi închipui că, dacă ai scăpat de cataloage şi de numărul de pe mînecă, totul s-a schimbat? Că ai descoperit viaţa, cum spui tu ? Tot în închisoare rămîi. Chiar dacă nu i se văd zidurile. Şi te sufoci!

PETRU *(cu superioritate adolescentă):* E drept că între noi este o diferenţă, tu eşti femeie. Şi, de fapt, ce doreşti ?

IRINA *(cu ironie) :* O nimica toată. Să fiu fericită.

PETRU : Irinucă, ce e cu tine, nu eşti fericită ?

IRINA : Şi am în mine atîta putere şi atîta sete de fericire ! Matei îmi spune uneori : Ira, tu...

PETRU : De ce ţi-a născocit Matei numele de Ira, cînd toţi îţi spunem Irina ?

IRINA : Aşa-i place lui.

PETRU : E, nu ştiu cum să-ţi spun, ciudat. Pentru că numai el îţi spune aşa... E ca o dezmierdare.

IRINA *(cu plăcere):* Crezi? *(Oprindu-se, enervată.)* Hai, şterge-o ! M-ai plictisit cu filozofiile tale de adolescent.

PETRU : Filozofie faci tu. Eu fac fapte.

IRINA : Zău, ce anume ? Te pomeneşti că ai să începi să fumezi faţă de unchiul Grigore ?! Pentru un început *(parodiind)* de „viaţă adevărată", nu e rău !

PETRU *(superior şi tainic):* Ai să vezi! O să săriţi cu toţii în sus. Şi tu eşti o gîscă.

EMILIA (care, *intrînd, a auzit ultima replică, cu reproş) :* Kuki !

IRINA : Lasă-1, mătuşă Emilia. îşi închipuie că obrăznicia e semn de bărbăţie.

EMILIA : Dar de la ce v-aţi certat ?

IRINA : De la... de la nimic.

PETRU : Domnişoara e capricioasă. Are nervi, *ma chere !*

IRINA : Kuki, nu-i frumos !

PETRU : Kuki, nu-i frumos, Kuki, fă aşa, Kuki, du-te colo ! Of ! şi numele ăsta tîmpit, de Kuki, cît timp aveţi de gînd să mi-1 mai agăţaţi de gît ca o zgardă ?

EMILIA : Ba e foarte drăguţ. Cînd erai mic, tu singur ai început să-ţi spui aşa. Mi-aduc aminte, într-o zi...

PETRU : Da, ştiu. Am fost un copil fenomenal, genial. Nici la scîncet nu semănăm cu alţi copii. Urlam muzical.

EMILIA : Kuki ! *(Irina rîde.)*

PETRU *(către Irina)* : Şi ţie îţi cer iertare dacă te-am supărat. Ne împăcăm ?

IRINA *(îl sărută)* : Fumăm pipa păcii ? *(li întinde o ţigară.)*

EMILIA *(scandalizată)* : Kuki, nu se cuvine, copiii nu fumează. *(Către Irina, supărată.)* Şi tu de ce îl înveţi obiceiuri urîte ?

PETRU : Nu te mai încrunta aşa, mamă ; sînt bărbat, ce Dumnezeu ! Fumez de un an !

EMILIA : Tu ? De aceea eşti atît de slab, de aceea tuşeşti. Şi ce-o să zică Grigore ? Să nu cumva să fumezi faţă de tata.

PETRU : Mai bine spune-mi : ce prăjitură mi-ai pregătit ?

EMILIA : Asta e secretul meu. *(Speriată.)* Să nu se ardă ! *(Dă să iasă.)* Şi, Kuki, în nici un caz mai mult de două ţigări pe zi! *(Iese.)*

IRINA : Ia spune, ce surpriză pregăteşti, de o să sărim cu toţii în sus ?

PETRU : Nu e o glumă. E ceva foarte serios, Irina.

IRINA : Şi nu vrei să-mi spui ?

PETRU : Nu, nu acum. Nici Matei nu ştie. Dar o să aflaţi cu toţii astăzi.

IRINA *(speriată) :* Kuki, nu e nimic rău, nimic grav ?

PETRU : E grav, dar nu e rău. Şi, dealtfel, indiferent de ce o să spuneţi voi, sînt hotărît.

IRINA *(ezitînd)* : Vrei să pleci de-acasă ?

PETRU : Nu e totul să pleci. încotro ? Cu ce ţintă ?

IRINA : Asta nu mai ştiu. *(Străbătută de o idee.)* Vrei să te ocupi de pian ? Matei spune că ai mult talent.

PETRU : Prostii... Dacă aş avea geniu ! Dar nu am. „A trăi primejdios." Ai auzit de formula asta ?

IRINA : Nu înţeleg...

PETRU : Care e trăsătura cea mai caracteristică a vieţii noastre ? Mediocritatea, platitudinea, meschinăria, lipsa de aer şi de orizont, stupiditatea îmbrăcată în haine pompoase...

IRINA : Stupiditatea agresivă. Am mai auzit lucrul ăsta.

PETRU : Vrei să spui că le-am furat de la Matei ? Dar nu sînt adevărate ?

IRINA : Ba da.

PETRU : Matei e un spirit superior. El şi-a găsit salvarea în lumea ideilor. Nu oricine poate s-o facă. Eu iau altă cale : aceea a riscului. Să te socoteşti permanent ca într-o junglă, să nu mizezi pe prietenii, ci să accepţi ideea adversităţii tuturor. Să te baţi pentru plăcerea de a te bate şi de a te simţi trăind. Primejdia te ţine treaz.

IRINA : Tu nu faci cumva politică ?

PETRU *(rîzînd)* : Ce idee ! Politica e o porcărie.

IRINA: Există şi o politică extremistă, primejdioasă, cum spui tu. La noi la facultate au fost arestaţi nişje studenţi comunişti. In ce or fi crezînd, ca să rişte atît?

PETRU : Nu mă interesează. *(Ca o lecţie învăţată.)* Pentru a te salva din mocirla mediocrităţii, trebuie...

IRINA : ...Să iei cunoştinţă de propria ta existenţă, să o simţi întinsă ca o coardă de arc. Ştiu.

PETRU : Da, Matei mi-a deschis înţelegerea, li datorez totul.

IRINA : Şi eu. El m-a învăţat că e mai bine să te chinuieşti o viaţă întreagă, tînjind după o geană de lumină, pe care o întrevezi la orizont, decît să te bălăceşti în confortul pasivităţii. *(Cu entuziasm.)* Ce om minunat e Matei!

PETRU : Nu-i aşa ? Şi dacă ai şti cît mă iubeşte !

IRINA : Cred că eşti singurul om la care ţine.

PETRU : O mulțime de prieteni ai mei au frați. Dar habar n-au ce înseamnă să ai un frate ca Matei. Şi e şi frumos. Toate le are omul ăsta.

IRINA : E foarte frumos. Dar e departe, atît de departe...

PETRU : Nu mi se pare.

IRINA *(are un gest vag în loc de explicație)* : Dacă n-ar fi fost Matei, ne-am fi simțit bine în cuşca asta. *(Arată camera.)*

PETRU *(copilăros) :* Pe cînd aşa, trăiască marea aventură ! *(Aruncă cu o pernă în perete.)* Jos cu zidurile Bastiliei ! *(O alta în Irina.)* Jos cu filistinii !

IRINA *(aruncînd şi ea cu perne in el) :* Jos cu inimile de vată ! *(Uşa se deschide, apare tatăl. E solemn, cu chelie şi un rest de plete pe ceafă, plin de respectabilitate. Primeşte în piept perna aruncată de Petru, in timp ce acesta strigă.)*

PETRU : Jos cu imbecilii !

GRIGORE *(mormăie ceva, furios, apoi, cu indignare) :* Ce fel de glume sînt astea ?

PETRU *(glumeț) :* Făceam revoluție.

GRIGORE *(tot mai respectabil)* : N-ai simțul măsurii, băiete. în loc să continui să faci glume nesărate, mai bine ți-ai cere scuze. *(Către Irina.)* Şi dumneata ai face bine să-ți aminteşti că aici e o casă serioasă, respectabilă.

PETRU : Bine, tată, dar...

GRIGORE : Ştii că nu-mi place să fiu întrerupt. Sînt un om cu principii şi nu înțeleg să renunț la ele, chiar dacă sînt neplăcute pentru alții.

IRINA : Era o simplă joacă.

GRIGORE : Cînd țara trece prin momente grele, nu e timp de joacă. *(Se lasă pe un scaun, cu capul în mîini, recules. Tăcere. Apoi.)* Petru, vreau să stăm de vorbă. *(Către Irina.)* Fii bună şi spune să nu ne deranjeze nimeni. *(Irina iese.)*

PETRU *(după o aşteptare)* : Te ascult, tată.

GRIGORE *(îi impune tăcere cu mîna, reflectează adine, suspină, îşi drege glasul)*: Tinere. Azi e o zi mare pentru tine. Ți-ai luat bacalaureatul. Viitorul te aşteaptă, ca să zic aşa, cu brațele deschise. Ți-ai luat examenul, primul, cu 8,99. E meritul tău, deşi puteai să-1 iei cu 9. In sfîrşit. Sînt mîndru de tine. Sînt mîndru şi de mine, că ți-am dat exemplul unei demnități şi al unei ținute morale recunoscute de toată lumea. Eu am ajuns ce am ajuns prin propriile mele puteri. Eu sînt un om țâre. Toată lumea ştie asta. Deci, acum te felicit şi îți spun : băiete, nu te culca pe lauri. Țara are nevoie de mințile noastre. înainte ! Ai norocul că te-ai născut într-o familie onorabilă, care e o piatră solidă la temelia societății. De la strămoşii noştri romani am moştenit această neprețuită comoară : cultul familiei. Mă asculți ?

PETRU *(stînjenit) :* Da, sigur.

GRIGORE : Deci, vei fi ajutat în viață, dacă meriți, şi de sora mea, mătuşa ta Adela, care e o femeie excepțională. La patruzeci de ani conduce cinci magazine. Eu îți transmit un singur bun : exemplul şi principiile mele — Dumnezeu şi tronul, respectul pentru cei mari, intransigența morală etc, etc. Ca să folosesc o imagine îndrăzneață, eşti un ogor bine semănat. Acum îți voi spune doar atît : rodeşte, tinere, rodeşte ! Viitorul de aur al țării ți-o cere. *(Pe alt ton, ca despre un lucru bine stabilit.)* Prin urmare, faci Dreptul.

PETRU : Nu cred.

GRIGORE *(necrezîndu-şi auzului) :* Poftim ?

PETRU : Am spus „nu".

GRIGORE : Asta-i anarhie ; s-a stabilit, doar, în consiliul familiei. Adela spunea...

PETRU *(exasperat) :* Tată, lasă-mă, te rog, acum. Dă-mi un răgaz de un ceas şi o să-ți răspund.

GRIGORE *(pufnind)* : Hm, hm ! Ce înseamnă asta ? E, din partea mea, o slăbiciune nepermisă. Totuşi, fie. In orice caz, nu uita onoarea familiei mele, care-i unanim recunoscută. Să nu cumva să te gîndeşti la pian. N-am nevoie de un fecior lăutar. Vino aici. Mai aproape. Apleacă fruntea. *(îi pune mîna pe umăr, îl sărută solemn pe păr, îi scutură bărbăteşte umărul.)* Fii demn de un Dragomirescu ! *(Iese. Petru are un gest de exasperare şi ciudă. îşi duce pumnii la ochi. în capul scărilor s-a ivit Matei.)*

MATEI : Plîngi ?
PETRU *(brusc)* : Nu.
MATEI : Eşti trist ?
PETRU : Nu. Mi-e ciudă, mi-e ruşine de... nu, nu de el, ci pentru el.
MATEI : Ţi-a ţinut bătrînul un *speech ?*
PETRU *(cu exasperare)* : Da.
MATEI : E neplăcut să ai un tată imbecil.
PETRU : Matei !
MATEI : Ce rost are să te ascunzi după deget ? E foarte neplăcut. Dar n-ai decît să n-o iei în tragic. In definitiv, optzeci la sută dintre oameni sînt imbecili.
PETRU *(sufocat)* : Tu... eşti un cinic.
MATEI : Nu mai spune ! *(Pauză.)* In orice caz, aveam vreo doi ani mai puţin decît tine cînd am priceput că tatăl meu, pe care îl respectam şi admiram — pe atunci avea încă plete şi pleda la Curtea cu juri, cu gesturi largi, cu mînecile robei în vînt, cu ochii căutînd inspiraţi justiţia în tavan — e un cabotin de bîlci şi un prost. Un prost pedant, cu fanatismele semidoctului, un soi de Mr. Homais, în sfîrşit, un mic-burghez mai plat decît un cap de pioneză.
PETRU : Cum poţi vorbi aşa, cum ?... Şi te-a durut şi pe tine ?
MATEI *(cu un soi de umor)* : Niciodată n-am fost eu prea teafăr. *(Pauză.)* Am încercat să mă sinucid.
PETRU *(cu elan, cuprinzîndu-l după umeri)* : Tu... din cauza asta ? Spune-mi...
MATEI *(răspunzîndu-i afectuos la îmbrăţişare)* : Sst! E o poveste veche şi pe care n-o ştie nimeni. Ţi-am spus-o numai ca să nu fii atît de nenorocit. *(Glumeţ.)* Nu sîntem noi oamenii aventurii, căutătorii iînii de aur, hoţii grădinii Hesperidelor ?
PETRU : Matei, cum o să-ţi mulţumesc vreodată pentru dragostea ta şi pentru cîte m-ai învăţat ?
MATEI : Realizîndu-te. Făcînd din viaţa ta un lucru plin şi frumos, care să nu semene cu viaţa ăstora. Ar fi satisfacţia mea de modest Pygmalion. *(Cu o ezitare.)* Şi ai mai putea să-mi mulţumeşti într-un fel, dacă poate fi vorba de mulţumire între noi.
PETRU *(exaltat) :* Cum ? Mi-aş da şi viaţa pentru tine.

MATEI *(vizibil emoţionat)* : O, nu, nu chiar atît, Kuki. *(Surîzînd.)* Numai să ai totdeauna un gînd bun şi pentru bătrînul tău frate. *(Grav.)* Uneori, parcă mi-e frig. *(Pauză.)* Unde e Ira ?
PETRU : Dincolo. Vrei s-o chem ?
MATEI : Nu. întrebam doar. Mi-am lăsat o carte aici şi n-o găsesc. *(Caută pe după fotolii şi divan.)*
IRINA *(intrînd):* Kuki, pot intra ?
PETRU : Da, a plecat.
IRINA *(nevăzîndu-l pe Matei, priveşte în sus, spre scară, apoi)* : Matei n-a coborît încă ?
MATEI : Mă căutai, Ira ?
IRINA *(descumpănită)* : Nu ! Da, Adică, nu. *(Vocea mamei, strigînd de alături:* Kuki, Kuki ! *Petru iese.)*
MATEI *(surîzînd) :* Da, sau nu ?
IRINA : Nu ştiu...
MATEI : Un om ştie precis cînd caută ceva. Eu, de pildă, ştiu precis că îmi caut cartea.
IRINA : *Tristan si Isolda ?*
MATEI : Da.
IRINA : E în cameră la mine. Ai uitat-o aseară aici.
MATEI *(puţin iritat)* : Prin urmare, nu vrei să ţi-o comentez eu mai departe.
"IRINA : Ba da, sigur că da. N-am recitit nici un rînd din ea. Iţi jur.
MATEI : Atunci de ce ai luat-o la tine ?
IRINA : Pentru că... *aşa..',* să stea pe măsuţa mea. Vreau să te întreb ceva. De ce Tristan şi Isolda nu mor împreună ? E nedrept.
MATEI: Pentru că dragostea lui Tristan şi a Isoldei depăşeşte jugul destinului, se realizează pe planul ideilor platonice. Aşa încît nu mai are nici o însemnătate dacă moartea lor trupească e simultană sau nu. Acolo unde au ajuns ei prin dragoste, timpul e anulat. Nu ţii minte că, înainte de ultima despărţire, cei doi îşi dau întîlnire, marea întîlnire a iubirii lor, întîlnirea pe care nici o putere din lume nu poate s-o mai desfacă, în palatul de cristal din ţara celor fără de moarte ?
IRINA : Ştiu. Tristan îi spune : „Se apropie timpul ; am băut cupa tuturor tristeţilor şi bucuriilor ; se apro-

pie timpul. In țara celor fără de moarte ne aşteaptă palatul de cristal, îmbălsămat de trandafiri scînteind în soare. Cînd va bate ceasul, vei veni ?" Şi Isolda îi răspunde : „Cheamă-mă, ştii bine că voi veni".

MATEI : înțelegi ?

IRINA : Cred că da. Adică, într-o iubire totală, cei care se iubesc devin — cum să spun ?— eterni, participă la eternitate.

MATEI : Da. Asta este sensul legendei. Există o mistică a dragostei pentru aleşi. *(Pauză.)* Tu nu crezi că e posibil în viața noastră aşa ceva ?

IRINA *(privindu-l pierdută de adorație)* : Oh, da ! Cînd iubeşti, cuprinzi în brațe cerul şi pămîntul.

MATEI *(după un moment de tulburare, cu ironie răutăcioasă) :* E fericit Dan !

IRINA *(absentă)* : Cine ?

MATEI : Dan.

IRINA *(mereu absentă)* : A, da. Ce-i cu el ?

MATEI *(cuprinzînd-o de umeri, cu brutalitate)* : Mă întreb şi eu.

IRINA *(speriată) :* Matei !

MATEI *(cu amărăciune) :* Nu te speria. *(Sec.)* Dan e un băiat excelent. O să fie un soț ideal. *(Urcă brusc scările.)*

IRINA : Matei, nu înțeleg.

MATEI *(oprindu-se o clipă pe trepte) :* Nici n-ăi ce. *(Ironic.)* Legendele de dragoste şi moarte nu sînt pentru fetițe. *(Iese.)*

IRINA *(singură, face gestul de a se repezi pe scări, apoi se opreşte în loc. Şoptit):* Dragoste şi moarte... Nu, dragoste şi viață, viață !

EMILIA *(intrînd grăbită)* : Irina, a sunat.

IRINA : Nu-i aşa că viață, mătuşă Emilia ? *(Iese, să deschidă.)*

EMILIA : Toți copiii din casa asta sînt nişte nebuni. *(Reintră în încăperea* alăturată.)

ADELA *(însoțită de Irina) :* Nu-i nimeni pe aici, fetițo ?

IRINA : Ba da, sînt toți acasă.

COSTICA *(în uniformă de căpitan de cavalerie, libidinos şi obraznic, pipăindu-i rochia) :* Drăguță muselina asta. Te mulează perfect.

IRINA : Mă duc să anunț. *(Iese.)*

ADELA : Le-a trebuit rudă săracă în casă ! Netoata de Emilia nici nu-şi dă seama că mironosița asta îşi face mendrele cu Matei sub nasul ei.

COSTICA : Nu mai spune ! *Il ne doit pas s'ennuyer *,* Matei. Totdeauna a fost un norocos.

ADELA : Aş ! Fata-i săracă. Iar el, mare filozof...

COSTICA : Estetician.

ADELA : împuşcă francul şi ouă cîte o broşurică de douăzeci de foi pe an.

COSTICA : L-am întîlnit ieri la club pe Vrancea, profesorul universitar, şi vorbea cu foarte multă stimă de Matei. Se pare că e o stea ai tinerei noastre intelectualități.

ADELA : De aceea n-a ajuns nimic pînă la vîrsta asta ?

COSTICA : I s-a propus o conferință şi a refuzat.

ADELA : Spune el. Şi cu frontul s-a aranjat. Un ambuscat. Cică e bolnav de inimă.

COSTICA : Nu se nasc toți eroi.

ADELA : Tu, cu relațiile tale, şi tot n-ai cerut să fii scutit de mobilizare.

COSTICA : Mai trebuie să se găsească cineva din familie care să-şi facă datoria.

EMILIA *(intră şi o sărută pe Adela, care îi răspunde din vîrful buzelor)* : Iartă-mă, mai aveam ceva de terminat în bucătărie.

GRIGORE *(care a intrat şi el) :* Bine ai venit, Adelo. Te salut, domnule consilier. Care sînt ultimele secrete ale zeilor ?

COSTICA *(important):* Nene Grigore, dacă sînt secrete, înseamnă că nu pot fi divulgate.

GRIGORE : Adevărat, adevărat. Spune-mi un singur lucru : cînd îi batem ? Hai ? Cînd îi snopim ?

COSTICA *(posomorit) :* Aşa cum merg lucrurile...

* Cred că nu se plictiseşte (în 1. fr.).

GRIGORE : Ce-i cu tine ? Ei, comedie ! Moralul, tinere ! Ai noştri ca brazii !

COSTICA : Sînt mulţi ai dracului, şi au şi tancuri... şi artilerie, şi aviaţie.

GRIGORE : Fugi, domnule, de-acolo ! N-ai văzut că Hitler a anunţat din nou că are o armă secretă ?

COSTICA : Dar Stalingradul ?

ADELA : Nu mai vorbi de Stalingrad, Costică, că îmi vin pandaliile. Pentru un orăşel, acolo, v-au apucat bîţîielile.

GRIGORE : Doar n-ai să începi să gîndeşti ca de-a'lde Petrăchescu ! Il ştii. Un fricos, domnule. Un defetist, un om lipsit de orice spirit patriotic. Susţine că ruşii au obţinut victoria la Stalingrad.

ADELA : Trebuia să-1 denunţi !

GRIGORE : I-am explicat eu ce înseamnă retragere strategică, tactică elastică, pungă... Aş ! Un dobitoc şi un defetist.

COSTICA : Crezi ? Să dea Dumnezeu să ai dreptate, dar sînt mulţi, domnule. Şi au şi generali ! Cine ar fi crezut ! Nu caporali sau sergenţi, generali !

GRIGORE : Ha-ha, generali ! Asta-i bună ! Păi, nu i-au tăiat pe toţi după revoluţie ? Să-ţi explic eu ce-a fost la Stalingrad. O capodoperă a ştiinţei militare germane, domnule. Uite aici... *(îl trage deoparte, la o masă, pune un vas în mijlocul el.)* Aici e Stalingradul.

EMILIA *(mîndră)* : Tot tînăr a rămas Grigore. Şi deştept !

ADELA : Da, e un Dragomirescu !

GRIGORE *(ia cravaşa din mîna lui Costică şi o aşază pe masă) :* Aici, Volga... Aici, armatele lui von Paulus...

ADELA : Tu nu-ţi înveţi copiii îndeajuns să fie mîndri de numele pe care-1 poartă.

EMILIA : Ba da, le spun mereu.

GRIGORE : Aici, ruşii. Fii atent...

ADELA : Cînd şi-a scris unchiul cartea lui despre *România, ţară agrară, la Expoziţia Universală,* 1-a felicitat chiar Palatul.

COSTICA : Românii, aici.

GRIGORE : Front de fier, domnule. Flăcăi tot unul şi unul, care se bat cu dinţii, nici n-au nevoie de arme.

La '77, la '913, la '916, hai, cu ce s-au bătut ? Ce tot mai vorbeşti de tancurile ruseşti ?... Aşa... *(Se apropie şi Emilia, şi Adela de masă.)* Ruşii îşi închipuie că-i prind în cleşte pe germani. Hitler acceptă să sacrifice armata de la Stalingrad. Dar... căci există un „dar", domnule, încercuitorii sînt încercuiţi la rîndul lor. Bang, bang, două lovituri pe flancuri, şi ruşii sînt curăţaţi. Ha-ha, aista zic şi eu strategie ! Bang, bang !

PETRU *(care a intrat, ironic)* : Am pierdut numai douăzeci de divizii la Stalingrad.

GRIGORE *(furios) :* Tu nu te amesteca. Nici n-ai făcut armata, nu cunoşti nici instrucţia grupei măcar, nu mai vorbi de război.

PETRU : Bine, dar...

GRIGORE : Modestia este virtutea tinereţii, şi tăcerea, cînd vorbesc cei mari, un semn al modestiei. *(Petru dă să iasă.)*

EMILIA : Kuki, nici n-ai spus bună ziua Adelei şi lui Costică.

PETRU : Bună ziua.

ADELA : Iţi închipui că, dacă ţi-ai luat bacalaureatul cu nota 8, ştii tot ?

GRIGORE : 8,99, Adelo !

COSTICA : Nu-i mai faceţi atîta morală. *Cest un vrai jeune homme* *, acum. Ştrengarule, o să trebuiască să se păzească fetele.

PETRU *(adolescent) :* Nu mă interesează fetele.

EMILIA : Dar nevastă-ta nu vine, Costică ?

COSTICA : Ba da, trebuie să sosească şi Marie-Jeanne. E cu Georges la „Yacht" **.

GRIGORE : Unde ?

ADELA : La „Yacht" ! Un club foarte distins. *(Detaşată.)* Georges e cu maşina, Costică ?

COSTICA : Da, cu Mercedes-ul.

GRIGORE : Simpatic tînăr.

ADELA : Ai şi tu nişte expresii ! Georges e un boier.

* E un adevărat flăcău (în 1. fr.).

** Pronunţă *iot.*

GRIGORE : Am văzut în ziar că îşi scrie numele cu doi t.
ADELA : Toţi Gătteştii veritabili semnează cu doi t.
EMILIA : E boier adevărat ?
ADELA : Da' pe ce lume trăieşti, dragă ? După mamă e Jacottă, tot cu doi t.
GRIGORE : Din familia lui Gogu Jacottă, fostul ministru conservator ?
COSTICA : Era bunicul lui.
GRIGORE : Nu mai spune ! Astea zic şi eu relaţii !
ADELA : Ce te minunezi aşa ? Costică e doar consilier la „Astra Româno-Germană". Ce fel de oameni vrei să frecventeze ?
GRIGORE : Sigur, sigur. Dealtfel, şi noi, Dragomireştii, sîntem o familie de vechi intelectuali. Cartea unchiului ! Eram încă mic cînd a fost ales deputat. *(Rîzînd - de propriul spirit.)* Avem şi noi unchii noştri.
EMILIA : Ce face acum domnul Găttescu ?
COSTICA : A fost rechemat în ţară ca să i se încredinţeze un alt post diplomatic important. Probabil, la Vichy.
ADELA : Ah, Franţa, Franţa !
COSTICA : Nu mai vorbi aşa, mamă. Un putregai, o naţiune descompusă.
ADELA : Poate, dragă, în politică. Dar ce spirit, ce distincţie, ce farmec !
IRINA *(intrînd) : A* sunat. *(Iese, să deschidă.)*
COSTICA : Trebuie să fie Marie-Jeanne.
MARIE-JEANNE : *Bonjour, mes omis. (Lui Costică.)* Ce faci, *darling* ? L-am rugat pe domnul Găttescu să mă însoţească. Eram sigură că. o să vă facă plăcere.
GRIGORE : Foarte onorat, domnule Găttescu. Modestul nostru cămin este luminat, ca să zic aşa, de prezenţa dumneavoastră.
GĂTTESCU *(morgă, impertinenţă, ţeapăn)*: Exageraţi, domnule, domnule...
GRIGORE : Dragomirescu.
GĂTTESCU: Domnule Dragomirescu. *(Către Emilia.)* Omagiile mele, doamnă. *(Către Adela.) Mes hommages, chere madame. (Către Petru.)* Bună ziua. *(Către Costică.) Bonjour, vieux.*
GRIGORE: Tocmai vorbeam despre bunicul dumneavoastră, Gogu Jacottă.

GĂTTESCU *(impertinent):* L-aţi cunoscut ?
GRIGORE : Ah, nu. Eram, dealtfel, şi prea tînăr. Dar unchiul nostru probabil că I-a cunoscut.
GĂTTESCU *(impertinent, cu fals interes)*: Aveţi un unchi ?
GRIGORE : Poate că aţi auzit de el, deşi a murit de mult. Pompiliu Dragomirescu.
GĂTTESCU : Ah, da.
GRIGORE : Aţi auzit de el, prin urmare.
GĂTTESCU : Nu.
GRIGORE : Ştiţi, e probabil ca prin funcţiunile lui să-1 fi cunoscut pe Gogu Jacottă. Asta ar fi foarte interesant de stabilit. O să cercetez arhiva familiei noastre. Oh, o mică arhivă, nu ca a dumneavoastră. Da, da, sînt aproape sigur că au fost în relaţii.
GĂTTESCU : Domnul Pompiliu Dragomirescu era cumva arendaş sau crupier ?
ADELA *(înţepat)* : A fost deputat.
GRIGORE : Şi autorul unei cărţi cunoscute, pentru care a fost felicitat de Palat: *România, ţară, agrară, la Expoziţia Universală* '.
GĂTTESCU : Vă rog să mă iertaţi. Glumeam. Sînt mai puţin susceptibil în privinţa familiei decît dumneavoastră. Bunicul şi-a pierdut toată averea la cărţi, şi moşiile — la arendaşi.
ADELA, GRIGORE, COSTICA, MARIE-JEANNE: Hahaa !... *(Petru schimbă priviri enervate cu Irina.)*
PETRU *(adolescent) :* Noi nu am avut moşii de pierdut la cărţi.
IRINA : Trebuie să fi fost un om fermecător, bunicul dumneavoastră. *Un grand seigneur* *, ca în romanele lui Turgheniev.
GĂTTESCU : Sînteţi nemiloasă, domnişoară.
GRIGORE : Sînteţi rudă şi cu Ştefan Găttescu, industriaşul ?

MARIE-JEANNE : Acela e Gătescu cu un singur t.

*** Un boier de viţă (în 1. fr.).**

GĂTTESCU : Ne-am uscat rufele la acelaşi soare. *(Rîsete, tăcere.)*
COSTICA *(la semnul Adelei)* : Georges, nu mi-ai spus cum era atmosfera aseară la legaţie.
GĂTTESCU : Dragul meu, la o recepţie într-o mare legaţie nu există niciodată o atmosferă. Pînă şi pantofii invitaţilor sînt absorbiţi în calcule asupra timpului probabil. *(Rîsete.)*
GRIGORE : La ce legaţie aţi fost ?
GĂTTESCU : La legaţia Franţei.
GRIGORE : Şi nu s-a discutat despre situaţia frontului ?
GĂTTESCU : Oh, da ! La oficiu, desigur, şi probabil în anticameră, printre valeţi. Sînt foarte bine informaţi, uneori mai bine decît ministrul respectiv. *(Rîsete.)*
GRIGORE : Şi ce spun valeţii, nu sînt îngrijoraţi de aşa-zisele înaintări ale ruşilor ?
GĂTTESCU : Valeţii spun că anglo-americanii preferă să se distreze ei în dancingurile Bucureştiului sau ale Berlinului, şi nu tovarăşii cu cizme de iuft.
GRIGORE : Nu înţeleg.
GĂTTESCU : E şi prematur.
COSTICA : Deci, e sigur că americanii nu flanşează ?
GĂTTESCU : Faci pe naivul, dragul meu, pentru că nu-mi închipui că îţi pui serios o asemenea întrebare. Şi doar eşti consilier la Astra Româno-Germană de pe cînd se numea Astra Româno-Americană. Ar trebui să-ţi cunoşti patronii.
COSTICA : Adevăraţi buldogi. Ce apucă nu lasă.
GĂTTESCU : Vezi ? *(Insistent.)* Nu e bine să uiţi asta. E chiar periculos.
COSTICA *(alarmat):* Cum o să uit, dragă? Ataşamentul meu faţă de nemţi e de circumstanţă, dictat de motive patriotice. Nişte soldăţoi şi atîta tot. Hitler e un...
GĂTTESCU *(cu subînţeles)* : Hitler e o personalitate.
COSTICA *(dezorientat) :* Desigur, asta vroiam să spun şi eu.

(Tăcere penibilă)

IRINA *(maliţioasă) :* Nu continuaţi ? Era o discuţie pasionantă.

GĂTTESCU : Aveţi dreptate, domnişoară, trebuie să vă cerem scuze. Soarta nici unui stat din lume nu ne îndreptăţeşte să plictisim o femeie frumoasă.
MARIE-JEANNE *(nervoasă) :* Georges, vreau să-ţi spun ceva. *(Către ceilalţi.)* Scuzaţi-mă.
ADELA : Costică, nu l-ai întrebat ce se aude cu francul elveţian ?
COSTICA : Lasă, mamă, că de asta mă ocup eu.
MARIE-JEANNE *(deoparte) : Cheri,* mă ierţi că te-am adus. *Sont-ils moches les vieux* * ? Şi fetişcana asta, nu-i mai face complimente. Ai văzut, are un dinte de aur.
GĂTTESCU : Ba nu, e frumuşică şi originală. Hai, linişteşte-te, supărarea îţi strică frumuseţea ta de păpuşă. *(Continuă, conversaţia în şoaptă.)*
PETRU *(făcînd cu ochiul Irinei) :* Tuşă Adela !
ADELA *(exasperată şi uitîndu-se la Găttescu să vadă dacă n-a auzit) :* Ştii că ţi-am interzis să-mi spui aşa. Asta-i obrăznicie şi mojicie. Miroase a neam prost.
GRIGORE : Petru, în familie s-a spus totdeauna *tante.* Numai Irina se încăpăţînează să-i spună mamei mătuşă Emilia.
IRINA : Nunmi place termenul de tanti.
ADELA : Nu tanti, ci *tante.*
PETRU : *Tante* Adele, dar mătuşii voastre de la Bîrlad îi spuneaţi „ţaţa" şi nu se supăra.
ADELA : Prost ţi-ai crescut băiatul, Emilio !
EMILIA : Păi, nu-i spuneam cu toţii aşa Măriei ? Eu nu mai pricep nimic.
MATEI *(de sus) :* Mamă, Irina, sună de jumătate de oră la uşă ! N-auziţi ?
EMILIA : Sună ? îndată... Kuki, vezi tu. Matei, nu vii jos ?
MATEI : Ba da. *(Coboară.)* Bună ziua.
GRIGORE: Să te prezint domnului Găttescu, care a onorat cu prezenţa domniei-sale mica noastră petrecere familială.
MATEI *(înclinîndu-se):* Nu cred să-1 amuze prea mult.

* Sînt urîcioşi bătrînii ? (în 1. fr.).

PETRU *(intrind) :* Mamă, o telegramă de la Iaşi, pentru tine. Trebuie să fie de la bunica.
EMILIA *(deschizînd-o, încîntată)* : Vine.
PETRU : Ura !
MATEI : Azi ?
IRINA : Ce bine !
EMILIA *(citind)*: „Felicitări Petru. Vin cu rapidul. Pregăteşte-mi filtru la gheaţă. Ţine..." *(Rîde sfioasă.)*
PETRU *(rizind)* : Hai, mamă, pînă la capăt.
EMILIA *(explicînd sfioasă):* N-a uitat că acum trei ani am greşit. Scrie. „Ţine minte, la gheaţă, nu fierbinte !" *(Risete. Citeşte.)* „Costache a murit."
PETRU *(supărat)* : A murit Costache !
MARIE-JEANNE *(distinsă)* : Cine e Costache ?
PETRU : Cîinele bunicii.
MATEI *(rîzînd cu popă) :* Ha-ha ! Nu uita filtrul, mamă. E toată bunica în telegrama asta. Cu baston cu tot.
MARIE-JEANNE *(la întrebarea mută a lui Găttescu) : Cest un numero* *.
ADELA : Ce idee să trimiţi asemenea telegramă ! Bani aruncaţi'.
GRIGORE : Dar rapidul de Iaşi trebuie să fi sosit. *(Scoate ceasul.)* Nu mai putem merge la gară. Prost merge poşta. *(Agăţîndu-l pe Găttescu.)* Domnule Găttescu, eu am făcut, în orele mele libere, de cînd sînt pensionar, un proiect de reorganizare a comunicaţiilor şi telecomunicaţiilor... *(Cuvintele se pierd, deoarece se îndepărtează, tîrîndu-l pe Găttescu spre fundul scenei.)*
COSTICA : Aş fi foate curios isă ştiu dacă doamna Dinescu îşi dă seama de răul pe care 1-a făcut familiei prin ultima ei... să-i spunem, ciudăţenie.
ADELA *(mormăind):* Ce ciudăţenie ! E nebună de legat !
PETRU : Oameni ca bunica nu mai există.
COSTICA : Te cred ! Să depui favorabil la procesul unor studenţi comunişti!
IRINA : N-a depus favorabil pentru părerile lor politice, ci pentru că îi cunoştea de la laborator ca oameni

* E o figură (în 1. fr.).

de treabă, cinstiţi. Unul dintre ei pregătea o teză de doctorat despre care bunica spunea că e uluitoare.
COSTICA : Dumneata cultivi paradoxul. Comuniştii, oameni de treabă !
ADELA *(mormăind) :* Ce infamie '. E o subversivă !
MATEI : Irina are dreptate. Bunica e o femeie excepţională. Şi chiar dacă a depus favorabil şi pentru activitatea studenţilor, înseamnă că e consecventă. Totdeauna a fost o democrată.
ADELA : La şaptezeci de ani ! în loc să te gîndeşti la Dumnezeu şi la pomenile de parastas, să te ţii de politică !
COSTICA *(către Matei, subtil)* : Nu ştiam că profesezi idei comuniste.
MATEI : Eu ? *Je m'en fiche* * *!* Personal, nu dau doi bani pe posibilitatea realizării umane pe plan politic, fie el fascist sau comunist. însă prefer un comunist, unui afacerist şi unui pungaş. *(Cu vădită intenţie de paradox.)* Afară de cazul cînd pungaşul are anvergura unui Kreuger. Atunci devine o personalitate.
IRINA : Ai spus asta serios ?
MATEI : Ce anume ?
IRINA : Chestia cu pungaşul.
MATEI *(blînd)* : Nu, am glumit.
PETRU : A venit ! Sună ! *(Se repede, cu Irina, să deschidă.)*
GĂTTESCU *(care de mult se sileşte să scape de Grigore, către acesta, dar îndepărtîndu-se):* Foarte, foarte interesant... *(Către Matei.)* Dar bunica dumneavoastră trebuie să fie un personaj epic.
MATEI : Este.
GĂTTESCU : Nu cumva e vorba de savanta Dinescu ?
GRIGORE : Ba da. Eu, domnule Găttescu, nu pot fi de acord cu ea, însă soacră-mea e una din primele femei fizician din ţară. Şi-a luat doctoratul la Paris. Şi activitatea ei ştiinţifică e bine cunoscută.

* Puţin îmi pasă ! (în 1. fr.).

BUNICA *(intrînd cu Petru şi Irina de o parte şi de alta, şi ţinîndu-i de umeri. Poartă baston) :* Ce ştii dumneata despre activitatea mea ştiinţifică ? Şi, dealtfel, m-au dat afară de la conducerea laboratorului. *(Consternre.)* Da, da, cică fac politică. Pfui ! ce aer închis e aici ! Deschide ferestrele ! Bună ziua !

GRIGORE : Imediat. Sărut mîna, mamă-soacră. Imediat. *(Deschide ferestrele.)*

ADELA : Trage, Grigore.

BUNICA : Ai rămas, Adelo, o ipo... o ipo... ei, comedie ! mă lasă memoria ; nu ipocrită, ipohondră vroiam să spun. *(Autoritară.)* Lasă ferestrele deschise, Grigore.

MATEI *(cu căldură) :* Sărut mîna, bunico.

BUNICA *(sărutîndu-l cu bruschețe, dar cu afecțiune, pe frunte)* : Ce mai faci, răsfăţatule ? Tot frumos şi deştept ? Ce bine ţi-ar mai prinde să cari nişte saci în spinare !

MATEI : M-am gîndit la asta, dar ţi s-ar frînge inima.

BUNICA : Mi s-ar frînge, dar bine ţi-ar prinde ! *(I-a dat mîna în treacăt Adelei.)* A, uite-i şi pe Marie-Jeanne şi pe Costică. Ce faceţi, columbelor ? Tot fericiţi sînteţi împreună ? *(Privindu-l pe Găttescu.)* Ce întrebare ! Sigur că da. Nu-i aşa ?

GRIGORE *(prezentîndu-l pe Găttescu)* : Domnia-sa e domnul consilier de legaţie Georges Găttescu. Nepotul lui Gogu Jacottă.

BUNICA : Acela care la 1907 şi-a spînzurat ţăranii de pe moşie cu capul în jos ?

GĂTTESCU : Avea gusturi fistichii, bătrînul.

BUNICA : Şi e spiritual nepotul. *(Către Irina.)* Ce-ţi face aviatorul, căpriţo ?

MATEI : Ai făcut o pasiune pentru zoologie, bunico.

BUNICA : Da, păunule. *(Către Irina.)* Ce face Dan ?

IRINA *(stingherită) :* E sănătos. Am primit o scrisoare de la el acum o săptămînă.

BUNICA : Bun băiat, Dan. Nu străluceşte ca el *(arată către Matei),* dar e bun. *(Cu tristeţe.)* Sînt atît de puţini oameni buni... *(Către Petru, cu afecţiune.)* Şi tu ce coci sub fruntea asta de berbec încăpăţînat? Are dreptate Matei, am căzut în patima zoologiei.

MATEI : Te inspiră familia, bunico.

BUNICA : Să ştii. Casa voastră are ceva din arca lui Noe. Dar unde e Emilia? *(Ridicînd glasul.)* Emilio, e gata filtrul ?

EMILIA *(intrînd precipitat)* : Da, mamă, e la gheaţă. Sărut mîna. Cum te simţi ? Cum ai călătorit ?

BUNICA *(tapotînd-o cu degetele pe obraz)* : Bine, fetiţo, cu trenul. Te-ai îngrăşat. Prea mult.

EMILIA: Mamă, dacă vrei să te schimbi... *(Vrea s-o conducă.)*

BUNICA : Ştiu, ştiu. Ocupă-te de musafirii tăi. *(Iese.)*

EMILIA : Poftiţi, vă rog, la o gustare.

(Toţi intră în sufragerie, afară de Matei şi Irina, care se întîlnesc faţă în faţă şi rămîn aşa, nemişcaţi.)

MATEI *(după o pauză, rosteşte numele ca o chemare venită din adînc) :* Ira...

IRINA *(şoptit, ca în vis, cu o intensă aşteptare) :* Da, Matei. *

MATEI *(pauză) :* Ţi-e frică ?

IRINA *(îşi duce mîinile la frunte. După o clipă, clatină din cap şi şopteşte)* : Nu.

MATEI *(transfigurat de emoţie) :* „Cînd va bate ceasul, vei veni ?"

IRINA *(inchizînd ochii, în şoaptă, dar cu o cumplită intensitate)* : „Cheamă-mă ! Ştii bine că voi veni."

MATEI *(îi ia mîinile)* : Ira...

IRINA : Du-te, du-te. *(Matei iese. Irina, ca ameţită, caută un fotoliu, se lasă să cadă în el, îşi pipăie obrajii, mîinile.)* Să fie oare adevărat ? Iubitul meu! *(O expresie de imensă fericire i se zugrăveşte pe faţăj*

DAN *(în uniformă de căpitan aviator. Intră încet pe uşă, cu un buchet de flori în mînă şi cu surîsul amuzat al celui care face o surpriză. Dă cu ochii de Irina, face un gest spre ea, apoi, în faţa expresiei ei ciudate, se tulbură. E descumpănit, nu înţelege. Tuşeşte încet. Irina nu-l aude, e cu totul în altă parte.):* Irina, Irina.

IRINA *(îl priveşte fără să-l vadă, apoi, ca un om care se trezeşte din somn, ia treptat cunoştinţă de prezenţa lui) :*'Tu !

DAN *(repezindu-se în genunchi la picioarele ei şi ascuh-zîndu-şi capul în poalele ei) :* Dragostea mea, dragostea mea ! Mi-a fost atîta dor de tine ! *(Irina e ca trăsnită; apoi, după o clipă de ezitare, începe să-l . mîngîie uşor pe cap. Rămîne însă cu ochii ficşi.)* Nu pot să cred că eşti alături, că te țin în brațe. Irinuca ! *(Ii ia mîinile şi începe să i le sărute, apoi vrea s-o sărute pe gură, dar ea îşi aşază palma între gurilei lor.)* Ce e cu tine? De ce taci? Nu te bucuri că am venit ?

IRINA : Ba da, îmi pare bine că eşti sănătos, că ai venit.

DAN : Eşti schimbată, ai ceva.

IRINA *(ca şi cum ar vrea să mărturisească) :* Dan... f/n *fața nedumeririi lui, nu poate.)* M-am speriat înainte. Nu mă aşteptam să te văd.

DAN *(fericit)* : Am o permisie de două săptămîni. înțelegi, două Băptămîni cu tine ! Am vrut să-ți fac o surpriză. Cînd am intrat, am dat cu ochii de tine. Şi eu m-am speriat.

IRINA : De ce ?

DAN : Aveai o expresie atît de ciudată ! Ca un înger.

IRINA *(rîzînd) :* Cum, ca un înger ?

DAN *(încurcat) :* Nu ştiu de unde mi-a venit comparația asta. Erai luminată ca de o flacără. Parcă vedeai ceva. Aşa trebuie să se uite îngerii la fața lui Dumnezeu.

IRINA *(cu aceeaşi intenție de mărturisire)* : Dan, dragul meu...

PETRU *(intrînd, îl zăreşte pe Dan) :* Dan ! *(Bagă capul înapoi pe uşă.)* A venit Dan ! *(Se repede la el ca un vîrtej, îl ia în brațe.)* Cînd ai sosit ? Stai cu urîta asta şi noi nu ştim nimic. O să facem un chef monstru. *(Punîndu-i degetul pe obraz.)* Ce ai avut aici, o rană ?

DAN : Aş, un fleac. *(Bucuros.)* Stai să te văd. Grozav ai crescut ! Eşti un bărbat acum, Kuki ! *(Intră mama şi Matei.)*

EMILIA : Domnule Pleşa, cînd ai sosit ?. Bine ai venit la noi.

DAN : Sărut mîinile. Am intrat pe din dos. Matei, ce bine îmi pare că te văd ! *(îl îmbrățişează.)* Cum merge cu sănătatea ? Te-a mai supărat inima ?

MATEI : Din cînd în cînd. în schimb, mă scuteşte să fac pe cruciatul pentru civilizația nazistă. Mă bucur că te văd teafăr.

EMILIA :.Poftiți dincolo. *(Către Dan.)* Noi avem musafiri.

PETRU : Da, tot familionul. *(Emilia, Dan, Petru ies.)*

MATEI : Ira, trebuie să-i spunem.

IRINA : E atît de fericit că a venit!

MATEI : Dai înapoi ?

IRINA : Cum o să dau ? Parcă aş putea ! *(Iese, izbucnind în plîns.)*

EMILIA *(care a intrat) :* Voi nu ve... Dar ce e cu Irina ? A venit Dan, şi ea plînge ?

MATEI : Nu-i nimic, mamă.

EMILIA : Cum nimic, nu vezi că plînge ? E nebună, toți copiii din casa asta sînteți nişte nebuni. Eu nu mai pricep nimic.

MATEI : Asta e soarta ta, mamă. Hai dincolo, să nu observe ceilalți.

EMILIA : Cred şi eu, nu e cuviincios. *(Ies, încrucişîndu-se cu Petru.)* Tu unde te duci ?

PETRU : Caut o revistă, să i-o arăt lui Dan. *(Caută, găseşte pe jos buchetul şi cascheta lui Dan, pe care acesta, intrînd, le-a lăsat să cadă. Ridică florile şi le pune pe masă, apoi se duce în fața oglinzii, t?£ aşază cascheta pe cap, îşi ia o figură energică, trage o manşă imaginară şi imită zgomotul avionului in urcare.)* Vîjjjj... Vîjjjj... *(Apoi surîde şi se contemplă încîntat în oglindă, cu cascheta pe cap.)*

BUNICA *(intrînd) :* Ce-i cu tine, cu plăcinta asta în cap ?

PETRU : Nu-mi stă bine ? A venit Dan.

BUNICA : Ia te uită, toată menajeria ! *(Intră Găttescu cu Grigore, care-l ține de braț. Găttescu are un aer exasperat.)*

GRIGORE : Totul e să nu confunzi tactica cu strategia. Uite, să-1 întrebăm pe căpitanul Pleşa. Domnule căpitan ! *(Dan a intrat, ținîndu-l de braț pe Matei. O salută pe Bunica, dar o caută tot timpul din ochi pe Irina.)*

DAN : Poftim, domnule Dragomirescu ? *(între timp, intră şi Costică,* Adela, *Marie-Jeanne şi Emilia, care aduce filtrul Bunicii.)*

GRIGORE *(solemn, profesoral)* : Printr-o împrejurare fericită, avem prilejul să verificăm nedumeririle noastre şi să punem capăt îngrijorărilor inutile, iscate la unii din slăbiciune, ca să nu spunem din panică.

EMILIA *(către Bunica) :* Ce frumos vorbeşte !

BUNICA : E un dobitoc !

GRIGORE : Bravul nostru căpitan, pe care ni 1-a trimis, ca să spun aşa, cerul *(rîde),* ne poate da cel mai bun răspuns. Căpitane, retragerile germane de azi sînt tactice, sau strategice ?

DAN *(obosit)* : Habar n-am : sînt retrageri neputincioase. Şi curînd totul se va transforma în fugă.

ADELA : Costică, şi ăsta e un defetist. Zi-i ceva !

COSTICA : E ciudat ca un om care poartă uniforma de ofiţer să poată vorbi aşa.

MATEI : Omul ăsta nu face pe cameristul cu pinteni la Statul-Major. Vine de pe front.

COSTICA : Vrei să spui că eu...

MATEI: Vezi, că ai un fir de praf pe cot. Păcat de uniforma ta.

COSTICA: Tu vorbeşti, care eşti un ambuscat?

MATEI : Bravura mea e să fiu ambuscat.

PETRU *(violent) :* Matei e bolnav. Cum îţi îngădui ?...

ADELA : Grigore, priveşte-ţi fiul. Să mai vii să-mi ceri să-1 ajut.

EMILIA : Kuki, nu e frumos !

GRIGORE : Petru Dragomirescu ! îţi cer să respecţi rudele mai mari şi uniforma.

MATEI *(luîndu-l de gît pe Petru) :* Nu fi prost. *(Intră Irina.)*

DAN *(ducîndu-se la ea şi luînd-o cu gingăşie de mină) :* Unde ai fost ? De cînd te caut !

GRIGORE : Domnule căpitan, nu ne poţi lăsa fără un răspuns. Desigur că ai glumit înainte. Nu e cazul, moralul ţării trebuie susţinut.

DAN : Ce să vă spun ? Că acolo bombardăm, ucidem, prădăm, ardem ? Că vom fi bătuţi în curînd şi vom

plăti, probabil, înzecit pentru toate lucrurile astea ? Asta vreţi să ştiţi ?

ADELA : Defetist!

COSTICA *(speriat)* : Dumneata vorbeşti serios ? E aşa de gravă situaţia ?

DAN *(enervindu-se)* : Că mi-e silă de războiul ăsta, că mi-e silă de mine, că nu doresc decît să mă întorc acasă ? S-o găsesc pe Irina ? Că mi-e frică de ce-o să urmeze ? Asta vreţi să ştiţi ?

COSTICA *(furios)* : Voi n-aveţi voie să vă fie frică. Aţi fost trimişi acolo ca să muriţi, nu ca să daţi înapoi.

GRIGORE : Dar eu nu înţeleg cum poate fi vorba de frică, cînd există arma secretă' a lui Hitler !

GĂTTESCU : Un orice caz, căpitanul poate fi liniştit. Chiar dacă nemţii vor fi învinşi, ruşii nu vor ajunge pînă la noi.

BUNICA : Şi cine va ajunge ?

GĂTTESCU : Unchiul Sam şi cu John Bull. Sînt mai repezi de picior. Pe mine vă rog să mă scuzaţi. Bună ziua, doamnelor, bună ziua, domnilor.

MARIE-JEANNE : Mă iei şi pe mine cu maşina, Georges ? Atunci, la revedere la toţi.

COSTICA *(încet)* : Te-am rugat să nu te mai dai în stambă !

MARIE-JEANNE : Pa, *darling,* pe deseară.

COSTICA : Marie-Jeanne !

ADELA : *Tais-toi* *, Costică ! *(Găttescu şi Marie-Jeanne ies.)*

DAN : Irina, Irina, isînt fericit ! Ce e cu tine ? Ce ai ?

IRINA : Nimic, Dan.

(Tăcere lungă.)

BUNICA : Iată-ne în familie. Ce vesel e !

EMILIA : în familia noastră domneşte foarte multă armonie şi unitate. Chiar dacă se discută mai aprins, toţi se iubesc.

GRIGORE : Aşa trebuie să fie familia. O citadelă în calea valurilor vieţii.

* Taci (în 1. fr.).

BUNICA : Familia voastră o să plesnească ca un dovleac răscopt, la prima izbitură. îmi pare rău numai de copiii ăştia, care nu sînt putregaiuri, ca voi, şi care trăiesc în viaţă aşa cum ar juca la riscă.

MATEI : Eşti atît de sigură că nu ştim ce vrem, bunico ?

BUNICA : Tu, mai cu seamă, nu ai dreptul să vorbeşti. Te îmbeţi cu vorbe, cu năluci. Şi-i îmbeţi şi pe alţii. Ai să vezi într-o zi că e o beţie cumplit de tristă.

MATEI : Dumitale nu-mi permit să-ţi răspund.

BUNICA : Eşti foarte deştept, Matei, dar pe mine nu mă poţi convinge.

ADELA : Nici pe mine !

BUNICA : Sînt prea legată de realitate. Intr-o viaţă întreagă, am ajuns să-i înţeleg frumuseţea şi preţul. E mult mai frumoasă realitatea asta, chiar cînd e tragică, decît jocurile tale de oglinzi, Matei. E adevărată ! *(Cu compătimire.)* Plăsmuitor de miraje !

MATEI : Mulţumesc.

BUNICA : Cînd eram tînără aş fi vrut, poate, să întîlnesc şi eu un om seducător ca tine. Mai bine că nu l-am întîlnit.

EMILIA : Eu nu pricep nimic.

IRINA : Lumea lui Matei e reală.

PETRU : E lumea libertăţii.

BUNICA : Şi ce e libertatea, Petru ?

PETRU : Lipsa constrîngerii. Afirmarea eului. Să ajungi dincolo de bine şi de rău.

BUNICA : Vezi cum i-ai îmbătat ? Singura libertate a omului este să aleagă. între bine şi rău. Ştii ce înseamnă a trece dincolo ?

PETRU : Curaj.

BUNICA : Nu, laşitate.

MATEI : Facem filozofie de doi bani jumate !

BUNICA *(ridicînd din umeri):* Omul nu-şi poate dovedi omenia decît între oameni. Şi restul e bîiguială, aiureli.

GRIGORE : Eu nu sînt de acord cu pesimismul ăsta. Matei poate oricînd să devină profesor universitar. Petru şi-a luat bacalaureatul cu 8,99. Şi putea să-1 ia cu 9. Eu mi-am făcut, ca să spun aşa, datoria de

soţ, tată şi cetăţean. Emilia e o mamă şi o gospodină ideală. Ca să nu mai vorbesc de situaţia şi rolul • Adelei şi al lui Costică în societate. Iar viitorul membru al familiei noastre, domnul căpitan Pleşa, are o carieră onorabilă. Şi, ca atare, Irina va fi fericită. Şi asta nu e o familie solidă ca o citadelă ?

ADELA : Vorbeşte de noi ca şi cum am fi nişte terchea-* berchea.

GRIGORE : Avem onorabilitate şi...

BUNICA : Da' mai terminaţi odată cu tîmpeniile astea ! *(Către Matei.)* Degeaba rîzi, şi tu te crezi un fel de citadelă. Nu citadelă, ci o casă de orbi, asta sînteţi, O să săriţi în aer cînd n-o să vă mai puteţi sprijini pe prejudecăţile, pe felul vostru de a gîndi şi de a simţi. Cînd o să vă treziţi mai goi încă pe dinăuntru decît pe dinafară. Nişte zdrenţe.

EMILIA : Mamă, nu te enerva.

BUNICA : Şi încă o dată o spun : nu-mi pasă de voi, care sînteţi de mult nişte epave, ci de copiii ăştia nenorociţi, care umblă bezmetici prin întuneric şi spun că au găsit lumina. Orbilor ! *(Se lasă, istovită, pe speteaza fotoliului. Către Emilia.)* Dă-mi puţin filtru, ce stai ? *(Irina se repede să-i dea filtrul.)*

IRINA (încet) : Ai dreptate poate, bunico, dar nu în privinţa lui Matei.

ADELA (către *Grigore)* : Şi-a ieşit din balamale, baba.. De cînd îţi spun că e nebună.

PETRU *(exaltat)* : Eu ştiu ce vreau ; n-o să ajung niciodată epavă.

GRIGORE : Tu să taci din gură !

PETRU : Ba nu, vreau să vă comunic ce am hotărît.. *(Pauză. Toţi îl ascultă.)* Intru în aviaţie. Vreau să plec pe front.

EMILIA *(disperată) :* Kuki !

GRIGORE : Cum, cum ?

IRINA : Kuki, asta e copilărie !

PETRU : Vreau să trăiesc, să simt că sînt, să fiu eu.

BUNICA : Asta nu se poate ! Copilul ăsta şi-a ieşit din minţi. Nu vă daţi seama ?

DAN : Kuki, uită-te la mine. Am ceva dintr-u.n erou ?' Sînt numai plin de oboseală şi de silă..

PETRU : Eu sînt altfel făcut.
GRIGORE : Tu să taci ! Trebuie să mă gîndesc. *(Emilia plînge.)*
COSTICA : Dar ceea ce vrea să facă Petru e foarte nobil şi patriotic. Dacă o să avem şi noi pe cineva din familie pe front, o să facă foarte bună impresie. *(Către Adela.)* Poate moare, sau chiar îl decorează.
PETRU : Nu vreau Bă mă duc din patriotism, ci ca să fiu liber şi tare. Trebuie să evadez !
ADELA : Eu îl înțeleg pe Petru şi îl admir. O să-1 ajut.
PETRU : N-am nevoie.
MATEI : Kuki, lasă donchişotismele.
PETRU : Fiecare cu aventura lui, Matei.
BUNICA *(sărind)* : Nu se poate, ți-am spus. Ce sînt toate bîiguielile astea, misticismele astea de duzină : libertate, evadare, aventură ! Nu vezi că bați cîmpii ? Să-ți scoți gărgăunii din cap. Nu-ți dau voie ! *(Izbind cu bastonul în podea.)* Auzi, nu-ți dau voie ! *(Cade ostenită pe fotoliu.)*
PETRU : Nu cer voie nimănui. *(Cu disperare copilărească.)* Şi lăsați-mă în pace, lăsați-mă în pace ! *(Iese în fugă. Pauză, în care nu se aude decît plînsul Emiliei.)*
GRIGORE *(care a şoptit cu Adela)* : Eu îi dau consimțămîntul. Ceea ce vrea să facă e demn de un Dragomirescu. *(Către Emilia.)* Şi tu trebuie să fii tare, ca o mamă romană ! *(Emilia plînge. Tăcere, apoi se aud sirenele.)*
COSTICA *(pierdut)*: Alarma ! Alarma !
ADELA : La adăpost! *(Zăpăceală, tumult, Grigore îşi pune o cască pe cap.)*
GRIGORE : Pe din dos, pe scări, Emilio, trusa cu pansamente !
ADELA : Poşeta mea ! Costică, poşeta !

(Ies în fugă Grigore, Adela, Costică şi, după ei, zăpăcită, Emilia. Sirenele continuă să sune mai tare. Pauză.)

BUNICA *(sculindu-se obosită)* : Mă duc să mă culc. *(Iese.)*
MATEI *(copleşit, Irinei):* Ira, crezi că eu sînt vinovat de hotărîrea lui Kuki ?

IRINA *(disperată, luîndu-şi capul în mîini)* : Nu, dragostea mea, nu te gîndi la asta. O să-i treacă. Nu eşti tu vinovat.
DAN *(care a observat înmărmurit scena)*: Cum i-ai spus ?
IRINA *(sfîşiată)* : Da, Dan... iartă-mă.
DAN : E o glumă, nu-i aşa ? Irina... Matei... *(Ii priveşte şi înțelege că cei doi sînt ca sub o vrajă, că ceea ce se întîmplă e inexorabil. Pleacă capul, umerii i se lasă, schițează gestul de a mai spune ceva, apoi, cu mişcări sfîrşite, îşi culege cascheta şi pleacă încet, în timp ce sirenele continuă să sune.)*
MATEI : Dacă dragostea noastră nu va fi fără seamăn, sîntem nişte nemernici. *(Cu exaltare, cuprinzînd-o de umeri.)* Pînă la moarte, Ira...
IRINA *(cu aceeaşi exaltare)*: Şi dincolo de ea.
MATEI *(privind-o în ochi, rosteşte ca şi cum i-ar spune pentru prima dată pe adevăratul ei nume)* : Iubito !
IRINA fia *fel)* : Iubitule ! *(Se îmbrățişează şi rămîn aşa, în timp ce sirenele continuă să urle cu sfîşietoare intensitate.)*

CORTINA

ACjTUL II

TABLOUL 1

Anul 1948, vara. Acelaşi decor. Intr-un fotoliu, în mijlocul scenei, îmbătrînit, avînd o expresie chinuită, purtînd ochelari negri, Petru. E orb.

PETRU *(singur, numărînd pe degete):* Joi şapte, vineri opt... nouă, zece, unsprezece. Mamă, azi sîntem în unsprezece ? Marnă, nu eşti aici ? *(Pauză.)* Şi pe urmă, douăsprezece, treisprezece, paisprezece. *(Cu disperare.)* Pentru ce, Doamne, pentru ce n-am curajul să termin cu viaţa asta ? *(Pauză. Pe un ton şters, lipsit de interes.)* Pe incendiatorul templului Dianei din Efes îl chema... Erostrat. Tratatul din Westfalia a fost încheiat în 1648... Pe fratele cel mai mic al lui Napoleon îl chema Louis... nu, Jerome... Jerome, sau Louis ? Oh ! *(Îşi ia capul în mîini.)*

EMILIA *(intrînd)* : Te doare capul, Petru ?

PETRU : Nu, mamă, stăteam aşa.

EMILIA : Am cumpărat ziarul, vrei să ţi-1 citesc ?

PETRU : Da.

EMILIA *(citeşte) :* „Conferinţa miniştrilor afacerilor externe"...

PETRU : Altceva, mamă, nu vreau politică.

EMILIA : Asta e titlul cu literele cele mai mari. Vrei să-ţi citesc mai bine articolul de fond ? *(Citeşte.)* „Ridicarea cadrelor în economie — o sarcină de frunte."

PETRU : Şi asta e tot politică.

EMILIA *(citeşte titlurile):* „Lupta de clasă pe tărîm ideologic..." „Constituţia..." „La Reşiţa a fost inaugurată..." Totul e politică acum. Nici mie nu-mi place, nu înţeleg nimic.

PETRU : Povesteşte-mi cum e afară.

EMILIA *(încurcată) :* E senin.

PETRU : Teiul a înflorit ? Şi cum e lumina, limpede, sau lăptoasă, că în zilele calde ?

EMILIA : Nu ştiu, nu m-am uitat la asta. Dacă vrei tu, mă uit.

PETRU *(plictisit, enervat) :* Lasă. *(îşi ia din nou capul în mîini.)*

EMILIA : Ce ai, te doare capul! Vrei un antinevralgic ?

PETRU *(enervat) :* Ţi^am spus că nu mă doare, mamă. Lasă-mă-n pace.

EMILIA : Bine, bine, dragă. *(Pauză, timid.)* Oare ce-or să facă cu noi ?

PETRU : Cine ?

EMILIA : Ăştia, comuniştii. Acum sînt singuri la putere. L-au scos şi pe domnul Tătărăscu, regele a abdicat...

PETRU : Ce vrei să ne facă ?

EMILIA : Ştiu şi eu ? Adela spunea că într-o noapte or să intre în casele burghezilor şi o să-i omoare pe toţi.

PETRU : Mamă, cum poţi asculta tîmpeniile Adelei ?

EMILIA : Nu-i aşa că nu-i adevărat ? Da' vezi, tot nu ne lasă-n pace. Acum ne-au băgat în casă şi fetiţa asta.

PETRU : Ce vrei, nu sînt locuinţe. Cum e fata ?

EMILIA : M-ar bate Dumnezeu dacă aş spune că nu-i cuviincioasă. Şi-i toată ziua la şcoală, că-i învăţătoare. Dar tot se cheamă că e un om străin în casă.

PETRU : Bine că au mutat-o pe bunica la Bucureşti şi că stă la noi. Altfel, mai rămîneau două camere goale. Ce bună e bunica ! A refuzat casa pe oare i-au pus-o la dispoziţie numai ca să mă îngrijească. Crezi că nu mi-am dat seama ?

EMILIA : Ei, dacă voia mama să intervină, nici odaia asta nu ne-o luau. Am încercat să-i spun, dar s-a înfuriat aşa de tare, c-a azvîrlit cu bastonul după mine.

PETRU *(surîzînd) :* Nu ştiam asta.

EMILIA : Grigore asculta la uşă să vadă ce răspunde. A crezut că vine după el şi, cînd a dat să fugă, s-a izbit cu capul de perete şi şi-a făcut un cucui cît pumnul.
PETRU *(amuzat) :* După el n-a azvîrlit cu bastonul ?
EMILIA : Ştii cum îi trece ei, repede. A zis numai că sîntem nişte neisprăviţi. *(Pauză.)* Băiatul mamei, ce fericită sînt cînd îţi mai descreţeşti fruntea !
PETRU : Straşnică e bunica. E singurul om întreg din casa asta.
EMILIA : Familia lui Grigore nu poate s-o sufere. Ei sînt altfel făcuţi decît noi. Reci şi invidioşi. Cînd m-am măritat, nu mi-a fost deloc uşor.
PETRU : Nici tu n-ai avut o viaţă prea fericită, mamă.
EMILIA : V-jam avut pe voi. Deşi...
PETRU : Deşi ?
EMILIA : Nu ştiu cum să-ţi spun, m-am simţit totdeauna puţin stingheră şi speriată între mama şi între voi. Sînteţi aşa de deştepţi, şi eu sînt proastă !
PETRU : Cum poţi vorbi aşa, mamă ?
EMILIA : Ştiu că sînt, şi de aceea mama nu m-a iubit niciodată prea mult. După ce m-am măritat, a uitat de mine. Numai cînd v-am avut pe voi şi-a adus aminte. Vă iubeşte. Eu sînt o găină plouată, asta sînt.
PETRU : Dar noi te iubim, mamă. Eşti atît de bună !
EMILIA : Uneori, noaptea, cînd nu pot dormi, mă mai gîndesc şi eu. Oare ce rost am avut pe lume ? S-o admir pe mama, să vă iubesc pe voi, să-1 respect pe Grigore. Asta aşa se cuvine să fie. Nu mă plîng. Voi aţi fost fericirea mea. Dar e de ajuns oare ca să facă o viaţă de om ?
PETRU *(afectuos) :* Biata mamă !
EMILIA : Şi pe urmă, gîndurile se învălmăşesc, nu pot pune mîna pe ele. Ca şi cum ar fi după o perdea. Mai bine nu mă gîndesc. E prea tîrziu. într-o zi o să mor, şi gata.
PETRU : Da, poate ar fi mai bine să murim.
EMILIA *(speriată)* : Tu nu trebuie să vorbeşti aşa. Eşti tînăr şi...
PETRU : Şi neom. *(Pauză.)* Vrei să-mi dai un pahar cu apă, mamă ?

EMILIA *(punînd mîna pe mîna lui)* : îndată.
PETRU *(reţinîndu-i mîna) :* Vreau să te sărut. *(O sărută. Emiliei îi dau lacrimile şi iese repede.)*
IRINA *(intră repede. E mai sărac îmbrăcată, cu o stambă ieftină. Are în mînă o plasă cu cutii de conserve) :* Bună ziua, Petru.
PETRU : Tu eşti, Irina
IRINA : Da. Unde e Matei ?
PETRU : Sus.
IRINA : Lucrează ?
PETRU : Cred că da. N-a coborît deloc. *(Irina urcă scara repede.)*
GRIGORE *(e complet zaharisit. Are în mînă o hîrtie) :* Petru, vreau să te consult într-o chestiune importantă.
EMILIA *(aducînd paharul) :* Uite apa, dragul mamei.
PETRU : Mulţumesc. *(Bea. Emilia iese.)*
GRIGORE : Precum ştii, am fost solicitat de comitetul de stradă să scriu un articol la gazeta de stradă despre grădiniţa care s-a făcut în colţ.
PETRU *(absent) :* Nu ştiam.
GRIGORE *(important)* : Da, a venit la mine Popescu, farmacistul. Am fost la Academie şi am cercetat toată presa din anii trecuţi asupra lucrărilor edilitare săvîrşite de la 23 August pînă azi. Am scos aşa un vraf de fişe ! Acum am început să scriu articolul. *(Citeşte.)* „Dragi tovarăşi" — e bine, nu ? „Prin înalta grijă a partidului şi guvernului..." Vezi, aici nu ştiu cum să pun. Ei ?
PETRU : Ce anume ?
GRIGORE : Cum, ce anume ? Partidul intîi, sau guvernul întâi ?
PETRU *(plictisit):* Ce importanţă are asta ? Scrie cum vrei.
GRIGORE *(speriat) :* Cum vreau ? Şi pensia mea ? Ce, vrei să-mi taie pensia ?
PETRU : Nu ştiu, tată.
GRIGORE : Pe cine să-ntreb ? O să trebuiască să mă duc din nou la bibliotecă, să văd cum formulează ei în *Scînteia.* Şi, pe urmă, nu crezi c-ar fi mai bine ca, înainte de a vorbi despre transformările edilitare

în general şi despre grădiniţa din colţ în particular, să încep cu semnificaţia istorică a zilei de 23 August ?

PETRU *(exasperat) :* Da, da, fără îndoială.

GRIGORE : Nu-i aşa ? Unde mi-a fost capul ? O să le fac un articol!... *(Iese.)*

(Petru se ridică din fotoliu şi umblă la întîmplare prin cameră. Se opreşte in faţa oglinzii. O pipăie îndelung, ca şi cum ar vrea să-şi găsească faţa. Apoi izbucneşte într-un plîns înfundat, fără lacrimi. Irina, care coboară scara, îl vede. Se opreşte. Nu ştie ce să facă. Apoi continuă să coboare, cu zgomot. Petru se stăpîneşte şi, ca să-şi dea o contenenţă, scoate batista şi se face că tuşeşte.)

PETRU : Afurisita asta de tuse !

IRINA *(venind Ungă el) :* Nu trebuie să te ascunzi de mine.

PETRU : Nu înţeleg ce vrei să spui. Probabil că aseară am răcit. Era răcoare.

IRINA : Da, era răcoare.

PETRU *(violent)* : Să nu cumva să spui la nimeni că m-ai văzut... Auzi ? N-am nevoie de compătimirea nimănui.

IRINA : Aşa mi-a spus şi Matei înainte.

PETRU *(pauză):* Ce mai face Matei ?

IRINA *(cu tristeţe)* : Cine ar fi crezut ? Să staţi amîndoi în aceeaşi casă şi tu să întrebi ca despre un străin : ce mai face Matei ?

PETRU : Ca despre un străin ! Era un fel de a vorbi.

IRINA : Nu ştiu.

PETRU : Nu se mai poate respira în casa asta. Toţi sînt cu nervii exasperaţi şi fiecare îi caută vină celuilalt.

(Pauză.)

IRINA : Ţi-^aduci aminte, Petru, de ziua cînd ţi-am sărbătorit bacalaureatul ?

PETRU : E foarte mult de atunci.

IRINA : Numai cinci ani.

PETRU : Pentru mine, anii nu au aceeaşi măsură.

IRINA : Matei a fost atunci foarte nenorocit de hotărî-, rea ta. Se întreba disperat dacă bunica avea dreptate, dacă el era cel care te împinsese indirect să faci gestul.

PETRU *(rece)* : Copilării! Eu eram un bezmetic pe vremea aceea. Hai să nu mai vorbim de asta, Irina; nu-mi face nici o plăcere. *(Pauză.)* O să te-ntreb ceva, aşa, tam-nesam : tu eşti fericită ?

IRINA *(pauză lungă; cu convingere):* Da.

PETRU : Juri ?

IRINA : Jur. *(Pauză.)* Vezi, nu mai am însă douăzeci de ani, ca să-mi închipui că fericirea înseamnă o beatitudine totală, fără umbre. Cînd ţi-am jurat că sînt fericită, nu voiam să spun că nu sufăr. Dar asta n-are însemnătate. Matei şi cu mine am muri fără dragostea noastră. Ca şi cum ni s-ar lua aerul pe care-1 respirăm. Asta e esenţial.

PETRU : Şi, totuşi, de ce suferi ?

IRINA : Pentru că... *(Stăpînindu-se.)* Prostii, fleacuri.

PETRU : Pentru că Matei nu mai face nimic, pentru că şi-a pierdut siguranţa şi încrederea în el ?

IRINA: Nu-i adevărat, nu şi le-a pierdut. Ceilalţi încearcă să lovească în liniştea lui şi asta mă face să sufăr.

PETRU : Matei părea inaccesibil influenţelor, şi-n zona în care credeam noi că ajunsese nu putea să intervină nici o tulburare. Era marea evadare !

IRINA *(visătoare)* : Da, palatul de cristal, seînteind în soare, din ţara celor fără de moarte.

PETRU : Ce-i asta ?

IRINA : Nimic. O amintire.

PETRU : Bunica 1-a numit atunci plăsmuitor de miraje.

IRINA : Dragostea noastră nu e un miraj.

PETRU : Să dea Dumnezeu.

IRINA *(cu patimă)* : Simţeam eu că nici tu nu mai crezi în el, că-1 învinovăţeşti.

PETRU : Nu mă învinovăţesc decît pe mine. Şi-mi pare bine că eşti fericită.

IRINA *(provocator)*: Sînt. Şi orice s-ar întîmpla de acum înainte, orice m-ar aştepta, dac-ar fi s-o iau de la ' capăt, n-aş şovăi nici o clipă. *(Iese.)*

PETRU *(crezind că e încă în încăpere) :* Chiar dacă ţi-ai da seaina că Matei e în fond un om sterp, un neputincios care se ameţeşte cu vorbe ? *(Pauză.)* Nu răspunzi ? *(Pauză.)* Iartă-mă, Irina. Am fost rău. *(Pauză.)* Tot mumi răspunzi ? Sînt un om nenorocit şi oamenii nenorociţi sînt răi. Irina ! Irinuca !

MATEI *(care din capătul scărilor a ascultat ultimele replici) :* Nu e aici,. Petru. A plecat înainte de a te auzi spunînd că nu sînt decît o paiaţă umplută cu tărîţe.

PETRU : N-am spus asta.

MATEI : Ba da. Am ascultat fără să vreau.

PETRU : Voiam numai să spun că poate şi tu eşti un om nenorocit.

MATEI *(exasperat, coborînd scările):* Ce-ai cu mine? De ce mă acuzi ? Cu ce drept ?

PETRU : Nu te acuz, Matei. Dar dacă ai s-o faci nefericită pe Irina, nu-ţi rămîne decît să te spînzuri.

MATEI : Kuki, asta e tot ce-a rămas din frăţia noastră ?

PETRU : Lasă-mă. Uneori îmi pierd cumpătul, nu mai sînt stăpîn pe mine. *(Pauză).* Ce ciudat mi s-a părut numele de Kuki ! De ce mi-ai spus aşa ?

MATEI : Nu ştiu, fără să^mi dau seama.

PETRU : Oh, cît aş vrea să am încredere în tine ! *(li pipăie faţa; cu tristeţe.)* Ai îmbătrînit, Matei.

MATEI : Mult.

PETRU : Nu vreau ca Irina să-şi strice viaţa. Asta ar însemna că tu...

MATEI : Că eu v-am îmbătat pe amîndoi cu iluzii. Că sînt un nemernic. *(Violent.)* Şi hai, aruncă-mi-o în faţă : că din cauza mea ai orbit.

PETRU : Taci, taci.

MATEI *(chinuit) :* Nu-i adevărat! Nu-i adevărat ! Nu ţii minte cînd m-am opus, atunci, hotărîrii tale ?

PETRU *(fără convingere) :* Sigur, te-ai opus.

MATEI : Am încercat în toate felurile să-ţi demonstrez cît era de absurd ceea ce voiai să faci.

PETRU : Da.

MATEI : Văd cît eşti de convins ! Spune-mi mai bine că sînt un asasin, spune-«ni-o, dac-o crezi.

PETRU *(încet) :* A fost o vreme cînd te-am judecat foarte aspru. Pe urmă, am început să pricep... adică...

MATEI : Hai, vorbeşte ! De cînd aştept explicaţia asta între noi! Am aşteptat-o în fiecare clipă, zi şi noapte. De ani întregi. Nu te opri la jumătate. Ţi-o cer. Te implor. Vreau să ştiu adevărul: mă consideri vinovat ?

PETRU *(blînd):* Sigur că într-o oarecare măsură eşti vinovat, Matei. *(Cu ironie amară.)* „Marile evadări!" „Dincolo de bine şi rău !" „Eu de o parte şi toată lumea de partea cealaltă !" „Universul e iluzie, eu sînt unica realitate !" Ţi-aduci aminte de devizele şi aforismele astea ? Aveam numai optsprezece ani. Cit dispreţ de oameni ai putut să sădeşti în mine ! Şi cîtă trufie nebunească... Doream cu toată fiinţa altceva decît viaţa din jur. Şi m-ai împins, la ce ? Sigur, eşti vinovat, Matei. *(Violent.)* Nu răscoli drojdia asta în mine ! *(Se stăpîneşte.)* Ştii, după ce mi s-a întîmplat *(arată ochii),* la început, în anii de spital... te-am urît.

MATEI *(zdrobit) :* Şi acum ?

PETRU : Acum ? *(Pauză.)* Nu mă gîndesc la asta, şi uneori mi-e milă de tine.

MATEI : Poţi să-ţi păstrezi mila. N-am nevoie de ea. Scuip pe mila ta şi a oricui. Şi pe urmă, toată acuzaţia ta e o nebunie. Eu te-am trimis în război ? Eu te-am trimis în misiunea aceea nenorocită ? Eu am apăsat pe trăgaciul armei care te-a lovit ? Nu vezi că eşti absurd ?

PETRU : Da, pare absurd. Dar nu te învinovăţesc, Matei, de orbirea asta *(arată ochii),* ci de asta lăuntrică.

MATEI *(exasperat) :* într-o zi o să mă sinucid. O să mă spînzur, cum spui tu. Şi o să vă plătesc totul cu sînge. Poate o să vă săturaţi setea cu el. *(îşi toarnă coniac, dă paharul peste cap.)*

PETRU : Dacă te-ai sinucide ar însemna suprema confirmare că n-ai fost niciodată decît o minciună, un nimic, un gol. Gîndeşte-te la ce i-ai făgăduit Irinei cînd i-ai furat-o lui Dan. *(Cu ironie.)* I-ai speculat şi ei setea de evadare. Şi spre ce mare adevăr vrei

s-o duci ? Spre moarte ? *(Matei rămîne împietrit. . Intră Irina, apoi Dan.)*

IRINA *(către Dan, care e în urmă) :* Sînt aici, intră.

DAN : Bună ziua, Matei. Bună ziua, Petru.

IRINA : Despre. ce discutați? Păreați foarte însuflețiți.

PETRU : Nimic important. *(Lui Dan.)* Cînd te-ai întors ?

DAN : La prînz.

PETRU : Ai avut o cursă bună ?

DAN: Deasupra munților m-a cam zgîlțîit puțin. Un vînt afurisit și grindină. Restul a mers bine. *(Timid.)* Irina, ți-am adus un fleac de la Timișoara, un cordon. .

IRINA : Mulțumesc, Dan. E foarte drăguț. *(Către Matei.)* Ce e cu tine ? Ai lucrat prea mult azi.

MATEI : N-am lucrat deloc. Am citit.

IRINA *(rîzînd):* Și te-ai uitat la fotografii.

DAN : Ce fotografii ?

MATEI *(cu reproș)* : Ira !

IRINA *(rîzînd) :* Nu, trebuie să te denunț. Matei a început să sufere de narcisism. A dat peste niște fotografii vechi de ale lui, din copilărie, și nu se satură să se uite la ele. Este, mai ales, una care îl obsedează.

MATEI : Te rog, taci !

IRINA *(rîzînd ca o nebună) :* O poză în care nu l-aș fi recunoscut niciodată. Un băiețel cu nasul butucănos, cu părul ciufulit, crescut pe lîngă urechi, îmbrăcat în niște haine boțite de catifea și care, cu minutele vîrîte în buzunarele pantalonilor, se uită la tine cu niște ochi imenși, rotunzi și... mustrători. Cel puțin, așa-i găsește Matei.

MATEI *(lovit)* : Te-am rugat să taci. *(Iese.)*

IRINA *(alergînd după el):* Dar ce-am spus ? Matei, n-am vrut...

DAN : Ce ciudați sînt ! De ce s-au certat ? Tu ai înțeles ? *(Petru ridică din umeri.)* Irina arată cam obosită.

PETRU : Muncește mult, nu știe încă să bată repede la mașină și-i vine greu.

DAN (după o *pauză):* Petru, vreau să te întreb ceva. E fericită ?

PETRU : Da.

DAN : Ar fi groaznic altfel.

PETRU : Tot atît de mult o iubești ?

DAN : Altfel nu m-aș fi întors vreodată aici după... Cel puțin s-o văd, să-i pot vorbi, să-mi surîdă uneori. Știu că ține la mine, și cu asta sînt mai puțin sărac decît dacă aș fi izbutit s-o uit.

PETRU : Niciodată n-am reușit să pricep dacă ești un om îngrozitor de slab, sau nemaipomenit de bun.

DAN : Nu sînt bun. Nu pot trăi departe de ea. De fapt, n-am condamnat-o niciodată. Nu m-a iubit. Crezuse numai. Și cînd s-a ivit Matei, a înțeles ce-nseamnă asta. Și pe urmă, nu știu cum să spun, parcă nici nu sînt responsabil de ceea ce au făcut. Dragostea lor e ca un blestem, sau ca o vrajă.

PETRU : Vrăjile lui Matei ! *(Pauză.)* Cum te mai descurci cu regimul ?

DAN : îmi văd de treabă și sînt mulțumit. Cred că și ei sînt mulțumiți de mine. Știi, prin '44, îmi închipuiam că o să fie cu totul altfel. *(Rîzînd.)* Că o să ne închidă pe toți, sau mai știu eu ce. Dar dacă muncești cinstit, te și încurajează. Sînt niște oameni foarte ciudați, altfel decît noi.

PETRU : Uneori îmi închipui că dac-aș putea vedea din nou, n-aș mai recunoaște lumea. *(Cu nostalgie.)* Să trăiești într-o lume nouă, primenită ! Ah, cum aș lua de la capăt viața !

DAN : Cu tine mi-e ușor să vorbesc despre lucrurile astea. Ai observat, te-ntîlnești cu prieteni de altădată, și după ce ți-au dat bună ziua, nu mai ai ce să spui. Se vede că, fără să-mi dau seama, m-am schimbat.

PETRU : Și tu simți că te înstrăinezi ?

DAN : Niciodată n-am prea filozofat asupra vieții. Aveam o meserie pe care o iubeam, îmi făceam datoria. Eram mulțumit de mine. Și deodată, toată liniștea s-a dus dracului. Războiul m-a lăsat plin de silă și zăpăcit, dezorientat; apoi, toate schimbările astea, de care-mi era frică... Acum am în mine o neliniște pe care n-am eunoscut-o niciodată, parcă aștept să pricep ceva, parcă se întîmplă în jurul meu ceva pe care-1 dibuiesc numai.

PETRU : Ei apun că construiesc o viață nouă. Asta o fi.

DAN : Nu știu. E al naibii de încurcat totul. De fapt, viața de azi e foarte grea. Lipsuri, greutăți, multă nepricepere. Ar putea părea meschină. Și totuși, se petrece în adînc ceva grandios. Aș vrea să nu mai fiu singur, ci cu adevărat alături de oameni. Nu, nu pot să mă exprim. Vorbesc prostii.

PETRU *(surîzînd)* : Devii poet.

DAN : Nu rîde. Mă simt, cum să spun, mai puțin mediocru. Cred că mediocritatea nu-i atît a omului, cît a scopului. înțelegi ? Dacă-i dai unui om, oricît de obișnuit ar fi el, un scop mare, îl smulgi din mediocritate. Și invers.

PETRU : Da, asta înseamnă a-ți găsi un rost.

DAN : Și cuvintele și-au schimbat înțelesul. Altădată, cînd spuneam că mi-am găsit un rost însemna că mi-am găsit o slujbă. Acum, prin cuvîntul ăsta înțeleg un rost în lume, în existență.

PETRU : într-o societate nouă nu mai poți trăi prin conformism. Decît cu strigoi. Trebuie să-ți cauți locul tău nou față de oameni, față de viață, față de morală. O revizuire totală de valori. Oh, cît de fericit ești că vezi ! *(Pauză.)* Eu nu pot constata decît ruinele din mine. *(Pauză.)* Numai bunica pretinde că... *(Surîzînd.)* Vorbești de lup, și...

BUNICA *(de afară)* : Să mă lăsați în pace. In fiecare zi adunări, mitinguri, ședințe, Grecia, China și tot mapamondul ! *(Cu alt ton.)* La ce oră e adunarea ? La cinci ? Bine. Sigur că vin, ce te uiți așa la mine, tovarășe ? Mi-a crescut ceva pe nas, mi s-a defrizat .permanentul ? Nu ? Atunci ? *(Rîzînd.)* Bine, la revedere. *(Intră.)* M-am băgat în toate sosurile, nu mai pot respira. *(In urma Bunicii au intrat Irina și Matei.)*

PETRU *(rîzînd)* : Cînd intri mata în casă, bunico, parcă se deschid ușile și ferestrele.

BUNICA : în cavoul ăsta de-aici, nici nu-i de mirare. Uf, nu mai pot.

IRINA: Te obosești prea mult. De ce te duci după-masă ?

BUNICA : Cum să nu mă duc dacă au nevoie de mine ? Trebuie să vorbesc. *(Rîzînd.)* Nu știu nici eu cum, c-am răgușit azi-dimineață la inaugurarea laboratorului, ocărîndu-1 pe profesorul Panteli. Nu mai termina cu laudele despre darul epocal al partidului, despre laboratorul acesta, care e o minune a secolului, și patati și pătata. Dar sînt destule oscilatoare catodice, domnule Panteli ? Dar mioroscoapele electronice, domnule Panteli ? Dar nu ne lipsește ciclotronul, domnule Panteli ? Un oportunist!

MATEI: Prin urmare, s-a făcut un tam-tam exagerat îh. jurul laboratorului.

BUNICA : Pe ce lume trăiești, măi băiete ? N-am visat în viața mea să lucrez în țară într-un asemenea laborator. *(Alt ton.)* Adică, de visat, am visat. Dar de ce să nu recunoaștem că nu-i complet, că mai trebuie lucrat la el? I-am tras o praftură de față cu ministrul, c-o să mă țină minte.

MATEI : Și cum a reacționat ?

BUNICA : Treaba lui. O să mai fie unul care să mă-njure.

MATEI : Te întrebam : cum a reacționat ministrul ?

BUNICA : Cum să reacționeze ? Mi-a dat dreptate. *(Pe alt ton.)* Emilio, filtrul ! *(Se așază lîngă Petru; visătoare.)* Acum cinci ani, cînd am venit ultima dată la București, mă dăduseră afară de la conducerea laboratorului din Iași. *(Cu o emoție și o timiditate ciudată la ea.)* Știți, azi e o zi mare pentru mine. Sînt o caraghioasă, dar mă cam înțeapă ochii. Cînd mi-aduc aminte de anii de doctorat de la Paris, de cămăruța înghețată din *rue* Mercadet, unde am trecut prin atîtea entuziasme și atîtea descurajări... Și acum, laboratorul ăsta... Nu credeam că, la vîrsta mea, mai pot fi atît de fericită. Of, de ce n-am anii voștri ?!

PETRU : De ce nu avem tinerețea matale ?!

BUNICA : Pentru că nu iubiți oamenii. *(Pauză.)* Matei, ți-aim găsit o slujbă.

MATEI *(mirat)* : Mie ?

BUNICA : Da. Să faci traduceri în franceză şi în engleză la o revistă.
MATEI: Dar nu ţi-aim cerut nimic, bunico.
BUNICA : N-o să-ţi prindă rău. Să mai ieşi din casă şi să faci ceva. Cum poţi trăi fără să-ţi foloseşti capul şi mîinile ?
MATEI: Cred că nu gîndesc cu picioarele.
IRINA : Matei!
BUNICA : Lasă-1, Irina, nu mă supăr. Sînt învăţată cu răsfăţurile lui. Dar nu e timp de răsfăţuri, Matei.
MATEI: Dar am de lucru.
BUNICA : Lucrezi ?
MATEI *(strîns cu uşa)*: Ţţ ! Doar n-ai vrea să termin .pentru ăştia studiul meu despre „Funcţia magică a verbului" ?!
BUNICA : Nu mă pricep la filozofie şi literatură. Poate că aşa ceva nu mai merge azi. Totuşi, dacă simţi nevoia să lucrezi, lucrează ceva.
MATEI *(cu sinceritate)* : Nu mai .pot.
BUNICA : De ce ? Dar fii sincer, omule.
MATEI: Pentru că... nu ştiu... mi se pare zadarnic. Ce bine de mata, că n-ai sentimentul zădărniciei ! Credeam în munca mea, am adunat material ani de zile, şi deodată totul s-a minat pe neaşteptate pe dinăuntru... Nu mă mai interesează, nu mai cred.
BUNICA: Zădărnicia vine din contratimpul în care trăieşti, Matei. *(Hotărîtă.)* îmi pare bine că ţi-am găsit o slujbă.
MATEI: Dar am lecturile mele.
BUNICA : Pentru tine, lectura a ajuns un narcotic. Şi, pe urmă, Irina nu răzbeşte singură. Ce vrei, să vă ajut eu ? Dacă primeşti...
IRINA : Bunico, nu trebuie să spui asta. Mă descurc eu. Timpul lui Matei e preţios.
MATEI *(cravaşat):* La aspectul ăsta nu m-am gîndit. Primesc. *(Rece.)* Iţi mulţumesc. *(Bunica are un gest de tristeţe şi oboseală. Tăcere penibilă. Intră Grigore, cu hîrtia în mînă, intră şi Emilia, cu filtrul.)*
GRIGORE : Tovarăşe Petru... A, nu ştiam că sînteţi toţi aici. E mai bine. O să vi-1 citesc la toţi. Tovarăşă Dinescu, dacă-mi daţi voie...

BUNICA : Ce-i cu dumneata, ai înnebunit ? Ce ţi-a venit să mă iei cu „tovarăşă" ?
GRIGORE : M-am hotărît să vorbesc aşa cu toţi cei din casă. Ştii, ca să ne obişnuim. Ieri, la piaţă, i-am spus din greşeală unuia „domnule" şi s-a uitat la mine de parcă vroia să mă-nghită. Mă temeam să nu mă urmărească... dar nu m>a urmărit, am sărit din tramvai.
BUNICA *(încet)*: Imbecil!

(De afară se aude tumult îndepărtat.)

PETRU : Ce se aude ?
DAN : Vreo manifestaţie.
GRIGORE *(în panică)* : Vin ! Să ştiţi că vin ! S-a terminat cu noi. Spunea Adela... *(Fuge. Uşa se deschide şi înăuntru, prăbuşindu-se mai mult, dă năvală, desfigurată, Adela.)*
ADELA *(ţipînd):* Aţi auzit ? Daţi^mi apă, că nu mai pot. Doamne, Dumnezeule ! *(Mişcare.)*
EMILIA : Ce s-a întîmplat ?
ADELA *(isteric)*: Ce s-a întîmplat ? Ne-au nimicit, ne^au distrus, banditii !
EMILIA : Ce vrei să spui ?
ADELA : Nu auzi ? Ne-au prădat, ne-au jefuit! Munca de-o viaţă întreagă s-a dus pe gîrlă. Pe Costică l-au oprit la fabrică. *(Văietîndu-se ca tărăncile.)* Aoleu! Aoleu!

(Se lasă tăcere. Afară tumultul creşte. Se strigă lozinci, se citită. Uşa se deschide şi apare, fugind spre ieşire, Caterina, învăţătoarea.)

EMILIA : Unde fugi, domnişoară învăţătoare ? Ce e în stradă ?
CATERINA *(bucuroasă)* : Nu ştiţi ? S-a anunţat acum la radio. S-a făcut naţionalizarea. *(In faţa tăcerii celorlalţi, repetă dur.)* Naţionalizarea ! *(Iese în fugă.)*
ADELA *(cu cumplită ură)*: Hoaţo ! Scorpio !

(Zgomotul de afară creşte.)

EMILIA *(nedumerită, către toți)* : De ce-o înjură Adela ? Şi de ce-i ea atît de bucuroasă ? Eu nu mai înțeleg nimic.

CORTINA

TABLOUL 2

Cîteva luni mai tîrziu. Acelaşi decor. încăperea a căpătat însă aspect de talcioc. Se simte că în casă e înghesuială. S-a adus un şifonier, s-a instalat o dormeză. Pe şifonier, geamantane, de piele de porc, cu etichete de hoteluri străine etc.

EMILIA *(care face o pasiență)*: Rețeta mea de marmeladă e mai ieftină. Se ia dovleacul, se fierbe, se pasează bine, se adaugă...

ADELA : Ştiu, ai făcut-o acum o săptămînă. N-are nici un gust.

EMILIA : Lui Grigore îi place, *(Reia pasiența.)*

ADELA *(peste masă, ciocănind cu degetul în cărți)*: Valet la zece, şapte la şase, as la popă... *(Enervată.)* Tț !... Nu ăsta !... Popa de caro !

EMILIA *(cu o veleitate de revoltă)*; Aşa aveam de gînd să fac şi eu.

ADELA : Niciodată n-ai fost capabilă să faci o pasiență. Nu ştii să calculezi.

EMILIA : Lasă-mă cu prostia mea.

ADELA *(jignită şi superioară):* Mă rog, mă rog. *(Citeşte ziarul.)*

GRIGORE *(care pină acum a stat tăcut într-un colț al scenei, decupînd cu atenție poze dintr-o revistă ilustrată, se scoală enervat, strîngîndu-şi lucrurile) :* Mult mai trăncăniți ! Nu poate omul să-şi vadă de treabă. Nu vedeți că tai poze pentru gazeta de stradă ? Ce, credeți că e uşor lucru ?

EMILIA *(timid) :* Grigore, parcă aveai mai puțină bătaie de cap cînd le scriai cîte un articol.

GRIGORE : Au găsit că articolele mele sînt prea savante, prea erudite. Acum m-am gîndit să le împodobesc gazeta cu poze. O să fie ceva nemaivăzut. *(Rîzînd.)* Să mai zică cineva că nu-s de-al lor !

ADELA : Ai căzut în mintea copiilor. Ca mîine, poimîine, o să te apuci să scoți abțibilduri.

GRIGORE : Ce ştii tu ce-i strategia ! Astăzi trebuie să fii diplomat. *(Pauză. Apoi, cu interes.)* Abțibilduri spuneai ? *(Rîde.)* Cînd eram mic, îmi plăcea să mă joc cu abțibilduri. *(înainte de a ieşi, se întoarce.)* Oare se mai găsesc în librării ?

EMILIA *(oftează).*

ADELA: Ce oftezi ? O fi avînd el țăcăneala lui, dar tot un Dragomirescu e. *(Pauză.)* Apropo, ai să-mi dai un leu de alaltăieri, de la lapte.

EMILIA : Bine că mi-ai adus aminte. Uitasem.

ADELA : Ți-am spus aşa, ca să ştii. *(Citeşte ziarul. Visătoare.)* Paris!... *(Se uită nemulțumită lă Emilia, care n-a reacționat, apoi repetă mai tare, mai visătoare.)* Parisul!...

EMILIA : Ai spus ceva ?

ADELA *(cu falsă detaşare):* Nimic... Amintiri... *(Murmurînd, cu un surîs trist.) Place de la Concorde... Ddme des* Invalizi... *(Oftează.)*

EMILIA *(strtngînd cărțile) :* Nu vrea să iasă.

ADELA *(la capătul trucurilor) :* E o ştire din Paris în ziar. Cînd am fost ultima dată cu bietul Angheluțâ, Dumnezeu să-1 ierte, am mîncat nişte stridii grozave. Şi la *Ddme des* Invalizi, mormîntul lui Napoleon, epitaful!... *(Declamînd.)* „In mijlocul poporului francez pe care l-am iubit atît... *Au milieu du peuple frangais"...* (Pronunță: O milie di peplă fransez.)

EMILIA: *Frangais.*

ADELA : Aşa am spus.

EMILIA : Petru zice că Napoleon...

ADELA : Ce poți să ştii despre Napoleon dacă n-ai văzut Parisul... *„Au milieu du peuple frangais"...*

EMILIA: Trebuie să sosească şi copiii.

ADELA : Ce popor şi francezii ! Ce deosebire de mîrlănia noastră! Mai ales acum, cînd a ieşit toată droj-

dia societății la iveală. Trebuie să ştii să le impui, că altfel... Azi-dimineață, la coadă, un nespălat de ăştia în salopetă m-a atins cu cotul. Ce crezi c-am făcut? L-am privit numai *(cu regalitate ofuscată)* — ştii cum pot eu să pun la punct un om cu o privire — şi i-am zis : pardon ! Atît!

EMILIA : Şi.

ADELA : Cum, şi ? Ce era să mai spună ? A-ntors capul.

MARIE-JEANNE *(străbătind încăperea):* Dacă întreabă Costică, sînt la bridge la Marinopoli. *(Iese.)*

ADELA : Ce timpuri ! Cînd s-a măritat Marie-Jeanne, a adus ca zestre Baloceştii, cinci sute de hectare. Şi acum ? Dac-ar fi fată, n-ar mai lua-o nimeni. Asta mai e societate ? Mişeii! Mişeii!

EMILIA: In fiecare zi se schimbă ceva. Se vede că timpul nostru a trecut şi a venit timpul lor. Aşa vrea Dumnezeu.

ADELA : Dumnezeu ! Mă mir că nu ți-i oarecum. *(Cu ură.)* Au să vadă ei timpul lor! Pe lumea cealaltă !

EMILIA : Ah, Adelo, uneori încep să cred că pîinea noastră cea de toate zilele a fost ura şi prostia.

ADELA : Ce ? Ce vrei să spui ? *(Grigore traversează camera, îmbrăcat de plecare, cu o plasă în mînă.)*

EMILIA : Nimic. Unde te duci, Grigore ?

GRIGORE : Să iau săpunul pe august. *(Cu un surîs ştrengar.)* Şi o să trec şi pe la librar. *(Iese.)*

ADELA : Ce ai început să spui înainte ? Ce ai început să crezi ?

EMILIA : Sst!

ADELA : Ce e? *(Se aude dintr-o încăpere alăturată rîsul vesel al lui Petru.)*

EMILIA *(fericită) :* N-auzi ? Petru. Rîde !

ADELA *(cu ură)*: Mai bine ar plînge decît să rîdă cu otrava aia de învățătoare. E toată ziua cu ea acum. Cînd eşti un schilod ca Petru, dacă nu te omori ca să nu mai încurci lumea, atunci...

EMILIA *(violentă)*: Adelo! *(Surd.)* Să te pedepsească Dumnezeu pentru vorbele astea !

ADELA : Ce, n-am dreptate ? Trebuie să stau toată ziua cu gura ferecată, să nu m-audă maică-ta, să nu m-audă Petru, să nu m-audă învățătoarea... M-am

săturat. Vă uitați la mine şi la Costică de parcă cine ştie ce chilipir a fost pentru noi că ne-am mutat aici. Parcă asta e casă pentru noi !

EMILIA : Voi ați vrut să veniți.

ADELA : La baie se trece prin odaia mea. Tencuiala s-a coşcovit. Bietul Costică trebuie să doarmă într-o chichineață. Oh, Doamne, cînd mi-aduc aminte de vila noastră. Şi să ştii că eu lumina n-o plătesc luna asta. Maică-ta arde reşoul, ca să-şi facă cafea noaptea.

EMILIA : Bine, Adelo, lasă.

ADELA : Eu nu înțeleg de ce nu vorbeşti cu maică-ta să obțină s-o scoată pe învățătoare din camera eL S-ar muta Costică acolo.

EMILIA : Şi Petru doarme în hol, şi nu se plînge. Şi mama ți-a cedat o cameră de-a ei...

ADELA : Nu plătim chirie ?

EMILIA : La prețul oficial. Nici apa n-o acoperim cu ea.

ADELA : Legea e lege.

EMILIA: Hai, Adelo, să nu ne mai certăm. Mi-e aşa de lehamite de toate !

ADELA : Eu nu mă cert. Nu sînt susceptibilă şi arțăgoasă, ca tine. *(Intră Costică.)*

COSTICA : Bună ziua. *(Uitîndu-se cu duşmănie la Emilia.)* Mamă, am să vorbesc ceva ou tine.

ADELA *(acră):* Parcă aici ai unde sta de vorbă liniştit!

EMILIA : Eu am treabă la bucătărie. *(Iese.)*

ADELA : Mi-^ai schimbat ?

COSTICA : Numai napoleonii. Lirele turceşti n-a vrut să le ia azi. *(îi dă un teanc de hirtii.)*

ADELA *(numărînd cu dexteritate banii) :* Atîta tot ?

COSTICA : Mi-ai dat cinci bucăți. Cît voiai să-ți aduc ?

ADELA : Nu ți-ai oprit nici un comision ?

COSTICA : Nu-mi arde de glume.

ADELA : Nu glumesc.

COSTICA : Da ? Ei bine, caută-ți pe altcineva. Şi rambursează-mi banii care i-am cheltuit pentru taxi.

ADELA *(băgînd banii în buzunar) :* Uiți că i-am împrumutat Marie-Jeannei ieri pentru coafor.

COSTICA : Tot nu înțeleg de ce ți-a trebuit o sumă atît de mare.

ADELA : Ce, vrei s-ajung să mor de foame ? Am vorbit cu băcanul din colț. O să investesc la el jumătate. Asta e o afacere care merge la sigur : carne, unt, brînzeturi, la negru.

COSTICA : Și cu restul ?

ADELA : Azi sînt o mulțime de oameni strînşi de gît. Se poate cîştiga bine cu camătă.

COSTICA : Toate astea sînt mizilicuri, ciubucuri. Tot o să dăm de fundul sacului.

ADELA : Să ştiu că mă fac precupeață, şi nu mă dau bătută.

COSTICA : Să ai milioane în Elveția şi să te mănînce păduchii aici ! Plecarea, asta e singura salvare ! Altfel...

ADELA : De ce nu te mişti ? Eşti bărbat !

EMILIA *(intrînd) :* A sunat. *(Iese, să deschidă.)*

COSTICA *(palid, speriat)*: Lirele ! *(Scoate un pachețel din buzunar şi-l pune repede în mina Adelei.)*

ADELA *(ca friptă)* : Esti nebun ?

COSTICA *(pierdut)* : Ale tale sînt.

ADELA *(speriată)* : Vrei să intru în puşcărie ?

COSTICA : Nici eu nu vreau să intru. Pune-le în sîn, fă ceva.

ADELA *(iluminată de o idee)* : Repede ! In odaia bătrînei, în scrin, între cărți. *(Costică iese în fugă. Adela şi-astîmpără bătăile inimii. Intră Găttescu, precedat de Emilia. Pantalon de doc, bluză albastră cu mîneci suflecate, ghete de baschet, pe umăr, un fel de traistă de doc.)*

GĂTTESCU : Sărut mîinile.

ADELA *(uşurată)* : Dumneata erai ! *(Emilia iese.)*

GÂTTESCU *(e nervos, neliniştit) :* Unde-i Costică ?

ADELA : Trebuie să vină.

GÂTTESCU : Chemații. *(Adela vrea să întrebe, apoi se duce la uşă şi-l strigă pe Costică.)*

COSTICA *(intrînd, descompus, ll vede pe Găttescu) :* Uf ! *(Se lasă pe un scaun şi-şi vine în fire.)*

GÂTTESCU : Ce vi s-a întîmplat ?

ADELA : Nimic... e... cald.

GÂTTESCU *(încet, către Costică) :* Veriadi a fost arestat.

COSTICA *(încremenit de spaimă)* : Veriadi ?

GÂTTESCU : Da. Ieri.

COSTICA *(cu disperare de fiară încolțită)* : Asta înseamnă că... Ce facem... ce-i de făcut?

GÂTTESCU *(copleşit; i-a pierit morga)* : Nu ştiu.

ADELA: Dar, pentru numele lui Dumnezeu, spuneți-mi şi mie despre ce e vorba!

COSTICA : Spune-i. Ea are capul mai limpede. Simt că înnebunesc, îmi plesneşte țeasta.

GÂTTESCU : Acum un an şi ceva l-am pus pe Costică în legătură cu un fost consilier la Externe, Veriadi. Costică i-a furnizat nişte date despre instalațiile petrolifere de la Cealga.

ADELA : Şi ?

GÂTTESCU : La Cealga a avut loc un incendiu. A trecut un an fără să se descopere nimic şi, ieri, Veriadi a fost arestat.

ADELA *(lui Costică, pătimaşă)* : Nenorocitule, ți-am spus să nu te mai bagi în politică, să te ții numai de afacerii

GÂTTESCU : Afacerile nu pot fi despărțite de politică. De politică pe scară internațională. înțelegi ?

COSTICA : Dar poate n-a fost arestat pentru Cealga. Doar n-a pus el focul. Veriadi a transmis numai informațiile mai departe.

GÂTTESCU: Poate să fie pe altă chestiune, însă, în orice caz, e un inel din filieră, aşa încît, mai devreme sau mai tîrziu, se va ajunge probabil şi pînă la numele noastre.

COSTICA : Credeam că s-a uitat totul. Acum, ce e de făcut ?

GÂTTESCU : Lua-le-ar dracu de bestii nespălate ! Ce tenacitate ! *(Pauză. Se aude un acord de pian şi apoi din nou rîsul lui Petru.)*

ADELA *(izbucnind)* : Trebuie măcelăriți cu toții. Comunista ia acum lecții de pian cu schilodul. Sînt veseli, învață muzică, țăranca. *(Pauză.)*

GÂTTESCU : Singura soluție e fuga.

COSTICA : Ce neghiob am fost că n-am plecat cînd se mai putea ! *(Către Adela.)* Numai din lăcomia ta, ca să nu laşi fabrica.

ADELA *(iluminată) :* Stați ! Am o idee. Şi-am putea pleca cu toții. *(Triumfătoare.)* Dan !
COSTICA : Ce-i cu el?
ADELA : Nu e pilot ? Nu face de două ori pe săptămînă drpmul pînă la graniță ?
COSTICA *(aprins) :* Crezi că pentru bani ar primi să...?
ADELA : Aş, e un prost! Mă gîndesc însă că prin... *(Singură.)* Da, s-ar putea... Numai pe ea s-o conving... Dacă i-aş spune... *(Către ceilalți.)* Trebuie să încerc.
COSTICA : Dar cum ai să-1 faci să primească ?
ADELA *(răspicat)* : Prin Irina !
BUNICA *(intră. Se opreşte o clipă în prag şi-i priveşte) :* Ce figuri de complotişti aveți ! *(Dă să traverseze holul, apoi se opreşte şi se aşază într-un fotoliu, cu fața spre rampă. Ironică.)* Nu vă deranjați.
GĂTTESCU : Eu trebuie să plec. *(Lui Costică.)* Dă-mi un telefon, să ne întîlnim desearǎ. Numaidecît. *(Adelei.)* Doamnă, faceți tot ce puteți. E păcat de băiatul ăsta să moară... de plictiseală. Bună ziua. *(Iese.)*
ADELA : Hai la mine în odaie, Costică. *(Ies.)*,
BUNICA *(singură, jucîndu-se cu bastonul) :* Cu aplicare la mecanică ! E absurd ! Ce-are comun aici teoria ou practica? *(Surîzînd.)* Şi ce hotărît era băiețaşul acela !... Nu, e absurd !... Te pomeneşti c-am îmbătrînit şi nu mai țin pasul. *(Clătinînd energic din cap.)* Nu, nu, e absurd !

(Se aude vocea lui Petru, care intră trăgînd-o de mînă pe Caterina. Pe Bunica, care e în fotoliu, Caterina n-o vede.)

CATERINA : Nu-mi place să intru aici.
PETRU : Numai să luăm volumul. Mi s-au anchilozat degetele. Aşa încît prea grozav profesor nu sînt. Lui Schumann îi place conflictul dintre ritm şi măsură. *(Fredonează.)*
BUNICA (care *a bătut măsura cu bastonul, în timp ce Petru fredona) :* Ai să-mi spargi urechile, Petru.
CATERINA *(intimidată):* Doamna Dinescu !
PETRU : Mata eşti, bunico ? Singură ?
BUNICA : Da. *(Caterinei, care o salută.)* Bună ziua, fetițo. Voiam să mă duc la mine, să mă întind puțin, dar,

cînd am intrat, am dat peste Adela, Costică şi frumosul Georges Găttescu, cu doi t. Cînd îi văd adunați ciotcă, nu rezist ispitei de a le strica cheful. Au fugit ca de dracu.
PETRU : Antipatică bandă !
BUNICA : Adela e totuşi un caz : proastă ca o gheată, însă cînd e vorba de afaceri sau de intrigi, îşi descoperă un soi de geniu.
PETRU *(rîde, apoi)* : Bunico, vrei să vezi mata, pe bibliotecă, *Concertul în la minor,* opus 54, de Schumann ?
BUNICA *(caută notele, i le dă. Către Caterina, după ce s-a uitat la amîndoi):* Bun doctor eşti, fetițo.
CATERINA *(confuză)*: Nu pricep, doamnă...
BUNICA : Ei, îți place pianul ?
CATERINA : Petru e aşa de bun, încît se ocupă de mine şi...
CATERINA : Prin urmare, vă spuneți pe nume. *(Pauză.)* Nu dumneata trebuie să-i mulțumeşti lui Petru, ci el dumitale. Mă duc, copii.
PETRU : Nu mai stai cu noi ?
BUNICA : Nu. Sînt obosită. Şi trebuie să mă gîndesc la ceea ce mi-a spus astăzi un prieten de-al Caterinei : că teoria fără practică nu face două parale.
CATERINA : Un prieten de-al meu ?
BUNICA : Da, da, unul ca tine. *(Plecînd, pentru ea singură.)* Auzi dumneata : cinetica şi construirea strungurilor ! E nebun băiețaşul. *(Se întoarce către cei doi.)* Sau eu ! *(Iese.)*
CATERINA : Ce mîndru trebuie să fii că ai o asemenea bunică !
PETRU : Iți place bunica ?
CATERINA : E şi în cărțile de şcoală. Cînd le-am spus copiilor că stăm în aceeaşi casă, nu vroiau să creadă.
PETRU : Dar ceilalți ? *(Caterina are un nou moment de ezitare, apoi dă hotărît din cap, în semn de negație.)* Nu-mi răspunzi ?
CATERINA : Ba da. Nu !
PETRU : Nici mama ?
CATERINA : Mi-e milă de ea. Şi de Irina mi-e milă. O să fie foarte nenorocită.

PETRU : Nu te sfătuiesc să i-o spui. In familia noastră de orgolioşi şi vanitoşi, mama e singura care te-ar săruta pentru cuvintele astea. *(Cu duioşie.)* E atît de bună !

CATERINA : Da. Dar ceilalţi... ! *(Pauză.)*

PETRU : Chiar şi Matei ?

CATERINA *(cu un fel de oroare)* : Oh !

PETRU : Ce ?

CATERINA : Cu alţi oameni te poţi ciocni, te poţi răfui. Sînt făcuţi din carne şi oase. El e ca o umbră neagră, oa un strigoi.

PETRU : Şi ceilalţi ?

CATERINA : Vrei să-ţi spun adevărul ? îl urăsc.

PETRU : Ce uşor rosteşti cuvîntul „urăsc" !

CATERINA : Sînt sinceră.

PETRU : Nu mă gîndeam la sinceritatea dumitale faţă de mine, ci la felul categoric în oare judeci şi împărţi oamenii. Eu mă încurc în sentimente, totul mi se pare mult mai complicat.

CATERINA : Dar aici nu e vorba de judecăţi sentimentale. Sau, în orice caz, nu asta e esenţial. Cînd ştii precis că ai de făcut o anumită treabă, cînd lupţi cu toate puterile pentru ceva, e firesc să împărţi lumea în duşmani şi tovarăşi. E atît de simplu, încît mă mir că nu pricepii

PETRU : Aş vrea. M-am gîndit mult la lucrurile astea după ce... Dar nu izbutesc.

CATERINA : Da. Pentru asta ar trebui să crezi în acel (ceva.

PETRU : Mai pot eu crede ? In jurul meu e numai întuneric. Asta *(arată ochii)* m-a scos din rîndul oamenilor. Am un creier care gîndeşte, o inimă care simte, braţe care ar putea munci. Dar ce folos ! Sînt singur pe insula întunericului meu şi toţi ceilalţi se găsesc dincolo, ,pe alt tărâm.

CATERINA : Dacă nu vrei să întinzi mîna !

PETRU *(întinzînd-o)* : Şi ce-aş găsi ?

CATERINA *(luîndu-i mîna)* : Alte mîini.

PETRU *(cu infinită speranţă)* : Caterina ! *(Pauză. Apoi, crispat.)* Spune, Caterina, şi de mine ţi-e milă ?

CATERINA *(consternată)* : De tine ?

PETRU *(emoţionat)*: Mai spune o dată aşa.

CATERINA *(confuză)* : Cum ?

PETRU : Ca înainte.

CATERINA : De dumneata...

PETRU *(cu disperare)* : Ce neghiob sînt ! Du-te !

CATERINA : Mi-ai promis că vii cu mine la şcoală.

PETRU : Du-te! Nu vreau compătimire. Mi-e silă de compătimire. *(Violent.)* Pleacă de aici ! *(Caterina face cîţiva paşi înapoi. Cu disperare.)* Ai plecat? Caterina ! Caterina !

CATERINA : Sînt aici.

PETRU : Caterina, trebuie să-ţi spun. Eu te... Nu, n-am voie... Lasă-mă. Nu mă chinui. *(Cu disperare.)* Sînt un schilod.

CATERINA : Şi eu te iubesc, Petru. *(Fuge.)*

PETRU : Nu-i adevărat, nu poate fi adevărat ! E adevărat ? Lumina mea ! *(Iese după ea.)*

(Intră Matei. E livid, evident demoralizat. Se învîrteşte prin cameră fără rost, apoi se duce şi-şi toarnă un pahar de coniac. Deschide o uşă.)

MATEI *(prin uşă)* : Mamă, Ira n-a venit?... Da, bine. *(Se învîrte din nou prin cameră. îşi mai toarnă un pahar.)* A fi sau a nu fi ? *(Rîde strîmb): A* fi, ce ? Un ratat! Un balon dezumflat. *(Pe un ton jos.)* O rană deschisă ! *(Pauză.)* Asceţii pretind că dacă renunţi la patimi, la gînduri, dacă te mortifici, cîştigi liniştea. Neplăcut tratament şi puţine şanse. E mai simplu un glonte în creier. Şi pe urmă ai linişte, linişte... Of, ce dor mi-e de linişte ! Să nu ştiu nimic, să nu simt nimic !

IRINA *(intrînd, se opreşte mirată)*: Tu acasă, la ora asta ? *(Bucuroasă.)* Ce bine, dragoste ! f/l *îmbrăţişează.)*

MATEI *(privind-o cu emoţie)* : Ce frumoasă eşti, Ira !

IRINA *(cu o mică strîmbătură, alintată):* Cu părul desfăcut, cu degetele murdare de indigo ?

MATEI : Eşti teribil de frumoasă.

IRINA : Mă iubeşti ?

MATEI : Da.

IRINA : Mult ?

MATEI : Da.

IRINA : Pentru totdeauna ?
MATEI : Da.
IRINA: Atunci, totul e bine. Atîta timp cit formula noastră fermecată nu şi-a pierdut puterea, totul e bine.
MATEI : Nu-i aşa ? Iubito ! Dacă ai şti ce miraculoasă e prezenţa ta, încrederea ta ! *(Zîmbind.)* Eram înainte într-o dispoziţie foarte sumbră.
IRINA : De ce ? *(Matei îşi toarnă încă un pahar.)* Nu mai bea, Matei.
MATEI : Numai ăsta. Un fleac, căruia îi dădusem prea multă însemnătate. *(Zîmbind.)* Sînt şomer.
IRINA *(serioasă) :* Ce vrei să spui ?
MATEI : Mi-am dat demisia.
IRINA : Nu se poate. Glumeşti.
MATEI : Nu mai puteam suporta. Oră fixă, condică, şedinţe interminabile, în care se despică firul în patru...
IRINA : Asta e munca.
MATEI: Şi fanatismul oamenilor! *(Ironic.)* Spiritul lor „partinic" ! Vulgaritatea colectivităţii. Nu mă pot adapta. Ii detest. Azi mi s-a făcut cinstea unei şedinţe consacrată aproape exclusiv criticării mele „tovărăşeşti". Că sînt cosmopolit, orgolios, individualist, că nu-mi place munca. Ei da, nu-mi place. Mi-e silă de munca „pentru ridicarea poporului". N-am nimic comun cu plebea.
IRINA : Eşti uşuratic, Matei.
MATEI: Pentru că am renunţat la cîteva mii de lei pe lună ?
IRINA : Şi pentru asta : n-o ducem prea uşor. Dar mai ales pentru că nu se poate trăi fără să munceşti, nu ai justificare omenească.
MATEI : Ia te uită ! Mă îndoctrinezi ?
IRINA *(dă din umeri, apoi) :* Eram atît de mulţumită cînd te vedeam că faci ceva. Ştiu că nu era pe măsura posibilităţilor tale, dar mi-aduc aminte cu groază de ultimii doi ani, cînd stăteai ceasuri întregi cu ochii în tavan, fără să scoţi nici un cuvînt. *(Pauză-)* Mă gîndeam acum să-mi reiau şi eu studiile de chimie. Am făcut o mare greşeală că nu le-am terminat.
MATEI: Ai renunţat pe vremuri la ele fără nici o ezitare, ca să te am numai pentru mine.
IRINA: S-au schimbat atîtea lucruri în jurul nostru ! Mi-ar plăcea să fac o muncă interesantă, care să mă prindă, în care să mă cheltuiesc.
MATEI *(violent) :* Pentru nimic în lume! Poţi să baţi la maşină cît pofteşti. Dar altceva, nu. Te vreau toată a mea, fără alte preocupări, fără alte gînduri! *(Cu amărăciune.)* Niciodată n^ai să pricepi cît te iubesc ! *(Ironic.)* Sigur, fă-te inginer chimist, ăsta îţi era destinul.
IRINA : Dar te ador, Matei. Fără dragostea ta aş muri. *(Nostalgică.)* Mă gîndeam însă ce bine ar fi să avem o casă a noastră ! Luminoasă şi curată. Ar putea să aibă şi o grădiniţă. Tu ai lucra...
MATEI *(batjocoritor) :* Ce ?
IRINA : Atunci ai săpa pămîntul, ai pune flori, ai citi. Şi eu aş munci. Grozav ne-ar echilibra asta. Şi lumea s-ar împăca cu noi., Seara ne-am uita la cer, am mirosi florile *(surîzînd),* ne-am ţine de mînă şi am căuta să vedem departe, în Calea Laptelui, palatul nostru de cristal. *(Pauză. Cu multă tristeţe.)* Tu ştii că îmbătrînim şi că viaţa trece pe lîngă noi?
MATEI *(lăsîndu-şi capul în braţele ei, într-un hohot de plîns)* : Sînt atît de nefericit, Ira !
IRINA *(şoptit)*: Iubitul meu, iubitul meu, iubitul meu !
MATEI: Nu sânt făcut pentru timpurile astea, Ira. *(Pauză.)* Aş vrea să mor.
IRINA : Şi dragostea noastră ?
MATEI: Poate nici dragostea noastră nu e făcută pentru timpurile astea.
IRINA : Poate.
MATEI *(luîndu-i mîinile)* : Ira, n-ai vrea să murim ?
IRINA : Matei !
MATEI : Ţi-e frică de moarte ?
IRINA : Nu. Dar vreau să trăiesc, trebuie să trăiesc, trebuie să trăim. Şi să facem, în sfîrşit, ceva adevărat. Altfel, ce rost am avut pe lume, ce-am fost ? Nişte

umbre fără noimă ? Uite şi la Dan cum s-a refăcut; de cînd şi-a găsit un rost, e altul.

MATEI *(violent) :* Te sugrum !

IRINA : Ce-ţi trece prin cap ?

MATEI : Nu mai vreau să-1 văd pe aici. Auzi ? Pînă acum, te urmărea cu adoraţia lui de cîine umil, cerşind o privire, un gest, ca pe un os de ros. De o bucată de vreme, domnul se poartă însă aici ca un om sigur de el, care ştie ce vrea, care are un rost pe lume, cum spui tu. *(Violent, apucînd-o de mină.)* El ţi-a băgat în cap studiile de chimie ! Hai, mărturiseşte, spune !

IRINA : Nu numai el. Şi bunica, şi Petru, toate.

MATEI : Care, toate ?

IRINA *(cu un gest larg şi vag)* : Viaţa.

MATEI *(epuizat)* : Asta e tot ce-a rămas din dragostea noastră ! *(Ironic.)* S-a ciocnit Ossa cu Pelionul şi a ieşit un inginer chimist, ca să construiască socialismul !

IRINA : Cum poţi fi atît de egoist, atît de orb ? *(Il vede disperat.)* Iartă-mâ, Matei. Poate greşesc. Am bătut şi eu cîmpii, ca o proastă. Dragostea mea, viaţa mea, singurul meu rost pe lume !

MATEI : Oh, Ira, cum de nu pricepi! Nu vezi că nu pot trăi aici, că sînt ca un lepros printre ei, că mă sufoc, că am nevoie de libertate ca să lucrez ! *(Se smulge de Ungă ea şi urcă scara.)*

IRINA *(pentru ea) :* Libertate ! Bunica spune că există o singură libertate omenească : să alegi. *(Tare.)* Matei, ştiu ! Trebuie să optăm ! *(Dar Matei a ieşit.)*

ADELA *(care a băgat de cîteva ori capul pe uşă in timpul discuţiei celor doi) :* Da, pentru sinuciderea lui Matei.

IRINA : Ce vrei să spui ?

ADELA : M-am exprimat prost. Trebuia să spun : pentru asasinarea lui Matei.

IRINA : Dumneata te amestecU.

ADELA : Unde îmi fierbe oala. Matei e nepotul meu. Sînge din sîngele meu. Şi tu ! îl ucizi. Era nădejdea familiei. Cu cultura lui, cu talentul lui, cu studiile lui publicate în străinătate, unde nu putea să

ajungă. Şi vrei să-ţi mulţumească pentru că îl faci grădinar ! Il ucizi, auzi ?

IRINA : Nu-ţi permit!

ADELA *(resemnată):* Ţipă la mine! Batjocoreşte-mă î *(Cu blîndeţe.)* Eu vă iubesc ca pe copiii mei. De asta îţi vorbesc aşa. Unde ţi-s ochii ? Tu nu vezi că omul ăsta moare ? *(Apropiindu-se de Irina, şoptit.)* îţi spun eu că se va sinucide. Adică, el îşi va pune ştreangul de gît, dar altul va trage de funie.

IRINA *(speriată)*: Nu înţeleg.

ADELA *(rîzînd):* Te prefaci. Tu tragi de funie, mititico, tu tragi.

IRINA : Taci !

ADELA : Cum vrei să trăiască aici ? Cum vrei să lucreze ? îl înăbuşi cu dragostea ta. El nu-i făcut ca ăştia. Ii trebuie alt mediu. Şi ar fi atunci mulţumit, ar scrie, ar deveni cineva, aţi fi fericiţi împreună. Ar ajunge celebru „acolo".

IRINA : Unde ?

ADELA *(rar) :* In străinătate \ *(Uşa se deschide şi apare Emilia.)*

EMILIA : Nu veniţi la masă ?

IRINA *(şoptit)* : în străinătate !

EMILIA *(bătînd din palme şi strigînd) :* Mamă, Matei, Petru ! Poftiţi la masă.

GRIGORE *(intrînd. E şi mai decrepit. Ramolismentul merge la el cu paşi gigantici)* : Să vă spun una bună. *(Intră Petru. Hilar.)* Un comunist ajunge la rai şi acolo sfîntul Petru, ha-ha, sfîntul Petru îl întreabă... îl întreabă... Am uitat. *(Rîde cu poftă. Intră Matei.)* Dar e foarte bună, e grozavă. Staţi, că am scris-o. *(Se caută prin buzunare.)*

BUNICA *(intrînd ca o furtună, aruncă pe masă un pacheţel. Cu teribilă violenţă stăpinită în voce)* : Ce înseamnă asta ? *(Toţi înlemnesc, atenţi şi nedumeriţi. Numai Adela devine palidă. Bunica, împingînd pacheţelul cu vîrful bastonului.)* Am întrebat: ce înseamnă asta ? *(Izbucnind.)* Sînteţi surzi, n-auziţi ? Cine a ascuns monedele astea de aur în scrinul meu ? Cine a îndrăznit să facă asta ? Tăceţi ! Vă dau pe toţi pe mîna autorităţilor, bandă de pungaşi ce sînteţi l

EMILIA : Mamă !

BUNICA : Vă mai întreb o singură dată.

ADELA *(pierdută) :* Să vedeți...

BUNICA: Prin urmare, tu erai. Bănuiam eu. *(Către ceilalți.)* Lăsați-mă cu ea. Hai!

PETRU : Frumoasă poveste ! Gingaşă familie !

MATEI : Ia mai termină şi tu cu morala. *(Ies toți, afară de Bunica si Adela.)*

BUNICA : Spune !

ADELA *(încurcată, pierdută)* : Aveam azi banii ăştia la mine şi deodată... a venit cineva... nu... a sunat cineva... am crezut... m-am speriat.

BUNICA : Şi i-ai ascuns în odaia mea.

ADELA : Ştiam că acolo n-o să intre şi... Iartă-mă, te rog.

BUNICA : Mai ai ? *(Adela tace.)* Te-am întrebat dacă mai ai aur.

ADELA : Nu, banii ăştia sînt singura noastră rezervă. Am ajuns lipiți pămîntului.

BUNICA : Mincinoase! Vă ocupați cu bursa neagră şi cu cine ştie ce alte blestemății! Ştii ce am de gînd să fac ? O să spun tot. Să vă descurcați cum ştiți, cum meritați.

ADELA *(aruneînău-i-se la picioare) :* Nu, nu! Te implor !

BUNICA : Nici nu vreau să aud.

ADELA *(tirîndu-se în genunchi după ea):* Gîndeşte-te la ceilalți, la familie.

BUNICA : Mi-e silă de familia asta. Nemernicilor !

ADELA : O să ne bagi în puşcărie ; nu poți face asta dumneata, care eşti atît de bună. Fie-ți milă ! Emilia şi Petru or să fie şi ei compromişi.

BUNICA *(pauză. Se vede că a fost învinsă) :* Fiul tău să se mute de-aici.

ADELA : Unde ?

BUNICA : Nu-mi pasă. Şi Găttescu să nu mai calce pe aici.

ADELA : Da, da. Fac tot ce vrei dumneata, dar banii...

BUNICA *(are un gest amenințător, apoi)*: O să spun că i-am găsit pe stradă. O să... Lasă-mă !

ADELA : Mulțumesc, mulțumesc. Fă cum crezi dumneata că e mai bine. Nu mai spun nici un cuvînt. Lasă-mă să-ți sărut mîna.

BUNICA *(cu cumplită tristețe)* : Prin urmare, o să mint! *(Cu violență amestecată cu disperare.)* Cu ce drept îmi impuneți voi ruşinea asta? Cu ce drept îmi murdăriți părul ăsta alb ? Cu ce drept faceți să-mi fie ruşine de mine ? Mi-e ruşine !

CORTINA

ACTUL III

Pauzele dintre tablourile acestui act vor fi marcate de bătaia unei pendule.

TABLOUL I

Cîteva săptămîni mai tîrziu. Acelaşi decor.

ADELA : Tot nu te-ai hotărît ?

IRINA : Nu pot.

ADELA *(înfrigurată)*: Gîndeşte-te că nu e timp. Că fiecare clipă e prețioasă. *(Se aud bătăile pendulei.)* Şi totul e atît de uşor ! Numai puțină abilitate să ai. Ce Dumnezeu, eşti femeie. Ii spui lui Dan că nu-1 mai iubeşti pe Matei...

IRINA : Nu pot, nu-i adevărat.

ADELA : Fleacuri ! Şi că, odată „dincolo", te desparți de Matei şi te întorci pentru totdeauna la el

IRINA : Cît poți fi de odioasă !

ADELA : Eu, sau tu, care-1 laşi pe Matei să moară aici ? Nu vezi în ce hal a ajuns ?

IRINA : Lasă-mă, te implor, lasă-mă !

ADELA : Ce proastă eşti ! O să fie un moment neplăcut cînd Dan o să înțeleagă că l-ai mințit, şi pe urmă, gata. Ca şi cum ai lua sare amară.

IRINA : Eşti oribilă.

ADELA : Pentru că am grija voastră !

IRINA : îți închipui că dacă m-aş hotărî la asta, aş mai putea trăi după aceea ? Odată ajunsă dincolo, m-aş omorî.

ADELA : Vorbeşti prostii, fetițo. în viață totul se uită.

IRINA *(urmărindu-şi gîndul)*: Atunci, poate că Dan mi-ar ierta minciuna. Oh, mi-aş da viața fără nici o ezitare dacă aş şti că-1 salvez pe Matei. Dar cine mi-o garantează ?

ADELA : întreabă-1 chiar pe el.

IRINA : Da, de o bucată de vreme nu vorbeşte decît de plecare. *(Vindicativă.)* Dumneata i-ai turnat în suflet otrava asta. Toată ziua şuşotiți prin colțuri.

ADELA : I-am spus numai o singură dată că ce bine ar fi pentru noi toți dacă am putea pleca din țară.

IRINA : Şi s-a agățat de ideea asta ca (înecatul de un pai.

ADELA : Cred şi eu. Nu vezi că se îneacă ? De-abia mai dă din mîini.

IRINA *(disperată) :* Ce să fac, ce să fac, Doamne ? !

ADELA : Să te grăbeşti cît mai e vreme. *(Bătăile pendulei.)* Acolo v-aş asigura condiții de trai la început. V-aş pune la dispoziție... 30 000 de franci elvețieni. Ce zici ? E o sumă ! *(Pauză.)* Aş putea merge pînă la 50 000. Ar da şi Costică.

IRINA : Cîtă murdărie !

ADELA : Banii nu sînt murdari, fato, ci te fac curat. Cu suma asta o să vă puteți aranja viața ceva mai bine decît aici. *(Pauză.)* Insă mai mult nu pot da. Să fim înțelese !

IRINA : Cum, dumneata îți închipui, în adevăr, că dacă fac lucrul ăsta eu nu mă omor ? Că aş mai putea să-1 privesc în ochi pe Dan, sau pe orice om cinstit ?

ADELA : Ți-am spus că vorbeşti prostii.

IRINA : Uită-te la mine.

(Pauză lungă. Bătăile pendulei. Adela o priveşte si înțelege că Irina nu minte. Are un gest de fereală şi stinghereală.)

ADELA : Dacă te precupețeşti...

IRINA : Mă precupețesc ! *(Violentă.)* Te urăsc ! Trebuie să-ți spun cît te urăsc, trebuie să ştii măcar asta. Mă crezi atît de proastă, încît să nu-mi dau seama că

puțin îți pasă de Matei ? Că nu vrei să te folosești de mine decît pentru a-ți scăpa pielea, împreună cu Costică al dumitale, cu Marie-Jeanne și cu amantul ei ? Că puțin îți pasă dacă cumperi fuga asta cu moartea mea ? Monstrule !

ADELA *(făcîndu-și cruce) :* Doamne, Dumnezeule, dă-mi puterea să îndur umilința asta.

IRINA : Ipocrite !

ADELA : Și iart-o, Doamne, că nu știe ce spune. *(Pauză lungă, apoi, pe alt ton, subtil, veninos.)* De fapt, Matei a ajuns un ratat, un bețiv și, ca mîine, poimîine, se va apuca și de pungășii, dacă nu-și pune înainte ștreangul de gît. Nu știu dacă mai ai ce salva.

IRINA : Nu-i adevărat, nu-i adevărat! *(Pauză; pe alt ton, învinsă.)* Dan n-o să primească niciodată.

ADELA : Dac-ai ști cum să-1 iei...

IRINA : O să-mi răspundă că dacă nu-1 mai iubesc pe Matei, nu are nici un rost să fugim din țară. El se împacă aici.

ADELA *(înfrigurată)* : Bine, dar tu-i pui condiția asta, îi spui că numai așa... dacă te vrea pentru el, trebuie să facă orice.

IRINA : Nu toți oamenii sînt gata să facă orice.

ADELA *(disperată)* : La asta nu m-am gîndit! Cum să-mi treacă prin cap că n-ar accepta, că-i place aici!

IRINA : Așa încît vezi, totul e zadarnic. Lucrurile trebuie să-și urmeze cursul.

ADELA : Nu se poate, trebuie să plecăm, trebuie găsit ceva... Stai! Știu. Ai să-i spui că... tu și cu Matei sînteți amestecați, ați fost amestecați într-o acțiune politică. Că trebuie să fugiți. Că nu-1 mai iubești pe Matei, care te-a împins la asta și că, odată dincolo, te vei despărți de el. Dan te iubește prea mult ca să nu vrea să te salveze. *(Incîntată.)* înțelegi ? Obține două lucruri deodată : te scapă de primejdie și te cîștigă pentru el. E strașnic !

IRINA : Ești uluitoare ! *(Cu disperare.)* Dar nu pot, nu pot...

ADELA *(arătîndu-l pe Matei, care a intrat amețit și se împleticește ușor)* : Uită-te la el.

IRINA : Matei, ai băut!

MATEI: Nu te supăra, Ira. Mi-e bine așa. „Cine a avut o remușeare de potolit, o amintire de evocat, o durere de înecat, un castel în Spania de clădit, toți te-au invocat, zeu misterios, ascuns în vița-de-vie." Așa spune Baudelaire despre vin. Eu am de toate : și remușcări, și amintiri, și dureri, numai castel în Spania nu prea am. Iartă-1 pe păcătosul tău iubit.

IRINA : Matei, nu trebuie...

MATEI : Ira, cine știe, pe lumea asta, ceea ce trebuie și ce nu trebuie? *Solum certum nihil esse certi.** Asta e din Pliniu. Azi sînt foarte erudit. Pot să vă mai citez. Nu-i așa, mătușă Adela ? Niciodată n-ai reflectat asupra ultimei rațiuni a lucrurilor și totuși ai știut totdeauna ce vrei, și viața ți-^a mers în plin. Sst!

(Se aude undeva o melodie ușoară la pian, apoi glasuri de copii, rîsete.)

ADELA : Ultima ispravă a învățătoarei. Face ce vrea din frate-tău. I-aduce acum plozii ei de școală, să-i învețe să cînte.

MATEI: Sst! *(Ricanează.)* Și el cînta pe vremuri. *(Cîntă.)* *„Frere Jacques, frere Jacques..."*

IRINA : Cine cînta ?

MATEI : Băiețașul din fotografie. L-am văzut și azi. Stă în colțul odăii și se uită la mine cu ochi mari. „— Ce-ai făcut din mine ?" Cam tîrziu mă întrebi, băiete. Nu mai pot răspunde, mi se împleticește limba. *(Adela se uită nedumerită la Matei și face semnul scrîntelii la cap. Irina își prinde capul în mîini.)* Ei, Petru, n-au ce căuta în odaia asta rîsetele copiilor. Pleacă cu ei de aici. Aici trebuie să răsune altă muzică. *(Fredonează* Marșul funebru *de Chopin.)*

IRINA : Matei!

MATEI : Tare sînt lipsit de bun-gust, Ira. Ai dreptate.

(Se aude iar zvon de copii, apoi ușa se deschide și apare Petru.)

PETRU : Bunica nu-i aici ?

* Singura certitudine este că nimic nu e cert (în 1. lat.).

MATEI : Nu, tinere Orfeu. Gata cu şedinţa de azi ? Ai îmblînzit puii fiarei proletare ? Bagă de seamă, cînd n-ai să le mai cînţi cum le place, îţi vor sări în beregată. *(Petru dă din umeri şi e gata să se retragă.)* Nu vrei să-mi răspunzi ? Nu-mi faci cinstea asta ?

ADELA : Cum o să-ţi răspundă ? S-a făcut comunist.

PETRU : Şi dumneata erai aici ? Uneori îmi spun ca dacă cineva mi^ar reda vederea cu condiţia să nu întîlnesc decît chipuri ca alte voastre, aş prefera să rămîn orb.

ADELA : Frumos te-a aţîţat învăţătoarea împotriva familiei, împotriva a tot ce e sfînt !

PETRU : Familia asta eu o reneg. Nu mai fac parte din ea.

EMILIA *(care, intrînd, a ascultat):* Cum poţi vorbi aşa, Petru ? Tu îţi iubeşti familia.

MATEI : Nu mirosim destul a sudoare.

GRIGORE *(intrînd, important)* : Gata ! *(Nimeni nu îi dă atenţie.)*

ADELA : Nu sîntem progresişti.

MATEI : Nu avem sănătatea morală a fecioarelor venite de la ţară, cu alfabetul în trăistuţă, ca să ne facă educaţia.

PETRU : Dacă mai spui un singur cuvînt despre Caterina..

EMILIA : Copii !

GRIGORE *(mai tare, mai important):* Gata, am spus '

EMILIA : Ce, Grigore ?

GRIGORE : S-a anunţat la Vocea Americii : pînă la anul, sîntem liberi.

ADELA *(isterică):* Atomica ! Vine atomica ! *(Lui PetriQ* Praf o să vă facă ! Praf şi pulbere!

MATEI : E şi timpul să se termine comedia.

GRIGORE *(isteric) :* O să-i spînzurăm pe toţi.

PETRU : De cînd v-a trecut prima frică, aţi început să lătraţi.

ADELA : Iţi pare rău. Ai fi vrut să ne omoare. Ştiu ce-ţi zace în inimă. Dar o să vă arătăm noi. Vîndutule ! *(Iese.)*

EMILIA : Nu vă certaţi, nu pricep de ce trebuie să vă certaţi !

GRIGORE *(izbucnind) :* Ce, n-am voie să vorbesc în casa mea ? Eu sînt stăpîn aici, eu comand. Nu dau voie ! Nu permit! *(Deodată, dezolat, căutîndu-se prin buzunare.)* Unde sînt abţibikhirile pe care le-am cumpărat? Aveam o coală întreagă. Cu răţuşte şi lebede.

EMILIA : Dincolo, Grigore, pe masă.

GRIGORE : Aha, da. *(înainte de a ieşi, se întoarce şi mai urlă o dată.)* Nu dau voie!

EMILIA : Hai, Grigore, hai. *(Ies.)*

MATEI : Cumplită zaharisealâ ! *(Către Petru.)* Tu nu vrei să vorbeşti cu mine ? *(Tăcere.)* Te-am supărat adineauri ? Ce ai ? Mă deteşti ?

PETRU : Nu. Te dispreţuiesc.

MATEI : Ha-ha ! Nu mai spune... Mă dispreţuieşti! Inţeleptule ! Sublim stăpîn al adevărului! *(Petru vrea sa plece, Matei îl opreşte, cu un glas jrînt.)* Nu pleca, nu poţi trece pe Ungă mine ca şi cum n-aş exista. Sînt un om, sînt fratele tău.

PETRU : Nu mai avem nimic comun, Matei. Vorbim două limbi diferite.

MATEI: Dar nu sînt eu vinovat că nu-ţi semăn. Sînt ca un actor obligat să joace aşa cum i-a impus autorul. Nu mi-am scris eu rolul. Viaţa, împrejurările, educaţia — ele l-au scris. Eu n-am nici o răspundere. Dacă nu-ţi place, dacă nu vă place textul meu, ce pot să fac ? De ce nu găsesc înţelegere şi omenie ?

PETRU : înţelegere şi omenie ! Nu-ţi mai rămâne decît să invoci, ipocrit, compasiunea. Te ascunzi după deget. Şi, ca totdeauna, fugi de răspundere. De singurătatea ta, eşti vinovat. Şi eu doream înţelegere şi omenie. Cred că le-am găsit. Dar pentru asta a trebuit să arunc pe foc textul vechi, cum spui tu. Oh, cu cîtă satisfacţie am făcut-o! Ştii ce înseamnă să descoperi umanitatea ? Nimic nu se poate compara cu bucuria asta. Să simţi în jurul tău oameni şi să mergi cu ei.

MATEI : Ai început să vorbeşti în clişee propagandistice.

PETRU : Orice adevăr moral pare clişeu pentru cine nu aderă la el. E inutil să-i spui hoţului : nu fura ! Iţi va rîde în nas.

MATEI : Eşti comunist ?

PETRU : Nu. Dar muncesc î Cînd eram mai disperat, Caterina m-^a făcut să pricep că pot avea un rost, că pot fi încă de folos. Voi învăţa copiii să cînte. Copiii de azi trebuie să ştie să cînte.

MATEI : Ce poetic eşti! Ca un editorial de gazetă scris de un licean premiat la limba română. Ai spiritul de turmă. Eu nu-1 am.

PETRU : Tu nu mai ai nimic, Matei. Eşti o baltă stătută. Şi, bagă de seamă, oamenii stârpesc bălţile stătute. *(Dă să iasă.)*

MATEI: N-o să aştept. O să mă sinucid ! *(Iese. Irina izbucneşte în plîns.)*

PETRU : Cine e aici ? Tu eşti, Irina ? Dacă ştiam, nu vorbeam aşa. Iartă-mă. *(Pauză.)* Dar ăsta e adevărul, Irina. De ce nu te smulgi ?

IRINA : Am pus totul în dragostea asta. Eu nu dau înapoi.

PETRU : Ai să te trezeşti într-o zi.

IRINA : Nu vreau. Adică... nu ştiu, taci! *(Pauză.)* Tu crezi că dacă Matei ar fi trăit în altă parte, în Apus, ar fi ajuns în starea în care e acum ?

PETRU: Acolo sau aici, Matei ar fi avut exact aceeaşi valoare umană. Numai că n-ar fi intrat în conflict cu mediul. Şi nu s-ar fi văzut cît e de găunos, de destrămat.

IRINA : Eşti rău.

PETRU : Poate. A trecut timpul compasiunilor. Trebuie să alegem, Irina.

IRINA : Da, ştiu. Trebuie să alegem. Insă eu am ales o dată. *(Pauză.)* Crezi că ar fi fost mulţumit acolo ?

PETRU : Probabil.

DAN *(intrînd vesel)* : Bună ziua, Irina ; ţi-am găsit la un anticar tratatul de chimie pe care-1 căutai. *(Către Petru.)* M-am întîlnit jos cu Alexandrescu, comandorul. Ce crezi că mi-a spus, în loc de bună ziua ?

PETRU : Că vine războiul, probabil.

DAN : Da. Sînt ori nebuni, ori criminali.

PETRU : Şi una, şi alta. Intreabă-i pe tata, pe Adela, pe Costică *(pauză)*, pe Matei, ce doresc, şi vor urla în cor, ca turbaţii : războiul! Şi asta au îndrăzneala să

mi-o spună mie, în faţă. Atîta mai ştiu să ţipe : ucide, ucide ! Li s-a dărîmat acoperişul şi ar vrea să se dărîme pămîntul.

DAN : Irina, am trecut şi pe la facultate şi am luat programul cursurilor pentru anul patru. Noi nu vrem să se dărîme pămîntul, nu-i aşa ?

IRINA : Mulţumesc, Dan.

PETRU: Am plecat. *(Către Dan.)* E foarte nenorocită. *(Iese.)*

IRINA : Ce ţi-a spus Petru ?

DAN *(stînjenit)*: Nimic... *(Pauză)*. Ce noroc a avut Petru de Caterina !

IRINA : Da.

DAN : E foarte frumoasă dragostea lor.

IRINA : Da.

DAN : Ţie ţi se pare poate mediocră, nu îndeajuns de romantică, de...

IRINA : Vorbeşti aşa din răutate ?

DAN : Nu. Iţi jur că nu. Mă gîndeam însă că tot o asemenea dragoste îţi ofeream şi eu şi că, totuşi...

IRINA : Tu nu m-ai iertat ?

DAN : Parcă putea fi vorba de iertare ! Am continuat să te iubesc, şi dragostea asta e atît de mare, încît a copleşit totul. *(Cu umor.)* Te pomeneşti că sînt şi eu un soi de romantic ! *(Grav.)* Nu ţi-am mai vorbit niciodată, de atunci, despre dragostea mea, dar astăzi aş vrea s-o fac.

IRINA : De ce astăzi ?

DAN : Pentru că te simt într-o mare restrişte şi aş vrea să ştii că te iubesc ca la început, că nimic nu s-a schimbat în mine. Să nu mă înţelegi greşit. Nu te cerşesc. Dar dacă ai să fii vreodată foarte rănită, să ştii că exist şi că am putere în mine pentru amîndoi. *(Pauză.)* Atîta tot. *(Surîzînd.)* O să-mi pun iarăşi lacăt la gură. *(Pauză.)* E foarte frumos azi afară, dar a început să miroasă a toamnă, şi aerul e fumuriu.

IRINA *(într-o mare agitaţie)* : De unde ştii că nu sînt fericită ?

DAN : Se vede. Şi Matei, din ce în ce mai... Iartă-mă, nu voiam să-1 vorbesc de rău.

IRINA *(cu un surîs crispat, silit, chinuit)* : Poate nu-1 mai iubesc.

DAN : Irina !

IRINA : De ce te uiți așa la mine, nu se poate ? Nu mă crezi ? Nu-1 mai iubesc. *(Izbucnește în plus. Cu capul în mîini.)* Iartă-cnă, iartă-mă !

DAN : Nu înțeleg, ce spui, ce ai, de ce să te iert ?

IRINA *(pauză)* : Nu tu. Ba și tu, și tu.

DAN : Irina, nu pricep. Și nu te juca cu imine.

IRINA *(stăpînindu-se, debitează cele ce urmează în mod mecanic, sacadat, ca un automat)* : Nu-1 mai iubesc. Dar asta nu e tot. Matei și cu mine am fost antrenați într-o acțiune politică. E posibil să fim arestați. Din clipă în clipă.

DAN *(ca lovit de o măciucă)* : Nu se poate, Irina, aiurezi ! Tu nu poți...

IRINA : Ba da, e adevărat. *(Cu disperare.)* Iți spun că e adevărat ! Ar exista o singură salvare. Fuga peste graniță. Cu avionul, sau cu orice alt mijloc. Acolo m-aș despărți de Matei și aș începe o viață nouă. *(Cu zguduitoare sinceritate.)* Adică, aș termina cu asta. Aș termina definitiv. Aș termina cu toate. Pentru totdeauna. *(Pauză.)* Am spus tot.

DAN : Vrei să...

IRINA *(exasperată)* : Nu mă pune s-o iau de la capăt. Nu mai pot. Da, vreau să fug peste graniță. Acolo, mă despart de Matei.

DAN : Vrei să fugi !

IRINA : Da, da, da ! Mă ajuți ?... Taci ! Aici o să fiu închisă. Pentru mulți ani. Poate, pe viață.

DAN : Irina, nu se poate, nu pot...

IRINA : Spuneai că mă iubești.

DAN : Dar ceea ce propui tu e odios. Nu pot. Lasă-mă. Lasă-jmă să-mi adun mințile. E groaznic ! *(Iese în fugă.)*

(Irina rămîne nemișcată, cu ochii ficși. Adela deschide ușa. Se apropie tiptil de ea, o privește cu neliniște, cu o curiozitate avidă. Se aud bătăile pendulei. Irina continuă să rămînă țeapănă. Cu încetul, un surîs își face loc pe buzele Adelei, care se retrage tiptil. Ușa se deschide și apare Emilia. O privește speriată pe Irina.)

EMILIA : Irina, ce-i cu tine ?

IRINA *(se trezește cu greu, o expresie de disperare i se întipărește pe față, apoi țipă ca o nebună)* : Scuipați^mă ! Veniți cu toții aici... și scuipați-mă !

C O R T I N A

TABLOUL 2

Același decor.

PETRU *(rîzînd)* : Mata nu te mai refugia în dialectică. Știu că acolo ești tare. Spune-mi, ce e rata plusvalorii ?

BUNICA : Rata plusvalorii ? E... *(Aruncă cu ciudă cartea.)* Naiba s-o ia ! Niciodată nu mi-au intrat în cap chestiile astea sucite. *Cest du chinois pour moi**. Să mă scutești. Am alte lucruri la care să mă gîndesc. *(Reia niște însemnări.)* Bardea a făcut azi o comunicare foarte interesantă, f*Pauză.)* Tu știi ?

PETRU : Ce ?

BUNICA : Ce e cu rata aceea a plusvalorii ?

PETRU : Nu prea... Dac-am înțeles bine, cred că...

BUNICA *(satisfăcută)* : Habar n-ai.

MATEI *(coborînd scările)* : Ce emoționant tablou ! Bunica și nepotul învățînd marxism! Savanții pregătesc apocalipsul științific, numai bunica buchereşte economie politică. Ha-ha, nu faci parte din era atomică, bunico. Omenirea dansează dansul morții pe un fir de sîrmă. într-o zi, o să se audă o mică pîrîitură și totul se va termina. Vom face o tumbă în neant.

BUNICA : Ești beat.

* Pentru mine, sînt pe chinezește (în 1. fr.).

MATEI : Nu, nu încă.

BUNICA : Interesant. Ai ajuns la o perpetuă stare de rînjet interior. Mă întreb ce-o să urmeze după faza asta. *(Explicativ.)* E o simplă observaţie clinică.

MATEI : Nu face pe cinica, bunico. Nu te prinde, eşti prea bună. Şi teribil de copilăroasă în furiile dumitale.

BUNICA *(sincer furioasă, face gestul de a arunca cu băţul în el. Se stăpîneşte)* : Copilăroasă !

MATEI : Şi în concepţii eşti naivă. Crezi în progres, în oameni ! Există oare oameni alături de noi ? Nişte umbre ! Destinul nostru e singurătatea, şi experienţele noastre sînt incomunicabile. Te-ai gîndit vreodată de ce muribunzii au privirea aceea tulburătoare şi stranie ? Cred că în clipa morţii îşi dau seama că toată viaţa au fost singuri, îngrozitor de singuri.

BUNICA : Şi eu o să am în curînd, poate, privirea aceea tulburătoare şi stranie. Dar n-o să-mi văd singurătatea. *(Matei ricanează.)*

PETRU : In fiecare zi îţi descopăr noi trăsături. Nu ştiam că te mănîncă şi invidia, ca o rîie.

MATEI *(lovit)* : Ce vrei să spui ?

PETRU : Că te înveninează înţelegerea mea şi a bunicii.

MATEI : Alioşa Karamazov ! Toate le vezi din străfundul inocenţei tale. Ce-ai cu fratele tău, cu bietul Ivan ?

PETRU *(violent)* : Impostorule !

BUNICA : Băieţi !

PETRU : Are dreptate, bunico. Eşti prea bună. Prea pierdută în lumea teoriilor. De ce te-ai speriat că l-am făcut impostor ? *(Ţipînd.)* Este !

BUNICA *(blajin)* : Nu ştie că este. E sincer.

PETRU : Nu mai e ! De mult.

MATEI *(exasperat)* : Nu vă dau voie să mă sfîrteoaţi pe masa de disecţie. *(Pauză. Stăpînindu-se.)* Ei da, Alioşa, ai văzut bine. Sînt invidios. E absurd, dar vă invidiez. *(Vrea să iasă.)*

PETRU : Stai ! Mai am un cuvînt să-ţi spun. Nu face pe eroul dostoievskian. Nu-i aşa că primeşti bani de la

Adela şi Costică ? *(Cu dispreţ.)* Ai ajuns întreţinutul lor şi al Irinei. Hai, spune că nu-i adevărat!

(Matei e ca un om căruia i s-ă smuls masca. Vrea să spună ceva, apoi fuge.)

BUNICA : Eşti foarte violent, Petru.

PETRU *(surd)* : L-am iubit prea mult. *(Pauză. încet.)* Prin urmare, am ghicit. N-a negat. Oh, cîtă tristeţe !

BUNICA : Da, e cumplit de trist. Şi mai cumplit e faptul că nu se poate face nimic. *(Pauză.)* Tu crezi în adevăr că sînt pierdută în lumea teoriilor ?

PETRU : N-am vrut să te jignesc.

BUNICA : Nu fi prost. *(Pauză.)* Cînd ara venit aici în casă, mă gîndeam să vă fiu de folos. Ţie, Irinei, lui Matei. Tu ai avut noroc de Caterina. Matei însă se scufundă, şi o trage şi pe'Irina după el. N-am făcut mare lucru.

PETRU : Nu-i adevărat. Crezi că aş putea uita ceasurile pe care le petreceai, la început, cu mine ? Ai fost primul meu reazem.

BUNICA : Cînd vrei să-i ajuţi pe oameni de la suflet la suflet, totul devine mai greu. Dac-aş izbuti măcar s-o fac pe Irina să-şi reia studiile... *{Pauză. E vădit că a şi început să se gîndească în altă parte.)* Interesantă comunicarea de azi a lui Bardea! *(Pauză.)*

PETRU : Dan are încă un sentiment de inferioritate faţă de Matei. Nu-şi dă seama că, în fond, valorează mult mai mult decît el. Dan e om, şi Matei nu e. Nu ?

BUNICA *(care, preocupată, notează formule pe o hîrtie)* : Ai spus ceva ?

PETRU : Nu. *(Pauză.)* Hm ! Caterina mă face burghez, şi familia comunist. Ce sînt ?

BUNICA : Da' mai taci puţin din gură.

PETRU *(ascultă un moment, apoi, vesel)* : A venit Caterina. *(Se ridică.)*

BUNICA : Să mi-o aduci aici, să-mi spună ea ce e cu rata plusvalorii. *(Petru iese.)* Ipoteza pare foarte logică. Totuşi... Nu. Bardea n-are dreptate, simt că n-are dreptate. E imposibil ca funcţiile... *(Surescitată, se*

lovește cu palma peste jrunte.) Sigur, asta e ! *(Iese ca o furtună.)*

ADELA *(intrînd tiptil):* E nebună. Despre ce funcții vorbea ? Cine știe ce slujbe mai vînează ! Mișeii ! *(Irina traversează încăperea. E foarte schimbată, ca obsedată de o idee fixă. Bătăile pendulei. Adela, anxioasă.)* Nici măcar nu ți-a telefonat ? *(Irina iese, fără să răspundă. Adela, cuprinsă deodată de o cumplită panică, făcînd cruci peste' cruci).* Doamne Iisuse ' Hristbase, -ajută-mă ! Mi-e frică. Fă-1, Doamne, să primească. îmbrac o icoană în aur. *(Retractînd.)* în argint, Doamne, c-am sărăcit. Și douăzeci de liturghii. *(Intră Emilia și Mărie-Jeanne.)*

MARIE-JEANNE *(Emiliei) :* Ți-am spus că n-ai ținută. Trebuie să ții seamă că și asta face parte din acțiunea- noastră de rezistență împotriva regimului. Plebea trebuie să simtă disprețul și indiferența noastră. Măria-Antoaneta, cînd a fost închisă...

EMILIA : Eu nu sînt Maria-Ântoaneta. Și nu mă simt bine printre cuconetul tău.

ADELA *(cu dispreț)* : Cred și eu ! Dar ce s-a întîmplat ?

MARIE-JEANNE : Cînd am ajuns la talcioc — nu-ți mai spiin ce-am pătimit în tramvaiul 1 ; e cel mai vulgar ' tramvai din București —, Emilia a refuzat să stea ou noi. S-a amestecat printre mahalagioaice și țațe.

EMILIA : Nu m-am amestecat. M-am așezat într-un colț.

MARIE-JEANNE : Parcă printre noi nu' erau și femei de vîrsta dumitale. Gîndește-te la madam Vardea. Ce noblețe, ce *je m'en* fic7ie-ism ! Ha-ha, și nebuna de Mary ! Ce șic, ce impertinență aristocratică ! E impeiabilă. Se apropie un individ să-i vadă ceștile și o întreabă de preț. Mary — cum e ea mioapă — îl privește ca din Sirius, trage un fum de Camei din *fume-cigarette-vl* ei de un stînjen — toate folosim acolo numai *fume-cigarettes* de astea *(exhibează un* fume-cigarette *interminabil),* îi suflă fumul în nas și-i răspunde : I *don't understand**. Individul face niște ochi cît ceștile lui Mary. Ea, imperturbabilă : *Peut-*

* Nu înțeleg (în 1. engl.).

*etre que la langue de Racine vous est plus familiere **. Și așa mai departe. Ha-ha! A fost tordant.

ADELA : Și individul ?

MARIE-JEANNE : A plecat!

EMILIA : După ce v-a înjurat bine pe toate. Intr-o zi, o să mîncați și bătaie.

MARIE-JEANNE : Trebuie să le arătăm ăstora că nimic nu poate să distrugă o noblețe câștigată de generații. Dealtfel, ne-am intitulat „Grupul rezistentelor". Data viitoare o să iau cu mine la talcioc cartea lui Kessel, *Nuit des princes,* și o s-o citesc ostentativ acolo. Știți, e vorba despre tragedia aristocraților ruși care au ajuns șoferi pe străzile Parisului. Sînt convinsă că gestul o să facă impresie. Se va vorbi de el. Georges...

EMILIA : Eu nu pricep ce e în capul vostru. Oamenii sînt și așa destul de necăjiți, ca să nu vă mai țineți de comedii.

MARIE-JEANNE : Ce poți dumneata înțelege !

EMILIA : împopoțonate, vopsite, chicotind și sporovăind în toate limbile pamîntului, parcă erați un cîrd de papagali. Niște caraghioase.

MARIE-JEANNE : Poftim, cu cine o să salvăm obrazul țării ! .

ADELA *(cu silă)* : Eh ! Ați vîndut ceva ?

EMILIA : Am dat lingurițele. Matei are nevoie de haine.

MARIE-JEANNE : Ce să vînd ? Parcă de asta mă duc acolo ! Nu pot lipsi. E șic să mergi la talcioc.

CATERINA (care *a intrat, urmată de Petru, se oprește, neplăcut surprinsă)* : Bună ziua. Nu e aici, Petru. *(Dă să plece.)*

EMILIA : De ce nu intri puțin, domnișoară ? *(Adela și Marie-Jeanne se ridică demonstrativ si ies.)*

PETRU : Unde e bunica, mamă ?

EMILIA: N-am văzut-o. Nu veniți ? *(Caterina ezită.)* Stați o clipă ou mine. Mă lăsați tot timpul singură, ca un huhurez. Lămureste-mă tu, Petru. De ce atîtâ dihonie în casă ? Ce se întîmplă de v-ați ridicat unii împotriva altora ? Nu înțeleg nimic.

* Poate limba lui Racine vă este mai cunoscută (în 1. fr.).

!

PETRU : Biata mamă I

CATERINA : Doamnă Dragomirescu, nu vreți mai bine să veniți o clipă la mine ? E... mai multă liniște.

EMILIA : Iți face, într-adevăr, plăcere ?

CATERINA : Sigur. Și-o să vă dăm și o veste bună. Petru a fost numit profesor la Conservatorul muncitoresc.

EMILIA : Cînd ?

CATERINA Acum. I-am adus eu plicul.

EMILIA *(sărutîndu-l pe Petru)* : Ce mulțumită sînt !

PETRU : Sărut-o și pe Caterina. *(Pauză.)* Știi, o să fie fata ta. Ne-am logodit.

EMILIA : Băiatul mamei ! Voi doi ? *(Ii îmbrățișează.)* Nu credeam că mai pot avea o bucurie. *(Către Caterina.)* Și ai să ții puțin și la mine ? Eu sînt o... burgheză.

CATERINA : Mai mult decît țin alții... mamă. *(Ies toți trei.)*

MATEI *(intrînd)* : Ira ! Ira !

IRINA *(coborînd scările)* : Da, Matei.

MATEI : Stai cu mine - pe terasă. Mi-e urît singur.

IRINA : Vin. . •

MATEI *(în timp ce amîndoi se îndreaptă spre ușă)* : Oare o să accepte ? *(Irina are un gest vag.)* Ascultă, Ira, îmi juri că nu i-ai promis nimic în schimb ?

IRINA *(inertă)* : Jur ! .

MATEI *(penibil)* : Adela e foarte îngrijorată. Tu crezi că ai fost destuii de convingătoare... de insistentă ?...

IRINA : Insistentă ? Ce vrei să spui ?

MATEI *(penibil încurcat):* Cum, ce • voiam să spun?... Adică, dacă i-ai explicat... dacă...

IRINA : Spune-mi, Matei, te-ai gîndit vreo clipă în ce primejdie și în ce dramă îl atragem pe omul ăsta ?...

MATEI *(dă din umeri)* : îl privește. Și, pe urmă, Dan e atît de neinteresant! *(Pauză).* Oh, Ira, dacă am putea pleca ! Să vezi ce viață frumoasă 'ți-aș face, ce fericită ai fi !

IRINA *(inertă)* : Da, Matei.

MATEI : Am niște planuri grozave în cap, auzi ?

IRINA : Da, Matei.

MATEI *(montîndu-se)* : Acolo o să ne căsătorim, o să locuim în Montmartre, o să reiau studiul meu despre verb, o să... *(Vorbele se pierd. Ies.)*

(Pe altă ușă, intră Dan. E teribil de consumat. Se uită în toate părțile și, nevăzînd pe nimeni, se așază într-un fotoliu.)

BUNICA *(intră agitată și se duce la telefon)* : Alo ! CU profesorul Bardea... Dumneata ?.* Da, eu. Cred că am descoperit o eroare în ipoteza dumitale. Știi că m-am ocupat mult de problema asta. Nădăjduiesc că aș putea să-ți fiu de folos... Bine... Ei, ce Dumnezeu, doar nu lucrăm fiecare pentru noi !... Bine, bine. La cinci, la laborator. *(închide. Il zărește pe Dan.)* Ce faci, aviatorule ? Nu te-am văzut de mult. Merge, merge ? Cînd vă văd atît de opăriți, la vîrsta voastră, îmi vine să pun mîna pe baston. *(Incîntată.)* Azi am avut o zi bună. Nu mă ramolesc deloc. Numai Petru, cu „ratele" lui, m-a băgat la idei. Ei, ce ai, ce stai ca la înmoiunîntare ?

DAN : Doamnă profesor, vreau să vă vorbesc.

BUNICA *(bine dispusă)* : Ai nevoie de duhovnic ?

DAN : Doamnă profesor, e o chestiune foarte gravă, de viață și de moarte.

BUNICA *(impresionată)* : Ce s-a întîmplat ? ' ••

DAN : Poate n-aveam dreptul să dezvălui secretul ăsta, dar m-am gîndit totuși că dumneavoastră sînteți singurul om care...

BUNICA : Lasă asta, spune.

DAN : Irina mi-a cerut să-i trec granița, pe ea și pe Matei.

BUNICA : Să-i treci... ? Nu înțeleg. Cum, adică ?... Să fugă ?

DAN : Da.

BUNICA *(violent, sărind în picioare)* : Ticăloasa! Unde-i ? Să-i arăt eu fugă !

DAN : Stați, vă rog, doamnă profesor ! Mi-a spus că ea și cu Matei au fost implicați într-o acțiune politică, că pot fi arestați din clipă în clipă.

BUNICA *(l-a ascultat încremenită)* : Acțiune politică ! *(Cade, zdrobită, pe scaun.)*

DAN : Știți cit o iubesc pe Irina, mai mult decît viața, dar nu pot să fac lucrul ăsta, nu pot. Oamenii au încredere în mine. Nu pot să-i înşel. Ar fi ca o trădare.

BUNICA *(pauză) :* Nu „ca o" trădare. Ci trădare ! *(Pauză.)* Ți-a mai făgăduit ceva dacă îi ajuți să fugă ?

DAN *(ezitînd):* Nu.

BUNICA *(cu greu):* Trebuie... să te duci... să spui.

DAN : Nu, asta nu.

BUNICA *(foarte greu)*: Atunci... o s-o fac eu.

IRINA *(intrînd)* : Dan, mi-a spus Adela c-ai venit. fO *vede pe Bunică; înțelege.) l-ai* spus ?

DAN : Da, Irina.

BUNICA : Viperă !

DAN : Lăsați-taă să-i vorbesc eu, vă rog.

BUNICA : Nu plec de-aici.

DAN : Irina, nu pot să fac ce mi-ai cerut. Dacă ți se întimplă ceva, o să înnebunesc, dar nu pot dezerta. Nu sînt un dezertor. Irina, nu e cu putință să iau asupra mea ce ai făcut ? Să spun că eu sînt vinovat ?

BUNICA : Nu aşa, Dan. -Există o răspundere omenească. Să şi-o poarte.

IRINA : Prin urmare, refuzi.

DAN : Ințelege-mă, Irina. E mai presus de puterile mele. Mă socotesc om, şi trebuie să mă port ca un om.

IRINA *(izbucnind într-o veselie nervoasă, amestecată cu plîns) :* Deci, nu vrei. Nici nu ştii cît îți mulțumesc ! Nici nu ştii ce bine îmi faci! Oh ! bine că s-a sfîrşit.

BUNICA *(mingîind-o pe cap)*: Hai, linişteşte-te, linişteşte-te. *(Pauză.)* în ce-ați fost amestecați, tu şi cu Matei ?

IRINA : în nimic. Era o minciună. *(Stupoare la ceilalți.)* Voiam să-1 salvez pe Matei. Adela mi-a dat ideea.

BUNICA : Adela ?

IRINA : Dacă Dan ne^ar fi trecut granița, eram hotărîtă să mă omor. *(Către Dan.)* Socoteam că poate

ai să mă ierți pentru minciuna mea. *(Pauză.)* De ce nu mă loveşti, de ce nu mă calci în picioare ? *(Dan tace.)- «'••*

BUNICA *(către Dan) :* Lasă-mă pu ea.

DAN *(ezitînd):* Sînt fericit că nu eşti vinovată, Irina... Asta e lucrul cel mai însemnat. Eu... *(Iese.)*

BUNICA *(luînd-o în brațe cu mare gingăşie)* : Fetițo, fetițo ! Pune capul aici. *(O leagănă.)* Nu trebuie să-1 iubeşti atît, e prea multă nebunie în dragostea ta. E prea fără măsură. Frumusețea omului e măsura şi luciditatea. Fetița mea, nu trebuie să alergăm după umbre. Lucrurile adevărate, sînt mai frumoase. Uită-te în jurul tău : e lumină, e soare, sînt rîsete, sînt oameni care construiesc, sînt nădejdi, cresc copii. Lasă himerele, niciodată nu ştii pe ce fund de prăpastie se risipesc, părăsindu-te zdrobit şi pustiit. *(Sună telefonul. Bunica ridică receptorul.)* Da... Reveniți mai tîrziu... E foarte urgent ? Un moment. *(Se ridică, deschide o uşă, o strigă pe Adela, apoi se întoarce lingă Irina.)*

ADELA *(neliniştită)* : A plecat Dan ?

BUNICA *(amenințătoare* : Da. O să vorbesc eu în locul lui cu dumneata.

ADELA : Dar eu n-am nimic cu el, n-aveam nimic să-i spun. Nu ştiu nimic. *(Ridică receptorul.)* Alo ! Da, eu... Din partea cui ?... *(Agitată.)* Cum ? Ce?... Alo, alo ! *(închide, pauză lungă, apoi, izbucnind, către Irina.)* Poți să crapi acum şi tu, şi Matei, şi aviatorul tău. Puteți să crăpați cu toții! *(Ieşind.)* L-au arestat pe Costică. Au să ne zdrobească ! *(Se, întilneşte în uşă cu Matei, care intră.)*

MATEI : Ce e, ce s-a întîmplat ? E adevărat ?

BUNICA : A început să se facă curățenie.

MATEI *(repezindu-se la Irina)* : Ira, ce-i cu tine? Ai plîns ?

BUNICA : Te miră ? Uite unde ai adus-o.

IRINA : Bunico, te rog, vreau să vorbesc cu Matei. O să țin minte ce mi-ai spus. *(Bunica iese.)*

MATEI: Ce,i cu tine, dragostea mea ?

IRINA : A fost Dan aici. A refuzat.

f

MATEI *(se duce la bufet, îşi toarnă un pahar, U bea, mai toarnă unul, îl bea)*: Mai bine.

IRINA *(cu o strălucire de nădejde):* Nu-i aşa ?

MATEI: De fapt, mă aşteptam la asta. Nu era logic să fie altfel. Nu era în logica destinului meu. Mă agăţăm de iluzia asta ştiind că e o iluzie. Acum,, s-a terminat. Sînt ca o epavă pe fundul apei.

IRINA : Nu, nu vorbi aşa. Trebuie să luăm totul de la început. Chiar dragostea noastră s-o luăm de la început-

MATEI *(se uită mereu într-un colţ al camerei)* : Vorbeşti copilării, Ira. O dragoste e ca o zidire. Te clădeşti în ea. Cum să te desprinzi fără s-o dărîmi ? Ira, un singur lucru mi-a mai rămas : te iubesc. Atît de mult te iubesc !...

IRINA : Şi eu, Matei..Nu există umilinţă, durere sau ruşine, pe care să nu le fi învins pentru dragostea asta. De. aceea trebuie să dovedim că n-a fost un rariraj al nostru.. S-o ducem întreagă pînă la capăt.

MATEI *(uitîndu-se în colţ, cu enervare) :* Lasă-mă. *(Mai bea.)*

IRINA : Ce-ai spus ? ,

MATEI : Nimic. Nu vorbesc cu tine.

IRINA : Trebuie să ne schimbăm viaţa, Matei.

MATEI : Sau ş-o terminăm. Acuma. Atît cît mai e timp. Cît nu s-a .prăbuşit nimic. *(Uitîndu-se în colţ.)* Nu mă privi aşa !

IRINA *(speriată)* : Matei !

MATEI : Nu te speria. M-am obişnuit cu el. *(Pauză.)* Ira, trebuie să murim. înţelegi ? A bătut ceasul. Te voi ţine strîns în braţe, îţi voi spune că te iubesc, îţi voi arăta palatul de cristal. Şi vom pleca spre el. împreună. Ţinîndu-ne de mînă. *(Scoate un revolver.)* Uite. E atît de simplu !

IRINA : Nu, nu ! *(Pauză.)* Dacă ne-am sinucide, ar însemna că n-am crezut în dragostea noastră, că ne-am înşelat, că n-a fost nimic, decît o beţie care se risipeşte.

MATEI : Dacă am continua să trăim, s-ar risipi beţia.

IRINA : Dar nu accept că a fost o beţie, nu accept, înţelegi ?

MATEI : Ira, nu mă părăsi. Trebuie să vii cu mine.

IRINA: Dar sînt cu tine, Matei. Ţi-a fost vreodată cineva mai aproape ? E cu putinţă să fii mai aproape ?

MATEI : Lasă, de ce te faci că nu pricepi ? Presimt, ştiu că, dacă am continua aşa, într-o zi ai să te desparţi de mine. *(Cu disperare.)* Trebuie să murim ! *(Surd.)* Vreau să mori cu mine !

IRINA : Taci ! Mă îngrozeşti. Mi-e silă...

MATEI *(clătinîndu-se, ca sub o lovitură)* : Silă ! Buzele tale au rostit cuvîntul ăsta ? Buzele tale ? *(Uitîndu-se în colţ.)* Şi tu ! Pleacă odată de aici !

IRINA : Matei, mi-e frică, ce-i ou tine, ce vezi ?

MATEI : Băieţaşul! *(spre colţ.)* Nu mă privi aşa. Nu pot suporta. *(Către Irina.)* Nu-1 vezi ? Cu hainele lui de catifea, cu mîinile în buzunare şi cu ochii aceia imenşi şi trişti. *(Spre colţ.)* Nu mă mai acuza. Nu te mai uita aşa la mine ! Nu pot să-ţi dau altă viaţă. E prea tîrziu.

IRINA *(îngrozită)* : Matei, trezeşte^te, Matei !

MATEI *(ca trezindu-se dintr-un vis):* Da, Ira. Sînt aici.

IRINA : Matei, trebuie să-mi făgăduieşti c-ai să te-ngrijeşti. Că n-ai să mai bei. Matei, te implor, Matei, să începem altă viaţă.

MATEI *(cu un ton ciudat)* : Da, Ira, vomîncepe altă viaţă. ^

IRINA : E adevărat ? Cu tine nu ştiu niciodată dacă e adevărat. O să plecăm din casa asta, nu-i aşa ?

MATEI *(acelaşi ton) :* Da, iubito.

IRINA : O să muncim, o să fim fericiţi.

MATEI: Da, iubito. O să fie cum vrei tu. *(Pauză.)* Sînt obosit. Mă duc puţin la mine. Nu, rămîi aici. *(Pauză.)* Ira, de un singur lucru nu trebuie să te îndoieşti. Te ador.

IRINA : Ştiu. Şi o să fie atît de bine ! Trebuie să ai încredere.

MATEI : Da, iubito. *(O sărută pe păr, urcă scările.)*

IRINA *(singură)*: Doamne, poate s-a sfîrşit coşmarul. Doamne, fă să fie lumină. Vom fi alţi oameni. *(Deodată, neliniştită.)* Matei, Matei ! *(Urcă în fugă scările. După un răstimp, se aude ţipătul ei sălbatic, şi*

apoi apare şi ea $n capul scărilor.) Ajutor ! Ajutor ! S-a..« *(Are un hohot de rîs nervos, scurt.)* Ha-ha^.. s-a spînzurat! *(Izbucneşte într-un rîs isteric.)* Ha-ha-ha... Mincinosul!

CORTINA

TABLOUL 3

în scenă, Grigore, scoţînd abţibilduri, Emilia, Bunica, Petru, Caterina. Cineva se pregăteşte de plecare, căci două valize aşteaptă lîngă uşă.

EMILIA *(continuînd să povestească):* Pe la zece, a venit cineva de la băcanul din colţ şi a întrebat de Adela. Spunea c-o roagă băcanul să vină repede., la el. Ştiam că fac afaceri împreună. Adela s-a dus şi, cînd am văzut că pînă la unu nu s-a întors, am coborît. T/Prăvălia era închisă. Pe urmă, am aflat că i-au arestat pentru nişte carne de porc vîndută la negru.

BUNICA : O să scape ieftin.

CATERINA : Nu se ştie, legile sînt severe.

BUNICA : Nici o lege nu-i de ajuns de severă pentru o ticăloasă ca Adela.

EMILIA : Cum s-au întîmplat toate ! Adela şi Costică — arestaţi. Irina pleacă la Cluj — de ce tocmai la Cluj ? Petru şi Caterina îşi caută casă. Mama s-a mutat în clădirea laboratorului. Matei... *(Izbucneşte în plîns.)*

GRIGORE : Ha ? Aţi spus ceva ? Emilio, dă-mi nişte pap. *(Emilia iese.)*

BUNICA : Eu nu m-aş fi mutat, dar mă extenuează drumurile. *(Pauză.)* Şi ce-aş mai fi făcut aici ?

PETRU : Ţi-aduci aminte, bunico, cînd ai spus că Matei e un plăsmuitor de miraje ? S-au risipit toate acum. Sînt încă nopţi cînd nu pot să adorm. Şi biata Irina...

BUNICA : O să se refacă. Dar cu ce preţ ! IA.•j : A j;

PETRU : Uneori, Matei îmi apare ca sirabafcul neputinţei unei lumi vechi, roasă pe dinăuntru de atîtea otrăvuri, încît nu'mai poate zidi nimic. i, >' .

(Pauză.)

EMILIA (care *i-a adus lui Grigore papul)* : Ce,ciudată e liniştea asta ! Voi nu simţiţi cum s-a potolit parcă ceva ? Ca şi cum ar fi fost o furtună mare, şi acum s-a ales pămîntul de ape. ;

CATERINA *(arătînd pe fereastră):* A ieşit şi curcubeul. Cînd eram mici, noi, copiii din sat, credeam că-i poarta unei alte lumi. *(Rîzînd.)* De fiecare dată vroiam să pornim într-acolo.

BUNICA : Şi n-ai pornit ? L-ai luat şi pe Petru de mînă. O să vă ajungă din urmă şi Irina. Dan are acelaşi drum. Cred că am şi eu un loc lîngă voi. Mergem spre lumină. Da, Emilio, ai dreptate, în casa asta s-a ales ceva : s-au ales oamenii. Unii sînt slabi încă, alţii îndureraţi, dar vor ieşi la liman. E o facere cu dureri.

IRINA *(intrînd;* e *foarte schimbată, asprită) :* Sînt gata.

EMILIA : N-ai uitat nimic ?

IRINA : Nu. încă nimic din cîte aş vrea să uit. Aş fi vrut să plec cu mîinile goale.

PETRU : Cînd începi cursurile ?

IRINA : Peste două săptămîni. *(Tăcere; ca obsedată.)* Nu vreau să iau nimic cu mine.

DAN *(intrînd)* : Am adus maşina. *(Timid.)* Nici prieteniile, Irina ?

IRINA : Da, asta, da. Şi nevoia de a munci, de a face, în sfîrşit, ceva adevărat. Mi-e sete de lucruri adevărate.

DAN : Trebuie să ţii minte că eu...

IRINA : Taci, Dan. Trebuie să rup cu tot trecutul, să rad totul pînă-n temelii, dacă vreau să trăiesc ; mi-e gura plină de cenuşă. (Se duce *s-o îmbrăţişeze cu multă dragoste pe Emilia. Dan rămîne cu capul plecat. Bunica îi pune mîna pe umăr.)*

BUNICA : Poate că atunci cînd o să uite totul, o să aibă nevoie de tine. *(Un surls își face loc pe fața lui Dan. Sărută mîna Bunicii.)*

EMILIA *(Irinei)* : Fetița mea dragă... Iți doresc noroc.

PETRU *(Bunicii)* : Mergi și mata la gară ?

BUNICA : Da. *(Ies cu toții; nu rămîn în scenă decît Emilia și Grigore. Emilia deschide ferestrele. Se aude zgomotul mașinii care pleacă. Emilia rămîne la fereastră. Se aud sirenele fabricilor.)*

EMILIA *(către Grigore, care continuă să lipească poze)* : Sună fabricile. *(Tăcere. De afară pătrunde zgomotul orașului. Claxoane. Vînzătorii de ziare strigă :* „Scînteia", „România liberă", „Hotărîrea Guvernului". *Emilia închide ferestrele. Se aude zgomotul pendulei. Emilia, îndreptîndu-se spre mijlocul camerei.)* Am rămas singuri. *(Pauză.)* Știi, Grigore, cred că am priceput, în sfîrșit, și eu ceva : că am dus o viață fără rost, fără nici un preț !

GRIGORE : Ha ? Strașnice-s abțibildurile astea ! Mai ales cele cu iepurași.

(In scenă se întunecă treptat. Emilia și Grigore nu se rriai văd decît ca niște umbre, în timp ce cade înceta.)

... CORTINA

1955

PIESA VĂZUTĂ DE:

MARGARETA BÂR&UȚÂ:

[...] Prin evenimentele petrecute în sînul familiei Dragomirescu, prin destinul membrilor acestei familii, dramaturgul a înfățișat de fapt procesul de transformare a unei întregi societăți, descompunerea unei clase și nașterea unei lumi noi. Acest proces, arată dramaturgul în piesa sa, nu se desfășoară lin, ci tumultuos, dînd naștere unor zguduiri, sfărîmînd în cale „citadele" ca aceea a familiei Dragomirescu, este, cum se exprimă un personaj înaintat al piesei, o „facere cu dureri".

Meritul dramaturgului este de a nu fi dat înapoi în fața greutății de a înfățișa un conflict pe plan ideologic, scopul său fiind de a arăta înfrîngerea vechiului și victoria inevitabilă a noului nu numai din punct de vedere economic, ci și pe plan suprastructural, prin înseși procesele petrecute în conștiința oamenilor. De aceea, în conflictul piesei, ciocnirea dintre personaje echivalează cu ciocnirea dintre concepțiile de viață ai căror reprezentanți sînt.

De aci complexitatea și profunzimea caracterelor. Horia Lovinescu a izbutit, la majoritatea personajelor, să realizeze contopirea organică a trăsăturilor generale, de clasă și umane, cu trăsăturile particulare, individuale, creînd oameni vii, care interesează și emoționează pe spectator, stîrnindu-i simpatia sau ura. Și asemenea oamenilor din viață, personajele acestea au o bogată viață interioară, care evoluează odată cu evenimentele piesei, suferind un puternic proces de transformare. Dezlegarea conflictului aduce după sine apariția unor oameni cu date sufle-

teşti noi, cu o experienţă de viaţă crescută, expresia justei înţelegeri de către autor a dezvoltării dialectice a vieţii.

Spectacolul prezentat pe scena Teatrului Naţional reuşeşte să pună în valoare bogăţia de idei a piesei, creând o imagine de viaţă autentică, de mare actualitate şi de o mare putere de convingere. Regizorul Moni Ghelerter, împreună cu pictorul scenograf Al. Brătăşanu şi cu interpreţii, au colaborat deopotrivă pentru a crea această imagine a procesului descompunerii unei clase, a unei lumi, proces a cărui evoluţie spectatorul o poate urmări pas cu pas, scenă cu scenă, în toate detaliile sale semnificative. Un merit al regizorului este unitatea spectacolului, în care scenele de comedie, de umor, se îmbină firesc cu cele de dramă, dezvăluind bogatul conţinut de viaţă al textului. [...]

(O nouă premieră romanească, România liberă, 2 aprilie 1955.)

SIMION ALTERESCU:

Piesa lui Horia Lovinescu, prezentată pe scena Teatrului Naţional, are ca preocupare principală, o temă importantă pe care o oferă realitatea socială contemporană. *Citadela sfărîmată* este simbolul soartei fireşti a burgheziei în condiţiile revoluţiei proletare, în împrejurările istorice în care clasa muncitoare, preluînd puterea în stat, luptă pentru desfiinţarea exploatării.

Dramaturgul prezenta în prima sa piesă — *Lumina de la Ulmi* — doar aspecte exterioare ale procesului de declasare a burgheziei şi intelectualităţii legată de burghezie. De data aceasta, urmărind în principal acest obiectiv, el a creat o piesă extrem de valoroasă, nu numai prin tematica ei, ci şi prin spiritul şi modul literar în care este tratată tema. Făcînd dovada unui real talent, a unei juste orientări generale şi a cunoaşterii tehnicii dramei, Horia Lovinescu a îmbogăţit dramaturgia contemporană cu o lucrare de frunte. *Citadela sfărimată* este o piesă care prin problematica ei actuală, cît şi prin virtuţile ei literare trezeşte un interes unanim, solicită cititorul sau spectatorul să participe, să reflecteze, să tragă concluzii. Modul realist în care autorul prezintă procesul destrămării burgheziei, spiritul critic ascuţit folosit în caracterizarea elementelor reprezentative ale acestei

clase şi înţelegerea complexelor procese de conştiinţă' pe care le trăiesc tinerii intelectuali legaţi de această clasă condamnată pieirii, dau piesei un fond de adevăr de viaţă care impresionează şi generează în spectator o atitudine activă.

Spectacolul de la Teatrul Naţional constituie unul dintre cele mai bune care s-au realizat în teatrul nostru cu o piesă originală. Toate elementele spectacolului au concurat la realizarea sarcinii principale a relevării supraproblemei piesei, la reprezentarea scenică a procesului de destrămare a burgheziei, ridicînd-o la nivelul unei semnificaţii istorice, printr-o variată paletă de imagini scenice. Regizorul Moni Ghelerter a dovedit o deosebită capacitate de înţelegere a problematicii piesei şi a personajelor, prin structurarea scenică a spectacolului şi prin dis^tribuirea rolurilor, cu foarte multă aplicaţie.

O piesă originală valoroasă, care va rămîne în repertoriul permanent al Teatrului Naţional, a prilejuit un spectacol artistic cu o mare eficienţă educativă şi cu numeroase învăţăminte de tras pentru dramaturgii şi oamenii de teatru în ceea ce priveşte progresul teatrului nostru, în primul rînd prin literatura dramatică originală.

(Un succes al dramaturgiei noastre... Contemporanul, 8 aprilie 1955.)

VICU MINDRA:

Horia Lovinescu înfăţişează în ultima sa piesă procesul familiei burgheze româneşti, întemeiată pe minciună şi trădare, la jumătatea veacului al XX-lea.

Citadela sfărîmată este o biruinţă certă a dramaturgiei noastre contemporane. Judecata familiei burgheze se desfăşoară în lumina intransigenţei oamenilor liberi, constructori ai societăţii socialiste.

Spectacolul de la Studioul Teatrului Naţional izbuteşte să pună în lumină frumuseţile şi îndemnul la muncă creatoare, pe care ultima piesă a lui Horia Lovinescu îl rosteşte cu hotărîre şi strălucire.

(Gazeta literară, 29 septembrie 1955.)

ECATEMNA OPROIU:

[...] Asistăm în fond la înfruntarea uneori surdă, nevăzută, dar mereu mai încleştată, a două lumi, cu orînduiri diferite şi ireconciliabil opuse, cu ideologii, morale, moduri de viaţă diferite şi iremediabil opuse. In lumina acestui conflict trebuie privită întreaga piesă şi trebuie înţeleasă drama diverselor personaje.

Piesa lui Horia Lovinescu se reliefează în cîmpul dramaturgiei noastre actuale tocmai prin adîncimea ideilor sale.

In modul cum este condusă lupta de idei, se simte atitudinea autorului care trage concluziile, de pe poziţii avansate — poziţiile marxismului. In felul acesta piesa militează pentru o serie de adevăruri ce ne sînt scumpe. Ea demonstrează şi dovedeşte cu mijloacele artei că nu se poate trăi dincolo de bine şi rău — azi, mai mult ca oricînd viaţa impune tuturor să aleagă, iar istoria este necruţătoare cu cei ce se aşază de-a curmezişul ei. Ea arată că în afara unui ţel nobil, oamenii nu-şi pot găsi cu adevărat un rost în viaţă, nu se pot realiza, nici nu pot găsi fericirea şi sînt condamnaţi la o existenţă de cîrtiţă.

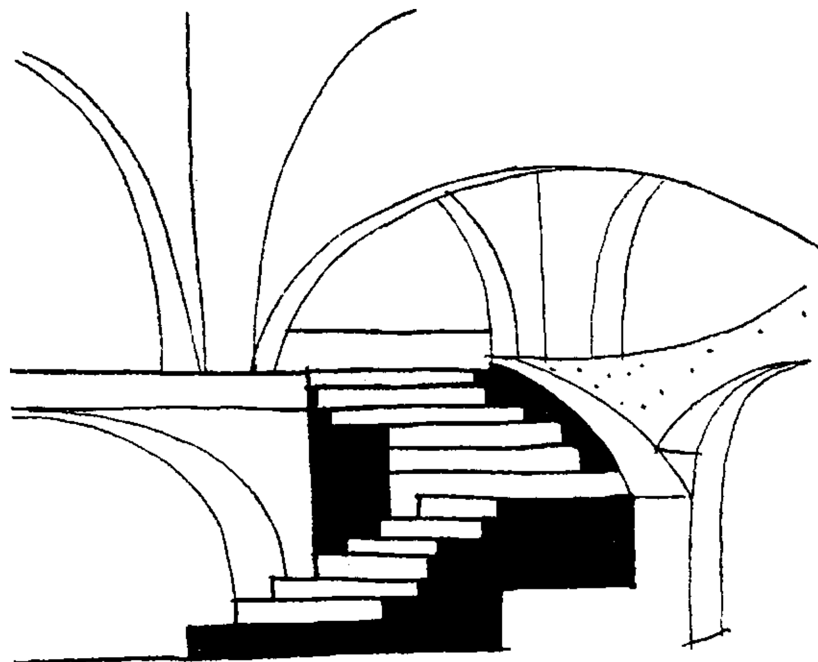
Spectacolul de la Teatrul Naţional (Sala Studio) merge pe linia aceloraşi adîncimi. Decorul pictorului Al. Brătăşanu... indică cu fineţe şi etapă cu etapă procesul de destrămare.

Aceeaşi fineţe caracterizează regia spectacolului — Moni Ghelerter, artist emerit al R.P.R. Cînd spun aceasta mă gîndesc în primul rînd la profunzimea cu care regizorul a înţeles şi a pus în valoare ideile textului şi ale subtextului, la suflul idealului social care pluteşte deasupra întregii acţiuni, la precizia şi totuşi şi la nuanţarea cu care a caracterizat personajele.

(*Tînărul scriitor,* 5 mai 1955)

PETRU RAREŞ
sau
LOCŢIITORUL

PIESĂ ÎN DOUĂ PĂRŢI

LOCȚIITORUL

Dramaturgia românească de inspirație istorică deși numără multe titluri are puține reușite. Intre aceste puține reușite trebuie să așezăm și piesa în două părți a lui H. Lovinescu, Locțiitorul sau Petru Rareș. Dincolo de talentul literar, fără de care lucrarea literară e moartă, abordarea istoriei presupune și o inițiere care depășește simplul contact cu informația și culoarea locală. H. Lovinescu e dintre scriitorii care vor să sugereze spiritul uneirepoci, fata ei-ascunsă şL mtexesuL piesei Locțiitorul ^îuji3tteUdia,Te£on^ituirea propriu-zisă, mai atentă poate în Luceafărul aici, cit din sentimentuljpe^caj^ cit şi spectacolul că ddmniaJâiL Petxu Rareş a. fost intuită într-unui din aspectele ei profunde.

Scriindu-și piesă H. Lovinescu n-a făcut abstracție de imaginea voievodală la Barbu Delavrancea și Mihaă Sadoveanu și prin urmare nu putem face nici noi abstracție de ea. Există în literatura română un mit al voievodului care traversează cîteva opere de o valoare și o semnificație plenară. Lucian Blaga s-a oprit în Trilogia culturii asupra imaginii tînărului voievod în poezia lui Eminescu. Eminescu este insă și creatorul portretului bătrînului voievod prin Mircea cel Bătrîn din Scrisoarea a III-a, siluetă care n-a rămas fără urmări pentru literatura română. Trăsătura dominantă a bătrînului voievod de țară este secreta lui legătură cu oamenii și locurile peste care domnește. Delavrancea d intuit măreția acestei figuri și croind în Apus de soare portretul mitic al voievodului român credem că el a plecat și de la proiecția eminesciană

a figurii voievodale. Personajele trilogiei lui sînt heliotropice. Domnitorul este aici „soarele" căruia toți se închină, a cărui autoritate e de necontestat. Pentru a ilustra credibil miticul prestigiu al voievozilor valahi, Delavrancea a apelat la figura cea mai prestigioasă a Evului Mediu românesc. Ştefan cel Mare e privit ca o divinitate ale cărei acțiuni sînt dirijate de comandamente sacre, ale cărui gesturi trebuie privite cu religiozitate. In Frații Jderi, Mihail Sadoveanu a dat amploare aceluiași fel de a vedea pe Ştefan cel Mare, rădăcinile spirituale ale romanului venind atît din Eminescu, cît şi din Delavrancea. în plus, Ştefan cel Mare din Frații Jderi are ştiință de existența unei puteri secrete cu care vrea să intre in comunicare. Expediția lui în munte spre urmele taurului sacru este unul din episoadele cele mai enigmatice şi mai semnificative ale trilogiei lui româneşti. H. Lovinescu şi-a propus în Locțiitorul sau Petru Rareş să ducă mai departe această linie mitizantă a evocării, istorice.

Locțirtorul sau Petru Rareş nu e o piesă fără termen de comparație. Trilogia lui Delavrancea se încheie cu piesa Luceafărul' închinată în întregime lui Petru Rareş. Deşi^ s-a ferit de primejdiile discursivității dramaturgice, alegînd doar prima parte a domniei lui Rareş, piesa nu scapă de o diluție caracteristică literaturii lui Delavrancea în întregul ei. Mistica voievodală pe care autorul , lui Apus de soare a impus-o în teatrul românesc este însă prezentă şi aici. Dar termenul de comparație este formal. Asemănările între cele două piese sînt exterioare. Locțiitorul ambiționează să cuprindă întreaga domnie a lui Rareş, iar atmosfera de mit voievodal este întreținută subtil de H. Lovinescu cu mijloace mult mai realiste decît ale predecesorului. Importanța „sacrului" nu scade în\ Locțiitorul, dar ceea ce e nou în ea este o împletire per- \ manentă a sacrului cu profanul. Petru Rareş are şi el mis- \ tica lui Ştefan cel Mare. A prelua sceptrul Moldovei în- ' seamnă a te compara cu Ştefan, dar feciorul din flori al marelui voievod e un om care ştie la rîndul lui să îmbine sacrul cu profanul ridicîndu-se prin asta la înălțimea divinului său părinte. Portretul lui Rareş impune prin complexitate. Voievodurpescar nu neglijează nici trebile spiritului, nici pe cele pămînteşti. Ca un principe de Renaş-

tere el îmbină cordialitatea cu viclenia şi nu+şi face scrupule atuneX%tâ~cquzeTe domniei 6 'cer7'"PŞțru 'Rareş' ~trece~cuablliiaie de la un registru la attuT făcîndTcupriceperefăța~'unor-'împrejurări istorice dificile'. Portretul
f
1
liul~H7~L~ovîhescu explica mai btne decît cel al lui Delavrancea, total inoperant în acest plan, cum a fost posibilă prestigioasa domnie a lui Rareş in condiții atît de potrivnice şi ce justifica prestigiul său. Reuşita literară trebuie subliniată cu atît mai mult cu cît documentația istorică — niciodată stridentă — e absorbită firesc de țevăria dramatică.

Abilul om de curte care este Petru,. Rareş în I^cțu^uT/l*eu«țțiI politician contrazic la prima vedere ~relăția lui cu latura sacră a posturii voievodale căruia îi acordă o importanță deosebită atît Delavrancea, cit şi Sadoveanu. Rareş trăieşte însă pe dublu registru şi tăria, acțiunilor lui politice vine tocmai din conştiința înaltei lui învestituri. Dacă în piesele lui Delavrancea urmaşii lui Ştefan aveau de apărat moştenirea marelui Ştefan, Rareşul lui H. Lovinescu, conştient de povara care cade asupră-i, are o privire care merge dincolo de Ştefan. Orice domn trebuie, crede Rareş, să accepte existența unui mister El nu este locțiitorul lui Ştefan cel Mare, ci al "Bourului din stemă, iar ca domnitor nu apără doar un popor covîrşit de silnicii, ci mai ales un depozit spiritual străvechi, o misiune istorică. în acest punct al dramei sale H. Lovinescu e mai aproape de Mihail Sadoveanu decît de Barbu Delavrancea. Piesa se desfăşoară solemn şi fiecare împrejurare are aspectul unui ritual. Ceea ce se petrece în ea, chiar şi întîmplările de aspect laic la prima vedere, capătă înfățişarea şi ritmul unui ceremonial. Singularitatea şi valoarea piesei lui H. Lovinescu vin din felul firesc în care a insinuat peste tot ceremonia. Lectura piesei e posibilă din două unghiuri de vedere. Primul, cel mai la îndemînă, e unul laic scoțînd în evidență mai ales abilitatea politică a domnitorului de esență plebeiană, lectură care nu acoperă întreaga semnificație a piesei indicată chiar din titlu. A doua lectură refuză unghiul profan, proiectînd toate gesturile lui Rareş în lumina secretei şi arhaicei lui învestituri. Dealtfel,

dramaturgul introduce cu deliberare în scenă ceremonia şi ritualul tocmai pentru a da o coloană vertebrală vizibilă traiectului spiritual al piesei^ Locțiitorul începe într-un loc^de crâPj. continuă cu o încoronărl2,'~cuprinde un ritual, popular de nuanță sacră, căluşarii, şi de sugestie rndsontcă^^„parola" pescarilor, o inmofmîntare simbolică desfăşurată conform canonului şi se termină într-un Tăcaşjde cult. H. "Lovinescu a ştiut să dea funcționalitate acestor elemente care, odată introduse într-o operă, tind la unii scriitori să se autonomizeze. Important este că prezența elementului ceremonios nu sufocă omenescul personajelor. Deşi sub presiunea unei tradiții impozante care poate paraliza pe cel ce se înscrie în prelungirea ei, H. Lovinescu a scris o dramă inspirată care se revendică de la tradiție corectînd-o în spirit modern.

MIHAI UNGHEANU

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:

TEATRUL „NOTTARA" DIN BUCUREŞTI

22 aprilie 1967

DISTRIBUȚIA

Petru Rareş: GEORGE CONSTANTIN; Grigore Roşea: DORIN VARGA; Diacul: MIHAI PRUTEANU; Măria: EUGENIA BĂDULESCU; Ileana: RODICA-SANDA ȚUȚUIANU; Rafila: CRISTINA TACOI; Ioniță: EMIL HOSSU; Bogdan-Muşat: TONI ZAHARIAN; Ostaşul I: ŞTEFAN RADOF; Ostaşul II: VASILE LUPU; Ostaşul Ilk ION ENACHE; Ciobanul: CONSTANTIN GURIȚĂ; Mihu: ION PUNEA; Trotuşan: RADU DUNĂREANU; Durrrşa: VALERIU ARNĂUTU; Huru: FLORIN STROE; Vartic: PAUL NADOLSKY; Barbovsehi: ION POPA, CONSTANTIN GURIȚĂ; Pogan: DANNICOLAE; Soliman Magnificul: DAN NASTA, Artist emerit; Alexandru Vodă Cornea: ION SIMINIE; Tîlmaciul: DORIN MOGA; Călăul: ION PORSILĂ; Ambasadorul: GEORGE SION, GEORGE PÂUNESCU; Elena Rareş: GILDA MARINESCU.

Regia: SORANA COROAMĂ

Laureați a Premiului de Suc

I

j

PERSONAJELE

PETRU RAREŞ
GRIGORE ROŞCA
DIACUL
MĂRIA
ILEANA
RAFILA
DOAMNA ATENA
IONIŢA
BOGDAN MUŞAT
OSTAŞUL I
OSTAŞUL II.
OSTAŞUL III
CIOBANUL
MIHU
TROTUŞAN
DUMŞA
HURU
VARTIC
BARBOVSCHI
POGAN
VĂTAFUL
SOLIMAN MAGNIFICUL
ALEXANDRU VODA CORNEA
TILMACIUL
CALAUL
AMBASADORUL
ELENA RAREŞ

Portalul mănăstirii Probota. In faţa lui, aşezat pe un jilţ mic, Petru Rareş. E un bătrîn cu părul foarte cărunt, cu o mască tragică, care-1 aminteşte pe Lear. Stă nemişcat,' cu ochii închişi, scufundat în gînduri. Din fund, din spatele mănăstirii, se aude sunetul îndepărtat al toacei de vecernie.. Căci e spre asfinţit, şi lumina dulce şi ruginită a crepusculului învăluie scena. La picioarele Domnului, pe un scăunel, un diac tînăr, cu călimară, pană şi hîrtie, aşteaptă ca stăpînul să-şi reia dictarea. Se uită sfios şi curios la faţa încremenită a bătrînului, neîndrăznind să se mişte. Din cînd în cînd doar, se scarpină în chică cu pana. Apoi priveşte lung cerul şi un zîmbet tineresc, plin de plăcerea de a trăi, îi înfloreşte pe faţă. Oftează uşor, de încîntare.

RAREŞ *(deschide ochii, priveşte lung în gol, apoi îşi îndreaptă privirea spre tînăr)* : Unde am rămas ?

DIACUL *(tresărind speriat) :* ilndată, doamne. *(Îşi caută hîrtiile.)*

RAREŞ : La ce te gîndeai ?

DIACUL : La nimic, doamne. E tare frumos aici. Mă uitam la cer, la brazi...

RAREŞ : ...la umbra mănăstirii, cum creşte. Trage-ani jilţul mai la soare. *(Se ridică greu, face un pas înainte.)* Aici.

DIACUL *(împingîndu-i jilţul)* : E cald încă soarele, cu toate că e toamnă.

RAREŞ *(aşezîndu-se) :* Sîngele meu se răceşte repede. Nu mai păstrează căldura. Unde am rămas ?

DIACUL *(aşezîndu-se şi el)* : La pricinea lui Oprea. Cere...

RAREŞ": Da, da. Să se spună furilor că de nu vor înapoia bunul luat cu japca... *(pauză; alt ton, minios)* ...ne vom scula cu toată puterea noastră şi-i vom pedepsi pe ei, pînă şi pe copiii lor, cu fier de foc.

DIACUL *(timid)*: Măiâa-ta... e vorba de junca lui Oprea, pe care i-au luat-o răzeşii, că au prins-o pe imaşul lor.

RAREŞ *(îl priveşte, apoi are un rîs hîrîit)* : Bine. Să i-o dea înapoi, că e om necăjit.

DIACUL : Următoarea. Costea Lăbuş cere...

RAREŞ *(cu lehamite)* : Şi ăsta cere ! Cine nu cere în ţara Moldovei ?! Dacă cere, să i se dea. Gata, gata. De ce nu vine Roşea ?

DIACUL *(arătînd spre mănăstire, cu rîs în glas)*: Inaltpreasfinţia-sa bate toaca.

RAREŞ : Domnul împarte dyj&p^ata în sat, şi mitropolitul bâfetoăcaTa mănăstire."Joacă de oameni bătrîni căzuţi în mintea copiilor.

DIACUL : Inaltpreasfinţia-sa spune că asta-i aduce aminte de tinereţe, cînd era călugăr la Putna.

RAREŞ : Pe vremea aceea eu eram pescar. Asta eram cînd m-au găsit boierii şi m-au ales Domn. Ştiai ?

DIACUL *(stingherit):* Nu... adică... spune poporul... dar cine crede ?...

RAREŞ : Nu minte poporul. Eram pescar de-adevărat. Şi negustor de peşte. Şi cîştigam bani buni. E o viaţă bună, viaţa de pescar. Bălţile-s ca o împărăţie tihnită, şi pescarii'sînt tovarăşi cinstiţi şi credincioşi.

DIACUL *(cu intenţie)* : Şi celălalt Petru a fost pescar.

RAREŞ : Şi asta spune poporul ?

DIACUL : Da, măria-ta.

RAREŞ *(ca pentru el)*: „Şi cînd Iisus i-a văzut pe Petru şi pe Andrei aruneînd mrejele în Marea Galileii, le-a-zis : Veniţi după mine şi vă voi face pescari de oameni."

DIACUL *(citind)*: „Iar ei îndată lăsîndu-şi mrejele au mers după el."

RAREŞ : îndată ! N-a fost chiar îndată. Nu-i uşor să-ţi laşi mrejele şi să te faci pescar de oameni.

întuneric

ANUL 1527. PUTNA

Toaca se aude mai tare, apoi lumina creşte. Pe jilţ stă mitropolitul Grigorie Roşea, în haină de călugăr. E relativ tînăr. Prosternat, lipit de părnînt cu braţele în cruce, Rareş. Are peste 40 de ani. Poartă haine foarte simple. In fund, mormîntul lui Ştefan cel Mare. Pauză lungă, încremenită.

ROŞCA : Petru ! *(Rareş nu se mişcă.)* Boierii aşteaptă. *(Nici un răspuns.)* Petru ! *(Il atinge uşor cu mîna.)* Se luminează de ziuă.

RAREŞ (ridicindu-se, se *clatină uşor de oboseală):* Ai vegheat cu mine toată noaptea ?

ROŞCA : M-am rugat.

RAREŞ : Cui trebuie să-i mulţumesc pentru atîta prietenie ? Vărului meu Grigorie, sau lui Roşea, stareţul Putnei ?

ROŞCA : Nimănui. In noaptea asta n-am fost nimeni.

RAREŞ : Nici eu. Doar o ureche aşteptînd un răspuns.

ROŞCA : Şi ?

RAREŞ *(violent)* : Nimic ! l&tiLjJuxmvînU Nici un semn !

ROŞCA : Aşteptai minuni ? *(Arătînd spre mormînt.)* De la^un-moriSSaS?""

RAREŞ : E mormîntul lui.

ROŞCA : O mînă de oase.

RAREŞ : Atun.ei de ce^mi-ai deşefa^ de. ce m-ai lăsat o noapte întreaga,ciţ fruntea lipită de piatră, dacă sub ea nu putrezesc decît nişte oase ?

ROŞCA : E un loc bun de reculegere. E singurul loc de reculegere penţrujorT viitor JJomn al Moldovei.

RAREŞ : N-am spus clTprTmesTrr

ROŞCA : Nu te amăgi. Ai ştiut din prima clipă că *trebuie* să primeşti. Că nu poţi spune nu.

RAREŞ *(obosit):* Dar nu pot spune da. Nu vreau şi nu doresc să spun da.

ROŞCA : O să trebuiască să vrei şi să doreşti. De aceea te-am adus aici.

RAREŞ : M-au ales fără să mă-ntrebe.

ROŞCA : Nici nu trebuia să te întrebe. Dealtfel, cînd spun că ei te-au ales e doar un fel de a vorbi. *(Ară-*

tind spre mormînt.) **El te-a ales. Ii porți semnul pe umăr.**

RAREŞ : Da, îşi însemna copiii cu fierul, ca pe nişte...

ROŞCA : Nu fi neghiob. Şi bourul țării poartă stea.

RAREŞ : Awam^enmj^şijcmd s-a urcatpe tron. Bogdan, şi jnncTi-a uroăTlŞtefăniță ! îl port de peste patruzeci 'aFWr2K!uTn™eHprea tîrziu, a pălit. *(Îşi desface haina.)* Priveşte.

ROŞCA *(uimit) :* Ce-ai făcut ?

RAREŞ : L-am.. crestat şi J-anx.Kas .cu cuțitul pînă la os.

ROŞCA : Cînd ?

RAREŞ : Acum zece ani, cînd pe tronul 'lui *(arată cu mîna spre mormînt)* s-a cocoțat un băiețandru-cu.caş la gură, bjBțiv,.apucăt"şi rmn*eratlc,p*e~căre-l ducea de nas' Luca Arbore. — "

ROŞCA : Nu ştiam că ai rîvnit lâ tron.

RAREŞ *(rîzînd) :* Rîvnit ? Ce cuvînt pentru capricii femeieşti ! Cît a domnit Bogdan n-am fost om, ci o fiară închisă în cuşcă. Treisprezece ani, zi de zi şi noapte de noapte m-am răsucit pe jeraticul poftei mele, cum nu s-a chinuit vreodată un mucenic. Mă ascundeam în păduri, să nu mă vadă lumea şi să mă ghicească, şi purtam cămăşi din păr de cal, ca sihastrii. *(Rîzînd.)* Există şi asceze lumeşti.

ROŞCA : Şi pe urmă ?

RAREŞ : La moartea lui Bogdan am venit în taină la Suceava. Tu erai pe vremea aceea la Atos. L-am chemat pe Huru la mine şi i-am spus să comunice boierilor că-mi cer dreptul. Mi-a răspuns că dacă nu părăsesc Suceava în noaptea aceea, capul meu va sta dimineața în parii cetății.

ROŞCA *(cu glas scăzut) :* Ştefăniță era fiul lui Bogdan.

RAREŞ : Eu eram fiul lui ! *(Arată spre mormînt.)*

ROŞCA *(şoptit)* : Din flori, Petru.

RAREŞ *(are un gest de enervare, apoi se stăpîneşte) :* Atunci mi-am scrijelit semnul de pe umăr. Am vrut să mă omor... *(Surîzînd.)* Am vrut să mă călugăresc. M-am apucat de desfrîu. E o mlaştină puturoasă, dar care te soarbe adînc. *(Pauză.)* Apoi, pe încetul, m-am liniştit.

ROŞCA : Ştefăniță a fost un Domn vrednic.

RAREŞ : Tocmai. Cînd am aflat că i-a tăiat capul lui Arbore, m-am făcut pescar. Am înțeles că în flăcăul acela nebun se ascunde un stăpîn adevărat şi că nu mai aveam ce aştepta. Împlinisem treizeci şi opt de ani.

ROŞCA : Mult pentru un pretendent la tron, dar puțin pentru un Domn.

RAREŞ : Jar acum^am patruzeci^şi şa^e.SmțjDățrîn,

ROŞCA : Eşti în toată puterea bărbatului." Ăi vîrsta de aur a conducătorilor de oameni.

RAREŞ : Nu, Grigorie, vulcanul s-a stins, şi pe el pasc oile. Mi-e sufleiul ca un lailinlşlît,"penare" nu^ mai înfioară nimic. Doar, din cînd în cînd, gîndul morții şi aPdeşertăciunii lucrurilor.

ROŞCA : Cu atît mai bine. Ai şă fii un Domn înțelept şi paşnic.

RAREŞ *(cu un rîs uşor):* Mare sofist eşti, Grigorie. Ştii foarte bine că nu pot fi Domni paşnici în Moldova. Nu îngăduie timpurile.

ROŞCA : Pe străbunul tău Alexandru poporul îl numeşte Cel Bun.

RAREŞ : Bun azi ! Pentru că a lăsat o țară mare şi bogată. Dar călugării de la Bistrița ar trebui să se roage pînă la Judecata de apoi ca să i se ierte măcar jumătate din sîngele pe care 1-a vărsat.

ROŞCA : Păcatele stăpînilor şi cele ale oamenilor de rînd nu se judecă cu aceeaşi măsură. Cîteodată, numai răul poate aduce binele şi numai viclenia, ordinea. Şi Hristos poartă sabie.

RAREŞ : Halal popă ! Dar unde-i limba de cîntar care să-ți arate cînd loveşti pentru că vrei să îndrepți şi cînd loveşti pentru că îți place ? Şi dacă Ştefăniță nu 1-a ucis pe Arbore din cauza prieteniei lui cu Polonia, ci pentru că bătrînul strîmba din nas la glumele lui deşucheate şi pentru că nu ținea la băutură ?!

ROŞCA : Există o probă de foc : rezultatul.

RAREŞ *(izbucnind în rîs) :* Cînd eşti stăpîn, nime»i~»u-ți judecă rezultatele. Linguşitorii te laudă, fricoşii tac.

Chiar dacă. a_ijv:reâ-m-ştri -adevărul, mt mal poţi. Nu, "TJrTgorie, mi-e frică de putere. De cînd m-am făcut neguţător de peşte, m-am gîndit mult la ispita asta, mai otrăvită decît toate. Dumnezeule, pe cîţi n-a tras în ţeapă închipuirea mea pe vremuri, doar pentru că rîseseră de obiceiul de a mă apuca de sfîrcul urechii ! Dacă ajungeam Domn, crezi că nu găseam învinuiri destul de grele ca să-i urc pe toţi în ştreang ?

ROŞCA : A trecut timp de atunci. Ai uitat. Te-ai schimbat.

RAREŞ : E adevărat. Am sugrumat rînd pe rînd în mine toate ambiţiile şi am alungat toate ispitele. Azi sînt doar un om simplu, cu îndatoriri simple, cu bucurii simple. Şi sînt fericit. Stăpînesc un adevăr. Nu e măreţ, e mai degrabă mărunt, oarecare, adevărul unui pescar. Dar e al meu, viaţa mea e adevărată, pricepi ?

ROŞCA *(încet) :* Da.

RAREŞ : îmi place să mă duc seara acasă şi să iau masa »\ \ pe cerdac cu nevasta şi copiii. Pe urmă; să mă culc \• în iarbă şi să privesc hieroglifele constelaţiilor. Ascult , , scîrţîitul carelor, ţîrîitul greierilor, şi cunosc cît e *f* de frumos sufletul omului cînd se poate oglindi toată bolta înstelată în el ca într-o apă curată şi liniştită. *(Cu un surîs.)* Dorm grozav de bine, cu toate că Măria spune că sforăi. *(Face cîţiva paşi şi, vesel, strigă.)* Mărio !

MĂRIA *(intră. E o femeie frumoasă, de vreo 30 de ani, de o mare modestie şi vădit în adoraţia lui Rareş):* M-ai chemat ?

RAREŞ : Dormeai ? *(O cuprinde pe după umeri.)*

MĂRIA : Nu. M-am trezit mai de mult.

RAREŞ : Tot n-ai învăţat că nu mă poţi minţi ? Ai vegheat toată .noaptea, nu-i aşa ?

MĂRIA *(cu un zîmbet sfios):* N-am vegheat, am stat.

RAREŞ : Pe vărul meu Roşea nu-1 mai cunoşti ? Parcă v-aţi întîlniit odată.

MĂRIA *(face o mică genuflexiune şi sărută mîna staretului)* : Sărut mîna, părinte.

ROSCA *(făcîndu-i semnul crucii deasupra capului)* : Ce ' fac fetiţele ?

MĂRIA : Mulţumesc, cresc. Sînt sănătoase şi frumoase.

RAREŞ : Da' nu ca tine. Mărio, ştii ce vrea Roşea de la mine? *(Măria clatină negativ din cap.)* Să-mi pun coroana pe cap. *(Arătînd spre mormînt.)* Coroana lui! •

MĂRIA *(mai degrabă speriată):* Prin urmare, e adevărat ce se spune ?!

RAREŞ *(oarecum in glumă)* : Tu nu vrei să fii Doamnă ? Să porţi şi tu pe tîmple cununa împărătească a Măriei de Mangop ? *(Măria tace.)* Ei, nu cumva plîngi ?!

MĂRIA : Nu. Ţi se pare.

RAREŞ : Răspunde. Nu vrei să fii Doamnă ?

MARIÂ : Eu sînt o fată de răzeş.

RAREŞ: Eşti nevasta mea. Vrei? *(Măria clatină negativ din cap. Rareş, lui Roşea.)* Vezi ?

ROŞCA : Şi dacă trebuie ?

MĂRIA *(speriată, îi priveşte, apoi cu un suspin de neputinţă)* : Dacă trebuie... de ce mă mai întrebaţi ?

RAREŞ : Bine, Mărio, du-te dincolo. Vin şi eu îndată.

MARIÂ *(cu o strălucire de nădejde):* Şi plecăm de aici ?

RAREŞ : Unde ?

MĂRIA : Acasă. La noi.

RAREŞ : Hai, Mărio, du-te. *(Măria iese. Lui Roşea.)* Tot nu pricepi ?

ROŞCA *(privindu-l lung)* : E adevărat, te-ai schimbat cu totul.

RAREŞ : Hm, da ! Dar ăsta pe care-1 vezi e Rareş, pescarul, fiul Răreşoaiei! Grozav aş vrea să ştiu însă cum ar arăta Petru-voievod, fiul celui de colo. *(Gest spre mormînt. Izbucneşte într-un rîs din care nu lipseşte o nuanţă de ameninţare.)* Bagă de seamă, Grigorie, m-ai făcut copil din flori, şi în ţara noastră blagoslovită nu-i greu de pus la cale un proces de erezie.

ROŞCA : Iţi închipui că nu m-am gîndit la toate ? Fiecare cu soarta lui. Ceea ce-i deosebeşte pe oameni ca tine şi ca mine de alţii este doar faptul că nu ac-

ceptăm soarta cu luciditate. Hai, vere, nu mai zăbovi zadarnic. A bătut ceasul să-ţi laşi mrejele şi să te faci pescar de oameni, ca şi celălalt Petru.

RAREŞ : Acela asculta de o chemare.

ROŞCA : Şi tu, la fel. *(Arată mormîntul.)* Eşti fiul lui ! Asta nu se poate schimba. Te poţi lepăda de orice, în afară de moştenirea lui. Ea e însuşi destinul tău.

RAREŞ : Dar tocmai asta nu vreau să accept : să-mi asum un destin. îmi ajunge să trăiesc o viaţă ca multe altele, ca .celelalte. '

ROŞCA : TotuşL^i l-îvhit_la coroană.

RAREŞ : O făceam tocmai dmTatîoroie-*de* .viaţăţ-din pofta de a cuprinde'cît mai mult. Era o dorinţă născută firesc din setea mea, aşa cum picură perla din scoică, pe cînd destinul vine dinafară, e o stihie, nu-1 doreşti, îl suporţi.

ROŞCA : Dar în clipa în care-şi face auzită strigarea sălbatică, nimeni nu-i rezistă. Un gură-cască devine rege, o fetişcană — soldat, un sărac cu duhul — sfînt. Chiar dacă-i aşteaptă moartea. Degeaba te zbaţi. Dacă n-ai şti că moştenirea lui e destinul tău, ai putea scăpa. Dar ştii.

RAREŞ : Niciodată nu i-am spus tată. *(Pauză.)* Uneori, foarte rar, în ochii lui de gheaţă albastră se aprindea o scînteie de rîs. Mă apuca de sfîrcul urechii, îl strîngeă pînă dădea sîngele şi mă întreba : Al cui eşti, măi flăcăule, că parcă îţi cunosc ochii ? — Al Măriei Rareş, măria-ta. -— Oare — îmi răspundea. Maică-ta avea ochii negri. Şi pleca.

ROŞCA *(se duce spre fund şi se întoarce purtînd odăjdii, iar pe braţe coroana Moldovei)* : Acum poţi să-1 numeşti tată. '

RAREŞ *(ducîndu-şi mîinile* la ochi, *ca în faţa unei lumini orbitoare)* : Roşea !

ROŞCA : NjiJ^bjiie să-ţi fie frică de putere şi de tine. Puterea aii e a ta. £ a lui. El e ştăpînul Moldovei. Iar decît el, mai presus nu e decît Bourul, f*Aşază coroana pe jilţ.)* IarO^Ojcţiitorule !

RAREŞ *(silabisind)* Locţiitor *\j Şoptii, cu un fel de spaimă.)* Cine a vorbit cu buzele tale, Roşea ? *(Se apropie ca hipnotizat de coroană, întinde încet mîinile spre ea, apoi şi le priveşte, le retrage, ştergîndu-le de trup.)* Mi-s mîinile murdare.

ROŞCA: Te-am ascultat ca la spovedanie. *(Face semnul crucii.)* Dezlegat să fii de toate.

RAREŞ *(blînd)* : Nu e uşor, părinte. Am dorit moartea fratelui meu Bogdan şi a nepotului meu Ştefăniţă...

ROSCA : Mila lui Dumnezeu e neţărmurită. Te dezleg.

RAREŞ : AjnJuraLsitirimh,,axn,^lLuit,.-am^jef4»t, am-ueiS}-am a^znMăJduit.

ROŞCA-înţelegerea lui Dumnezeu e fără margini. Te dezleg.

RAREŞ : Şi voi vărsa din nou sînge, mult, amestecat, vinovat şi nevinovat. Voi pedepsi şi voi nedreptăţi, voi aduce puţină bucurie şi multă suferinţă ; pentru că altfel nu se poate, părinte.

ROŞCA *(o clipă rămîne mut, capul îi cade pe piept, apoi şopteşte):* Asupra mea să cadă toate. *(Tare.)* Iau pe sufletul meu, în a cărui veşnicie cred, toate nedreptăţile nevoite ale puterii tale, şi cu puterea ce mi-a fost dată mie, te dezleg de ele chiar de-ar fi să ispăşesc în veacul veacurilor. *(Simplu.)* Pentru că altfel nu se poate, fiule. *(Rareş cade în genunchi şi îi sărută mîna. Apoi se ridică, se apropie de coroană cu reculegere.)*

RAREŞ : Cu aceste mîini, o clipă neîntinate, primesc, tată, moştenirea ta şi spun : facă-se voia ta ! *(Ia coroana, şi-o pune pe cap şi se aşază pe jilţ, rămînînd nemişcat. Roşea se înclină adînc în faţa lui şi iese. Rareş, singur, adaugă răspicat.)* Şi voia mea.

(Pauză lungă. Intră Roşea, anunţînd: Boierii : *Intră cinci, şase boieri şi, in urma lor, Măria. Se opresc toţi nemişcaţi, văzîndu-l pe Rareş împietrit, cu coroana pe cap. Apoi se lasă toţi în genunchi, în afară de Măria, care-l priveşte cu un soi de stupoare speriată. Rareş ridică capul din piept, li priveşte lung. în sfîrşit, privirea rece i se încrucişează cu a Măriei, şi aceasta, încet, se lasă în genunchi.)*

Întuneric

ANUL 1529. SUCEAVA

Sala mare a palatului. Măria, istovită de boală, e aşezată într-un fotoliu. O slujnică îi ţine în faţă o oglindă, o a doua o găteşte.

SLUJNICA I : Cine să vorbească, măria-ta ? Nu vorbeşte nimeni. Parcă oamenilor le pasă că azi sîntem cu Zapolia şi că nu mai sîntem cu Ferdinand ! Putem fi şi cu dracu, numai să ne fie bine. Şi, slavă Domnului, e bine. Curge aurul din Ardeal, gîrlă ! Astă-iarnă, cînd au ars ai noştri Ţara Secuiaseă, treizeci de nunţi am avut la noi în sat. Zice lumea că măria-sa vrea să se facă împărat şi acolo. Şi de ce să nu se facă ? Viteaz este, înţelept este, norocos este, prostimea o ajută, pe boieri îi cam spîrtcuie... Să se bucure şi moldovenii din Ardeal de aşa Domn, de ce să nu se bucure, că sînt tot de-ai noştri. Eu zic...

SLUJNICA II : Da' mai închide gura aceea, Ileano, că parcă eşti singură tot Turnu Babei. Nu vezi, Doamnei îi este rău !

MĂRIA *(cu voce slabă):* Mai pune-mi culoare roşie în obraji, Rafilo, să nu vadă cît sînt de pămîntie.

SLUJNICA I : Săracul, că tare te mai iubeşte ! Umblă ca pe jăratic şi-şi muşcă minerul jungherului de ciudă că nu-i cu ostile la Braşov, da' tot nu te-a lăsat singură.

MĂRIA : Azi nu au venit ştiri din Ardeal ?

SLUJNICA II : încă nu, măria-ta, dar nimeni nu-i îngrijorat. Lumea bea şi petrece.

SLUJNICA I : Eu am o mulţime de semne. Aseară, cînd să mă culc...

MĂRIA : Ileano, mă doare capul.

SLUJNICA I : Vai de mine şi de păcatele mele, măria-ta, iaca, tac, o vorbuliţă nu mai spun, să mă pici cu ceară dacă... *(Speriată.)* Ce ai, măria-ta ?

SLUJNICA II *(făcîndu-i vînt) :* Măria-ta !

MARIAfrevenindu-şi) : Nu-i nimic, mi-a trecut. Gata, fetelor, duceţi-vă.

SLUJNICA II *(întorcîndu-se):* Spunea doamna Olena s-o vestesc dacă te-ai sculat din pat.

MĂRIA *(speriată) :* Nu, să nu spui că sînt aici. Rafilo, cînd o să mor, să-îmi pui în sicriu o mînă de ţărână de la noi din sat, de la Oprişeni. Nu mai am mult.

SLUJNICA II : Doamne, măria-ta...

MĂRIA *(făcîndu-i semn de tăcere) :* Vino încoace. *(O sărută.)* Acum du-te. *(Rămîne istovită în fotoliu. Intră doamna Olena, o bătrînă ţeapănă, plină de morgă.)*

OLENA : Ce slugă uitucă ! I-arn spus să mă anunţe dacă te scoli. Cum te mai simţi ?

MĂRIA : Bine, doamnă.

OLENA : Nu s-ar spune. Ai ochii în fundul capului, şi faţa... Degeaba te-ai dat cu vopsea. Nu e nici cuviincios, nici nu-ţi ajută.

MĂRIA : Nu voiam să-1 mâhnesc. Are destule griji.

OLENA : Grijile sînt partea domnitorilor. Numai oamenii de rînd îşi închipuie că viaţa e făcută pentru bucurii şi pentru tristeţi de dragoste.

MĂRIA : E adevărat, sînt o femeie de rînd, dar nu-mi închipui chiar aşa.

OLENA : Bine ar fi. Acum eşti soţie de Domn. L-ai văzut pe vărul Bogdan ? *(Acesta e adevăratul motiv al întrevederii.)*

MĂRIA : Nu ştiam că a venit.

OLENA : A sosit azi-dimineaţă, cu un întreg alai. Mă miră că Domnul nu ţi-a spus nimic. O fi adevărat că vrea să-i dea Ţara de Jos ?

MĂRIA : Nu ştiu.

OLENA : E drept că Bogdan, deşi nu-i descendent direct, are sînge muşatin curat. Şi e însurat cu o basarabă.

MĂRIA *(iritată):* Pe cînd Petru...

OLENA : Nunmi pune în gură ce n-am gîndit. Petru e fiul tatii şi e Domn. Tocmai de aceea n-are voie să facă pe mărinimosul. Astea-s jocuri primejdioase. Ai face bine să i-o spui. Pe tine poate că te ascultă.

i

MĂRIA : Niciodată nu m-am amestecat. Şi eu cred că ar face bine dacă l-ar primi pe vărul lui cu onoruri şi prietenie. Toată lumea spune că Petru e crud. Nu-i adevărat, e atît de bun !

OLENA *(cu imensă compătimire dispreţuitoare) :* Du-te, Mărio, în patul tău şi nu te mai chinui, că tot nu-l ajuţi cu nimic. Nu-ţi pierde vremea, cînd ai atît de puţin timp. Oheamă-ţi mai bine duhovnicul să te grijească. E un sfat de soră. *(Iese. Măria izbucneşte în plîns, apoi, auzind paşi, îşi şterge lacrimile.)*

PETRU *(intră împreună cu Roşea. E bine dispus):* Gerendy îşi închipuie că dacă e episcop e mai prieten cu Dumnezeu decît mine. Le-a scris braşovenilor să n-aibă nici o teamă de moldovan — adică de mine —, căci Dumnezeu va pedepsi pe acel barbar şi îngîimfat tiran. Ca şi cum pe barbar şi pe tiran Dumnezeu nu l-ar cunoaşte. Mănăstirea Bistriţa a intrat în stăpînirea moşiei Călţuiul ?

ROŞCA : Da, măria-ta.

PETRU : Să i se mai dea şi două sute de florini ungureşti, şi Iazul Morarului.

ROŞCA : Bine, măria-ta. Dar mai ales să i se dea lui Groza încă o mie de călăreţi.

PETRU *(izbucnind în rîs):* Ai uitat că am fost negustor ? Vineri, călăreţii au ajuns la Feldioara. Cu Dumnezeu fac afaceri cinstite. Cer, dar dau. *(Roşea îi atrage atenţia asupra Măriei. Fericit.)* Mărio ! Te-ai ridicat din pat ? Vezi, îţi spuneam eu că te faci sănătoasă ! *(Lui Roşea.)* Nu-i aşa că a început să aibă culori în obraji ?

ROŞCA *(stînjenit) :* Da, măria-ta. Eu mă duc.

PETRU : Bine, şi ai grijă de ce-am vorbit. Să i se dea cinstea cuvenită unui os de Domn. *(Roşea iese.)* Mărio, nu poţi să ştii cît mă bucur că te văd pe picioare ! Azi va fi o zi mare. Va fi linişte în ţară şi izbîndă în Ardeal. La bucuria asta numai tu îmi lipseai.

MĂRIA : Măria-ta...

RAREŞ : Nu aşa.

MĂRIA *(surîzînd):* Mi-e tot mai greu să-ţi spun pe nume. Cînd sînt singură, e altceva.

RAREŞ : Ce copilărie ! Dacă nu te-aş iubi ca pe ochii din cap, aş fi azi aici, sau în Ardeal ?

MĂRIA : Ştiu că mă iubeşti, mări... cum să nu ştiu că mă iubeşti ? *(Petru şi-a lăsat capul în poala ei, şi ea îl mîngîie pe păr.)* De aceea aş vrea să nu mai fie nici o taină între noi. Sînt bolnavă şi...

RAREŞ : Ai să te faci bine, vreau eu să te faci bine.

MĂRIA *(zîmbind):* O să încerc să ascult... ca de obicei, dar dacă... n-aş vrea să rămînă nimic ascuns între noi.

RAREŞ *(rîzînd):* Vrei să-ţi împărtăşeşti secretele politice ?

MĂRIA : Să mă ferească Dumnezeu ! *(Timidă.)* La Ioniţă mă gîndeam.

RAREŞ *(surprins) :* Ioniţă ? Ce-i cu el ?

MĂRIA : De ce mi-ai ascuns că-i copilul tău ?

RAREŞ : Ştiai ?

MĂRIA : De mult.

RAREŞ : La început, nu voiam să te amărăsc. Pe urmă, am avut copiii noştri.

MĂRIA : Chiar atît de mult mă iubeşti ?

RAREŞ *(liptndu-şi capul de pieptul ei):* Tot nu ştii cît ? Dacă te-aş pierde, din Petru cel de altădată n-ar mai ralmîne nimic. Tu eşti eu, nu pricepi ? Eu, cel de odinioară, dinainte de...

MĂRIA : Te mai gîndeşti la acela din cînd în cînd ?

RAREŞ *(jăcînd semnul tăcerii):* Sst! Te iau în braţe şi atunci ştiu că n-a murit de tot. *(O îmbrăţişează.)*

MĂRIA : Oh, Doamne, nu credeam să mai fiu atît de fericită ! Petru, făgăduieştenmi să-i spui lui Ioniţă. Mă simt vinovată ca şi cum i-aş fi furat copilăria.

RAREŞ *(întunecat):* Nu e bine. Copiii din flori, cînd ştiu, se fac răi, ambiţioşi şi nesătui.

MĂRIA : Ioniţă e ca un înger.

RAREŞ : Ştiu. Acum. Dar dacă ar afla ? Şi pe urmă...

MĂRIA : Pe urmă ?...

RAREŞ : Poate că o să avem totuşi un băiat. Tronul trebuie să aibă un moştenitor legiuit.

MĂRIA : Eu însă n-o să mai pot niciodată să... Da, adevărat, trebuie. *(Cu disperare.)* Avea dreptate Olena, nu sânt bună de nimic. încurc doar.

RAREŞ : Ţi-a spus asta ? Nu mă miră, e rea şi te urăşte.

MĂRIA : Nu mă urăşte, mă dispreţuieşte. Şi, în felul ei, are dreptate, Petru... *(Se aud voci de afară, zăngănit de arme, strigătul:* Ştiri de la Ardeal ! *Petru rămîne încordat. E, tot, numai aşteptare. Măria, şoptit.)* Petru... *(Dar el n-o aude. Pe uşă pătrunde Ioniţă, un băiat de 18 ani, limpede ca o sabie, urmat de curteni.)*

IONIŢA *(căzînd într-un genunchi):* Solie de la Feldioara, măria-ta.

PETRU *(pauză lungă) :* Spune, Ioniţă.

IONIŢA *(ridicîndu-se) :* Victorie, măria-ta ! Armata imperialilor a fost zdrobită.

RAREŞ : Şi tunurile, tunurile ? Am nevoie de tunuri.

IONIŢA : Capturate.

RAREŞ *(îl îmbrăţişează):* Să se tragă clopotele şi să se vestească poporului că am cucerit Ardealul cu sabia, pentru că-i matca neamului nostru. Şi că n-am de gînd să-1 dau nimănui, nici regelui Ferdinand, nici altuia *(cu un surîs ironic)* ...ci numai regelui Ioan Zapolia, care îmi este bun prieten şi frate ! *(Altui curtean.)* Şi să se pună de îndată Bourii Moldovei la Ciceu, Cetatea-de-Baltă, Unguraş, Bistriţa şi Rodna. *(Lui Roşea.)* Să se facă cunoscut secuilor că le confirmăm bunăvoinţa şi protecţia noastră. De asemenea, locuitorilor din Ţara Bîrsei şi Ţara Făgăraşului. Iar oraşele saşilor să trimită fără întârziere banii cuveniţi. *(Aclamaţii.)*

UN APROD : Măria-ta, vărul măriei-tale e la poarta castelului.

RAREŞ *(cu emfază, către asistenţă):* O bucurie nu vine niciodată singură ! Rog pe domniile-voastre să întâmpine pe vărul nostru Bogdan cu cinstea pe care o merită şi cu plăcerea pe care o am eu de venirea lui. *(Cercul de curteni care se formează o ascunde pe doamna Măria. Intră Bogdan. E un bărbat de 45 de ani, frumos, dar cam grăsuţ. Rareş, întîmpinîndu-l.)* Iubite vere, ne bucurăm mult că, asemenea tatălui din *Biblie,* putem deschide cu dragoste şi iertare braţele fiului risipitor. *(îl îmbrăţişează.)* Cu dragoste — căci ce poate să ne fie mai scump decît sîngele din sîngele nostru —, şi cu iertare pentru durerea pe care ne-ai pricinuit-o cînd frica şi neîncrederea ţi-au îndreptat paşii atît de departe de ţară. Căci unde îi este mai cald supusului credincios şi prietenului fidel ? Sub aripa Domnului său, sau în anticamerele duşmanilor ţării ?

BOGDAN-^ JVIaria,ţa,_jB(3onstantinopol, ca să nu uit limba ţărJkJtanT^^ Una suna „Fie pâinea cît* de rea, tot mai bine în, ţara meaTDăFa două "zicea ; „Paza bună trece primejdia reaX *(Rîde ca de o glumă bună.)*

RAREŞ : Primejdie ? Ce fel de primejdie poate ameninţa o conştiîhţă curată ? împotriva noastră n-ai uneltit, coroana noastră n-ai rîvnit-o, după cîte ştiu. Nu-i aşa, iubite vere ?

BOGDAN : Măria-ta, cînd vorbeam de primejdie, mă gîndeam la intrigile care se pot scorni. Citeam scrisorile, îi ascultam pe solii măriei-tale şi îţi dădeam dreptate cînd spuneai că e păcat ca sîngele muşatinilor să se strice şi să se piardă pe malurile Bosforului. Şi mă umpleau de bucurie făgăduielile cu jurămînt ale măriei-tale, că voi găsi aici cinstea şi situaţia cuvenită rangului meu. Dar de răutatea oamenilor tot mi-era frică. Har Domnului, am aruncat această frică.

RAREŞ : Şi bine ai făcut, iubite vere. Iar făgăduielile le vom respecta. *(Pauză scurtă.)* E drept că răutatea oamenilor e nemărginită. Cîţi n-au venit să ne spună că întîrzierea şi amînările şi răzgîndirile cu care ai răspuns propunerilor noastre ascundeau nu numai neîncredere, ci şi anumite socoteli. *(Oprindu-l pe Bogdan, care vrea să vorbească.)* Ştiu, vorbe, vorbe. Dar parcă acum nu se găsesc cugete strâmbe care să-şi închipuie că ai venit în Moldova pentru ca, la adăpostul cuvântului meu dat, să fii mai aproape de tron ?

BOGDAN : Venind aici, mi-am pus viaţa în mîinile măriei-tale.

RAREŞ : De aceea te-am primit cu atîta cinste şi dragoste, *(îl îmbrăţişează din nou, apoi, ca şi cum i-ar fi venit un gînd')* Ştii la ce mă gîndesc ? *(îşi scoate stiletul şi-l cîntăreşte în palmă.)* Să curmăm izvorul

unor asemenea intrigi şi bănuieli. *(Rîzînd la gestul de retragere a lui Bogdan.)* Doamne, vere, ce-ţi trece prin cap ? Un Domn nu ucide cu stiletul. Cunoşti însă datina noastră. Cînd un pretendent îi crestat la nas, nu mai poate rîvni la tron. *(Rîzînd.)* Uitaţi-vă cum s-a îngălbenit! E drept că treaba asta o face de obicei călăul, şi cam fără băgare de seamă. Se întâmplă să taie nasul de tot. Dar în semn de cinste şi dragoste, o să ţi—1 scrijelesc chiar eu. Nu te speria, nu-ţi iau decât o bucăţică de piele.

BOGDAN : Măria-ta glumeşte.

RAREŞ *(uitîndu-se sumbru la boieri) :* Boierii spun că eu nu ştiu să glumesc. Şi adevărat, acum nu glumesc. Cum, stai la Îndoială ca în schimbul unei zgîrieturi să înlăturăm acest singur prilej de veşnică bănuială ? Bine, dar asta ânseamnă...

BOGDAN : Nu înseamnă nimic, măria-ta. Mi se părea numai că... Nu m-aşteptam...

RAREŞ *(mirat):* Nu ? Nu ţi se pare firesc ?

BOGDAN : Ba da... deşi e o superstiţie... dar dacă trebuie... *(întinde nasul.)*

RAREŞ *(se preface că nu ştie cum să procedeze, apoi îl trage mai la lumină):* Mai la lumină, vere, să nu te tai prea tare. Aşa... ridică-1 puţin în sus *(rîzînd),* dar nu prea muilt. Da, da, nasul muşatinilor. Am observat că şi cei mai bicisnici dintre noi au nasul mare şi ca un clonţ de vultur. Cînd îl scurtezi, rămîne însă cîrn şi caraghios. Să nu te smuceşti. Gata, asta-i tot. *(îi aruncă o batistă.)* Doare ? *(Bogdan clatină negativ din cap.)* Vezi ? *(Se îndepărtează, se înclină.)* In cinstea preaiubitului nostru văr, căruia îi încredinţăm locotenenta domnească a Ţării de Jos, să ni se aducă două cupe de cotnar. Vreau să închin. Şi să tragă tunurile castelului. *(Se aduc două jilţuri, care sînt puse faţă în faţă la o oarecare distanţă, precum şi cupele de vin pentru Petru şi Bogdan.)* Ridic cupa aceasta pentru prietenie şi credinţă. După cum aţi fost martori, ne-am împlinit făgăduielile faţă de vărul nostru. Acum... *(Cade deodată într-o lungă tăcere.)* Ai dreptate, vere, aşa cum spuneai, tăierea nasului e doar o superstiţie, şi intrigile şi ispitele vor arunca totdeauna o umbră între noi. Trebuie să păstrăm cu orice preţ curăţenia acestei clipe. *(îşi şterge cu degetul o lacrimă închipuită.)* Nu vă miraţi că lăcrimez. Cine a putut vreodată să-şi păstreze inima rece atunci cînd cei apropiaţi pleacă în lungi şi primejdioase călătorii ? îngăduie-mi, vere, să ridic din nou această cupă pentru a-ţi ura călătorie liniştită şi pace. Multă pace. *(Un semn către doi soldaţi.)* Luaţi-1! *(Soldaţii îl înşfacă pe Bogdan, care scoate un răcnet, şi-l scot din sală.)* Să se mai tragă o salvă ! *(Se aude salva; lungă tăcere înspăimîntată. Apoi toba şi, în sfirşit, zgomotul securii, care îi face să tresalte pe toţi.)* Dumnezeu să-1 ierte. De fapt, am o mîngîiere : nimeni din familia noastră n-a murit înconjurat de atîta solemnitate. Sînteţi liberi, domnii mei. *(în vreme ce curtenii se strecoară spre ieşire, se apropie Roşea.)*

ROŞCA : Şi dacă n-avea gînduri ascunse ?

RAREŞ : Dar dacă le avea ? Ţara are nevoie de ordine.

ROŞCA : încă un jurămînt călcat.

RAREŞ *(ironic):* Ai început să le ţii socoteala ? Timpurile mi-au impus cu sila o deviză : prin duplicitate la fidelitate. Şi sînt fidel. Ştii cui. *(Roşea iese. în scenă a rămas, în fund, doar Măria, în fotoliu, şi în faţă, cu faţa spre rampă, Rareş. Către sine, cu o strîmbătură de nedumerire.)* Dar de ce am făcut pe măscăriciul ? *(Se întoarce, o vede pe Măria, se îndreaptă cu paşi repezi spre ea.)* Măria... *(Aceasta nu răspunde. Rareş se apropie, pune mîna pe ea, şi, căzind în genunchi, scoate un răcnet.)* Măria !

întuneric

ANUL 1536. POLONIA

Drum de ţară. Răpăit de tobe, cîntec soldăţesc lung şi trist, tropote de cai, apoi zgomot mare de paşi. Totul trebuie să sugereze scurgerea unei armate. în fund, din cînd în cînd, cerul se înro-

şeşte. în scenă pătrunde un ostaş, se uită în toate părţile, apoi fluieră cu degetele. Mai apar doi. Sînt răniţi, murdari, cu hainele rupte.

OSTAŞ II : Şi dacă ne rupem de oaste ?
OSTAŞ I : Nu ne oprim decît să îmbucăm ceva.
OSTAŞ III : Şi să aţipim puţin. Parcă am nisip în ochi, şi picioarele mi-s ca butucii.
OSTAŞ II : Nici vorbă de somn. Să ştii că mă tîrîi pe brînci, dar singur prin locurile astea nu vreau să mă trezesc. N-am nici un chef să le privesc din ţeapă. *(Cu un fel de admiraţie.)* Mamă, ce le mai place să ne tragă în ţeapă ! *(Se aşază toţi.)*
OSTAŞ I : Miroase a ars pînă aici.
OSTAŞ III : Şi a carne friptă.
OSTAŞ I : Ţi se mai năzare şi ţie. *(încep să îmbuce cîte ceva).*
OSTAŞ II *(cu pîinea în gură)* : Azi-noapte, în satul acela, am văzut cu ochii mei cum au ars în biserică o groază de femei şi copii. Uşa era îngustă şi se striveau între ei cum striveşti ciorchinii. Cînd scăpa cîte unul afară, ardea de gîndeai că-i făclie de răşină.
OSTAŞ I : Care mai aveţi o ceapă 1 *(I se dă o ceapă.)* Mare prăpăd a fost.
OSTAŞ III : Nu mai pot, oameni buni. îmi vine să-mi bag pămînt în gură şi în urechi, să închid ochii şi să nu mai ştiu de nimic.
OSTAŞ I : Las', că-ţi trece. Să te vezi tu acasă, cu nevasta pe cuptor, şi pe urmă să-mi povesteşti de viaţă.
OSTAŞ II : Ia-n tăceţi ! *(Toţi se aruncă pe arme, dar nu se aude nimic.)*
OSTAŞ I : Ce-ţi veni, mă ?
OSTAŞ II : Voi mai auziţi ceva ? Au trecut cu toţii. Haideţi, fraţilor, să-i ajungem, că-i de rău. *(In faţa nemişcării celorlalţi.)* Eu am plecat.
OSTAŞ I *(rîzînd) :* Zău, singur ? Nu fi prost, măi bădie. Au trecut numai ai noştri, avangarda. Stăm aici pînă vine grosul, şi pîş, pîş, ne strecurăm între ei. Poate ne agăţăm şi de vreo căruţă.

OSTAŞ II : Şi dacă trec şi nu-i auzim ? Acuşi se înserează.
OSTAŞ I : Lasă, că ne descurcăm şi singuri. De atîţia ani, de cînd, toată ziua-bună ziua, hîţ la noi, hîţ la ei, tot n-ai învăţat drumurile ?
OSTAŞ II : Drumurile le ştiu eu, nu le-aş mai fi ştiut, da-i ştiu şi pe poloni cît ne iubesc. Toată ceata lui Onofrei au tras-o în ţeapă. I-ai văzut în capul pădurii ?
OSTAŞ I : îhîm ! *(Strigînd o dată spre culise.)* Hei, moşule, ia vino încoa' ! *(Intră un cioban.)* Ai ceva brînză ?
CIOBANUL : N-am, că doar nu era să lăsăm oile în calea oştilor.
OSTAŞ II : Da' molidoveneşte de unde ştii ?
CIOBANUL : Apoi, acolo mi-e baştină.
OSTAŞ I : Şi-acum ce eşti ? Moldovan sau polon ?
CIOBANUL : Apoi, de nici un fel, că aici, în Pocuţia, cînd vin unii, cînd vin alţii. Cine mai ştie ? *(Cu curiozitate.)* V-o bătut rău ? *(Primul şi al doilea soldat, căci al treilea doarme, se uită unul la altul şi izbucnesc într-un hohot nestăpînit de rîs.)* Va să zică, i-aţi bătut voi pe ei.
OSTAŞ I : Pînă la Galiţia am pîrjolit, moşule, şi am înfipt din nou pietrele cu Bouri în Pocuţia. Aşa că acum eşti moldovan iar !
CIOBANUL *(îndoit)* : Dă ! Dacă zici 'mneata...
OSTAŞ I *(aţîţat)* : Şi tu nu zici ?
CIOBANUL : Zic, dacă vrei. Numai că acum vă duceţi frumuşel acasă şi se întorc ei. Ba se mai reped şi pînă la dumneavoastră, să pîrjolească şi ei oleacă.
OSTAŞ II : Au mai venit, şi nu s-au mai întors. La Tărsăuţi n-a scăpat nici unul, acum patru ani.
CIOBANUL : Apoi, multă sănătate şi să fie într-un ceas bun. Că biruinţt-i bucurie mare. După cum se vede şi pe feţele dumneavoastră. *(Iese.)*
OSTAŞ I : Al dracului moşneag, trebuia să-i croiesc vreo două.
OSTAŞ II : Lasă-1, parcă n-are dreptate ?! De-abia ajungem acasă, şi iar ne pornim. Dacă nu în Polonia, în Ardeal.

OSTAŞ I : De ce n-o fi făcînd Vodă pace ? Eu acum m-am deprins, am şi uitat că am fost plugar. Dar ce folos că mi-a dat pământ domnia, dacă nu are cine-1 lucra ?

OSTAŞ II : Nu mai cârti, pămintu-i sfânt; mori tu şi rămîne al copiilor. A ştiut Vodă cum să ne ia. De aceea ne ţinem de el ca după un tată. Că altfel.

OSTAŞ I : Asta-i adevărat. Şi poate că vrea să facă pace, sărmanul, dar nu poate. *(Pauză scurtă.)* Auzi ? *(In adevăr, se aud din nou paşi mărşăluind, zgomot de roţi, strigăte de îndemn pentru vite.)* Astea-s tunurile. Hai ! *(Se apleacă peste al treilea.)* Scoală, frăţie, că vin huzarii. *(Al treilea nu mişcă.)*

OSTAŞ II : Hai, Nichifore, nu mai... *(Se apleacă asupra lui.)* Uite, bre, a murit fără să zică pîs. Se vede că avea ceva plesnit in el, de aia se tot plângea.

OSTAŞ I : îl cunoşteai ?

OSTAŞ II : îi din sat cu mine. Pe ăştia ştiu că i-a mîncat Polonia ! Frate-său a murit la Obertin. Dumnezeu să-1 ierte. îl ducem la o căruţă ?

OSTAŞ I : La ce ? Se impute pînă acasă. Să-1 tragem sub stînca aceea. *(Arată spre culise. Se apleacă să apuce mortul, îi vede desaga.)* Ia să vedem cu ce se alesese, amărâtul. *(Scoate din desagă nişte haine.)* Strai boieresc, catifea. Na, ţine ! *(I-l întinde.)*

OSTAŞ II : Ţine-1 tu, că-i prietenul meu, şi eu fac pomană pentru el.

OSTAŞ I : Bogdaproste. *(Mai scotoceşte.)* Uite şi o carte ferecată.

OSTAŞ II : Asta i-o duc popii, de sufletul lui. Să-i facă slujbe. Şi ceva aur... nimic ?

OSTAŞ I : Nimic. Poate să nu-i pară rău c-a murit. Hai ! *(Ridică mortul şi iese.)*

(Sunete de corn, tropote de cai; pătrund cîţiva soldaţi, care instalează o masă, ţi boierii Mihu, Trotuşan, Dumşa.)

MIHU : Măria-sa *(cu surîs),* potrivit obiceiului pe care-1 are, nu mi-a dat nici o lămurire, ci numai ordinul de popas. Ştiu doar că a sosit o ştafetă de la Moldova.

TROTUŞAN : Părea tulburat.

DUMŞA : Am ajuns să pîndim faţa Domnului ca să-i ghicim gîndurile.

MIHU : Şi încă e bine cînd izbuteşti să le ghiceşti. *(Rîzînd.)* Cunoaşteţi păţania lui Stroe ? într-un consiliu, cerea iertarea unui pîrît. Pe Vodă îl sîcîia o muscă. S-a încruntat şi a alungat-o cu mîna. Stroe, crezînd că gestul trăda nemulţumirea Domnului, şi-a schimbat dintr-o dată părerea şi a cerut condamnarea omului.

DUMŞA : Şi omul a fost condamnat ?

MIHU : Bineînţeles. Stroe cercetase pricina, aşa încît cuvîntul lui a fost hotărîtor. Amărîtul acela a fost spînzurat din cauza unei muşte. *(Izbucnesc toţi în hohote.)*

DUMŞA *(prudent)* : Eu cred că... *(se duce să vadă dacă nu-i nimeni în jur)* dacă i-am aduce respectuos aminte măriei-sale de drepturile vechi ale marii boierimi...

MIHU : ...atunci măria-sa ne-ar scurta cu un cap. Nu, Dumşa, drepturile nu se cerşesc.

DUMŞA *(speriat)* : Vrei să spui că forţa ar... ?

MIHU : Am pomenit eu cuvîntul ăsta ? Trotuşan îmi este martor că nu eu, ci tu l-ai rostit. *(Dumşa se uită înspăimîntat la ei şi în jur.)*

TROTUŞAN : Dumşa voia desigur să vorbească despre forţa diplomaţiei, despre forţa răbdării.

DUMŞA : Bineînţeles... eu... pe mine să mă iertaţi *(Iese.)*

MIHU : Un dobitoc... I-e frică şi de umbra lui.

TROTUŞAN : Nu există oameni mai cruzi decît laşii, atunci cînd le trece frica. într-o zi, o să poată fi folosit. Nu-1 speria. *(Conspirativ.)* Chiar nu ştii ce veşti a adus ştafeta ?

MIHU : Se pare că e vorba de două scrisori, una de la sultan, şi alta de la Zapolia.

TROTUŞAN : De la sultan ? Să fi ajuns plîngerea noastră la Poartă ?

MIHU : Dacă ar fi răspuns la plîngerea noastră, sultanul nu trioiiţea o scrisoare, ci o armată. O să vină ea şi ziua aceea. Oh, fecior din flori, te-ai învăţat să călă-

reşti pe grumazurile noastre ! Dar ai nimerit peste un armăsar care xvîiie.—

HURU *(intrînd)* : într-o clipă vine şi măria-sa.

MIHU : Ah, iată-1 şi pe preafericitul Huru ! *(Il cuprinde prietenos de umeri, cu toate că Huru se smuceşte.)*

HURU : De ce preafericit ?

MIHU : Nu se numesc aşa sfinţii care stau în preajma lui Dumnezeu ? Oricîtă dragoste şi respect i-am arăta Domnului, pe noi tot departe ne ţine.

HURU : Măria-sa are o vorbă : Dumnezeu nu iubeşte evlavia, ci dreptatea. N-am făcut nimic ca să cîştig bunăvoinţa Domnului. Se vede că tocmai asta îi place.

RAREŞ *(intrînd cu Ioniţă şi Roşea, care poartă cizme cu pinteni sub rasa de călugăr. E foarte preocupat. Ca răspuns la salutul boierilor, se mulţumeşte să-i cîntărească lung cu privirea, apoi, cu un oftat, spune :* Atunci, să mîncăm. *(Se aşază la centrul mesei, avînd de o parte pe Ioniţă, Roşea, Huru, iar de alta pe Mihu, Trotuşan şi Dumşa, care a reintrat. Iar cum Rareş e absent, tac şi ceilalţi şi nu mănîncă. Rareş, după o clipă.)* Luaţi, mîncaţi. N-am cerut decît pîine şi vin, dar dacă vă e foame...

MIHU : Vederea-jnăriei~tale_.ne .ţine şi de. foame, şi de sete.

RAREŞ : Chiar_ aşa stîngaci eşti, Mihule ? Sau mă crezi, atît de orb încît să mă bucur. şi. de o linguşire grosolană ?

MIHU : Măria-ta nu m-a lăsat să termin epigrama mea. Voiam să adaug : dar îngrijorarea măriei-tale face să nu piară şi foamea, şi setea.

RAREŞ *(gustînd)* : E amară pîinea asta, sau mi se pare mie ?

HURU : E foarte bună. E făcută cu grîu de la Moldova.

RAREŞ : Totdeauna ai ştiut, Mihule, să fii şi linguşitor, şi îndrăzneţ. Cred că tocmai mersul ăsta pe funie mi-a plăcut la tine. Am şi eu slăbiciunile mele. Dă paharul să ciocnim.

MIHU *(se ridică, ciocneşte) :* Să ne trăieşti mulţi ani, măria-ta.

HURU : Eu, dacă aş fi fost în locul măriei-sale, aş fi pus de mult capăt slăbiciunilor mele.

TROTUŞAN : Dar nu eşti, Huruie. Eşti doar boier în consiliu prin mila măriei-sale. Nu strică să-ţi aduci aminte. Ştii, există o boală. Unii oameni îşi spun de atîtea ori „dacă", încît ajung să creadă că „dacă" ăsta e adevărat.

HURU *(ridieîndu-se pe jumătate) :* O să-ţi bag cu pumnul înapoi în gură această perfidie.

TROTUŞAN *(lui Dumşa, cu falsă mirare)* : Uite că a priceput! Nu nădăjduiam. îl credeam mai greu de cap.

DUMŞA : Boieri, eu socotesc că la masa măriei-sale buna-cuviinţă...

RAREŞ : Lasă, Dumşa, de buna-cuviinţă mă ocup eu. *(Privindu-l lung.)* Nici prea multă bună-cuviinţă nu-mi place. *(Rîzînd.)* Caraghios ar fi ca cinstea dintr-o bucată a lui Huru să mă supere într-o zi mai mult decît joaca isteaţă a lui Mihu. Nebunia domnilor e mare.

MIHU : Isteţimea nu înseamnă lipsă de cinste, măria-ta.

RAREŞ : Cînd a murit fratele meu Bogdan, Huru mi-a spus că dacă nu părăsesc Suceava, capul meu va sta dimineaţa în parii cetăţii. Şi totuşi n-a părut mirat că nu m-am răzbunat.

HURU : De ce să mă fi mirat ? Mi-am făcut datoria. Slujba legii e viaţa mea.

RAREŞ : Şi dacă legea e rea ?

HURU : Nu sînt eu pus s-o judec.

RAREŞ : Bagă de seamă, credinţa ta faţă de mine seamănă cu a călăului. Nu fi atît de mîndru de ea.

HURU : Nici nu sînt, doamne.

RAREŞ *(ridicînd din umeri):* E o credinţă la care nu se prea răspunde cu dragoste.

HURU : Nici nu cer, măria-ta.

RAREŞ : Ioniţă, să fie adus Grozovski. *(Ioniţă iese.)* Trotuşane, în sănătatea ta !

TROTUŞAN : Să ne trăieşti mulţi ani, măria-ta. *(Intră Ioniţă, împreună cu nobilul polonez, om de 50 de ani, legat la mînă. Acesta salută pe Domn.)*

RAREŞ : Stai. *(Grozovski se aşază.)* O cupă pentru duşmanul meu. Cu prietenii am ciocnit de ajuns. A cita oară ne îmtîlnim, Grozovski ?

GROZOVSKI : La masă, prima dată.

RAREŞ : lAMfeimb, ne-am întîlnit pe toate cîmpurile de luptă^jJR* viteaz, dar te-a învins un copil. *(Arată spre Ioniţă.)*

GROZOVSKI: Ceasul rău.

RAREŞ : Se spune că la Obertin ai tăiat cu mîna ta capetele a zece prizonieri moldoveni.

GROZOVSKI : E adevărat. Moldovenii mi-au ucis toată familia cu un an înainte.

RAREŞ : Ştii la ce trebuie să te aştepţi ?

GROZOVSKI : Da.

RAREŞ : Ei bine, nu. Te eliberez şi te trimit sol la regele Sigismund. Primeşti ?

GROZOVSKI : Din clipa asta pot să mă socotesc sol ?

RAREŞ : Da.

GROZOVSKI : Doresc să mi se înapoieze sabia.

RAREŞ : Dacă ţii la forme... *(La un semn al lui, Ioniţă îşi dezleagă sabia şi o dă lui Grozovski.)* Ascultă, Grozovski, vreau pace.

GOZOVSKI *(ironic)* : Nu s-ar spune, măria-ta ! *(Îşi arată rana.)*

RAREŞ: Şi totuşi, vreau pace. AcUm şase ani, înainte" de a ocupa prima dată Pocuţia, i-am scris regelui că-ea._^t^.,priopri*tatea™jaoastră legală şi că, dacă nu mi-o înapoiază, voi fi const"rîfiS:"a o cuceri cu armele. Maiestatea-sa preacreştină n-a vrut să audă de drepturile mele.

GROZOVSKI: Totuşi...

RAREŞ : Un sol ascultă, nu discută. Apoi, după ce m-aţi înfrînt la Obertin *(privire spre Mihu),* cu concursul boierilor mei, i-am scris din nou regelui, propunînd o pace dreaptă, dar prevenindu-1 cinstit : că dacă maiestatea-sa nu va avea bunăvoinţa să-mi cedeze provincia, atunci o vom cuceri şi o vom distruge, ca să nu fie nici unuia de folos. Au fost întocmai cuvintele mele. Drept răspuns, regele Sigismund şi-a trimis huzarii în Moldova.

GROZOVSKI *(amabil)* : Iar acum ne-aţi întors vizita.

RAREŞ : Nu-mi arde de glume, Grozovski! Sînt aici nu ca să sfidez, ci ca să mă apăr.

GROZOVSKI: Moldovenii au început războiul.

RAREŞ : Dar de ce ? Oţfci mai rămîne uneiJ^rijrnicij^că nu-şi apără drepturile şi cinstea ?' Numai ţările mari îşT~î55T îngăduTJSlto compromisurilor. *(Ciocănind cuvintele.)* Ştii cf^fmcopii după scrisorile regelui în care pune la cale cu sultanul, aşa cum ar face doi tîlhari, sugrumarea Moldovei ? De o sută de ani facem cu trupurile noastre pavăză Europei, ca azi să fim trădaţi şi înjunghiaţi pe la spate de o maiestate preacreştină.

GROZOVSKI *(ridicîndu-se uimit)* : Nu pot să cred.

RAREŞ *(ridicind din umeri):* Nu ascund, Grozovski, pacea îmi este necesară. Dar o vreau dreaptă. Şi atunci făgăduiesc că nu-mi voi ridica nici măcar privirile spre Polonia.

GROZOVSKI *(un gest de neputinţă şi, cu voce surdă)* : Regele_n-o să cedeze niciodată Pocuţia.

RAREŞ :T3ine. 0"'cedez" eu. *(Gest de surprindere la Grozovski.)* Dar vreau înapoi banii pentru care coroana polonă ne-a zălogit Pocuţia. Asta e solia pe care ţî-o încredinţez.

GROZOVSKI : Aşa, cred că s-ar putea discuta. *(Pauză; cuprins de îndoială.)* Cel puţin, vreau să nădăjduiesc.

RAREŞ *(simplu, aproape blînd)* : Altfel, sîngele nu va înceta să curgă. Maiestatea-sa nu mă înţelege. Mă crede un aventurier hărţăgos. Dar aveam vîrsta lui *(îl arată pe Ioniţă)* cînd tatăl meu, după ce 1-a strivit pe regele Albert în Codrii Cosminului, mi-a pus harapnicul în mînă şi mi-a dat să mîi şase pluguri înhămate cu nobili polonezi. îmi era ruşine, mă pierdusem cu firea, şi atunci tata a strigat : „Mînă, neputinciosule !". Astea sînt amintiri ce nu se uită, din care eşti alcătuit aşa cum eşti alcătuit din carne şi sînge. *(Violent.)* Dacă regele mă împinge la deznădejde, jur pe crucea asta *(îşi scoate o cruce de la piept),* înaintea căreia am jurat răzbunare pînă la moarte, că nu mă voi lăsa de răzbunare, nici chiar dacă s-ar prăbuşi toată lumea asupra mea. Şi dacă maiestatea-sa are sete de sînge creştin la bătrî-

nețe, îl vom bea împreună. *(Către Ioniță.)* Dați-i un cal și să plece. *(Grozovski se ridică.)*

ROȘCA *(ridicindu-se și el) :* Și mai spune-i regelui Sigismund și profeția mitropolitului Moldovei : dacă trădarea Iudei se va împlini, Polonia va fi și ea sfîșiată în halci de trei corbi cu coroană. Iar trupul ei va sîngera nelecuit în veacul veacurilor. *(Grozovski vrea să răspundă ceva, apoi iese.)*

RAREȘ *(după o tăcere lungă, cu voce monotonă)* : Trebuie să vă aduc la cunoștință două vești, pe care le-am primit în seara asta. Regele Zapolia îmi făgăduiește munții și marea dacă îl voi ajuta împotriva regelui Ferdinand.

MIHU : Sîntem de mult aliații lui Zapolia, așa încît...

RAREȘ *(fără să dea atenție întreruperii)* : A doua veste vine din partea lui Soliman. Sultanul mă amenință că dacă nu-i trimit lui Zapolia șase mii de soldați și dacă nu las Polonia în pace, va pustii Moldova în așa fel, încît pasărea în zbor să nu găsească un loc de odihnă și un bob de mîncare.

DUMȘA : Șase mii de oameni e foarte mult.

MIHU : Mai puțin decît ne poate costa mînia sultanului.

TROTUȘAN : Și decît pămînturile noastre pustiite.

RAREȘ : Ale cui pămînturi, ale țării, sau ale voastre ?

MIHU : Nu mi-e rușine să țin la bunurile mele. După nouă ani de războaie, am avea și noi dreptul să ne bucurăm în tihnă de ceea ce am agonisit.

DUMȘA : Asta cam așa e.

TROTUȘAN *(ironic)* : Numai de s-o mulțumi Soliman cu atît.

RAREȘ : Ce vrei să spui ?

TROTUȘAN : Ceea ce știe toată lumea : că mînia împotriva măriei-tale crește de mulți ani ca o furtună în inima sultanului.

MIHU : Ne-am jucat cam mult cu focul. Am început să mirosim a ars. Soliman nu a uitat uciderea lui Gritti și a copiilor lui.

HURU : Care vînau scaunul Moldovei.

TROTUȘAN *(ridicînd din umeri)* : Sfidarea rămîne sfidare, împotriva celui mai puternic împărat al lumii.

Și sînt lucruri și mai primejdioase încă. Dar despre care mai bine tac.

RAREȘ : De ce ? Vorbește.

MIHU : Nu prea sîntem obișnuiți ca măria-ta să ne ceară părerea.

RAREȘ *(pe același ton surd)* : Poate că am greșit. *(Priviri schimbate între Mihu și Trotușan.)* Dacă m-am oprit în noaptea asta aici, înseamnă sigur că am greșit.

IONIȚA : Măria-ta nu poate greși.

TROTUȘAN : Dacă au dreptul și copiii la sfat...

RAREȘ : Nu au drept și au să tacă. Aveți dreptate, l-am răsfățat cam mult pe băiatul ăsta. Spune, Trotușene.

TROTUȘAN *(schimbînd o privire cu Mihu) :* Nu pomenesc despre zvonurile care se aud în legătură cu neplata tributului. Poate sînt zvonuri. *(Așteaptă o confirmare de la Rareș.) Ara* aflat însă din izvor sigur că Verancici, arhiepiscopul de Strigoniu, cînd s-a întors de la Poartă, unde 1-a trimis anul trecut Zapolia, a declarat că sultanul se teme că măria-ta urmărești să unești Moldova cu Ardealul și Țara Românească, ca să înfrunți Imperiul Otoman. E adevărat că măria-ta ai spus în gura mare că Ardealul îți aparține, pentru că l-ai cucerit cu sabia.

RAREȘ : Ai iscoadele tale personale în Ardeal, Trotușene ?

TROTUȘAN : Am prieteni.

MIHU *(glumeț)* : Măria-ta ne-a făcut să ne simțim acolo ca acasă.

DUMȘA *(prostește)* : Ba un botez, ba o cumătrie... se leagă oamenii *(Rîsul cade în gol; pauză lungă.)*

HURU *(ridicîndu-se, ca un om care nu pricepe nimic) :* Doamne, poposim aici toată noaptea, sau plecăm ? Să știu ce porunci să dau.

RAREȘ : Plecăm într-un ceas. *(Huru iese, Rareș, către Mihu și Trotușan.)* Și ?

TROTUȘAN : Nimic, măria-ta, asta e tot.

RAREȘ : Deci, facă-se voia sultanului.

MIHU : Este o snoavă : țintarul și elefantul.

RAREŞ *{rîzînd alb)*: O ştiu. Ţintarul se duce la elefant şi... Bine, vă mulţumesc. Puteţi să vă pregătiţi de plecare. *(Dumşa, Trotuşan şi Mihu ies.)*

ROŞCA : Năpîrcile ! încălzite la sin, îmbuibate şi îngrăşate.

RAREŞ : Nici măcar nu-i vina lor. Au săbii bune, minţi isteţe şi suflete de doi bani. Ce ştiu ei de rostul nostru ? Grigorie, cărţile pentru Ardeal!

ROŞCA : Acum ?

RAREŞ : în clipa asta. *(Roşea iese. Lui Ioniţă.)* Ai auzit şi-ai înţeles ? *(Ioniţă încuviinţează tăcut.)* Şi ?

IONIŢA : Aştept hotărârea măriei-tale.

RAREŞ : Fără nici o indoială în cuget ?

IONIŢĂ : M-aş putea îndoi de mersul soarelui pe cer ?

RAREŞ : Acela e neabătut. Nu ştii ce spun duşmanii despre mine : că una gîndesc când stau jos, şi alta cînd stau în picioare ?

IONIŢA : Duşmanii nu te cunosc, doamne.

RAREŞ : Şi tu mă cunoşti ?

IONIŢĂ : Cunosc setea care te mistuie, măria-ta. Ea nu se poate schimba. Ori o potoleşti, ori...

RAREŞ : Ori ?

IONIŢĂ : Ori vom muri cu toţii, apărînd această poartă a creştinătăţii. Pînă şi polonezul a priceput că ăsta e rostul nostru.

RAREŞ : Nu-d mai pricep boierii. Boierii adevăraţi au murit la Valea Albă.

IONIŢA : Ţara pricepe.

RAREŞ *(mîngîindu-l pe cap):* De ce nu-ţi seamănă copiii pe care mi i-a făcut Elena Despotovna ?

IONIŢA : Mi-ai spus odată că sînt copilul de suflet al măriei-tale. Mai sînt ?

RAREŞ *(emoţionat, aprobă din cap)* : Ai să porneşti la drum lung în noaptea asta.

IONIŢA : încotro, măria-ta ?

RAREŞ : în Ardeal.

IONIŢA : La Zapolia ?

RAREŞ : Zapolia e omul turcilor.

IONIŢĂ : Prin urmare... gata ?

RAREŞ : Gata ! Te vei duce la Oradea-Mare, la episcopul de Lund, ambasadorul împăratului Carol Quintul. Ii

I vei preda cărţile pe care ţi le va da Roşea pentru / împărat şi pentru fratele său, regele Ferdinand. Şi / vei adăuga din gură următoarele : „Dacă maiestăţile-lor vor să întreprindă expediţia generală contra turcilor, să trimită 15 000 de oameni, la care eu voi adăuga, din ţara mea, 40 000 de soldaţi aleşi, iar din Transilvania 25 000, cu ajutorul cărora, cu voia lui Dumnezeu, se va putea ajunge pînă la Constantinopol". Ai să ţii minte ?

IONIŢA *(rîzînd) :* Nu e greu : pînă la Constantinopol ! *(Îngenunchează, ca să sărute mîna lui Rareş.)*

Întuneric

ANUL 1538. ŞTEFĂNEŞTI

Plan înclinat dinspre orizont către rampă. în scenă, rănit la amîndouă mîinile, primul soldat din tabloul „1536". Ivaşco Peresvetov îi dă să bea ceva. In fund, zgomot de luptă, nechezat de cai etc.

PERESVETOV : Nu mai clănţăni din dinţi ca un lup, căţi dau. Dracu să înţeleagă ce plăcere aveţi voi, moldovenii, pentru vin ! O horilcă zdravănă e de o mie de ori mai bună. *(Bea şi el. Zgomotul creşte. Se duce spre fund, priveşte în zare. Aţîţat.)* *Boje moi,* ăsta-i domnul cu copiii de casă ! *(Galopul unei şarje.)* *A* ieşit din pădure şi le cade în coastă. Hai, băieţi, hai, burta la pământ, suliţa în bătaie, bagă pintenii, ostaş ! Sfinte Gheorghe şi sfinte Nicolae, ca un baros, întocmai ca un baros i-a pocnit ! *(Rîzînd în hohote.)* Sar tătarii ca scînteile. Stai, bre Mamac, stai, bre Ghirei, încotro vă grăbiţi ? Ai să-ţi pierzi şalvarii, bre, şi nu-i frumos ! *(Frecîndu-şi mîinile.)* Bună treabă, mi-a plăcut.

SOLDATUL : Unde-i Domnul ?

PERESVETOV : A trecut prin ei şi s-a dus. Nu se mai vede. Ha-ha, iaca şi sanitarii ! Cu pari şi coase. Bine

organizat, nimic de spus ! Pe unde au trecut săbiile, vin acum ciomegele şi custurile. Ca să nu rămînă, Doamne fereşte, răniţi care să se chinuie şi fugari fără căpătîi. Treabă cu adevărat creştinească.

SOLDATUL : Rusule, nu îmi mai dai o înghiţitură ?

PERESVETOV : Mare norocos eşti, omule ! *(Arătînd spre ceilalţi.)* Ala-i rănit în burtă şi numai de vin nu-i arde, celălalt se adapă acum la izvoarele veşnice, şi tu stai aici boiereşte, cu braţele încrucişate, şi tragi la măsea. *(Arătînd spre zare.)* Mai ai şi distracţie ca la iarmaroc.

SOLDATUL : Eh, fiecare cu norocul lui.

PERESVETOV *(bea şi el):* Nu-i chiar rău, vinul vostru. Visai tu vreodată să-ţi dea să sugi ca un prunc tocmai Ivan Peresvetov în persoană ?

SOLDATUL : Drept să-ţi spun, nu.

PERESVETOV : Păi vezi ! *(Muindu-şi pana în călimara de la brîu.)* Cum ziceai că se cheamă locul ?

SOLDATUL : Ştefăneşti.

PERESVETOV *(scriind)* : Deci : „In anul Domnului 1538, în a cincea lună de cînd mă aflam în Moldova, au năvălit tătarii în ţară şi..."

SOLDATUL : Rusule ! *(Ii face semn spre creastă, unde a apărut un turban.)*

PERESVETOV *(se uită, pune mîna pe un ciomag, se duce spre creastă şi izbeşte cu toată puterea. Intorcîndu-se, numără pe degete)* : Al patrulea, mi se pare.

SOLDATUL : Numai al doilea.

PERESVETOV : Nu ştii să citeşti o iotă şi ai pretenţia că te pricepi la aritmetică ! *(Scriind mai departe.)* „...şi voievodul Petru i-a bătut."

SOLDATUL : Tu şi în pat te culci cu călimara ?

PERESVETOV: Te crezi isteţ? Călimara asta n-o dau pe nici o comoară din lume. Hatmanul Lituaniei a plîns cînd am plecat de la curtea lui. La Buda, regele mă ţinea numai cu vin de Tokay. La Varşovia, Sigismund nu putea să doarmă dacă nu-i spuneam noapte bună.

SOLDATUL : Şi te-ai procopsit cu ceva ? La noi e o vorbă : „Logofete brînză-n cui, lapte acru în călimări, chiu şi vai prin buzunări."

PERESVETOV *(rîzînd) :* Chiu şi vai sînt bani moldoveneşti ? Cam aşa se numesc şi la Buda, şi la Varşovia. Nu-i nimic, am adunat înţelepciune. Cînd o să mă întorc la stăpînul meu, marele ţar Ivan Vasilievici cel Groaznic... *(Intre timp se urcă pe creastă.)* Nu se mai vede nimic în vale. Doar morţi şi cai şchiopi, cu şaua sub burtă. Norul de praf s-a mutat tocmai în fund. *(Revine.)* ...Ţarul o să-mi spună : Bravo, Ivaşco, cu sfaturile tale şi cu sabia mea o să trîntim o împărăţie mai tare decît a turcului.

SOLDATUL : Chiar îi dai sfaturi ?

PERESVETOV : De ce crezi că am trecut pe la atîtea curţi ? Văd, aud, scriu, şi trag învăţăminte pentru ţar. Dar dacă nu veneam la Suceava, mă întorceam cu traista cam goală. Habar n-aveţi voi ce Domn mare e Domnul vostru.

SOLDATUL : Ei nu, că pentru altul mă lăsam eu tăiat şi împuns de atîtea ori !

PERESVETOV *(trage o duşcă; confidenţial)* : Nu-i numai viteaz. E şi doctor înţelept şi filozof. M-a chemat la el în palat, s-a uitat la nişte cărţi groase, a făcut fel de fel de semne şi mi-a spus : „Ţarul s-a născut sub stea bună, dar dacă vrea să adune înţelepciune împărătească, să-i spui să citească pînă la sfîrşit luarea Constantinopolului".

SOLDATUL : De aceea o fi pus s-o zugrăvească şi pe pereţii de la Moldoviţa ?

PERESVETOV : „Şi să-i spui, a mai adăugat, să se păzească de vicleniile înalţilor demnitari, care se îmbogăţesc şi se lenevesc, în loc să joace jocul morţii împotriva duşmanilor. Ei nu vor să moară pentru credinţa creştină, nu vor să moară niciodată." Asta îmi place grozav : nu vor să moară niciodată.

SOLDATUL : De ce ? Parcă cine vrea să moară ?!

PERESVETOV : Bineînţeles că nimeni. Dar te-ai putea simţi atît de nesătul de plăceri, încît să spui că nu vrei să mori niciodată ?

SOLDATUL : Ba, să mă ferească Dumnezeu. Cînd mi-o veni vremea, o să mor şi o să îngraş pămîntul ăsta pentru cei de după mine.

PERESVETOV : Ei nu judecă aşa. *(Arată spre Trotuşan şi Dumşa, care intră scoţîndu-şi coifurile.)*

TROTUŞAN : Domnul n-a venit încă ? S-a sunat retragerea. *(Recunoscîndu-l pe Peresvetov.)* Ce faci, rusule ?

PERESVETOV : Mă uit la domniile-voastre şi mă gîndesc ce noroc are măria-sa că demnitarii lui nu seamănă cu cei pe care i-a avut împăratul Constantinopolului. *(Trotuşan ridică din umeri. Peresvetov, către Soldat.)* Hai, frate, să nu stricăm sfatul boierilor, *(Il ajută să iasă, se întoarce, îl ia şi pe celălalt rănit, arătînd spre mort.)* Pe ăsta-1 las, nu mai aude. *(Iese. Trotuşan se apropie de mort şi-l împinge cu piciorul. în culise.)*

DUMŞA *(istovit)* : Doamne, ce zi ! Nici nu mai pot ridica braţul. Toată noaptea călare, şi apoi de-a dreptul în luptă.

TROTUŞAN *(arătînd spre obrazul lui Dumşa)* : Sabie ?

DUMŞA : Săgeată. O zgîrietură.

TROTUŞAN : Iar a avut noroc.

DUMŞA : Ce e al lui e al lui ; e un căpitan. Cînd am văzut mulţimea tătarilor, mi-am spus : aici ţi-e mormântul, Dumşa. Ai să te îneci ca ţiganul la mal. Toată lumea o să se bucure de pace şi linişte, numai tu ai să petreci cu viermii.

TROTUŞAN : Şi totuşi, te-ai bătut. *(Ironic.)* Te-am admirat.

DUMŞA : Ce era să fac ? înapoi nu puteam da, şi cînd a trecut pe lîngă mine şi a răcnit: „Haide, Dumşa !", m-am dus. Cel puţin, n-o să poată spune că l-am părăsit pe cîmpul de luptă.

TROTUŞAN *(ironic)* : Să văd ce o să faci la Hotin, unde Tarnovski atacă cu 20 000 de oameni.

DUMŞA : Nu mai apucăm să ne batem cu polonii. Solirnan e prea aproape.

TROTUŞAN *(brutal)* : Nu aşa ne-a fost vorba, Dumşa. Ai jurat pe capul tău că împotriva polonilor nu mergi. Crezi că sultanul o să ne dea totul degeaba, fără să mişcăm un deget? S-a terminat cu tărăgănelile.

DUMŞA : N-am spus că n-o să-ani ţin jurămîntul.

TROTUŞAN : Nici nu te sfătuiesc.

RAREŞ *(intră, însoţit de curteni. E rănit şi agitat. împarte ordine)* : Nici o urmărire ! *(Zărindu-l pe Trotuşan.)* Veşti de la Ardeal ?

TROTUŞAN : Nimic, măria-ta.

RAREŞ : Nici de la Hotin ?

TROTUŞAN : Nici.

TOMA : Dacă încetăm urmărirea, ne mulţumim cu o jumătate de victorie.

RAREŞ : Mă mulţumesc şi cu un sfert. N-avem nici oameni, nici timp. Să se sune pretutindeni retragerea. Orice ostaş găsit în afara taberei să fie spînzurat, fără altă judecată. *(Violent.)* Ai înţeles, Toma ? Ce mai stai ? *(Toma iese murmurînd.)*

UN CURTEAN : Doctorul, măria-ta.

RAREŞ : Doctorul ?

CURTEANUL : Pentru rana măriei-tale.

RAREŞ *(furios)* : Ieşi ! *(Către Trotuşan.)* Pînă acum, Danciu trebuia să fie aici. A plecat din Ardeal de o săptămînă.

TROTUŞAN : N-am nici o vină, măria-ta.

RAREŞ *(lui Huru)* : Să se facă apelul oamenilor. într-un ceas, să se ia masa. în două ceasuri, pornim. *(Consternare între toţi curtenii.)*

HURU : încotro, măria-ta ?

RAREŞ : Spre Hotin. *(Murmure între curteni.)*

HURU : Acum ? Fără odihnă ?

RAREŞ : O să ne odihnim pe lumea cealaltă.

TROTUŞAN : Oamenii sînt istoviţi, n-au să poată.

RAREŞ : Au să poată, că de aceea sînt oameni. Eu cum pot ?

DUMŞA : Nici caii nu mai sînt buni de nimic.

RAREŞ : O să-i ducem de dîrlogi. Iar noi, de va fi nevoie, o să ne tîrîm pe brînci. Nu-1 pot lăsa singur pe Ioniţă la Hotin cu 2 000 de oameni. E ca şi cum i-am ucide cu mîna noastră.

HURU : Ioniţă nu va angaja lupta înainte de sosirea noastră. O s-aştepte.

RAREŞ : Dar crezi că şi Tarnovski o să aştepte ? Fiecare clipă pierdută acum n-are răscumpărare. Dacă-i batem şi pe poloni, o să avem spatele şi flancurile libere în faţa turcilor. Dacă nu, degeaba am mâi

cîştigat bătălia de azi. Degeaba ne prefacem că mai trăim.

VARTIC : Chiar că degeaba ne prefacem !

RAREŞ : Spune-le, Vartic. Văd că pe mine nu mă mai pricep.

VARTIC : M-ai înţeles greşit, măria-ta. Voiam să spun că Tarnovski o să ne zdrobească oricum. Sîntem puţini şi oamenii nu mai vor să lupte.

RAREŞ *(nevenindu-i să creadă)* : Cum ? Cine nu mai vrea să lupte ? Cine ţi-a dat ţie dreptul să vorbeşti în numele oamenilor ? Ce legătură e între tine şi numele de om ? Burtă pe picioare ! Sac cu scîrnă ! *(Cu un gest fulgerător, trage sabia şi-l loveşte. Vartic cade.)* Luaţi-1 de aici, că împute locul. *(Dînd ocol, cu sabia in mînă, cercului de boieri, care au rămas încremeniţi.)* Astea-s, deci, gîndurile pe care le ascundeţi sub frunţile voastre de slănină ! Cîţi Vartici mai sînt printre voi ? Hai, lepădaţi-vă măştile ! *(Cu un ţipăt.)* Dumşa, te-am văzut azi, te-ai bătut bine, dar n-ai prins şi tu grăsime pe inimă ? Şi tu, Huru, şi tu, Barbovski, şi tu, Trotuşene ? Ce vă uitaţi aşa, nu-i nevoie de cine ştie cîtă grăsime, nu-i nevoie să se vadă, e de ajuns un strop ca sîngele să putrezească de viu. Amărîţii de voi, v-am pus să priviţi soarele şi vă lăcrimează ochii ca de jigăraie ! Vulturi de coteţ !

BARBOVSKI : Măria-ta...

RAREŞ *(rîzînd)* : Măria-mea ! Ce derîdere ! Mare între cine, între voi ? De bună seamă că şi între rîme trebuie să fie una căreia i se spune măria-sa. Măria-sa rîma ! *(Alt ton.)* Hotărîrea mea rămîne neschimbată. *(Privindu-i ameninţător.)* Sau mai este vreunul împotrivă ? *(Tăcere.)* în două ceasuri... *(Se aude tropot de cal, strigăte. Rareş, tulburat şi fericit.)* în sfîrşit ! în sfîrşit, veştile de la Ardeal ! *(Intră grăbit Ioniţă. Rareş, livid.)* Tu ? Aici ? *(Urlînd.)* Unde ţi-e oastea ?

IONIŢA *(trăgîndu-şi răsuflarea)* : La Hotin, măria-ta.

RAREŞ : întreagă ?

IONITA : Neatinsă.

RAREŞ : Cetatea ?

IONIŢA : Tot neatinsă.

RAREŞ *(răsuflînd greu, îi trebuie o clipă ca să-şi revină)* : Atunci ?

IONIŢA : Tarnovski mi-a comunicat azi că Sigismund acceptă pacea.

RAREŞ *(nevenindu-i să creadă în această veste bună)* : A... adevărat ?

IONIŢA : Da, măria-ta.

RAREŞ *(izbucnind în rîs)* : Bătrinul face pace ! *(îmbrăţişîndu-l pe Ioniţă.)* Binecuvîntaţi să fie cei care aduc veşti bune. *(Deodată îngrijorat.)* Ce condiţii ?

IONIŢA : Renunţarea la Pocuţia şi înapoierea prizonierilor de război.

RAREŞ *(furios, dar beat de bucurie)* : Ah, vulpoiul, m-a prins la strîmtoare ! Face pace ca să nu-1 blesteme întreaga creştinătate, dar îmi smulge o bucată de inimă. Nu-i nimic, semnez, semnez. Am mai rupt eu şi alte hîrtii. Aţi auzit, domnilor, avem spatele şi mîinile libere ! Să se adune oastea, vreau să-i anunţ chiar eu vestea. Ce-i, Trotuşan, nu te bucuri ?

TROTUŞAN : Ba da, măria-ta.

RAREŞ : Şi tu, Dumşa ?

DUMŞA : Sigur, măria-ta.

RAREŞ (către *boieri)* : Atunci e bine. îmi place să am bărbaţi veseli şi încrezători în jurul meu. Şi vă rog să mă iertaţi dacă v-am jignit adineauri. îmi pare rău şi de Vartic. Adică, de ce să fiu ipocrit, nu-mi pare rău. A îndrăznit să se ridice împotriva Domnului. Dar aş dori ca acum să uităm orice neînţelegere. E o zi mare, am dobîndit o victorie şi o pace. Cam tîrziu şi cam scumpă, dar o pace. *(Către Ioniţă.)* întoarce-te de îndată la Hotin şi spune-i lui Tarnovski că primim condiţiile maiestăţii-sale. *(Fulgerat de o idee.)* Mai spune-i că sîntem gata să ne asumăm orice obligaţie dacă ne pune la dispoziţie forţele de la Hotin. Ah, dacă l-aş avea pe Tarnovski, cu huzarii lui ! Sigismund şi Petru împreună ! Soliman n-ar mai vedea Constantinopolul. Oricum ar fi, de azi în două zile să fii cu ostaşii tăi la Zăhăreşti. Du-te. *(Ioniţă iese.)* Şedeţi. *(Boierii se aşază.)* Situaţia este următoarea : după veştile primite ieri, turcii au terminat trecerea Dunării şi avangărzile

lor sînt pe Milcov. Efectivele s-ar urca la 150 000 pînă la 200 000 de oameni. în calea armatelor, ogoarele au fost pustiite, fîntînile otrăvite, populația retrasă. Noi dispunem de armata de aici, de trupele de la Hotin și de cei 25 000 de oameni adunați la Șipotele sub comanda lui Mihu.

TROTUȘAN *(cu sarcasm ascuns)* : Cu totul, 40 000 de ostași obosiți.

RAREȘ *(iritat, dar stăpinindu-se)* : Trupele lui Mihu sînt odihnite și bine înarmate. în vreme ce 10 000 de oameni sub comanda lui Toma vor hărțui înaintarea turcă, restul forțelor se va aduna în tabăra întărită de la Zăhărești, în vederea bătăliei principale. între timp, potrivit tratatului încheiat, o armată imperială, trimisă de Ferdinand, va trece munții pe la Oituz, pentru a cădea în spatele turcilor.

BARBOVSKI *(sumbru)* : Cînd ?

RAREȘ : Aștept vești din clipă în clipă. Ei, acesta e planul. *(Pauză.)* Vă ascult. *(Tăcere de moarte. Rareș, făcîndu-se că n-o observă.)* Dacă-1 întârziem pe sultan pînă la căderea zăpezii, izbînda e sigură.

DUMȘA *(sumbru)* : Sîntem de-abia în septembrie. *(Tăcere.)*

RAREȘ *(nedîndu-i importanță)* : Aveți alte propuneri ? *(Tăcere. Incercînd să pară bine dispus.)* Cum, chiar nici o obiecție ? *(Tăcere.)* După cum ați putut vedea, e vorba de aplicarea întocmai a tacticii cu care tatăl meu a dobîndit împotriva lui Mahomed al II-lea și victoria zdrobitoare din 1475, și rezistența victorioasă din '76.

JURJ *(sumbru)*: Toată boierimea Moldovei a căzut la Valea Albă.

RAREȘ *(violent)* : Pe cînd voi vreți să trăiți, nu ? Oricum, cu orice preț ! *(Tăcere. încearcă să se stăpînească.)* Dar spuneți o dată ceva. *(Tăcere.)*

UN CURTEAN *(intrînd)* : Măria-ta, oastea-i adunată.

RAREȘ *(se îndreaptă spre înălțimea din fundul scenei. In timpul înaintării lui, boierii vor rămîne nemișcați și impasibili. Apoi își vor vorbi la ureche. Rareș, cu glas de stentor)*: Să trăiți, ostași! *(Strigăt uriaș:* Să trăiești, măria-ta !) V-ați bătut bine. Vă mulțumese. *(Urale.)* Fugarii care gonesc acum înapoi peste Nistru vor spune hanului că sămînța vitejilor de la Lipnic n-a pierit în Moldova. *(Urale.)* Și nici pădurile din care facem țepe pentru dușmanii prădalnici. fjRîde. *Răspunzînd unui strigăt din mulțime.)* Cum ? Așa e ! Mai putem semăna și alte păduri. *(Se aud hohote uriașe de rîs. Solemn.)* Căci Dumnezeu ne-a așezat aici ca să fim lacăt al creștinătății împotriva păgînimii asiatice. *(Patetic.)* Alt rost n-avem pe lumea asta ! Și dacă-1 uităm, și Dumnezeu ne va uita, și pămîntul pe care trăim. Vă dau o veste bună. Am încheiat pace cu polonii. *(Urale, chiote.)* Poruncesc odihnă pînă mîine și cîte o bute de vin de fiecare ceată. Să trăiți, flăcăi ! *(Urale :* Să trăiești măria-ta ! *Rareș se îndreaptă spre cercul boierilor.)* încă se nasc oameni în țara asta.

TROTUȘAN *(perfid)* : Măria-ta nu le-a spus nimic despre năvălirea turcilor. *(Rareș îi aruncă o privire otrăvită.)* Poate că era bine. *(Rareș se stăpînește și-și reia locul.)*

RAREȘ V-ați sfătuit ? Aștept. *(Tăcere. Concesiv.)* Poate socotiți că mai trebuie luate și alte măsuri ? *(Tăcere.)* Bine, atunci înseamnă că sînteți de părere că planul e bun. *(Dă să se ridice.)* Ce-i, Barbovski, vrei să spui ceva ?

BARBOVSKI : Măria-ta...

RAREȘ : Cred că știu despre ce e vorba. în caz de înfrîngere, restul oastei se va retrage în Ardeal. Am încheiat o înțelegere cu Zapolia și Ferdinand. Asta voiai să-ntrebi ?

BARBOVSKI *(ca și cum Rareș n-ar fi vorbit pînă acum)* : Măria-ta, chiar vrei să te bați cu turcii ?

RAREȘ *(trăsnit)*: Cum? Cu cine am vorbit pînă acum, cu surzii ? N-ați auzit că Soliman e la Milcov ?

TROTUȘAN : Tocmai de aceea, măria-ta, nu mai e timp de pierdut.

JURJ : Să mai terminăm cu visurile împărătești. Să ne vedem de-ale noastre, că ne arde casa. Ba chiar și hainele de pe noi.

DUMȘA : Vremurile cruciadelor au trecut.

POGAN : Şi să se mai gîndească domnia şi la oameni. Că din sînge şi carne sîntem făcuţi.

RAREŞ *(ca o fiară încolţită ; e limpede că vrea să ordone arestarea boierilor. Privirile i se opresc pe Huru) :* Huru ! *(Ii face semn cu capul. Trotuşan şi Jurj se aşază înaintea lui Huru.)*

TROTUŞAN *(lui Huru)* : încetişor, încetişor. *(Huru duce mîna la sabie, se uită la ceilalţi şi mîna îi cade.)*

RAREŞ *(mai poruncitor)* : Huru !

HURU *(redresîndu-se ca un automat, strigă):* Slujba Domnului ! *(încearcă să-i înlăture, Trotuşan îl împunge cu stiletul, Huru se clatină.)*

RAREŞ *(sărind şi luîndu-l în braţe)* : Ucigaşi !

TROTUŞAN : Nu l-am ucis, măria-ta. L-am înţepat doar.

HURU *(ţinîndu-se cu mîna de umăr) :* Adevărat, măria-ta, nu m-a ucis, m-a necinstit. *(Se tîrîie şi se aşază pe un butuc.)*

RAREŞ *(privindu-i încolţit)* : Prin urmare... *(Stăpînindu-se cu un efort enorm.)* Ce vreţi ?

JURJ : Cînd a ajuns la Dunăre, sultanul te-a chemat să-i săruţi mîna. I-ai trimis vorbă să vină el să te sărute unde ştii. Acum e la Milcov. Du-te şi descurcă treaba cu pupăturile astea, măria-ta, dar nu ne băga şi pe noi în foc.

MIHU *(intrînd)* : Eşti greşit informat, Jurj. Inălţimea-sa padişahul nu e la Milcov. A fost ieri la Iaşi, şi acum e în drum spre Suceava.

RAREŞ *(ca nebun)* : Ha-ha ! Ce glumă ! Tu mi-ai trimis ştafeta ieri că e la Milcov. Grozavă glumă ! Vor să mă trădeze, Mihule, nu mai vor să lupte, vor să sărut mîna sultanului, nemernicii ăştia. Şi credeau că o să le meargă ! Ha-ha ! *(Deodată trezit.)* Ce cauţi aici ? De ce-ai lăsat oastea ?

MIHU : Oastea nu mai este, măria-ta, a plecat la vatră, s-a risipit.

RAREŞ : S-a risipit ? Vrei să spui că 25 000 de soldaţi s-au risipit aşa, cît ai bate din palme, ca fumul ?

MIHU : întocmai, măria-ta, aşa cum fac şi ăştia. *(în adevăr, se aude larmă mare, strigăte, tropote de cai.)*

RAREŞ *(se repede pe înălţime şi priveşte. Apoi urlă) :* înapoi. înapoi, ticăloşilor ! *(Coboară dincolo de inălţime, i se aude strigătul disperat.)* Vă spînzur pe toţi ! înapoi, copiii mei ! Ioniţă ! Vă dau toate averile mele. înapoi !

MIHU : Doar să le pună sare pe coadă. Oamenii mei au anunţat în tabără că turch' sînt la Suceava şi că sultanul a hotărît să-i ierte pe toţi cei ce depun de îndată armele. Domnilor, mîine sultanul ne aşteaptă. *(în cercul boierilor stinghereala se face simţită.)*

TROTUŞAN *(sfidînd)* : S-a terminat mai repede decît credeam. Bine lucrat, Mihule.

HURU *(înţelegînd cu greu) :* Dar asta-i trădare.

MIHU : S-a trezit şi moş Zdrîng în vorbă ! Linişteşte-te, de azi-dimineaţă ai Domn nou. Aşa încît lui trebuie să-i fii credincios.

DUMŞA : Cine e ?

MIHU : Ştefan. L-a adus sultanul cu el.

BARBOVSKI : Se spune că Ştefan e turc.

MIHU : Poate fi şi harap.

JURJ : Şi Rareş ?

MIHU : S-a pus preţ pe capul lui. *(Rareş apare pe înălţime. E copleşit şi rătăcit.)*

DUMŞA : Asta eu n-o fac.

BARBOVSKI : Nici eu. *(Mihu ridică din umeri.)*

RAREŞ *(venind spre ei, aproape cu nedumerire):* Au plecat toţi. *(Pauză, fără convingere.)* Ioniţă are 2 000 de ostaşi. Dacă vin imperialii...

MIHU : Imperialii au trimis vorbă, prin Danciu, că vin la primăvară, dacă nu e prea tîrziu. *(Izbucneşte în rîs.)*

RAREŞ : Şi ei, deci... *(Cu o pîlpiire de energie.)* Am aur în Ardeal. Mult. Trecem acolo, întocmim o armată de mercenari şi...

MIHU : Să terminăm o dată comedia. Nu mai eşti Domn. Azi a fost ales Ştefan, fiul lui Alexandru *(Rareş, realizînd de-abia acum totalitatea dramei, îi priveşte stupefiat, apoi îşi duce mîinile la cap.)*

JURJ *(rîzînd)* : îşi caută coroana !

RAREŞ *(cu un rîs stupid)* : Da... uitasem că n-o am pe cap. *(Către Mihu, mugind.)* Minţi, slugă !

L

MIHU *(făcînd un pas către el)* : Ți-e capul pus la preț și-ai face bine să ți-1 păzești. *(în clipa aceasta, pe la spate, Trotușan îi smulge sabia.)*

TOMA : Să nu ne aducem și noi aminte de cîte capete boierești ai tăiat.

RAREȘ : Pe aceștia, Jurj și Trotușan i-au denunțat.

JURJ : Nu-i adevărat. Am aruncat doar o vorbă, la mînie. *(Acuzator.)* Dar libertățile pe care ni le-ai răpit?

DUMȘA : Și averile pe care ni le-ai confiscat, ca să le împărți prostimii ?

RAREȘ : Le-am luat numai de la vinovați. Nu de la voi. Voi ați fost sfatul meu.

MIHU : Slugile tale, robii tăi.

TROTUȘAN : Inchinați-vă înaintea fiului Răreșoaiei, împăratul Constantinopolului !

MIHU *(scoțînd o hîrtie)* : Semnează !

RAREȘ *(clatină din cap)* : Pe mine mă puteți batjocori, se vede că am fost netrebnic și Dumnezeu mă bate azi pentru nevrednicia mea, dar de moștenirea ce mi-a fost dată nu mă pot despărți. Luați-mi viața, dar moștenirea asta nu v-o pot da nici vouă, nici Domnului pus de turci, nimănui. *(Ridicînd din umeri în semn de neputință, cu glas scăzut.)* Nu pot. Nu se poate. Nu-i a mea.

BARBOVSKI : A înnebunit, aiurează.

RAREȘ *(desfăcîndu-și brațele) :* Hai, Mihu, mergi pînă la capăt. *(Aproape cu implorare.)* Te rog. *(Mihu pune mîna pe stilet, dar Trotușan îl oprește.)*

TROTUȘAN *(cu un gest de dispreț spre Rareș)* : Mai bine așa. Și, oricum, au să-1 găsească alții.

MIHU *(după o clipă, îl scuipă în față pe Rareș)* : Haideți. *(Ies toți. Huru, la urmă, are un gest de ezitare, apoi își îndreaptă corpul și iese; tropot de cai; liniște și un glas depărtat, fără noimă, care strigă* : Eftimie ! Mă Eftimie !)

RAREȘ *(după o lungă înlemnire, cade în genunchi):* Tată, de ce m-ai părăsit ?

întuneric

ANUL 1538. ÎN MUNȚI

Rareș, complet imobil, cu privirea absentă, e așezat pe un trunchi. Roșea îl leagă la un picior. Au hainele rupte.

ROȘCA : Buruiana asta o știu de cînd eram ucenic la Neamț. Vindecă orice rană. Te doare tare ? *(Rareș nu răspunde.)* Nu vrei să dormi puțin ? *(Rareș tace.)* Ți-am cules niște afine. *(I le întinde în pumn, dar Rareș nici nu le vede. Roșea se așază lîngă el, îl cuprinde pe după umăr. Stau așa o clipă, apoi Roșea murmură.)* „Doamne, ascultă strigarea mea, că în loc de pîine, cenușă am mîneat, și băutura mea cu lacrimi am amestecat ; aceasta pentru mînia ta, daci tu m-ai înălțat și tu m-ai aruncat." *(îl privește pe Rareș și apoi continuă să rostească rugăciunea, dar nu i se vede decît mișcarea buzelor.)*

RAREȘ *(cu privirea fixă, cu voce egală, pradă obsesiei) :* Dacă îi opream la Zăhărești și dacă imperialii le cădeau în spate...

ROȘCA : Gata, măria-ta, nu te mai gîndi la asta. Nu vrei niște afine ? *(Rareș tace, Roșea continuă să murmure.)* „Pribegiile mele sînt numărate de tine, Dumnezeul meu. Varsă lacrimile mele în vasul tău." *(Apoi din nou i se vede doar mișcarea buzelor.)*

RAREȘ *(același ton) :* Nu cu 20 000, cu 10 000 de oameni să fi venit Tarnovski...

ROȘCA : Uită, măria-ta, trebuie să te silești să uiți.

RAREȘ *(același ton)* : Adevărat, am fost aspru, dar am încercat să fiu drept. Pe cît am putut. Fără asprime nu se poate conduce. *(Se întoarce pentru prima dată spre Roșea.)* Ca niște cîini turbați s-au repezit asupra mea.

ROȘCA : Mănîncă niște afine. Țin de sete.

RAREȘ : Mihu m-a scuipat pe obraz. *(Duce mîna la obraz.)* Chiar nu se vede ? *(Roșea îl privește fără să răspundă.)* Pe fruntea asta purtam coroană, și acum o

bate ploaia şi vîntul. Dar fruntea a rămas la fel, nimic nu se vede pe ea. Obrazul, pe care nici nu îndrăzneau să-1 privească, a fost scuipat, şi totuşi obrazul e curat, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

ROŞCA : Am văzut oameni schingiuiţi şi ucişi. Feţele lor păreau doar adormite.

RAREŞ : Dacă m-aş uita în oglindă, m-aş recunoaşte fără nici o greutate, nu-i aşa ?

ROŞCA *(cu un surîs stingherit) :* Bineînţeles.

RAREŞ : E atît de ciudat, nu pot înţelege. *(Apucîndu-l de umeri.)* Lasă-mă să mă uit în oglinda ochilor tăi. *(Il priveşte lung în ochi pe Roşea.)* Cită compătimire, cîtă milă ! *(Dîndu-i drumul.)* Pe cine priveai ?

ROŞCA *(blînd) :* Pe măria-ta.

RAREŞ : Nu-i adevărat. Pe altcineva. Oglinda adevărată, care spune că nimic nu s-a schimbat în mine, minte. Şi fruntea mea, şi obrazul meu, şi mîinile mele mint. Pe omul din ochii tăi nu-1 cunosc, nu l-am întîlnit niciodată. Cine sînt eu, Grigorie ?

ROŞCA : Ai spus-o singur. Altul. Iov !

RAREŞ : Cel care, plin de bube şi de viermi, spunea : „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat". *(Clatină din cap.)* Nu. îmi ceri prea mult. Ai făcut o dată din mine Domn, nu încerca să faci şi un sfînt. Nu mai am putere în mine.

ROŞCA : Ştiu, nu-i uşor. Dar pentru un bărbat adevărat nimic nu-i uşor. Nici măcar plăcerile. Trebuie să uiţi ziua de ieri şi să primeşti ziua de azi. Alta n-ai să poţi trăi.

RAREŞ : Şi tu crezi că vreau să trăiesc ? Scarpină-mă pe spate. *(Roşea îl priveşte nedumerit.)* Scarpină-mă pe spate, n-auzi, mă mănîncă.

ROŞCA *(scărpinîndu-l) :* Ştiu c-ai fi dorit mai bine să ti fost ucis atunci. Dar nu eşti dintre cei ce-şi ridică singuri viaţa, nici din cei ce se lasă duşi de ea ca înecaţii de apă.

RAREŞ *(n-a mai fost atent. Are din nou privirea fixă) :* Poate că pînă la urmă Sigismund ar fi primit să mi-1 dea pe Tarnovski. Dacă aş fi avut timp, l-aş fi convins, şi atunci... *(Către Roşea.)* Iţi dai seama ?

ROŞCA *(scuturîndu-l)*: Petru ! Mă apucă groaza cînd te văd rumegînd prosteşte mereu aceleaşi gînduri de om neputincios. Ce-a fost a fost. Uită şi adună-te.

RAREŞ *(mirat):* Strigi la mine? Şi-mi spui pe nume? Adică, de ce mă mir ? Aveţi dreptate. M-am crezut stăpîn, o luasem de bună, şi cînd colo nu eram decît o paiaţă, un mincinos, un bufon. Iar acum mi-o plătiţi. E firesc. *(Ţipînd.)* Injuraţi-mă, scuipaţi-mă, loviţi-mă. Primesc orice, sînt gata să mă umilesc, să mă tăvălesc la picioarele voastre, să vă ling mîinile. *(Cade în genunchi, apucă mîna lui Roşea şi vrea să i-o sărute. Acesta se smulge, apoi îngenunchează Ungă el.)*

ROŞCA : Frate ! *(îl sărută pe obraz.)*

RAREŞ *(aproape plîngător):* Nu sînt Iov, Grigorie, sînt un cîine fără căpătîi. Lasă-mă să mă scald în neputinţa mea, îmi ţine cald, nu mă mai chinui, nu mai pot.

ROŞCA *(aşezîndu-i capul pe umărul lui)*: Măria-ta, de mine nu trebuie să-ţi fie ruşine, am văzut multe suferinţe. Nu-i frumoasă suferinţa. E urîtă şi umilitoare. Oricît ar părea de ciudat, omul e făcut pentru fericire şi frumuseţe. Numai că n-are parte de ele. *(Rămîn o clipă aşa. Se aude un hăulit îndepărtat. Rareş tresare, se ridică şi se uită speriat împrejur.)* E Ioniţă. E semn că a găsit poteca. *(Pauză.)* Asta înseamnă că a venit ceasul să ne despărţim.

RAREŞ : Chiar te întorci ?

ROŞCA : Iartă-mă, măria-ta, trebuie.

RAREŞ : Au să te caterisească. Poate că au să te şi ucidă.

ROŞCA : Poate. Dar pînă atunci, acolo mi-e locul. Nu pot lipsi.

RAREŞ : Ce-o să mă fac fără tine ?

ROŞCA : O să te-nsoţească Ioniţă, măria-ta. Şi la Ciceu ai să găseşti Doamna şi copiii.

RAREŞ *(indiferent) :* Da, Doamna, copiii... *(Se scutură.)* E frig, nu ? *(Pauză:)* Ai băgat de seamă ce piele

aspră şi urîtă are Despotovna ? *(Confidențial.)* Ii miroase gura.

ROŞCA : E o Doamnă cum n-a avut multe țara asta.

RAREŞ : Da, îşi joacă rolul bine. *(Cu răutate.)* Şi copiii sînt piperniciți. Copii de femeie bătrînă.

ROŞCA : Despotovna te iubeşte, măria-ta.

RAREŞ : Pentru că trebuie. Aşa scrie la ceremonial.

ROŞCA : Crezi că mie mi-e totdeauna uşor şi plăcut să-1 iubesc pe Dumnezeu ? Dar cine are dreptul să batjocorească dragostea mea ?

RAREŞ : Pleacă odată, altfel scot limba la tine. *(Roşea rămîne nemişcat.)* Nu crezi ? *(Rugător.)* Pleacă, Grigorie ! *(Scoate limba la el.)*

ROŞCA *(punînd o legătură pe trunchi) :* Aici ai afine, măria-ta, şi aici, buruienile pentru rana de la picior. *(Cu un surîs.)* Astea-s toate bogățiile pe care ți le pot lăsa. Cînd ai să te-ntorci iar pe tron, o să-ți cer dobîndă.

RAREŞ *(după o tăcere lungă)* : Dacă n-o. să ne mai vedem niciodată, să ştii că te-am iubit ca pe un frate.

ROŞCA : Ştiu, măria-ta. Asta a fost singura mea bucurie lumească. *(Se îmbrățişează. Apare Ioniță, care, văzîndu-i, se opreşte. Are o expresie îndîrjită, rea. Roşea îl zăreşte.)* S-a întors Ioniță. Ai găsit vreo cărare ?

IONIȚA : După ce cobori rîpa pînă la rîu, este una, pe malul celălalt. Dar e veche, neumblată, se înfundă între stînci. In sălbăticia asta pot să te mănînce fiarele, dar de oameni barem nu-i nevoie să te temi.

RAREŞ *(către Ioniță)* : Atunci pornim ?

IONIȚA : Şi oricum, pe cărări sau nu, dincolo de munți tot în Ardeal ajungi.

RAREŞ : De ce zăbovim ?

IONIȚA *(mestecînd un fir de iarbă, îl aruncă cu ciudă) :* Bine, măria-ta.

RAREŞ : Ce-i cu tine, nu vrei să mai mergi ?

IONIȚA *(şovăitor) :* Ba da, măria-ta, cum să te las singur ?

RAREŞ : Dar m-ai lăsa ?

IONIȚA *(căzînd în genunchi) :* Doamne, pedepseşte-mă cum vrei, nu mai pot tăcea. De trei zile, de cînd fugim, simt că-mi pierd mințile. Dacă mi-ai cere viața, în clipa asta ți-aş da-o, fără să clipesc, dar nu pot părăsi țara.

ROŞCA *(sever)* : Nu-1 poți lăsa pe Domn singur.

RAREŞ *(istovit)* : Ba da, Grigorie, se poate. E chiar mai bine. De ce să ne prefacem că sîntem împreună ? Sîntem numai trei singurătăți adunate laolaltă.

IONIȚA *(rugător)* : Măria-ta...

RAREŞ : Nu fi mîhnit, nu sînt supărat pe tine.

IONIȚA : Măria-ta, nu-i vorba de o slăbiciune, o slăbiciune se poate învinge, e vorba de altceva, de aceea nu pot pleca. *(Sărind în picioare.)* Jur pe viața măriei-tale, care-mi e mai scumpă decît mîntuirea sufletului meu, că nu voi mai folosi această mînă dreaptă pînă cînd n-o voi uda în sîngele turcitului care pîngăreşte scaunul Moldovei. *(îşi bagă mîna in cingătoare.)*

RAREŞ : Vezi, Grigorie, că sîntem trei singurătăți ? Trei oameni ferecați în destinele lor ca în nişte cetățui.

ROŞCA : Pentru că ni le-am ales, destinele, măria-ta* Totul se plăteşte. Asta-i plata alegerii.

IONIȚA : Mă ierți, stăpîne ?

RAREŞ : El mi-a fost ca un frate, *(Il arată pe Roşea.)* Tu să nu uiți că te-am iubit ca pe un fiu, ca pe fiul meu cel bun. *(Il îmbrățişează.)* Şi acum plecați. Repede, repede.

(Roşea şi Ioniță ies. Rareş face un pas în urma lor, priveşte după ei, apoi se întoarce în mijlocul scenei, pune darurile lui Roşea în boccea, ia bocceaua în spate, dar deodată, la capătul puterilor, se aşază, îşi ascunde fața în mîini şi începe să plîngă din ce în ce mai tare, în timp ce se face încet...)

întuneric

ÎN MUNȚI

I

Intră Rareş. Haine complet sfîşiate, un picior gol, celălalt bolnav, înfăşurat în cîrpe. Bocceaua de cerşetor în spate. De-abia se tîrăşte, dar e în starea de euforie a febrililor. Mersul vrea să fie regal, tonul dezinvolt. Vorbeşte cu personaje închipuite.

RAREŞ *(cu viclenie, întorcîndu-se cînd spre unul, cînd spre altul din personajele imaginare care-l înconjoară)* : Maiestățile-voastre vor desigur să glumească. *(Subtil.)* Sau se prefac doar că glumesc ?! Ca un prințişor umil ce sînt, ce să răspund, rid şi eu. *(Rîde. Se aud hohote de rîs, mai discrete, mai tari, pe diferite registre.)* Să iertați, dar masa e doar o masă simplă, o masă de vînătoare : păstrăvi, căprioară, urs, cocoş sălbatic... Rog pe maiestatea-sa Carol Quintul, împărat al Sfîntului Imperiu, să ocupe locul de cinste. Aici, maiestatea-sa regele Sigismund al Poloniei. Aici, maiestatea-sa regele Ferdinand al Ungariei de Apus, şi aici, maiestatea-sa Ion Zapolia, rege al Ungariei de Răsărit. Servitorul maiestăților-voastre, aici. *(Se aşază, scoate din boccea o rădăcină de arbust şi începe s-o sugă.)* Mie îmi place grozav carnea de căprioară. *(Răspunzînd unei întrebări.)* Da, spuneam că maiestățile-voastre au dreptate să glumească pe socoteala vorbelor care mi-au ieşit. Nu zic, puțină astrologie am făcut, ştiu că stau sub o stea vînătă, şi mai ştiu şi altele, dar asta-i altă poveste, însă în ceea ce priveşte alchimia, he-he, toți alchimiştii pe care-i plătiți cu bani grei sînt nişte pungaşi care vă duc de nas, iertați-mi expresia. Plumbul se poate preface în aur, asta nu e minciună, *Magnum Opus* există, dar mai întîi trebuie să descoperi piatra filozofală în tine, cum spune Roşea. *(Către unul din interlocutori.)* Cine e Roşea, maiestatea-voastră ? Un călugăr, un apucat, un nebun întru Christos, Vreți să-1 cunoaşteți ? *(Strigă imperios.)* Roşea ! *(Apoi, deznădăjduit.)* Roşea ! *(Pauză.)*

Aşa mă lasă singur uneori. Cu toate că ştie că nu mă pot lipsi de el ! *(Îşi ia, amărît, capul în mîini. După o clipă, înseninat şi viclean.)* Dar comori e adevărat că am, cum n-a avut nici un prinț moldovan. Cum le-am adunat, e treaba mea. *(Făcîndu-le semn să se plece spre el, cu glas de taină.)* Averile astea eu le pun la bătaie dacă porniți împotriva Constantinopolului. Şi dau şi 70 000 de ostaşi. *(Răspunzînd unei acuzații.)* N-am vise împărăteşti, maiestatea-voastră, ambițiile astea-s bune pentru maiestățile-voastre. Eu... *(Se scarpină, se caută în poalele cămăşii.)* Aştia-s păduchi călugăreşti. Am dormit o noapte la Bistrița, în grajd, înainte de a fugi în munți. *(Confidențial.)* Ştiți, Mihu m-a scuipat în obraz. *(Violent.)* Şi, la urma urmei, ce vă pasă de motivele mele ? Parcă eu cred în baliverne le cu cruciadele, cu Sfintui Imperiu şi toate celelalte ?! *(Făcind un gest ca şi cum ar da peste mîna cuiva.)* Zapolia, nu-ți băga mîna în blidul meu, că eu ți-am dat Ardealul. E drept că l-am trădat atunci pe fratele Ferdinand *(se înclină de fiecare dată cînd rosteşte un nume),* dar şi regele Sigismund m-a trădat pe mine. Apoi m-a trădat fratele Zapolia şi m-am împăcat cu Ferdinand. Pe urmă m-a trădat Ferdinand şi... Ei, ce să-i faci, asta-i comedia pe care trebuie s-o jucăm cu toții. Maiestății-voastre imperiale îi dă mîna să rîdă, noi sîntem nişte pitici pe lîngă maiestatea-voastră. Astea-s trădări de prințişori care-şi apără pielea şi interesele, pe cînd atunci cînd stăpîneşti o împărăție în care soarele nu apune niciodată, he-he, altul e rostul trădării. Şi altul cumpărătorul. Atunci nu mai trădezi un om. Trădezi omul şi soarta lui. Ah, mai-marilor lumii, cine-mi sînteți ! *(Rîde.)* Ştiu eu cu cine stă de vorbă noaptea, singur, maiestatea-voastră. *(Amenințîndu-l cu degetul.)* Mare ghiduş e înălțimea-ta. Ai o armată de popi, că de i-ai pune să se țină de mînă, ar înconjura globul, dar cine ştiu eu vine tiptil înaintea zorilor, cînd asudă pămîntul cu sudori reci şi toc, toc, îți bate în fereastră. *(Ridicîndu-se.)* Gata, luați-vă tacîmurile şi calabalîcul şi duceți-vă mai încolo. Vreau să spun

ceva numai maiestăţii-sale Carol Quintul. *(Se înclină repede şi scurt de cîteva ori, ca şi cum oaspeţii ar pleca. Se opreşte dintr-o plecăciune.)* Nu, Sigismund, asta nu-i taină pentru urechile tale împăroşate, crai de tobă, rigă de caro ! *(Il împinge spra ieşire şi se apropie încet de Carol Quintul, şoptindu-i la ureche, cu o notă de veselie complice.)* Aşa-i că am dreptate, aşa-i că îţi bate la fereastră ? Măria-ta, îţi spun eu cum să scapi de el, cum să-1 învingi : apără pămîntul ăsta vechi de la miază-noapte de Dunăre, că aici e o gură de rai unde se păstrează vie înţelepciunea şi ştiinţa oamenilor de demult. Dacă dispar ele, Europa rămîne ca o roată fără osie. Asta-i moştenirea pe care trebuie s-o păzească basarabii şi muşatinii. Asta-i misiunea şi jurămîntul lor. De ce taci ? Mă auzi ? *(Se aude un rîs. Rareş priveşte speriat la Carol Quintul.)* Nu rîde ! *(Rîsul se amplifică uriaş.)* Cine eşti ? *(Rareş face cîţiva paşi înapoi şi, speriat, spune.)* Satana poartă haină de călugăr şi coroană împărătească ! *(Fuge.)*

Întuneric

ÎN MUNŢI

II

înainte de a se face lumină, în scenă se aude destul de îndelung un zgomot ritmic. Cînd se aprinde lumina, ne dăm seama că sînt patru dansatori, plus „vătaful" şi „mutul", care execută un căluş de vindecare. La picioarele lor, culcat la pămînt şi complet imobil, Rareş. Dansul va fi redus la formele lui elementare, strict rituale, jucat mai mult pe loc. Dansatorii sînt evident obosiţi, ca şi cum ar juca de ceasuri. La un moment dat, vătaful îşi concentrează privirea asupra unuia din dansatori, dînd un strigăt. Ceilalţi, în afară de mut, se fac că nu văd. Sub influenţa privirii hipnotice a vătafului, mişcările dansatorului ales pentru a suporta transferul bolii încep să se dezarticuleze, să devină

din ce în ce mai dezordonate. Faptul coincide cu o mişcare a picioarelor lui Rareş, care devine ritmică. Apoi Rareş se ridică pe încetul, schiţînd greoi mişcările dansului. în clipa cind e în picioare — cu privirea absentă —, alături de ceilalţi dansatori, mişcările celui care i-a preluat boala au atins maximul de dezordine şi omul se prăbuşeşte la pămînt. Dansul încetează brusc. Ceilalţi trei dansatori îl scot pe tovarăşul lor din scenă, pentru a-i da îngrijiri. (Vezi filmul documentar al Institutului de folclor.) Mutul îşi scoate masca şi, împreună cu vătaful, istoviţi, se aşază. Rareş, clătinîndu-se de slăbiciune, cu privirea nedumerită, se uită în jos.

RAREŞ : Unde sînt... cine sînteţi ?

VĂTAFUL *(Mutului) : A* scos untul din noi. Dă-i puţină apă.

MUTUL *(îi întinde o ploscă)* : Ţine, bea.

RAREŞ *(bea cu sete, în vreme ce ceilalţi îl pîndesc; apoi)* : Am dormit ?

VĂTAFUL *(rîzînd) :* Dormeai tu somnul de veci, Făt-Frumos, de nu eram noi. Cînd te-am găsit, zăceai la pămînt şi te zvîrcoleai ca apucat de ducă-se pe pustii. *(Reintră ceilalţi dansatori.)* Mulţumeşte feciorilor că te-au smuls din mîna ielelor şi te-au sculat din morţi. Au făcut-o ca să ne binecuvînteze Dumnezeu munca.

RAREŞ *(e limpede că nu ştie pe ce lume e)* : Nu-mi aduc aminte de nimic. Unde sînt ?... Cine sînt ?...

VĂTAFUL : Ia şi mănîncă un colţ de pită. Ţine şi o bucată de peşte fript. Ai să-ţi aduci aminte, n-avea grijă. Eşti sănătos acum. *(Toţi încep să mănînce, privindu-l pe Rareş, care înfulecă lupeşte, înecîndu-se.)*

MUTUL : Parcă se bat lupii la gura lui.

UN DANSATOR : De unde vii, din munţii ceia ?

RAREŞ : Nu ştiu. Ce munte e ăsta ?

VĂTAFUL : Călimanul. Şi chiar nu-ţi aduci aminte nimic ?

RAREŞ *(încercînd să-şi amintească; renunţă)* : Nu. Am mers. Noapte... ziuă... stînci... prăpăstii... *(Deodată, înspăimîntat.)* Să nu mă bateţi !

VĂTAFUL : Crezi că de aceea te-am făcut sănătos ?

ALT DANSATOR : După palma dreaptă, pari de-al nostru. E plină de bătături. Dar cealaltă e netedă ca un obraz de fată.

ALT DANSATOR : Şi haina e trenţăroasă ca de cerşetor, însă e de postav. Tot nu-ţi aminteşti ? *(Rareş clatină din cap.)*

ALT DANSATOR : Vii de la Moldova ?

RAREŞ *(cu o licărire de înţelegere) :* Ihîm... de la Moldova. Aici ce e ?

VĂTAFUL : Ţara Secuilor.

RAREŞ *(încercînd să-şi amintească)* : Ţara Secuilor... Ţara Secuilor... parcă mi-e cunoscut numele. Şi voi cine sînteţi ?

VĂTAFUL : Pescari. Venim de la Topliţa.

RAREŞ : Pescari ? *(Cu o iluminare.)* Mi-amintesc. Şi eu sînt pescar. *(Ceilalţi izbucnesc în rîs.)*

MUTUL : Nici nu şi-a venit de tot în fire şi a început să ne toarne braşoave.

RAREŞ *(făcîndu-şi cruce) :* Jur că nu mint. Mă cheamă Petru Pescarul.

VĂTAFUL : Dacă e adevărat, te luăm cu noi, oricine ai fi. Iţi dăm mîncare, băutură şi haine. Dar dacă ne înşeli, vezi-ţi mai bine de drum.

RAREŞ : Nu m-alungaţi. Unde să mă duc ?

VĂTAFUL : Treaba ta. Te-am dădăcit de-ajuns. Rămînem în munţi pînă la Sfinţii Arhangheli, şi n-avem nevoie de străini. Poate că eşti un ucigaş fugit.

UN PESCAR : Sau poate-i vînat boieresc, pe care voievodul Mailath ne-ar da bani buni.

RAREŞ : Sînteţi păstrăvari ? *(Vătaful încuviinţează. Rareş se ridică, desenează un cerc pe pămînt, se mişcă în interiorul lui şi îngînă.)*

Sus pe valea rîului,
La umbrarul bradului,
Bea şi s-adapă,
Joacă în apă
Păstrăvul.

PESCARII *(în cor)* : Măi voinice, nu mă lăsa !

UN PESCAR : E pescar de-adevărat ! Cunoaşte taina.

VĂTAFUL *(oprindu-i)* : Cînd se porneşte la pescuitul păstrăvilor ?

RAREŞ : în noaptea de Sfîntul Gheorghe, sub lumina stelelor, pe nemîncate. Dacă cineva din ceată vorbeşte şi dacă întîlneşti în drum femeie ori animal femeiesc, te întorci.

VĂTAFUL : Nimeni n-are dreptul să vorbească ?

RAREŞ : Numai cel mai bătrîn.

VĂTAFUL : Cînd se cîntă cîntecul ?

RAREŞ : După ce prinzi primul păstrăv.

VĂTAFUL : După ce s-a cîntat, ce faci cu el ?

RAREŞ : îl arunci înapoi în apă.

VĂTAFUL : Daţi-i suman, pălărie şi voloc. *(Intinzîndu-i mîna.)* Să trăieşti, frate. Pîinea noastră e şi pîinea ta.

RAREŞ *(îmbracă sumanul, îşi pune pălăria pe cap)* : Vă mulţumesc cu umilinţă, fraţii mei. *(Se înclină adînc înaintea lor, dar cînd se ridică, şi-a adus aminte totul. Pipăie haina de pe el, se uită la plasa din mîini, îi priveşte cu ochi noi.)*

VĂTAFUL : Ce-i, Petru ?

RAREŞ : Ţara Secuilor ! Am ajuns în Ardeal ?

UN PESCAR *(rîzînd) :* Ba nu, în lună.

RAREŞ : Dacă mă duceţi pînă la Ciceu...

UN FESCAR *(rîzînd) :* Ia uite, mă, s-a suit scroafa în copac ! Mintenaş ne lăsăm treburile şi ne ducem cu el la Ciceu.

ALT PESCAR : S-a zăltat iar.

RAREŞ : Dacă mă treceţi la Ciceu fără să prindă nimeni de veste, vă plătesc bine, vă dau o pungă întreagă de aur. *(Pescarii izbucnesc în rîs.)*

UN PESCAR : Ai văzut vreodată, amărîtule, cum arată un galben ?

ALT PESCAR : Lăsaţi, oameni buni, îşi vinde gioarsele şi ne plăteşte.

RAREŞ : Nu vă mint. Eu sînt... *(Se opreşte.)*

VĂTAFUL : Nu ne priveşte cine eşti şi n-avem nevoie de banii tăi. Dac-ai să vrei să ne dai, treaba ta. Anghele, Constantine, cum înnoptează, porniţi cu omul ăsta spre Ciceu. Acum duceţi-vă la lucrul vostru. *(Pescarii se îndepărtează murmurînd. Lui Rareş.)* Am

auzit de un pescar care a ajuns Domn. Se zvoneşte că a fost gonit din ţara lui şi i s-a pus capul la preţ mare. Poate că de aceea tot poalele muntelui e înţesat de soldaţi.

RAREŞ : Nu se poate trece ?

VĂTAFUL : Noi trecem. Cine se leagă de nişte pescari sărmani ? Dacă scapi cu viaţă şi-l întîlneşti vreodată, să-i spui să nu uite frăţia tagmei. *(Iese.)*

RAREŞ *(singur)* : Pescari ! Cercul s-a încheiat. Dar spirala e deschisă.

întuneric

ANUL 1540. CONSTANTINOPOL

Sîntem la sfîrşitul audienţei solemne acordată de Soliman lui Rareş. Pe uşi zărim ieşind ultimii demnitari. De fapt, tabloul începe printr-un moment de mare nemişcare. Soliman e pe tron, Rareş, în genunchi, la picioarele lui.

SOLIMAN : Poţi să te ridici. Amănuntele plecării le vei discuta cu marele vizir. Cred că 3 000 de spahii îţi ajung.

RAREŞ : Şi Tighina, înălţimea-ta ?

SOLIMAN : Bine. Ai s-o capeţi, *(ti face semn să se apropie.)* Vino mai aproape. Cîţi bani ai împărţit paşilor ? *(Rareş are o ezitare.)* Nu cumva îţi închipui că nu ştiu că i-ai cumpărat ?!

RAREŞ : O sută de mii de ducaţi, înălţimea-ta. Cu banii ăştia, nu i-am putut cumpăra, le-am cîştigat doar bunăvoinţa.

SOLIMAN : Am văzut nişte cercei de toată frumuseţea la urechile fiicei mele.

RAREŞ *(curtean)* : E adevărat, sînt perle de o mărime unică. Dar pălesc faţă de frumuseţea prinţesei.

SOLIMAN : După cîte văd, sînt singurul nemituit.

RAREŞ : înălţimii-tale i-am pus la picioare viaţa mea. E cel mai mare omagiu pe care pot să-1 aduc.

SOLIMAN : Stai aici ! *(li arată treptele tronului.)* Te-am oprit acum pentru că vreau să-mi astîmpăr o curiozitate.

RAREŞ : Ar fi o prea mare cinste ca persoana mea neînsemnată să fi izbutit să trezească curiozitatea înălţimii-tale.

SOLIMAN : Lasă salamalecurile. In chip firesc, cînd ai avut îndrăzneala să vii aici, trebuia să te aştepţi să fii cusut într-un sac şi aruncat în Bosfor.

RAREŞ : Eram aproape sigur că aşa se va întîmpla.

SOLIMAN : Şi atunci ?

RAREŞ : Nu sînt un fricos, înălţimea-ta.

SOLIMAN *(privindu-l lung) :* Să mă fi înşelat ? Te credeam mai interesant. Oameni curajoşi şi nebuni ara cu miile printre supuşii mei. Ţii atît de pătimaş să fii Domn ?

RAREŞ *(rîzînd)* : înălţimea-ta e în măsură să ştie mult mai bine decît mine că asta nu e o plăcere.

SOLIMAN : Cînd dorinţa ta e lege din Persia pînă la Buda, poate fi şi o plăcere. E altceva decît să fii stăpîn între Bahlui şi Brăila. Dar ai dreptate, plăcerea e doar drojdia puterii.

RAREŞ : Asta spuneam şi eu.

SOLIMAN *(făcîndu-i semn să vie mai aproape)* : Atunci, de ce ai venit aici ?

RAREŞ : Pentru că nu puteam face altfel. E o soartă pe care trebuie s-o duc pînă la capăt. Orice m-ar aştepta.

SOLIMAN : Ce te constrînge ? Să nu-mi spui că onoarea.

RAREŞ : îmi îngădui să cred în onoarea omenească exact cît şi înălţimea-ta. Astea-s mituri bune pentru supuşii noştri. Onoarea îi obligă în oarecare măsură să ne fie fideli.

SOLIMAN : Pe cînd noi sîntem obligaţi la altă fidelitate ?

RAREŞ : întocmai. Dar acum nu vorbesc împăratului, ci califului.

SOLIMAN *(interesat)* : Prin urmare, nu m-am înşelat. Vino mai aproape. Şi eu cu cine vorbesc ?

RAREŞ : Cu locţiitorul Bourului alb.

SOLIMAN *(coborînd de pe tron şi aşezîndu-se pe trepte, alături de Rareş):* Te socoteşti păstrătorul unui depozit, nu-i aşa ?

RAREŞ : Da, înălţimea-ta. Şi depozitul acesta trebuie să plutească pe marea veacurilor. Nu-i al meu, e al pămîntului meu străvechi şi al locuitorilor lui. Eu nu sînt decît un plutaş, care, cît trăieşte, trebuie să îndrepte încărcătura asta spre viitor.

SOLIMAN *(După o pauză):* La adîncimi foarte mari, sub accidentele continentelor, pînzele de apă se întîlnesc. Ziua şi noaptea fac un tot. *(Se uită lung la Rareş.)* Asta e motivul pentru care califul te înţelege. *(Se ridică.)* Insă să nu-ţi faci iluzii, împăratul îşi va lua toate măsurile de prevedere. Şi vor fi necruţătoare.

RAREŞ *(ridicîndu-se)* : M-ai legat de mîini şi de picioare, înălţimea-ta. Sînt mai inofensiv decît un copil.

SOLIMAN : N-am nici o încredere în prinţişori ca tine. Sînt turbulenţi, şi cînd nu te aştepţi, muşcă. Să ştii că voi strînge Moldova ca într-o menghină şi o s-o las să respire doar atît ca să nu moară. Iar la cel mai mic semn de nesupunere, voi avea grijă să ţi se ia capul imediat.

RAREŞ : E bunul înălţimii-tale, stăpîne.

SOLIMAN : Moldovan şiret ! *(Ii face semn să iasă.)*

întuneric

ANUL 1541. GALAŢI

Zgomotul evocă pregătiri de luptă, răpăit de tobe, goarne, strigăte. In scenă pătrunde un şir de ostaşi în pas alergător. După felul lălîi în care aleargă, după dezorientarea lor vădită se simte că n-au deloc chef să lupte. Le iese înainte Trotuşan, încruntat, agitat. Ii opreşte.

TROTUŞAN : Staţi, încotro ?

SERGENTUL : Ne-a trimis înălţimea-sa Jurj să ocupăm poziţie pe deluşorul acela. *(Arată cu mîna.)*

TROTUŞAN : Dobitocilor, acolo sînt turcii. Veniţi după mine.

(Ies. Un soldat rămîne la urmă, făcindu-se că-şi leagă încălţămintea, se uită în toate părţile, apoi aruncă armele şi o ia la fugă. Intră Alexandru-vodă Cornea, precedat de Mihu. Fost om de casă al lui Mihu, care l-a făcut Domn după uciderea lui Ştefan Lăcustă, Alexandru păstrează încă obzechiozitatea stării lui trecute, încearcă zadarnic să pară Domn, şi de fapt moare de frică. E supraînarmat: sabie la brîu, pumnale, o altă sabie şi o suliţă în mîtn.i.J

MIHU : Aici facem postul de comandă. Avem vedere bună în toate direcţiile. Să nu cumva să te mişti de pe locul ăsta.

ALEXANDRU : Cum, pleci ?

MIHU : Încă nu. Dar cine o să conducă lupta ? *(Ironic.)* Sau poate vrei dumneata să iei comanda ?!

ALEXANDRU : Aşa ar trebui, nu ? De fapt, eu sînt Alexandru-voievod, nu dumneata.

MIHU : N-ai decît, porunceşte.

ALEXANDRU : Nu, nu, spuneam numai aşa, ca chestie.

MIHU : Şi te poftesc să nu te amesteci. Nădăjduiesc că nu e nevoie să-ţi amintesc condiţiile pe care le-ai primit cînd te-am făcut Domn.

ALEXANDRU : Mai bine mă lăsai în pace. Cel puţin, îmi păstram capul pe umeri.

MIHU : Mare chilipir ! Ai să-1 păstrezi, nu-i purta grijă. Sîntem mai mulţi decît ei.

ALEXANDRU : De ce s-a oprit la o zvîrlitură de praştie, cînd putea intra în noi ca în brînză ?

MIHU : Foarte limpede : de frică. Are prea puţini spahii.

ALEXANDRU : Haida-de, Rareş fricos !

MIHU *(mai mult pentru el) :* Dumnezeule, de ce l-am ascultat atunci pe Trotuşan şi nu l-am ucis ? *(Către doi soldaţi care străbat scena — sînt soldaţii din tabloul „Polonia".)* Hei ! Ce-i cu voi ?

PRIMUL OSTAŞ : A zis înălţimea-sa Trotuşan să ne ducem şi noi la vad.

MIHU : Să-şi vadă Trotuşan de treburile lui. Aici eu poruncesc.

OSTAŞ II : Da, înălţimea-ta. înălţimea-sa Pogan a zis şi el că înălţimea-sa Trotuşan n-are dreptate şi să stăm cu grosul. Acu, noi ce facem ?

MIHU : Rămîneţi aici, la postul de comandă, pentru legătură.

OSTAŞ II : Da, înălţimea-ta. Aşa e bine. *(Se îndreaptă spre fund.)*

ALEXANDRU *(fălos) :* Staţi! Ia veniţi la mine puţin. *(Ostaşii se apropie.)* Mă cunoaşteţi?

OSTAŞ I : Cum să nu te cunoaştem, măria-ta ?

ALEXANDRU : Atunci cum aveţi îndrăzneala să vă arătaţi în faţa mea în halul ăsta ? *(Urlînd* Ia unul.) Strîngeţi cingătoarea pe burtă, mocofane ! *(Către celălalt.)* Unde ţi-e suliţa ?

OSTAŞ II : S-a rupt, măria-ta, da' fac eu rost de alta. *(Mihu a dat din umeri şi a ieşit.)*

ALEXANDRU *(observîndu-i absenţa)* : Mihu ! *(Face un pas spre culise.)* Mihu ! *(Către ostaşi.)* Acum ce vă uitaţi aşa la mine ?

OSTAŞ I : Aşteptăm porunci, măria-ta, sîntem de legătură.

ALEXANDRU *(le face semn să se depărteze spre fund. Se aşază pe butuc, scoate o oglindă şi se uită. îşi smulge nişte peri din barbă, se scobeşte cu unghia in dinţi, scuipă. îşi priveşte gîtul, îl mîngîie, oftează ; către soldaţi) :* Se vede ceva ?

OSTAŞ I : Nimic, măria-ta. Nu mişcă deloc. Gîndeşti c-au împietrit.

ALEXANDRU : Tu, ăla, fără suliţă, ia vino încoace. Ştii să mînuieşti bine suliţa ?

OSTAŞ II : Asta mi-e meseria, măria-ta. Sub vodă Rareş, zece ani n-am lăsat-o din mînă. Să-mi fie cu iertare, da'şi la umblătoare mă duceam cu ea.

ALEXANDRU : Na, ţine-o pe-a mea. Să mă aperi dacă dă buzna duşmanul, auzi ?

OSTAŞ II : Se poate, măria-ta ! Da' oamenii zic că n-o să fie luptă.

ALEXANDRU : Cum n-o să fie, mă, de ce sîntem aici ?

OSTAŞ I *(care s-a apropiat)* : Oamenii zic că măria-sa Petru n-o să aibă inimă să omoare pe moldovenii lui.

ALEXANDRU : De aceea a venit cu turcii ?!

OSTAŞ II : Astea-s treburi politice. Cu cine era să vină ? Dar război cu noi n-o să facă, îl cunoaştem noi pe măria-sa.

ALEXANDRU : Cine-i măria-sa, nemernicilor, el sau eu ?

OSTAŞ II : Iartă-ne, măria-ta, am aflat că eşti Domn, dar noi, în prostia noastră, tot aşa-i spunem şi lui.

ALEXANDRU : Şi credeţi chiar că n-o să dea bătălie ?

OSTAŞ I : Nu dă, măria-ta, îmi pun capul că nu dă.

ALEXANDRU *(scoate o ploscă, trage o înghiţitură) :* Ce-i, mă, vreţi şi voi ?

OSTAŞ I *(rîzînd)* : De, măria-ta, mănînci calule ovăz ? Mi ş-a uscat gîtlejul de atîta praf.

ALEXANDRU : Na, beţi în sănătatea mea. *(Le dă plosca, ostaşii beau.)* Cine te-a belit în halul ăsta, că parcă ai fi o snamenie făcută din bucăţi, nu om ?

OSTAŞ I *(arătîndu-şi rănile)* : Păi, asta-i de la Feldioara, asta de la Ciceu, asta de la Bistriţa, şi asta de la Ştefăneşti. Mai am una, pe care n-o pot arăta măriei-tale, căpătată cînd am dat dosul la Obertin.

ALEXANDRU *(rîăe, dar se opreşte brusc) :* Aşa vă trebuie. Că peste tot l-aţi urmat, ca oile.

OSTAŞ II *(rîzînd) :* Era berbec împărătesc. *(Spăsit.)* Ce să-i faci, măria-ta, viaţă necăjită, porunca-i poruncă. Şi pe noi, de ce să-1 supărăm pe Dumnezeu, ne-a apărat de împilări şi ne-a omenit.

ALEXANDRU : A spîrcuit ţara. Din cauza lui au luat turcii Tighina şi Basarabia de miază-zi.

OSTAŞ I : Nu le-a dat de bună voie, sărmanul, că el le-ar fi apărat, dar...

ALEXANDRU : Ce dar, mă, ce dar ?

OSTAŞ I : Nimic, măria-ta, vorbeam şi eu ca prostul... *(O şterge spre fund.)*

ALEXANDRU : Se vede ceva ?

OSTAŞ I : Nimic. Tot nemişcaţi. Numai ai noştri au trimis un pîlc pe botul dealului.

ALEXANDRU : Poate face pace. Cît a domnit el, eu n-am ieşit de la moşie, nu m-am băgat. Sînt os domnesc, şi ăsta-i lucru cu primejdie.

OSTAŞ II : De, capul plecat sabia nu-1 taie. Ceasul rău, cînd se vîră omul singur în bucluc.

ALEXANDRU *(obidit)* : Asta aşa e.

(Sunet de goarne, intră Trotuşan, Mihu, Jurj, Pogan, Toma, Barbovski, Dumşa.)

MIHU *(înlătură cu un gest pe ostaşi)* : Măria-ta, totul e gata. Dă semnalul să începem atacul.

ALEXANDRU *(incercînd să-şi recapete prestanţa)* : Da, sigur... dacă trebuie... eu...

MIHU *(dur)* : Măria-ta rămîi aici. Viaţa Domnului nu trebuie pusă în primejdie. Toma şi Barbovski atacă cu călărimea pe flancuri. Jurj şi Pogan rămîn cu mine la centru. Dumşa la tunuri.

DUMŞA : Două puşcoace !

MIHU *(sec)* : Asta avem. Nu ştiu dacă vom cîştiga bătălia, dar pe el trebuie să-1 răpunem cu orice preţ. Pe urmă, vom vedea. Cu turcii nu-i prea greu să te înţelegi.

BARBOVSKI : Eu zic să mai aşteptăm. De ce să atacăm noi ?

TROTUŞAN : Pentru că, altfel, pînă deseară soldaţii trec dincolo şi ne vînd pe toţi.

TOMA : Trebuie să tratăm. Huru s-a dus în tabără la el cînd a ajuns la Brăila şi n-am auzit să-i fi făcut ceva.

MIHU : Huru e un trădător. *(Ameninţător.)* Şi mi se pare că şi în capul vostru umblă gînduri necurate. Nu uitaţi însă că sîntem în aceeaşi ciorbă, sîntem legaţi ca degetele de la mînă. Eraţi toţi la Ştefăneşti.

BARBOVSKI : Eu nu l-am scuipat.

TOMA : Nici eu.

MIHU *(găsind o singură ieşire)* : Măria-ta, porunceşte să sune trîmbiţele. Şi cine nu-şi face datoria să fie tăiat fără judecată.

OSTAŞ I *(din jună)* : Vine un sol, cu o năframă în vîrful suliţei. E chiar înălţimea-sa Huru. *(Toţi se precipită spre fund.)*

TOMA : Da, e Huru, vedeţi că nu i-a făcut nimic ?

BARBOVSKI *(jăcînd semn cu mîna, strigă)* : Huru ! *(Se întorc toţi spre mijlocul scenei.)*

MIHU : Atît vâ aduc aminte, că sîntem legaţi prin aceeaşi soarta

ALEXANDRU : Eu... ce fac ? *(Intră Huru.)*

BARBOVSKI *(jovial)* : Ce faci, Huru ?

JURJ *(cordial)*: Ia uitaţi-vă la el, ce ţeapăn e ! Mă Huru r

HURU *(neutru, rigid)* : Nu sînt Huru, sînt sol.

TOMA : Şi pe noi nu ne mai cunoşti ?

HURU : Nu, nu vă cunosc.

MIHU *(aprig)* : Ce vrei ?

HURU : Măria-sa Petru, voievod a toată Moldova şi a cetăţilor de peste munţi, trimis în tronul părinţilor săi de înălţimea-sa padişahul, cere să depuneţi de îndată armele, pentru că nu vrea să verse sînge de frate. Toate păcatele vă vor fi iertate, toate privilegiile păstrate. Iar ca semn că măria-sa are încredere în poporul lui, el însuşi, fără însoţitor... *(de afară se aud urale puternice : Să trăieşti, măria-ta ! Trăiască părintele nostru ! etc.)* ...va veni aici în tabără. Dar... *(Cei doi ostaşi din fund ţopăie urlînd: Vine măria-sa ! Vine părintele nostru !)*

TROTUŞAN *(sălbatic)*: Dar ?

HURU *(La fel de impasibil)* : ...cere capetele lui Mihu, Trotuşan şi Alexandru Cornea. *(Trotuşan şi Mihu trag săbiile în acelaşi timp. Alexandru o trage pe jumătate şi apoi o bagă in teacă.)*

TROTUŞAN *(urlînd)* : Gărzi, la mine! *(Nu apare nimeni.)* Gărzi, la mine ! *(Boierii îi înconjoară pe Trotuşan şi Mihu.)*

TOMA : Jos săbiile.

MIHU *(aruncînd sabia odată cu Trotuşan)* : Lepre !

ALEXANDRU *(rămas în afara cercului, descoperindu-şî fără efort mîndria muşatină)* : Hei, eu nu sînt aici ? *(Lui Toma şi Barbovski.)* Daţi-vă la o parte, slugilor, că trece un muşatin. *(I se face loc, intră în cerc alături de Mihu şi Trotuşan. Trage sabia, o ia. de lamă şi caută cu ochii, Il zăreşte pe Dumşa.)* Primeşte-o tu. Nu faci mai multe parale decît ei, dar din cînd în cînd ai tresăriri de bună-cuviinţă. *(Intră Rareş, însoţit de Ali-begr. Toţi cad în genunchi, în afară de prizonieri. Cei doi ostaşi vin să-i sărute picioarele.)*

RAREŞ *(privind scena)* : Şi n-au trecut decît trei ani !... *(Către soldaţi, arătînd pe cei trei.)* Luaţi-i! *(Soldaţii îi flanchează pe prizonieri. Rareş, adresîndu-se lui Alexandru.)* Ce faci, nepoate ? Mi se pare că-ţi sînt unchi, nu-i aşa ? Mă bucur că te cunosc. Cam scurtă domnia, nu ?

ALEXANDRU -. De ajuns, ca să mă satur de ea. Vezi, unchiule, fii bun şi spune călăului să nimerească bine. *(Aproape glumeţ.)* E grumaz de muşatin.

OSTAŞ I : E un nevinovat, măria-ta. Ne-a dat să bem din plosca lui.

RAREŞ : Vrei să guşti şi tu din securea călăului ? *(Cei trei ies. Înainte de a ieşi, Mihu se întoarce şi izbucneşte în rîs.)*

MIHU : Spuneai, Huruie, că vine neînsoţit. A venit cu turcul după el. *(Iese.)*

RAREŞ : Ridicaţi-vă ! Şi să fiţi iertaţi. Cînd fugeam prin munţi, mă gîndeam că dacă aş avea capul lui Mihu, tăiat, între mîinile anele, grozavă bucurie mi-ar face să-1 plesnesc peste obrajii morţi. Să fie îngropat la Probota. *(Rămîne gînditor. Ali-beg face un semn unui tălmaci.)*

TÂLMACIUL : Măria-ta, Ali-beg spune că mai ai o judecată de făcut. L-au adus anume aici pe ucigaşul lui Ştefan Lăcustă. Tot el a atacat Tighina, cu o bandă de tîlhari orheieni.

•RAREŞ : Cine-i ? *(Ali-beg vorbeşte din nou la ureche Tălmaciului.)*

TÂLMACIUL : Ali-beg spune că asta e o surpriză şi o bucurie pe care însuşi sultanul Soliman a pregătit-o pentru venirea măriei-tale în ţară. *(Intră, împins de doi turci, Ioniţă.)*

RAREŞ *(alb, dîndu-se înapoi)* : Spune-i lui Ali-beg că voi judeca. Lăsaţi-mă singur cu vinovatul. *(Ali-beg surîde şi iese. Boierii, după el. Rămîn în scenă Rareş şi Ioniţă. Rareş, venind spre el, cu lacrimi în glas.)* Ioniţă !

IONIŢA *(dîndu-se înapoi)* : Nu mă atinge ! *(Cu un strigăt copilăresc.)* Repede, dă ordin repede să mă ucidă !

RAREŞ : Băiatul meu... Dragul meu...

IONIŢA : Nu mă atinge ! Ai ajuns sluga turcilor.

RAREŞ : Nu puteam face altfel. Pricepe.

IONIŢA : Eu nu vreau să pricep. Eu cred ! Ştii ce înseamnă asta ?

RAREŞ *(îndîrjit)* : Vrei să-ţi răspund adevărat ? *(Se apropie de el, îl priveşte în ochi.)* Nu ! Nu ştiu ce înseamnă să crezi.

IONIŢA : Atunci n-avem ce vorbi. Termină odată cu mine, nu mă chinui. Pune să mă omoare, dar pleacă din ochii mei.

RAREŞ : Ioniţă... sînt tatăl tău.

IONIŢA *(izbucnind în rîs)* : Iţi închipui că nu ştiam ? Grozav secret ! Toată lumea îl ştie.

RAREŞ *(uluit)* : Toată lumea ?

IONIŢA : Şi nevestele tale l-au ştiut, şi slugile, şi prostimea, pînă şi Soliman, nu înţelegi ?

RAREŞ : Şi tu ? De cînd ?

IONIŢA : De cînd am început să mă ţin pe cal. De la rîndaşi am aflat. Eram mic, şi noaptea, în pat, cu capul în pernă, te chemam : tată, tătuţul meu ! Ziua însă îţi spuneam măria-ta. Nu mă înţelege greşit. Eram fericit, aveam o taină împreună.

RAREŞ : N-am ştiut.

IONIŢA : Am crezut în tine ca într-o icoană. îmi plăcea cum te mişti, cum vorbeşti, cum miroşi, cum rîzi. Pe urmă, cînd am crescut, am crezut în ceea ce îmi închipuiam că e credinţa ta. M-am bătut pentru ea, te-am părăsit pentru ea în munţi, am ucis pentru ea ! Şi azi, cînd te-ai vîndut turcilor, mor pentru ea. *(Pauză.)* Ca prostul!

RAREŞ : Ioniţă...

IONIŢA : Pe ce obraz te-a scuipat Mihu ?

RAREŞ : Pe ăsta.

IONIŢA : Atunci, pe celălalt te scuip eu. *(Il scuipă.)*

RAREŞ *(ştergîndu-se încet)*: Ce ştii tu de gîndurile mele ?...

IONIŢA : Nu mai vreau să ştiu nimic. Nu mai pot şti nimic. Doar că nu mai vreau să trăiesc. Că dacă mă dezlegi din lanţuri, te ucid şi mă ucid.

TÂLMACIUL *(băgînd capul din culise)* : Ali-beg trimite vorbă că aşteaptă, măria-ta. *(Dispare.)*

IONIȚA : Dacă nu mă omori de îndată, Ali-beg va pune să fiu tras în țeapă. E o tortură care durează cîteodată o zi şi o noapte.

RAREŞ : Lasă-mă măcar să te sărut. *(Se apropie de el.)*

IONIȚA : Nu. Pleacă. Nu vreau să plîng. *(Rareş iese. După o clipă, intră călăul, cu o secure înroşită de sînge.)* E sîngele lui Trotuşan şi Mihu ?

CALAUL : Da, băiete.

IONIȚA : Te rog, spală securea.

întuneric

1542. PRO BOTA

O cameră domnească din incinta mănăstirii. O fereastră dă spre curte. O masă, două jilțuri, arcada ferestrei — sugerează încăperea. E noapte şi pe masă arde o luminare. Rareş e la masă, cu capul în mîini. Se aude, rar. dangăt de clopot în dungă — clopot de înmormîntare.

ROŞCA ftnirîndj : Ambasadorul principelui elector de Brandenburg, măria-ta. *(Il introduce pe Ambasador şi iese.)*

AMBASADORUL *(înclinîndu-se):* Alteță...

RAREŞ *(se ridică):* Domnule ambasador, te rog să mă ierți pentru ora şi locul unde te-am convocat.

AMBASADORUL : Ştiu, alteță, cît e de secretă şi primejdioasă misiunea mea. Trebuie să mărturisesc totuşi că aducerea mea la Probota în toiul nopții mi s-a părut foarte romantică.

RAREŞ : Te găseşti pe un pămînt ciudat, domnule ambasador. La porțile Răsăritului, totul e posibil. Ai făcut o călătorie bună ?

AMBASADORUL : Grea, dar interesantă.

RAREŞ *(aşezîndu-se şi invitîndu-l să stea) :* Şi tratatul ?

AMBASADORUL : Semnat,

RAREŞ : Cînd ?

AMBASADORUL : La toamnă, alteța-sa principele elector, comandantul suprem al armatelor creştine, va ataca Buda. Hotărîrea e irevocabilă.

RAREŞ : E ultima încercare pe care pot s-o fac. Că-mi joc capul n-are nici o însemnătate, dar joc soarta țării.

AMBASADORUL : Alteța-sa ştie asta şi tratatul respectă întru totul condițiile puse de alteța-voastră. Gratitudinea Europei şi a Sfîntului Imperiu...

RAREŞ *(întrerupîndu-l) :* Să lăsăm asta, domnule ambasador. Am făcut şi eu atîtea fraze frumoase în viața mea, încît ştiu ce să cred despre ele. Citim ?

AMBASADORUL : La ordinul alteței-voastre *(Desfăşoară pergamentul şi citeşte.)* „Noi, Ioachim, prin grația lui Dumnezeu rnargraf de Brandenburg, arhicamerier şi principe elector al Sfîntului Imperiu, duce de Stetin, de Pomerania, duce al .slavilor şi casubilor, principe al..."

RAREŞ : Să trecem peste asta, da ?

AMBASADORUL : „...recunoaştem că am încheiat cu preailustrul principe Petru-voievod, prin grația lui Dumnezeu Domn al Moldovei..."'

RAREŞ : Nu te-am întrerupt, că la mine e mai scurt.

AMBASADORUL *(surîzînd amabil) :* „...o confederație şi un pact secret. Pact prin care numitul principe, la rugămintea noastră, din deosebita sa bunăvoință şi din frățească şi creştinească caritate, se obligă să împrumute pentru războiul nostru suma de 200 000 florini ungureşti şi jură şi făgăduieşte toate puterile şi armata sa de partea creştinilor, şi de va fi cu putință, pe însuşi împăratul turcilor în persoană să-1 predea viu sau mort în mîinile comandantului suprem al expediției." *(Ambasadorul îl priveşte pe Rareş.)*

RAREŞ : întocmai astea au fost cuvintele mele.

AMBASADORUL : „In schimb, în caz de izbîndă, sub chezăşia credinței noastre de principe, să înapoiem numitului Domn..."

RAREŞ : Mai rar aici, dacă eşti bun.

AMBASADORUL : „...suma de 500 000 florini ungureşti. Iar dacă această sumă n-ar fi înapoiată, să aibă voie numitul principe a sechestra, reţine, lua, vinde, ocupa şi întrebuinţa, după bunul său plac, nu numai lucrurile, averile şi toate bunurile noastre şi alor noştri, ci chiar şi trupurile alor noştri, oriunde s-ar găsi, în orice parte a pămîntului, fie pe uscat, fie pe mare. Şi pentru credinţă am dat această carte a noastră subscrisă cu mînă proprie şi am întărit-o cu sigiliul nostru secret. Viena, la 6 iulie, anul Domnului 1542."

RAREŞ *(strigînd)* : Roşea ! *(Intră Roşea.)* Sigiliul. *(Roşea ÜI dă.)*

AMBASADORUL : E un moment solemn şi sînt emoţionat. Gestul alteţei-voastre...

RAREŞ : Vrei să-ţi spun adevărul, domnule ambasador ? Eu am fost negustor şi ştiu cum să iau banii de la oameni. Tratatul ăsta mă lasă mai sărac decît un cerşetor. Am găsit negustori mai abili decît mine.

AMBASADORUL *(demn)* : Alteţă, asta este insultă la adresa stăpînului meu şi sînt gata să rup tratatul.

RAREŞ *(întinzîndu-i-l) :* Poftim, rupe-1. *(Ambasadorul dă din colţ în colţ. Rareş, rîzînd.)* Mai ai de învăţat meserie, domnule ambasador.

AMBASADORUL *(acceptînd lecţia cu un surîs) :* Mărturisesc, m-am pripit.

RAREŞ : Vezi ? Nici o grijă, o să semnez. Joc pe o şansă contra 99 de riscuri. *(Semnează.)* Cam astea au fost totdeauna şansele noastre. Roşea, nu-i aşa ?

ROŞCA : Cu banii ăştia zugrăveam nu Voroneţul, ci toate mănăstirile Moldovei.

RAREŞ : Nu te uita că sînt trist, domnule ambasador, asta-i stihia mea. Dar cuvîntul o să mi-1 ţin.

AMBASADORUL : Sînt sigur, alteţă. Cu toate că azi am aflat o veste *(diplomat fiind)* care ar putea pune sub semnul îndoielii nu bunacredinţă a alteţei-voastre, ci...

RAREŞ : Spune, nu te sfii.

AMBASADORUL : ...ci limitele puterii voastre omeneşti.

RAREŞ : Mai limpede, te rog.

AMBASADORUL : Am aflat trista veste că fiul alteţei-voastre pleacă în dimineaţa asta ca ostatec la Constantinopol. în condiţiile astea, e firesc să ne întrebăm ce va face principele în faţa tatălui ? *(Grăbit.)* Deşi tratatul e semnat.

RAREŞ *(schimbînd o privire cu Roşea)* : Bine, domnule ambasador, vei afla de ce am fost obligat să te primesc la Probota, deşi asta e o chestiune intimă, de familie. *(Se aude dangătul clopotului.)* Cred că a venit şi ceasul, nu, Roşea ?

ROŞCA : Da, măria-ta.

RAREŞ : Roag-o pe doamna Elena să vie. *(Roşea iese.)*

AMBASADORUL *(stingherit)* : Dacă sînt indiscret, n-aş vrea...

RAREŞ : De la o anumită margine a durerii omeneşti, indiscreţia încetează, domnule ambasador. Tragediei nu-i pasă de martori. *(însoţită de Roşea, intră Elena, purtînd în braţe un copil de 7 ani.)* Doarme, Eleno ?

ELENA : Da, măria-ta.

RAREŞ : După... *(are un gest vag)* suie-1 îndată îri rădvan. Escorta aşteaptă călare.

ELENA *(stăpînindu-şi lacrimile)* : Da, măria-ta. *(încet.)* Vrei să-mi dai mîna ? *(Rareş suflă în luminare şi se duce în faţa ferestrei cu Elena, dîndu-i mîna. în spatele lor, Roşea, şi mai în spate, Ambasadorul. Scena e luminată doar de lună.)*

RAREŞ : îmi dai copilul ?

ELENA : Mai lasă-mi-1.

(Tăcere ; clopotul bate din nou în dungă, ca pentru un mort. Apoi, patru oameni cu făclii in mînă aduc un sicriu şi se opresc în fundul scenei. în alt colţ al scenei apar cinci femei în negru. La mijlocul scenei, un buciumaş.-Urmează o imobilitate totală.)

O FEMEIE *(şefa corului, întinzînd mîna spre fund, unde cerul începe să se înroşească):* Zorile !

(Buciumaşul sună „semnalul de mort". Doi ţărani tineri aduc în scenă un brăduţ cu vîrful înclinat. Femeile cîntă ritualul „bradului". Din nou, bucium.

Rareş ia copilul adormit din braţele Elenei. Urmează bocetul Fire, fire... — vezi banda Institutului de folclor, care trebuie respectată întocmai. După terminarea bocetului, procesiunea iese din scenă. Rămîne doar lumina lunii şi se aude un singur sunet de clopot. Rareş, Elena şi copilul ies. La ieşire, Elena are un hohot de plîns.)

AMBASADORUL *(lui Roşea) :* Ce a fost solemnitatea asta, eminenţa-voastră ?

ROŞCA: Un ritual pentru mort tînăr, domnule ambasador.

AMBASADORUL : Dar n-am văzut nici un preot.

ROŞCA : Ritualul e mai vechi decît biserica.

AMBASADORUL : Şi-l toleraţi ?

ROŞCA *(cu un zîmbet):* El ne tolerează pe noi.

AMBASADORUL : Cine era mortul ?

ROŞCA : Era o înmormîntare simbolică, domnule ambasador. Mortul e copilul Domnului, care pleacă azi ostatec la Constantinopol.

AMBASADORUL *(căzînd în genunchi) :* Sînt catolic, părinte, dar nu-mi respinge binecuvîntarea. *(Roşea îi pune mina pe cap şi iese. Ambasadorul rămîne în genunchi.)*

Întuneric

1546. PROBOTA

Se reia scena din prolog. Rareş stă în jilţ, pierdut în gînduri.

DIACUL : Vine înaltpreasfinţia-sa. *(Se ridică şi iese, în vreme ce intră Roşea.)*

ROŞCA : Măria-ta, mă întreabă egumenul, ce-ai vrea să mănînci în seara asta ? Are păstrăvi şi căprioară.

RAREŞ : Nu ştii că n-am voie ? O să beau o cană cu lapte. Te aşteptam.

ROŞCA : Am avut nişte treburi.

RAREŞ (fără *răutate):* Da, ştiu, să baţi toaca. Ţara arde, şi bătrînii se joacă.

ROŞCA : Nu mai arde, măria-ta. A ars nouăsprezece ani ca un rug. Acum pîlpîie ca o luminare.

RAREŞ : ...Pe care trebuie să o ocroteşti în căuşul palmelor ca să nu se stingă.

ROŞCA : Asta şi facem, doamne.

RAREŞ : Nu fi supărat pe mine, Grigorie, glumeam înainte. Mi-ai adus scrisoarea către regele Sigismund ?

ROŞCA *(înmînîndu-i-o)* : Am scris-o aşa cum mi-ai poruncit.

RAREŞ *(o citeşte; apoi):* Nu-i cam trufaşă ? Să mai adaug cîteva rînduri. Să scrii aşa *(cu obidă):* „Văd că maiestatea-sa nu mi-a făcut încă cinstea să trimită la mine un sol. Dacă maiestatea-sa mi-ar fi trimis un om de rînd, ori un ţăran, sau chiar dacă ar fi legat o scrisoare de gîtul unui cîine... *(cu cumplită amărăciune)* eu încă aş fi primit-o cu recunoştinţă."

ROŞCA : Să adaug şi asta ?

RAREŞ : Adaugă. Ce însemnătate mai are încă o înghiţitură de venin ? Oh, Sigismund, Iudă cu coroană !

ROŞCA : Există o judecată.

RAREŞ *(batjocoritor)*: Cea de apoi! Mulţumesc.

ROŞCA : A istoriei.

RAREŞ : Istoria e mai oarbă decît o cîrtiţă. Ceas de ceas mi-am pus capul în primejdie pentru Europa. Şi iată că mîinile acestea neputincioase de-abia mai pot feri, rugîndu-se şi umilindu-se, trupul schingiuit al ţării. în vreme ce electorul de Brandenburg, care a fugit de la Buda ca un laş, cu banii mei cu tot, îmbătrîneşte în glorie şi tihnă.

ROŞCA: Ne-am împlinit misiunea, măria-ta. Putem trece torţa mai departe.

RAREŞ : Altfel crezi că aş mai răsufla ? Dar e atît de nedrept, încît îţi vine să rîzi ca de o glumă prostească. Niciodată n-am rînjit ca în anii ăştia din urmă. *(Cu înverşunare bătrînească.)* Să-i spui egumenului să-mi frigă totuşi un muşchi de căprioară.

ROŞCA : Nişte negustori polonezi, care aduceau cai turceşti de la Cetatea Albă, au fost jefuiţi şi spînzuraţi la Roman.

RAREŞ *(fals scandalizat)* : Tţ-ţţ-ţţ ! Săracii ! Şi parcă văd că ticăloşii care au săvîrşit fapta n-au să fie prinşi !

ROŞCA : Bine, măria-ta.

RAREŞ : Bine, ce ?

ROŞCA : Şi asta-i o joacă.

RAREŞ : Ei da, e o joacă. Crezi că-i nevoie să mi-o arunci în faţă ? *(Văzlndu-l pe Roşea atent.)* Ce-i ?

ROŞCA *(privind spre culise)* : Un rădvan. E Doamna.

RAREŞ : Elena aici ? I-am spus că vreau cîteva zile de linişte. Nici la mănăstire nu te mai poţi ascunde. *(Elenei, care intră.)* Ce s-a întîmplat, Doamnă ?

ELENA *(uscată, orgolioasă, îl salută sec pe Roşea)* : S-a întîmplat că, dacă mai rămîneam un ceas la Suceava, ori muream de inimă rea, ori săvîrşeam o nebunie.

RAREŞ : Turcii ?

ELENA : Azi-noapte, spahiii lui Ali-beg s-au îmbătat, au batjocorit două fete de casă şi au început să-mi strige măscări sub ferestrele palatului.

RAREŞ : Şi Ali-beg ?

ELENA : L-am chemat şi mi-a trimis vorbă că n-are mandat să discute decît cu domnia-ta. *(Izbucnind.)* Asta nu se mai poate răbda ! >

RAREŞ : Ba se poate, Doamnă. Şi asta, şi multe altele.

ELENA : Decît asemenea viaţă, mai bine...

RAREŞ : Mai bine ce ?

ELENA : Ei da, moartea.

RAREŞ *(rîzînd trist)* : Crezi că mie nu mi-e sete de odihnă ? Dar viaţa asta nemernică, pe care o tîrăsc ca pe o piatră de moară, sînt obligat s-o păzesc cum nu şi-a păzit nici un îndrăgostit iubita. Cît stau pe tron, nu încape un turc alături.

ROŞCA : Nici în culmea măririi tale n-ai fost atît de mîndru cum eşti în prăpastia umilinţii tale.

RAREŞ : Fraze, Roşea.

ROŞCÂ : Adevăruri.

RAREŞ : Tot fraze-s şi adevărurile. Doamne, mult mai vorbim !

ELENA *(cu voce blinda)* : înainte de a mă lua de soţie, eram o femeie săracă, care-şi aducea aminte doar din povestiri de fala familiei ei. Cînd mi-ai întins coroana, era să-mi pierd minţile de fericire. *(Rîzînd şi ea trist.)* Nu ştiam că, de fapt, am pierdut atunci pentru totdeauna gustul fericirii şi că viaţa mea va fi închinată grijilor, oboselii şi spaimei.

ROŞCA : Fericirea e o noţiune relativă.

ELENA *(cu ură)* : Scuteşte-mă de metafizică, sfinţia-ta. Mi se apleacă.

RAREŞ *(rîzînd) :* Ţi-am spus eu că te detestă, Grigorie ? Asta mi-a plăcut totdeauna la ea.

ELENA : Şi măcar dacă toată suferinţa ar avea vreun rost. Dar e atît de fără noimă, că după ce urlu cîteodată noaptea întreagă, dintr-o dată mă trezesc rîzînd ca nebunii.

RAREŞ: Asta e semn de înţelepciune, Doamnă. Vom trece rîzînd spre cele veşnice. O să se bucure Dumnezeu, nu-i aşa, părinte ?

ROŞCA : O să-i fie milă.

ELENA : Dar încetaţi odată să rîdeţi. De cînd am venit aici, mă ţin să nu strig. Uitaţi-vă la palmele mele, a dat sîngele cît mi-am vîrît unghiile în ele.

RAREŞ : Atunci strigă, Eleno.

ROŞCA : Măria-ta...

RAREŞ : Las-o, Grigorie, c-o să doarmă mai liniştită la noapte. *(încet.)* Şi eu. *(Lui Roşea.)* E adevărat că ţipă noaptea, nu-i o figură de stil.

ELENA : Te urăsc !

RAREŞ *(cu aceeaşi veselie tristă):* Ei, acum e în adevăr vesel. Nu, Roşea, nu o şterge. *(Elena îl priveşte siderată.)* Eleno, nu mai lua totul în tragic, aşa nu se poate trăi.

ELENA : Nici nu mai vreau. *(Ţipînd.)* Asta nu mai vreau ! Gata, gata, să vină moartea pe noi şi pe copiii noştri, şi să se termine odată cu visul ăsta rău ! *(Se aşază plînqînd.)* Nu mă lăsaţi să blestem.

RAREŞ *(blînd):* Numai că vezi, Eleno, visul nu e al nostru şi noi nu putem spune „gata". *(Pauză.)* Muşatinii fac o singură ființă, şi numai Dumnezeu poate să-i întoarcă în rîndul oamenilor obişnuiți. Se vede că n-a venit încă vremea. *(Ironic.)* Cu toate că, slavă Domnului, ajutăm natura, ne omorîm cu sîrguință între noi. *(Ca într-un pomelnic.)* Strămoşul meu Aron-vodă 1-a ucis pe bunicul meu Bogdan-vodă ; tatăl meu Ştefan-vodă 1-a ucis pe unchiul său Aron-vodă, fratele meu Bogdan-vodă 1-a ucis pe fratele său Săndrel-vodă, pe vărul meu Bogdan şi pe Ioan... fiul meu. *(Rîde.)* Astea-s, ca să zic aşa, numai amintirile personale.

ELENA : Şi la copiii noştri nu te gîndeşti niciodată ? Cu ei ce se va întîmpla ?

RAREŞ : Pe unul l-am înmormîntat de viu cu mîna mea. Am uitat să-1 trec la pomelnic. Nu, Eleno, nu mă gîndesc, e mult mai bine să nu ne gîndim la noi, ci numai la rostul nostru.

ELENA *(ridicîndu-se şi pornind spre ieşire)*: Dar eu nu pot. Mi-or fi sînii căzuți şi măruntaiele uscate, însă mamă tot sînt. încă sînt! *(Pleacă repede.)*

RAREŞ *(rechemind-o) :* Eleno ! Mă tem că o să am nevoie de şiragul tău de perle. Să-1 trimit prin Ali-beg vizirului.

ELENA : Bine, măria-ta.

RAREŞ *(cu un gest de neputință)* : Nu mai am ce să le dau. Blănurile le-am luat pe datorie, şoimii mi i-au împrumutat negustorii nemți, pentru tribut îmi lipsesc trei mii de ducați...

ELENA : Mai sînt solitarii mei şi giuvaerele fetelor.

RAREŞ : Şi dacă se schimbă vizirul ? E mai bine să le păstrăm.

ELENA *(pregătindu-se să iasă):* Ce vrei să mănînci în seara asta ?

RAREŞ *(cu o ezitare de frică) :* Spunea Grigorie că egumenul ar fi avînd căprioară.

ELENA : Asta nu ! Numai asta nu. Lapte !

RAREŞ *(furios)* : Lapte ! Mie mi-e foame ! *(Calm.)* Săraca Elena, n-are umor deloc. E a treia scenă pe care o face în luna asta. Cînd joci un rol istoric, nu te dai în spectacol decît cu un scop bine gîndit.

ROŞCA *(care tot timpul şi-a numărat mătăniile)*: A răzbit-o. E totuşi femeie.

RAREŞ *(distrat)*: Da... sigur. *(Se aud surd patru bătăi: bătăile din* Simfonia destinului.) S-au şi închis porțile mănăstirii ?

ROŞCA : Nu. E încă devreme. De ce ?

RAREŞ : Mi s-a părut că aud bătăi în poartă. Ştii, Grigorie, la ce mă gîndesc uneori ? Că dacă există viața de dincolo *(întîlnind privirea lui Roşea)* ...bine, bine, există... n-aş dori să întîlnesc nici pe Măria, nici pe Ioniță. M-am obişnuit cu lipsa lor. Dar pe tine aş vrea să te găsesc. Tare sînt legat de tine.

ROŞCA *(cu un surîs) :* Nici o grijă, eu n-o să lipsesc la apel. *(Se aud iar bătăile; Rareş tresare.)* Ce-i, măria-ta ?

RAREŞ *(venind de departe)* : Nimic.

ROŞCA : Pun rămăgaş că or să se găsească mulți proşti care să se întrebe dacă eu am trăit cu adevărat. Intr-atît am fost, tot, dragoste pentru tine.

RAREŞ : Nu înțeleg. *(Rîzînd.)* Ah, da ! Proşti, Grigorie ! Of, cum mă dor vinele de la picioare ! *(Iar se aud surd bătăile.)* Şi îmi pocnesc urechile. Asta-i boală de bătrînețe. *(Roşea s-a aplecat şi îi masează picioarele. Rareş, de formă.)* Lasă, Grigorie !... Şi aici, pe pulpă. Uf, mi-e mai uşor !

PIETRARUL *(apare din fund) :* Gata, măria-ta. *(Roşea s-a ridicat şi dispare pe nesimțite.)*

RAREŞ : Care eşti acolo ?

PIETRARUL *(venind în față)*: Pietrarul, măria-ta. Am terminat. Poți s-o încerci liniştit.

RAREŞ : Aha ! Vezi, dacă şi acum îmi rămîn picioarele afară din groapă, te bag pe tine în ea şi arunc şi lespedea deasupra.

PIETRARUL : Am lungit-o cu patru palme, măria-ta.

RAREŞ : Ți-am spus s-o şi lărgeşti ! Eu sînt mare, mă, am un haram de trup. Cînd m-oi culca pe patul veşnic, vreau să fie pat ca lumea. Totdeauna am rîvnit la asta : să mă întind, să mă lungesc şi să

mă lăfăiesc şi eu o dată. Dar bine, şi pentru multă vreme. Pricepi ?

PIETRARUL : Da, măria-ta, l-am şi lărgit. *(Pietrarul iese.)*

RAREŞ *(se îndreaptă spre fund. Cîntă popeşte, cu uşoară ironie):* „Şi sloboade-1, Doamne, pe robul tău Petru, că şi-a împlinit datoria şi tare e obosit. Şi mută-1..." *(Deodată.)* Roşea ! Iar a dispărut. Asta nu e om, e abur. *(îşi continuă drumul, continuă să cînte.)* „...Şi mută-1 la loc cu verdeaţă, unde nu e durere nici suspin..." *(A ajuns în fund, se aud din nou bătăile. Rareş se întoarce speriat. Apoi o mare seninătate i se întipăreşte pe faţă. încet, coboară în criptă şi dispare.)*

SFÎRŞIT

PIESA VĂZUTĂ DE...

RADU POPESCU:

De la o vreme, adică de cînd drama istorică reintră în sfera de preocupări a dramaturgilor noştri, se vorbeşte mult despre „înnoirea" acestei epoci. Horia Lovinescu s^a pronunţat şi el, deşi mai prudent, în acest sens, şi publicarea şi reprezentarea dramei sale *Petru Rareş* care, să ne grăbim s-a spunem, este din multe puncte de vedere remarcabilă, merită, o apreciere elogioasă şi reprezintă un adaos preţios, atît la creaţia de pînă azi a dramaturgului, cît şi la capitolul abia deschis al dramaturgiei -istorice a epocii noastre.

Acest Petru Rareş al lui Lovinescu este un om, are o figură, o carne, un sînge, un suflet, a acoperit numele cu o, realitate şi a dat realităţii un conţinut uman şi spectatorul, . ca şi lectorul, simte aceasta, din plin.

(România liberă din 25 aprilie 1967.)

DINU SÂRARU:

. Dificultatea principală, pe care Horia Lovinescu a trebuit s-o învingă în această operă, stă pe de o parte în redescoperirea personalităţii cu deosebire complexă şi superioară sub raport umanist şi intelectual, a unui erou al istoriei noastre intrat definitiv în eposul popular, respectiv în conştiinţa publică, sub o ipostază legendară unanim acceptată şi mai ales argumentată şi întreţinută şi de literatura de expresie romantică ce i s-a consacrat, iar pe de altă parte de a investi această

personalitate eu atribute esenţiale spre a simboliza un întreg proces social istoric în datele lui revelatoare pentru ceea ce a însemnat, de-a lungul reacurilor, în istoria românilor sentimentul conştiinţei naţionale.

In structura atît de complexă, de polivalentă şi psihologic, atît de divers nuanţată a personalităţii eroului, pe care legenda 1-a consacrat exclusiv sub un aspect vag pitoresc, dramaturgul a intuit cu acuitate virtuţile personajului prin excelenţă dramatic, oferindu-se cu dărnicie posturii de erou literar.

(Luceafărul, 6 mai 19б7.)

AL CĂPRARII):

Dramaturgul urmăreşte — şi izbuteşte — realizarea unui complex tip uman, al conducătorului, ni-1 înfăţişează drept un Spirit lucid, drept o conştiinţă activă care s-a învrednicit să pătrundă mari înţelesuri ale vieţii colective şi individuale.

în viziunea lui Horia Lovinescu — Petru Rareş este om pămîntean, care a călcat aievea meleagurile Moldovei, care — cu adevărat — s-a bucurat şi a suferit, a fost mare şi a lunecat în jos pe scara unor trecătoare înălţări, a iubit, sîngerat şi gîndit, cu carnea şi sufletul său, ca om şi conducător al unui popor ce şi-l revendică al lui în întregime.

Această piesă a lui Horia Lovinescu este un eveniment al literaturii noastre dramatice şi s-a bucurat, la Teatrul „C. I. Nottara", de o bună traducere în scenă sub semnătura Soranei Coroamă. Important este faptul că el transmite cu precizie şi emoţionant majoritatea semnificaţiilor textului, că Rareş — în interpretarea lui George Constantin — este o realitate palpabilă şi tulburătoare.

(Tribuna, 18 mai 1967.)

ROMULUS VULPESCU:

In drama lui istorică, *Petru Rareş,* Lovinescu n-a urmărit să ilustreze (şcolăreşte sau nu) un moment îngheţat în tablouri „vivante" al unui trecut glorios şi patetic. N-a urmărit, ba chiar

a evitat, cabinetul de stampe animat (pitoresc desigur, atractios, dar sortit să rămîie numai spectacol fără consecinţe). Biografia omului şi monografia epocii au rămas pretextul unei incursiuni în istoria unui spirit, în aventurile unei personalităţi al cărei destin a fost — într-o etapă determinată a istoriei — o funcţie a destinului ţării lui. Dramaturgul a avut viziunea biografiei artistice a unui personaj (proiecţie în ficţiune a biografiei istorice a unei personalităţi). L-a ales pe Rareş pentru că încheie un ciclu: al eroilor care au ispitit legenda şi balada. „Osul lui Ştefan" e ultimul adversar de anvergură al expansiunii turceşti, ultima rezistenţă notabilă împotriva Înaltei Porţi care va-ngenunchea (după Muntenia), pentru o lungă perioadă de restrişte, Moldova. „Cu Petru Rareş se sfîrşesc luptele care căutau să menţină neatîrnarea ţărilor române, începute de primii lor domni. De la el înainte se înmormîntă şi neatîrnarea Moldovei, sau mai adevărat încă, această frîntură din osul lui Ştefan cel Mare o duse el la mormînt." (A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană,* voi. III, Iaşi, 1896, p. 250.)

Aşadar, Lovinescu propune spectatorului o biografie poetică, întemeiată pe repere reale, dar transfigurată în vederea scopului urmărit: portretul unui conducător şi, prin mijlocirea acestui purtător de idee, drama puterii.

împletind prudent cele două optici (stilul „nimb legendar" cu stilul „intimitate în papuci"), refuzînd să-şi protejeze personajul, considerîndu-1 calm, fără amenitate şi fără înverşunare, detaşîndu-se obiectiv (act de curaj, care implică pătimaşă iubire literară pentru „erou"), Lovinescu încearcă şi reuşeşte un personaj convingător, contradictoriu şi zbuciumat ca epoca pe care-o personifică, omenesc şi apropiat de concepţia şi de înţelegerea contemporană, lnscriindu-se în buna tradiţie românească a metodei *(Danton* de Camil Petrescu) Petru Rareş e mai puţin un domnitor moldovean concret din prima jumătate a secolului al XVI-lea, cît un interlocutor plăsmuit de autor ca să-i dea replica într-un dialog filozofic despre conducător.

Filozofia istorică a puterii politice pare să fie acordul fundamental al piesei, obsesia dramatică a autorului care se eliberează de ea prin exorcismul literar cunoscut al „purtătorului de cuvînt".

Petru Rareş, drama istorică a lui Horia Lovinescu, rămîne o foarte bună construcţie, dramatică, o operă solidă şi de. prestigiu ce.-l onorează pe autor, scriitor intelectual care nu-şi dezminte inteligenţa şi spiritul.

(Gazeta literară, 18 mai 1967.)

IOVAN CIRILOV:

Am văzut piesa contemporană a unuia dintre cei mai buni dramaturgi ai României — *Petru Rareş* de Horia Lovinescu. Este drama care se ocupă de una din problemele esenţiale ale contemporaneităţii, relaţiile reciproce dintre om şi putere.

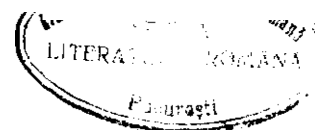
Belgrad, iunie 1970.

MILUTIN MIS1CI:

Publicul din Belgrad rămîne foarte recunoscător pentru această confruntare cu o excepţională înnobilare artistică pe scenă a unei opere dramatice.

Belgrad, iunie 1970.

SUMAR

Lector: VIOLA VANCEA
Tehnoredactor: ELENA PREDA

Apirut 1978. BUH de tipar 28.04.1978
Tiraj 9000 ex. broşate.
Coli tipar 16,50.

Tiparul executat sub comanda nr. 1822 la întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918" str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97 Bucureşti, Republica Socialistă România

